

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 22. marraskuuta 2018
(OR. en)

14442/18

SOC 731
EMPL 548
EDUC 439
ECOFIN 1121

SAATE

Lähettiläjä:	Euroopan komission pääsihteerin puolesta Jordi AYET PUIGARNAU, johtaja
Saapunut:	22. marraskuuta 2018
Vastaanottaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopan unionin neuvoston pääsihteerin
Kom:n asiak. nro:	COM(2018) 761 final
Asia:	LUONNOS: KOMISSION JA NEUVOSTON YHTEINEN TYÖLLISYYSRAPORTTI oheisasiakirja komission tiedonantoon vuotuisesta kasvuselvityksestä 2019

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja COM(2018) 761 final.

Liite: COM(2018) 761 final

Bryssel 21.11.2018
COM(2018) 761 final

LUONNOS: KOMISSION JA NEUVOSTON YHTEINEN TYÖLLISYYSRAPORTTI

oheisasiakirja komission tiedonantoon

vuotuisesta kasvuselvityksestä 2019

SISÄLLYSLUETTELO

<u>JOHDANTO</u>	2
<u>KESKEISET VIESTIT</u>	3
<u>1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLITIIKAN KEHITYSSUUNTAUKSIIN JA HAASTEISIIN EUROOPAN UNIONISSA</u>	13
<u>1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset</u>	13
<u>1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset</u>	18
<u>2. KATSAUS SOSIAALI-INDIKAATTOREIDEN TULOSTAULUUN</u>	23
<u>2.1 Tulostaulu</u>	23
<u>2.2 Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta saatu näyttö</u>	25
<u>3. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN SUORIUTUMINEN JA TOIMET</u>	32
<u>3.1 Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen</u>	32
<u>3.1.1 Pääindikaattorit</u>	33
<u>3.1.2 Poliittiset toimet</u>	47
<u>3.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen</u>	53
<u>3.2.1 Pääindikaattorit</u>	53
<u>3.2.2 Poliittiset toimet</u>	82
<u>3.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen</u>	95
<u>3.3.1 Pääindikaattorit</u>	95
<u>3.3.2 Poliittiset toimet</u>	121
<u>3.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen</u>	136
<u>3.4.1 Pääindikaattorit</u>	136
<u>3.4.2 Poliittiset toimet</u>	160
<u>LIITTEET</u>	167

JOHDANTO

Euroopan komission ja neuvoston yhteisestä työllisyysraportista määrätään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT-sopimuksen) 148 artiklassa. Euroopan komission alustava ehdotus raportiksi on osa syyspakettia, joka sisältää vuotuisen kasvuselvityksen talouspolitiikan EU-ohjausjakson käynnistämiseksi. Yhteisessä työllisyysraportissa esitetään vuotuinen katsaus työllisyyden ja sosiaalisen tilanteen keskeiseen kehitykseen Euroopassa sekä uudistustoimiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet työllisyyspolitiikan suuntaviivojen¹ mukaisesti. Näistä uudistuksista raportoidaan suuntaviivojen rakennetta seurailleen: työvoiman kysynnän lisääminen (suuntaviiva 5), työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen (suuntaviiva 6), työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen (suuntaviiva 7) sekä yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden torjuminen (suuntaviiva 8).

Lisäksi yhteisessä työllisyysraportissa seurataan jäsenvaltioiden tuloksia suhteessa sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun, joka liittyy Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin. Pilari perustettiin Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission 17. marraskuuta 2017 antaman toimielinten välisen julistuksen muodossa. Siinä yksilöidään periaatteita ja oikeuksia kolmella alalla: i) yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, ii) oikeudenmukaiset työolot sekä iii) sosiaalinen suojele ja sosiaalinen osallisuus. Näillä aloilla saavutetun edistyksen seurannan tukena on pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun yksityiskohtainen analyysi.

Yhteinen työllisyysraportti rakentuu seuraavasti: johdantoluvussa (luku 1) raportoidaan alustukseksi keskeisistä työmarkkinoiden ja sosiaalialan suuntauksista Euroopan unionissa. Luvussa 2 esitetään tärkeimmät tulokset Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun analyysistä. Luvussa 3 kuvataan yksityiskohtaisesti keskeiset indikaattorit maittain (myös sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta) ja jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivojen mukaisesti toteuttamat toimet.

¹ Euroopan unionin neuvosto hyväksyi heinäkuussa 2018 tarkistetut työllisyyspolitiikan suuntaviivat, jotka linjattiin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin suuntaviivojen mukaisiksi (neuvoston päätös (EU) 2018/1215, annettu 16. heinäkuuta 2018, jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivoista).

KESKEISET VIESTIT

EU:ssa ollaan saavuttamassa edistystä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun suhteen. Työmarkkinoiden kohentuessa ja köyhyyden vähentyessä Euroopan sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun 14 pääindikaattorista 13 parani viime vuoden aikana keskimäärin. Talouden elpyminen ei kuitenkaan edelleenkään hyödytä kaikkia kansalaisia ja maita samalla tavalla. Useimmissa jäsenvaltioissa esiintyy edelleen pilarin tiettyihin periaatteisiin kohdistuvia haasteita. Talouden tämänhetkinen noususuhdanne tarjoaa mahdollisuuden vauhdittaa uudistuksia, joilla pyritään parantamaan työmarkkinoiden ja sosiaaliturvajärjestelmien osallistavuutta, sietokykyä ja oikeudenmukaisuutta ja edistämään lähentymisprosessia työ- ja elinolojen parantamiseksi EU:ssa. Elpymiseen liittyy kuitenkin myös hidastumisen riskejä, joiden vuoksi jäsenvaltioiden on kiireellisesti hyödynnettävä tätä mahdollisuutta.

Vahva työllisyyskasvu jatkuu, ja työllisyys on ennätystasolla EU:ssa. Vuoden 2018 toisella neljänneksellä EU:ssa oli 239 miljoonaa työllistä, mikä on 14 miljoonaa enemmän kuin kriisin huippuaikana vuoden 2013 puolivälissä kirjattu alin taso. Samalla kaudella 20–64-vuotiaiden työllisyysaste kohosi 73,2 prosenttiin: jos suuntaus jatkuu, EU voi hyvinkin saavuttaa Eurooppa 2020 -strategian työllisyystavoitteen (75 %) vuonna 2020. Työllisyyskasvu vuonna 2017 ja vuoden 2018 alkupuoliskolla kohdistui kaikkiin keskeisiin väestöryhmiin, ja suurinta kasvu oli ikääntyneiden työntekijöiden (55–64-vuotiaat) ryhmässä, kuten aiempinakin vuosina. Huomattavat työllisyysasteen erot EU:ssa viittaavat kuitenkin siihen, että parannuksille on vielä sijaa, etenkin niissä jäsenvaltioissa, jotka ovat edelleen kaukana Eurooppa 2020 -strategian kansallisen tavoitteensa saavuttamisesta.

Työttömyys on palannut kriisiä edeltäneelle tasolle mutta on edelleen korkea useissa jäsenvaltioissa. Työmarkkinoiden vakaan elpymisen ansiosta työttömyysaste jatkoi putoamista vuonna 2017 ja oli 6,9 prosenttia vuoden 2018 toisella neljänneksellä. Se on nyt alimmillaan kymmeneen vuoteen: yli 4 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuoden 2013 huipputaso. Euroalueella työttömyysaste (8,3 % vuoden 2018 toisella neljänneksellä) on edelleen yhden prosenttiyksikön korkeampi kuin vuonna 2008 saavutettu alin taso. Työttömyysaste on edelleen erityisen korkea Kreikassa, Espanjassa, Italiassa, Kroatiassa ja Kyproksella.

Työllisyyden kasvu näkyy edelleen selvemmin työllisten kuin tehtyjen työtuntien määrässä. Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä EU:ssa lisääntyi vuonna 2017, joskin hitaammin kuin kokonaistyöllisyys, eikä se ole vielä palautunut vuoden 2008 tasolle. Myös vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien (eli sellaisten osa-aikatyötä tekevien, jotka haluaisivat työskennellä enemmän) suuri määrä – edelleen 1,3 miljoonaa enemmän kuin vuonna 2008 – osoittaa, että työmarkkinoilla on vieläkin käyttämätöntä kapasiteettia. Henkeä kohti tehtyjen työtuntien vähenevä määrä on kuitenkin osa rakenteellista suuntausta, joka alkoi 2000-luvun alussa.

Kotitalouksien tulot kasvoivat edelleen lähes kaikissa jäsenvaltioissa. Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot henkeä kohti kasvoivat voimakkaammin jäsenvaltioissa, jotka liittyivät unioniin viimeksi, ylöspäin tapahtuvaa lähenemistä noudatellen. Kehitys perustui enimmäkseen suotuisiin taloudellisiin olosuhteisiin, mutta joissakin tapauksissa saatiin etua myös uudistuksista, joiden ansiosta sosiaalietuuksien, muun muassa vähimmäistoimeentulojärjestelmien, riittävyys koheni. Monissa maissa kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot henkeä kohti alittavat kuitenkin edelleen merkittävästi kriisiä edeltäneet tasot. Kotitalouksien tulot kasvoivat hitaammin kuin BKT eli elpymisen ansiosta saavutettu tulojen kasvu on saavuttanut kotitaloudet vain jossakin määrin. Tämä herättää kysymyksiä hiljattaisen kasvun osallistavuudesta.

Talouden ja työmarkkinoiden vahvan elpymisen myötä köyhyysriskissä tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien ihmisten osuus pieneni merkittävästi vuonna 2017. Yli 5 miljoonan ihmisen köyhyys- tai syrjäytymisriski poistui, mikä on suurin pudotus elpymisen alkamisen jälkeen. Muutokseen vaikutti eniten vakavassa aineellisessa puutteessa ja/tai erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa elävien ihmisten lukumäärän väheneminen (huipputasoonsa verrattuna indikaattoreiden piiriin kuuluvien ihmisten määrä putosi 15 miljoonaa ja 8 miljoonaa). Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten kokonaismäärä – 113 miljoonaa ihmistä eli 22,5 prosenttia koko väestöstä vuonna 2017 – alittaa nyt kriisiä edeltäneen tason. Arvioiden mukaan suuntaus jatkunee ensi vuonna. Eurooppa 2020 -strategian köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentämiseen liittyvä tavoite on kuitenkin vielä kaukana. Köyhyys- ja syrjäytymisriski kohdistuu edelleen etenkin lapsiin, toimintarajoitteisiin ja maahanmuuttajataustaisiin.

Reaalipalkkojen kasvu hidastui vuonna 2017 mutta on kiihtynyt vuonna 2018. Palkkakasvu on yleisesti hitaampaa kuin voitaisiin odottaa positiivisen työmarkkina- ja talouskehityksen perusteella. Viime vuosien maltillista palkkakehitystä voivat selittää heikko tuottavuuden

kasvu, edelleen alhaiset inflaatio-odotukset ja työmarkkinoiden käyttämätön kapasiteetti. Keskimääräiset palkat jäivät edelleen reaalinmääräisesti kriisiä edeltävien tasojen alle monissa jäsenvaltioissa, ja niiden kasvu oli vuonna 2017 pienempää kuin tuottavuuden kasvu. Kyseessä on pitkäaikainen suuntaus: vuosien 2000 ja 2017 välillä EU:ssa reaalin arvonlisäys työntekijää kohti kasvoi 15,6 prosenttia, kun taas reaaliset työvoimakustannukset työntekijää kohti kasvoivat vain 11,2 prosenttia. Tästä kehityksestä huolimatta on näyttöä siitä, että työtulotasojen lähentymistä tapahtuu, joskin jäsenvaltioiden välillä ja sisällä on edelleen suuria eroja.

Palkanmuodostuspuitteet (myös vähimmäispalkkojen osalta) alkavat reagoida työmarkkinaolojen kohentumiseen. Erityisesti lakisääteisiä vähimmäispalkkoja korotettiin useissa maissa, ja työmarkkinaosapuolet osallistuivat prosessiin. Tämä kehitys on tärkeää, kun otetaan huomioon työssäkäyvien köyhien jatkuvasti suuri osuus useissa jäsenvaltioissa, mikä edellyttää toimia myös verosuunnittelun ja etuuksien riittävyyden alalla. Tätä taustaa vasten on tärkeää, että vähimmäispalkkatason mukautuksissa noudatetaan läpinäkyviä ja ennustettavissa olevia sääntöjä ja otetaan huomioon niiden vaikutus kilpailukykyyn, työpaikkojen luomiseen ja työssäkäyvien köyhyyteen.

Vaikka työpaikkojen luominen on kestävä, jotkin ryhmät eivät edelleenkään pääse osalliseksi elpymisen eduista. Työllisyyden kasvun taustalla vuonna 2017 olivat enimmäkseen naiset, ikääntyneet työntekijät ja korkeasti koulutetut. Toisaalta alhaisen osaamistason työntekijöiden työllisyysaste alittaa edelleen kriisiä edeltäneen asteen ja on lähes 30 prosenttiyksikköä alempi kuin korkean osaamistason työntekijöiden. Nuorten työllisyysaste on kohoamassa mutta edelleen alempi kuin vuonna 2008 (2,7 prosenttiyksikköä). Toisaalta positiivista on, että työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuus (10,9 prosenttia) on palannut kriisiä edeltäneelle tasolle. Maahanmuuttajataustaisilla on työllistyvyyteen liittyviä haasteita: syntyperäisten ja EU:n ulkopuolella syntyneiden työntekijöiden työllisyysasteen ero oli 10 prosenttiyksikköä vuonna 2017 (4,5 prosenttiyksikköä vuonna 2008). Ero on erityisen suuri maahanmuuttajanaisten osalta. Myös toimintarajoitteisten osallistuminen työmarkkinoille on vähäisempää, eikä heidän osaamistaan juurikaan hyödynnetä.

Naisten osallistuminen työmarkkinoille lisääntyy edelleen nopeasti. Naisten työllisyysaste vuonna 2017 oli 66,5 prosenttia eli lähes 5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2008.

Sukupuolten välinen työllisyysero on kuitenkin edelleen merkittävä ja jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja. Naisten koulutustaso on yleisesti ottaen korkeampi kuin miesten, mutta sukupuolten palkkaerot ovat suuret ja pienenevät vain vähitellen. Naiset ovat yliedustettuina heikommin palkatuilla sektoreilla ja ammateissa ja työskentelevät useammin työpaikoissa, jotka eivät vastaa heidän osaamistasoaan. Vanhemmuuden ja hoivavelvoitteiden vaikutus on edelleen alempien työllisyysasteiden syynä, ja heikosti kehittyneet palvelut ovat työssä pysymisen tai työhönpaluun suurin este. Omaishoitajien – joista suurin osa on naisia – köyhyysriski ja taloudellisen riippuvuuden riski on suurempi, koska työuran keskeytymisen vuoksi heille kertyy usein heikommin eläkeoikeuksia. Useissa jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa toimia, joilla tarjotaan tasapuolisesti kohtuuhintaisia ja laadukkaita lastenhoito- ja pitkäaikaishoitopalveluja. Tässä on kuitenkin edelleen merkittäviä haasteita. Palkallisten perhevapaiden tasapuolisempi jakautuminen naisten ja miesten välillä olisi joissakin tapauksissa hyödyllistä. Muutamassa jäsenvaltiossa ollaan muuttamassa vero- ja etuusjärjestelmiä niin, että poistetaan kotitalouden toisen tulonsaajan työntekoa pidätteleviä tekijöitä. Sukupuolten palkkaerojen torjumiseen tarkoitettuja konkreettisia toimia on käytössä vain joissakin maissa.

Ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste on kohonnut merkittävästi viime vuosikymmenen aikana. Se kohosi 55–64-vuotiaiden ryhmässä vuosien 2008 ja 2017 välillä 45,5 prosentista 57,1 prosenttiin. Ikääntyneet työntekijät olivat suhteellisesti paremmin suojassa laskusuhdanteelta. Heidän työllisyysasteensa kohosi kriisin ajanakin, ja siitä tuli tärkeä tekijä työllisyyden elpymisen kannalta. Työelämän pidentymistä selittävät monet tekijät, muun muassa lakisääteisen eläkeiän kohottaminen, hoitopalvelujen parempi saatavuus, joustavat työjärjestelyt ja aktiivisena ikääntymisen strategiat. Useissa jäsenvaltioissa ollaan edistämässä ikääntyvien työntekijöiden työmarkkinoille osallistumista, esimerkiksi tukemalla joustavaa eläkkeellesiirtymistä ja tarjoamalla taloudellisia kannustimia sekä työnantajille että työntekijöille.

Nuorten työmarkkinatilanne on edelleen kohenemassa, mutta nuorisotyöttömyys on edelleen korkealla tasolla useissa jäsenvaltioissa. Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaiden) on vakaasti alenemassa ja on palannut vuoden 2008 tasolle, mutta maiden välillä on suuria eroja, ja joissakin maissa asteet ovat erittäin korkeat. Merkittävä osa nuorista on edelleen työelämän ulkopuolella. EU:ssa oli vuonna 2017 lähes 6 miljoonaa 15–24-vuotiaasta työelämän tai koulutuksen ulkopuolella (nk. NEET-nuoret). Jos nuoret ovat pitkään

työmarkkinoiden ulkopuolella, tällä voi olla negatiivisia vaikutuksia potentiaaliseen kasvuun ja kyseisiin henkilöihin, esimerkiksi taitojen heikkeneminen ja korkeampi köyhyys- ja syrjäytymisriski myöhemmin. Parannusten kannalta keskeisiä ovat jäsenvaltioiden toimet, joita ne toteuttavat nuorisotakuusta annetun neuvoston suosituksen mukaisesti.

Laadukkaan ja osallistavan koulutuksen takaaminen antaa nuoremmille sukupolville mahdollisuuden tulla sitoutuneiksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi ja helpottaa työmarkkinoille ja yhteiskuntaan integroitumista. Euroopassa ollaan edistymässä koulupudokkuuteen liittyvän vuoden 2020 yleistavoitteen (10 %) saavuttamisessa ja ollaan lähes saavutettu korkea-asteen tutkinnon suorittamiseen liittyvä tavoite (40 %). Suuria eroja esiintyy kuitenkin edelleen jäsenvaltioiden ja väestöryhmien (esimerkiksi miesten ja naisten sekä syntyperäisten ja EU:n ulkopuolella syntyneiden) välillä. Huolta herättäviä seikkoja ovat perustaidoissa heikosti suoriutuvien suuri osuus sekä koulutustason voimakas korrelaatio sosioekonomisen aseman ja työmarkkinatulosten kanssa. Jäsenvaltiot ovat toteuttamassa toimia koulutusjärjestelmiensä parantamiseksi siten, että vähennetään koulunkäynnin keskeyttämistä, edistetään yhdenvertaista koulutukseen pääsyä ja parannetaan oppimistuloksia heikommassa asemassa olevien oppijoiden keskuudessa. Etusijalla joissakin jäsenvaltioissa on koulutusjärjestelmiin tehtävien investointien lisääminen (ja tehostaminen). Korkeakoulutuksen laadun parantaminen ja sen merkityksellisyyden lisääminen työmarkkinoiden kannalta on myös korkealla sijalla jäsenvaltioiden suunnitelmissa, etenkin pyrittäessä lisäämään korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuutta.

Teknologian muutokset ja siihen liittyvä työmarkkinoiden muuttuminen edellyttävät ehdottomasti työikäisen väestön taitojen parantamista ja uusien taitojen hankkimista. Työmarkkinoiden kannalta merkityksellinen pätevyys on yhä tärkeämpi, jotta työntekijät kykenevät mukautumaan nopeasti muuttuvaan ympäristöön. EU:ssa matalan koulutustason aikuisten ja matalaa koulutustasoa edellyttävien työpaikkojen suhde on keskimäärin kolmen suhde yhteen. Heikosti koulutetut ja ikääntyvät osallistuvat kuitenkin keskimäärin huomattavasti epätodennäköisemmin aikuiskoulutusohjelmiin. Digitaaltaidoissa on merkittäviä eroja: yli 40 prosentilla EU:n aikuisista ei ole digitaalisia perustaitoja ja joissakin jäsenvaltiossa osuus on jopa 70 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että merkittäväällä osalla väestöstä ei ole pääsyä monenlaisiin palveluihin, mikä vaikuttaa negatiivisesti osallisuuteen ja tuottavuuteen.

Jäsenvaltiot ovat mukauttamassa taitojen kehittämiseen tarkoitettuja järjestelmiään ja laatimassa strategioita koulutuksen työmarkkinarelevanssin parantamiseksi. Tarkoituksena on helpottaa oppijoiden siirtymistä työmarkkinoille ja työmarkkinoiden sisällä. Tämän osana pyritään helpottamaan taitojen ja tutkintojen ymmärtämistä ja tunnustamista kaikkialla Euroopassa ja ottamaan huomioon oppiminen institutionaalisten rakenteiden ulkopuolella. Ammatillisen koulutuksen järjestelmiä tarkistetaan ja päivitetään, jotta voitaisiin parantaa niiden työmarkkinarelevanssia ja edistää pääsymahdollisuuksia, mutta tämä on haasteellista. Merkittävä toimintapoliittinen väline parempien tulosten saavuttamiseksi on kannustimien tarjoaminen heikommassa asemassa oleville ryhmille aikuiskoulutukseen osallistumiseksi. Tähän yhdistetään asianmukainen ohjaus ja yrityksille henkilöstön kouluttamista varten annettava taloudellinen tuki. Jäsenvaltioissa lisätään edelleen toimia, joilla tarjotaan heikosti koulutetuille aikuisille mahdollisuuksia oppimiseen ja tutkintojen suorittamiseen taitojen parantamista koskevan suosituksen mukaisesti. Digitaalitaitojen kehittäminen on merkittävässä asemassa jäsenvaltioiden koulutus- ja osaamisprioriteettien joukossa.

Epätyypillisten työmuotojen esiintyminen on pysynyt jokseenkin vakaana EU:ssa, mutta useissa jäsenvaltioissa ongelmana on edelleen työmarkkinoiden voimakas segmentoituminen. Määräaikaisten työntekijöiden kokonaisuus ei ole muuttunut merkittävästi viime vuosina ja on keskimäärin 14 prosentin tietämissä. Kaikkiaan yli puolet – ja 12 jäsenvaltiossa 70 prosenttia tai enemmän – määräaikaista työntekijöistä on ”vastentahtoisia”. Useissa maissa määräaikaisten työsopimusten suuri osuus ja vähäinen siirtyminen vakituisiin työsopimuksiin on oire työmarkkinoiden kahtiajakautumisesta. Tästä on syytä huolestua, sillä epätyypillisen työn tekijät kokevat työn laadun alemmaksi ja heidän köyhyysriskinsä on suurempi. Lisäksi noin neljännes kaikista itsenäisistä ammatinharjoittajista EU:ssa voidaan luokitella heikossa asemassa oleviksi tai näennäisyrittäjiksi. Kyselyn tulokset vaikuttaisivat myös osoittavan, että sellaisten henkilöiden osuus, jotka saavat yli puolet tuloistaan alustatalouden työstä, on nyt (vuonna 2017) noin 2 prosenttia ja sen odotetaan kohoavan. Tähän kehityssuuntaan on kiinnitettävä enemmän poliittista huomiota. Joissakin jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa työsuhteturvalainsäädäntöön liittyviä uudistuksia, joilla pyritään parantamaan tasapainoa joustavuuden ja työsuhteturvan välillä ja välttämään segmentoitumista. Tällaisia uudistuksia ovat esimerkiksi määräaikaisten työsopimusten käyttöä koskevat tiukemmat ehdot tai työehtosopimusneuvottelujen laajempi soveltamisala puitteiden määrittelemiseksi. Joissakin

jäsenvaltioissa on ryhdytty sääntelemään uusia työmuotoja, muun muassa alustatalouden työntekijöitä ja elinkeinonharjoittajia.

Työttömyysetuudet, jotka ovat riittävän suuruisia, joiden kesto on kohtuullinen, jotka ovat kaikkien työntekijöiden saatavilla ja joihin liittyy tehokkaita aktivointitoimenpiteitä, ovat keskeisessä asemassa tuettaessa työntekijöitä siirtymävaiheissa. Näiden järjestelmien rakenne vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä, kaikkien osatekijöiden suhteen. Alan hiljattaisissa uudistuksissa on keskitytty enimmäkseen vahvistamaan etuuksia saavien työnhakijoiden aktivointivaatimuksia, esimerkiksi vahvistamalla työnhakuvelvoitetta ja uuden työn hyväksymisehtoja. Ongelmia liittyy edelleen siihen, että epätyypilliset työntekijät eivät useinkaan kuulu täysimittaisesti järjestelmän piiriin eikä järjestelmä kata itsenäisiä ammatinharjoittajia. Nämä ongelmat on tuotu esiin komission ehdotuksessa neuvoston suositukseksi sosiaalisen suojelun saatavuudesta työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta.

Vaikuttava aktiivinen työmarkkinapolitiikka ja julkiset työvoimapalvelut ovat ratkaisevan tärkeitä hyvin toimivien ja osallisuutta edistävien työmarkkinoiden takaamisen kannalta. Aktiivisella työmarkkinapolitiikalla parannetaan työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista työmarkkinoilla ja lisätään työnhakijoiden mahdollisuuksia uuden työpaikan löytämiseen. Niiden tehtävä on erityisen tärkeä pitkäaikaistyöttömien integroinnin edistämisessä. Julkiset työvoimapalvelut ovat keskeinen instituutio, joka on vastuussa työttömien työnhakupyrkimysten tukemisesta ja heidän ohjaamisestaan aktivointitoimenpiteiden piiriin. Aktiivisen työmarkkinapolitiikkaan osallistuminen ja siihen tehtävät investoinnit eroavat kuitenkin merkittävästi EU:n sisällä. Myös julkisten työvoimapalvelujen tehokkuus työnhakutuen tarjoamisessa on epäyhtenäistä jäsenvaltioiden välillä ja toisinaan myös niiden sisällä. Useimmissa jäsenvaltioissa on toteutettu merkittäviä toimenpiteitä, joissa keskitytään yksilöityjen palvelujen tarjoamiseen, mutta monissa on vielä varaa vahvistaa aktiivisen työmarkkinapolitiikan järjestelmiä. Jäsenvaltioissa on edistytty pitkäaikaistyöttömien integrointia koskevan neuvoston suosituksen täytäntöönpanossa, mutta lisätoimia tarvitaan, jotta voidaan edistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja saavuttaa paremmin työmarkkinoiden ulkopuolella olevat henkilöt. Julkisissa työvoimapalveluissa jatketaan uudistuksia Euroopan julkisten työvoimapalvelujen verkoston puitteissa. Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimenpiteitä maahanmuuttajien (etenkin pakolaisten) integroimiseksi työmarkkinoille, mutta järjestelmällisiä lähestymistapoja ei ole, ja on tarvetta

lisätä investointeja osaamisen kehittämiseen sekä taitojen ja pätevyyksien tunnustamiseen, tehokkaaseen työmarkkinapolitiikkaan ja julkisten työvoimapalvelujen tarjoamaan tukeen.

Ensimmäistä kertaa kriisin jälkeen tuloerot EU:ssa pienenevät hieman vuonna 2017. Tämän taustalla oli pienituloisten kotitalouksien tulojen nopeampi kasvu. Tämä viittaa siihen, että elpyminen alkaa ulottua myös kaikkien heikoimmassa asemassa oleviin. Käytettävissä olevien arvioiden mukaan tämä positiivinen suuntaus jatkuu suurimmassa osassa jäsenvaltioita. Väestön rikkaimman 20 prosentin käytettävissä olevat tulot olivat kuitenkin vuonna 2017 edelleen 5,1 kertaa niin suuret kuin köyhimmän 20 prosentin tulot (vuonna 2016 kerroin oli 5,2). Maiden välillä on suuria eroja. Joissakin maissa tuloerot ovat suuremmat kuin ennen kriisiä, mikä liittyy usein eriarvoisiin koulutuksen ja sosiaalisen suojelun saantimahdollisuuksiin ja heijastelee heikkoja työmarkkinatuloksia. Joissakin jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa eriarvoisuutta vähentävää politiikkaa, etenkin vähimmäispalkan muodostamisen ja vero- ja etuusjärjestelmien suunnittelussa. Estääkseen eriarvoisuuksien siirtymisen sukupolvelta toiselle jäsenvaltiot voivat toteuttaa lisätoimia eri aloilla. Ne voivat esimerkiksi edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alalla, varmistaa laadukkaiden terveydenhuolto- ja muiden palvelujen saatavuuden, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja puuttua alueellisiin eriarvoisuuksiin.

Sosiaalisten tulonsiirtojen (pois lukien eläkkeiden) mitattu vaikutus köyhyyden vähentämiseen oli edelleen laskussa vuonna 2017. Tämä on linjassa automaattisen vakautuksen vähentyneiden vaikutusten kanssa talouden laajentumisvaiheessa, joskin jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja. Sosiaalisten tulonsiirtojen köyhyyttä vähentävä vaikutus pieneni enimmäkseen EU:n pitkäaikaisissa jäsenvaltiossa ja suureni maissa, jotka ovat liittyneet myöhemmin (eli vaikuttaisi siltä, että lähentymistä on tapahtumassa). Yleinen tulos riippuu kohentuneista työmarkkinaoloista (ja niihin liittyvistä muutoksista köyhyysriskissä olevien ominaisuuksissa) sekä muutoksista etuuksien riittävyydessä ja kattavuudessa, myös siitä, että toisinaan etuuksien taso laahaa yleisesti kasvavien tulojen perässä. Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyys vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä, kuten vertailuanalyysin tuloksista näkyy.

Jäsenvaltioissa toteutetaan edelleen toimenpiteitä sosiaalisen suojelun järjestelmien nykyaikaistamiseksi niin, että vahvistetaan etuuksien ja palvelujen kattavuutta ja riittävyyttä. Jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa toimia, joilla parannetaan sosiaalisen

suojelun saatavuutta, etenkin epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien kannalta, joiden suojelussa on edelleen merkittäviä aukkoja. Uusien työmuotojen alalla ollaan myös ottamassa käyttöön joitakin innovaatioita. Jäsenvaltioissa jatketaan toimia etuuksien riittävyyden parantamiseksi, joskin joissakin tapauksissa tässä on ollut viiveitä. Useissa jäsenvaltioissa ollaan parantamassa vähimmäistoimeentulojärjestelmiä siten, että yhdistetään aktiivista osallisuutta edistävällä lähestymistavalla tuen riittävä taso ja työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistavien tavaroiden ja palvelujen saatavuus sekä työmarkkinoille siirtymistä/palaamista koskevat kannustimet. Joissakin jäsenvaltioissa ollaan vahvistamassa palvelujen (kuten sosiaalituki-, työllisyys- ja muiden sosiaalipalvelujen) integroitua tarjoamista. Tilanteessa, jossa asumismenojen osuus on merkittävä monien kotitalouksien tuloista eikä kodittomien määrän kehityksessä tapahdu parannuksia, joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu uudistuksia asuntojen saatavuuden parantamiseksi joko kannustimien tai ehkäisevien toimenpiteiden kautta.

Väestörakenteen muutoksen ja elinajanodotteen kasvun vuoksi eläke-, terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitojärjestelmiin kohdistuu selvä muutostarve. Pitkäaikaishoidon ja terveydenhuollon kysyntä on kasvamassa ja tarpeet muuttumassa väestön ikääntyessä. Seuraavien viiden vuosikymmenen aikana yli 80-vuotiaiden eurooppalaisten lukumäärän odotetaan kaksinkertaistuvan. Vuoteen 2050 mennessä jokaista yli 65-vuotiasta kohti on vain kaksi 15–64-vuotiasta työikäistä, kun nyt työikäisiä on kolme yhtä kohti. Suhde on jo heikkenemässä. Tämän vuoksi monien jäsenvaltioiden suunnitelmissa rahoituksen kestävyysparantaminen on edelleen korkealla sijalla, mutta eläkkeiden riittävyyden varmistamisen merkitys on kasvussa. Eläkkeiden kyky korvata tuloja ja ehkäistä köyhyyttä vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioissa. Jäsenvaltioissa ollaan yhä enenevässä määrin toteuttamassa toimia eläkkeiden riittävyyden turvaamiseksi asettamalla etuuksille vähimmäistakeet ja indeksoimalla ne, edistämällä joustavaa eläköitymistä, räätälöimällä eläkkeiden kertymistä koskevat ehdot eri työntekijäryhmien mukaan ja vahvistamalla lisäeläkkeiden roolia.

Jäsenvaltioiden uudistuksissa ohjenuorana on laadukkaan terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon saatavuuden parantaminen yhdessä niiden tehokkuuden lisäämisen kanssa. Joillekin eurooppalaisille terveydenhuollon saamisen merkittävänä esteenä ovat edelleen kustannukset ja odotusajat. Tämän vuoksi useissa jäsenvaltioissa

terveydenhuoltojärjestelmien uudistuksissa keskitytään niiden tehokkuuden parantamiseen parantamalla koordinointia ja vahvistamalla perusterveydenhuollon ja ennaltaehkäisevän toiminnan roolia. Terveystenhuollon työntekijöiden koulutuksen ja työolojen parantamiseksi ollaan toteuttamassa toimia. Pitkäaikaishoidosta vastaavat edelleen suurimmaksi osaksi perheenjäsenet, koska useimmissa jäsenvaltioissa ei ole kattavia järjestelmiä vanhustenhuollon tarpeiden kattamiseksi. Uudistuksilla pyritään yhdistämään julkisten laitosten epävirallisille ja omaishoitajille tarjoama tukijärjestelmä ja yhteisö- ja laitospalvelujen verkosto. Väestörakenteeseen liittyvien haasteiden vuoksi on kiinnitettävä huomiota kestävyYTEEN.

Hyvin toimiva työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on keskeinen tekijä eurooppalaisessa sosiaalisessa markkinataloudessa. Sillä vahvistetaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vähennetään konflikteja yhteiskunnassa, mistä on etua työntekijöille, työnantajille ja valtioille. Työmarkkinaosapuolten osallistuminen uudistusten valmisteluun voi parantaa niiden suunnittelua ja toteutusta, lisätä omistajuuden tunnetta kansalaisten keskuudessa ja johtaa viime kädessä parempiin sosioekonomisiin tuloksiin. Työmarkkinaosapuolten osallistumisen aste ja vaikutus vaihtelevat kuitenkin huomattavasti jäsenvaltioiden välillä ja ovat heikkoja useissa tapauksissa. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun käytännöille ei ole olemassa mitään kaikille sopivaa mallia, mutta joissakin jäsenvaltioissa on selkeästi varaa parantaa työmarkkinaosapuolten valmiuksia ja tarjota niille asianmukaiset puitteet ennustettavissa olevaa ja oikea-aikaista kuulemistä varten, myös kaikissa eurooppalaisen ohjausjakson keskeisissä vaiheissa. Myös kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kokemuksen hyödyntämisellä voi olla ja onkin merkittävä rooli sen varmistamisessa, että uudistukset suunnitellaan ja toteutetaan tehokkaasti. Yhteiskunnallisten sidosryhmien osallistumisen taso kuitenkin vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioissa, ja joissakin niissä ongelmana ovat puutteelliset valmiudet osallistua aktiivisesti poliittiseen keskusteluun.

1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLITIIKAN KEHITYSSUUNTAUKSIIN JA HAASTEISIIN EUROOPAN UNIONISSA

Tässä jaksossa esitetään yleiskatsaus kehityssuuntauksiin ja haasteisiin työmarkkinoilla ja sosiaalipolitiikan alalla Euroopan unionissa. Siinä analysoidaan yksityiskohtaisesti tärkeimpiä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan aloja.

1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset

Työmarkkinaolosuhteiden koheneminen jatkuu, ja työllisyys on ennätystasolla EU:ssa.

Vahvan talouskasvun (2,4 %) tukemana työllisten määrä EU:ssa kasvoi 1,6 prosenttia vuonna 2017, mikä on suurin vuotuinen kasvuaste elpymisen alkamisesta lähtien. Kokonaistyöllisyys jatkoi kasvua vuoden 2018 kahdella ensimmäisellä neljänneksellä ja saavutti 238,9 miljoonaa² – noin 3,2 miljoonaa työpaikkaa enemmän kuin vuosi sitten ja korkein EU:ssa koskaan saavutettu taso. Sen jälkeen, kun työllisyys lähti elpymään vuoden 2013 puolivälissä, on luotu yli 14 miljoonaa uutta työpaikkaa.

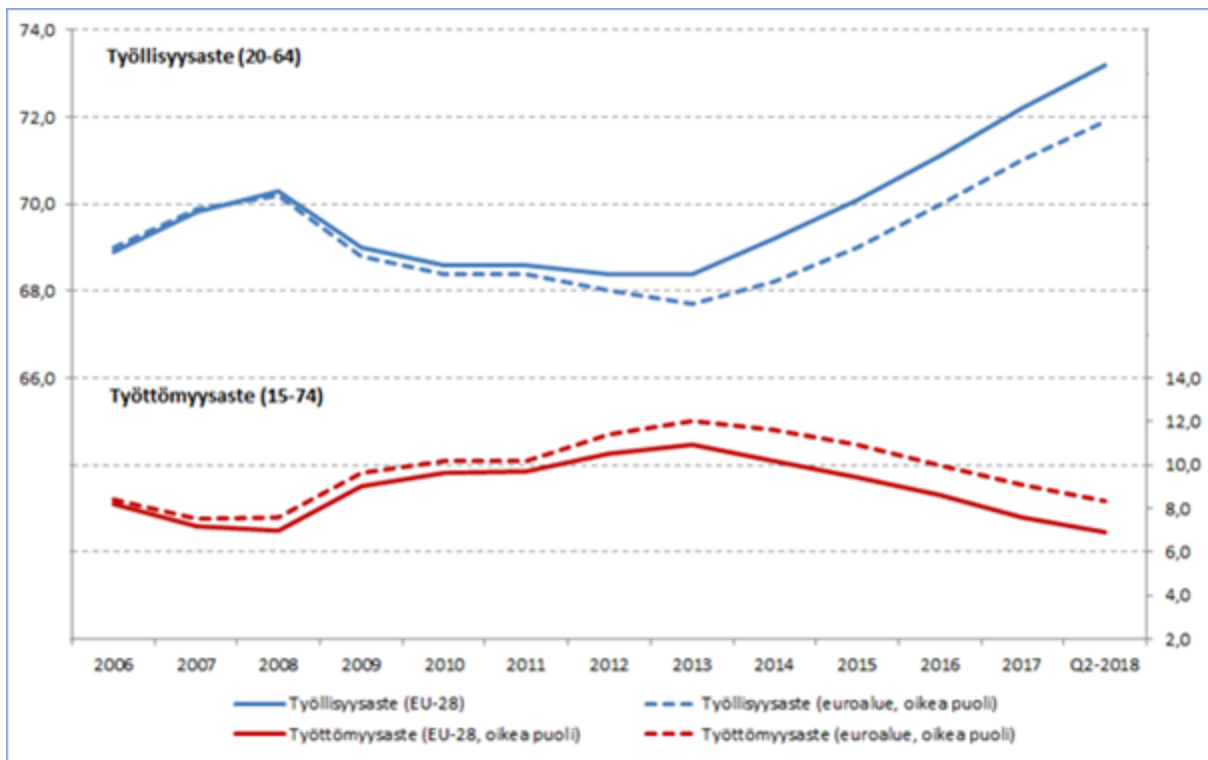
Työllisyysaste (20–64-vuotiaiden) on vakaassa nousussa ja lähenee Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita. Se kasvoi hieman nopeammin kuin vuonna 2016 eli 1,1 prosenttiyksikköä 72,2 prosenttiin vuonna 2017 ja jatkoi kasvuaan vuoden 2018 kahdella ensimmäisellä neljänneksellä 73,2 prosenttiin (kaavio 1). Jos positiivinen suuntaus jatkuu samanlaisena, EU voi hyvinkin saavuttaa Eurooppa 2020 -strategian työllisyystavoitteen (75 %). Tilanne kohenee edelleen myös euroalueella, jolla työllisyysaste oli korkeimmillaan 71,9 prosenttia vuoden 2018 toisella neljänneksellä. Tätä positiivista kehitystä tukee jatkuvasti kasvava suuntaus työmarkkinoille osallistumisessa. Vuoden 2018 toisella neljänneksellä työvoimaosuus (15–64-vuotiaiden) saavutti ennätystasonsa 73,8 prosenttia (73,5 % euroalueella). EU:n työvoimaosuus on kasvanut vakaata tahtia, myös kriisin aikana, ja on

² Kokonaistyöllisyyttä koskevat luvut on saatu kansantalouden tilinpidosta (kotimaan käsite), muut luvut työvoimatutkimuksesta. Tässä jaksossa käytetään neljännesvuosittain kausioikaistuja lukuja.

kuronut umpeen eroa Yhdysvaltoihin nähden. Vuonna 2017 ikääntyneet työntekijät ja naiset olivat edelleen keskeisenä tekijänä työvoimaosuuden kasvattamisessa.

Työttömyysaste on nyt kriisiä edeltäneellä tasolla. Vakaan työpaikkojen luomisen ansiosta työttömyys jatkoi putoamistaan niin, että se oli 6,9 prosenttia vuoden 2018 toisella neljänneksellä, mikä on yli 4 prosenttiyksikköä alle vuoden 2013 huipputason. EU:ssa ei ole päästy tälle tasolle sitten vuoden 2008 toisen neljänneksen. Parannus ei ole niin merkittävä euroalueella, jolla työttömyysaste (8,3 % vuoden 2018 toisella neljänneksellä) on edelleen yhden prosenttiyksikön korkeampi kuin vuonna 2008 kirjattu alin taso. Myönteisiin suuntauksiin liittyy myös pitkäaikaistyöttömyysasteen (vähintään vuoden työttöminä olleiden osuus työvoimasta) jatkuva pieneneminen. Se putosi EU:ssa 0,5 prosenttiyksikköä vuodessa ja oli 3 prosenttia vuoden 2018 toisella neljänneksellä (3,9 % euroalueella). Vaikka työttömyys (myös pitkäaikaistyöttömyys) vähenikin kaikissa jäsenvaltioissa viime vuonna, työttömyysasteissa on edelleen merkittävää hajontaa (ks. 3.1.1 jakso) ja jotkin jäsenvaltiot ovat edelleen kaukana kriisiä edeltävistä alhaisimmista tasoistaan.

Kaavio 1: Työllisyys- ja työttömyysasteet EU:ssa ja euroalueella

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Huom.: Kausioikaistut luvut vuoden 2018 toiselta neljännekseltä.

Myös nuorisotyöttömyys vähenee edelleen nopeasti. Se on pudonnut 1,8 prosenttiyksikköä vuosittain ja oli 15,2 prosenttia vuoden 2018 toisella neljänneksellä (16,9 % euroalueella). Taso vastaa alinta tasoa, johon päästiin juuri ennen kriisiä (vuoden 2008 toinen neljännes), ja se on nyt lähes 9 prosenttiyksikköä alle vuoden 2013 huipputasoon. Nuorisotyöttömyys on kuitenkin edelleen korkealla tasolla joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi Espanjassa, Italiassa ja Kreikassa yli 30 prosentissa (ks. 3.2.1 jakso). Jatkuvia parannuksia on havaittu sellaisten 15–24-vuotiaiden ryhmässä, jotka eivät ole työelämässä tai koulutuksessa (nk. NEET-nuoret). Näiden nuorten työttömyysaste aleni 0,6 prosenttiyksikköä ja oli 10,9 prosenttia vuonna 2017 eli sama kuin vuonna 2008.

Nuorisotyöttömyys vähenee samaan aikaan kun nuorison koulutustaso kohoaa: koulupudokkaiden (18–24-vuotiaiden) osuus, joka on ollut vakaassa laskussa viime vuosikymmenen aikana, saavutti viimeisimmän laskun (0,1 prosenttiyksikköä) myötä 10,6 prosentin tason vuonna 2017. Tämä on erittäin lähellä Eurooppa 2020 -strategian 10 prosentin tavoitetta, joskin sitä on edelleen varaa pudottaa.³ Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 30–34-vuotiaiden ryhmässä lisääntyi vakaasti ja oli 39,9 prosenttia vuonna 2017, mikä ylittää lähes Eurooppa 2020 -strategian tavoitteeseen (40 %).

Elpyminen on näkyä edelleen selvemmin työllisten kuin tehtyjen työtuntien määrässä. Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä EU:ssa kasvoi 1,2 prosenttia vuonna 2017 ja jatkoi vuonna 2015 käynnistynyttä positiivista suuntausta. Kasvu on kuitenkin pienempi kuin kokonaistyöllisyyden kasvu (1,6 %, kuten edellä esitetään), mikä tarkoittaa sitä, että henkeä kohti tehtyjen työtuntien määrä väheni. Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä ei ole vielä palannut vuoden 2008 huipputasolle. Näyttö viittaa työmarkkinoiden käyttämättömään kapasiteettiin, mitä myös muut indikaattorit osoittavat. Vuonna 2017 vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekeviä (eli osa-aikatyötä tekeviä, jotka haluaisivat työskennellä enemmän) oli EU:ssa noin 9 miljoonaa. Määrä oli vähentynyt vuoden 2013 huipputasosta 10,3 miljoonasta mutta ylitti edelleen 1,3 miljoonalla vuoden 2008 tason. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna tehtyjen työtuntien maltillinen kehitys on osa rakenteellista muutosta, joka liittyy osa-aikatyön yleistymiseen 15 viime vuoden aikana ja työaikajärjestelyjä koskeviin työntekijöiden

³ Komissio asetti 14. marraskuuta 2017 antamassaan tiedonannossa ”Eurooppalaisen identiteetin vahvistaminen koulutuksen ja kulttuurin avulla” (COM(2017) 673 final) kunnianhimoisen tavoitteen, jonka mukaan koulupudokkaiden osuus vähennetään 5 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä.

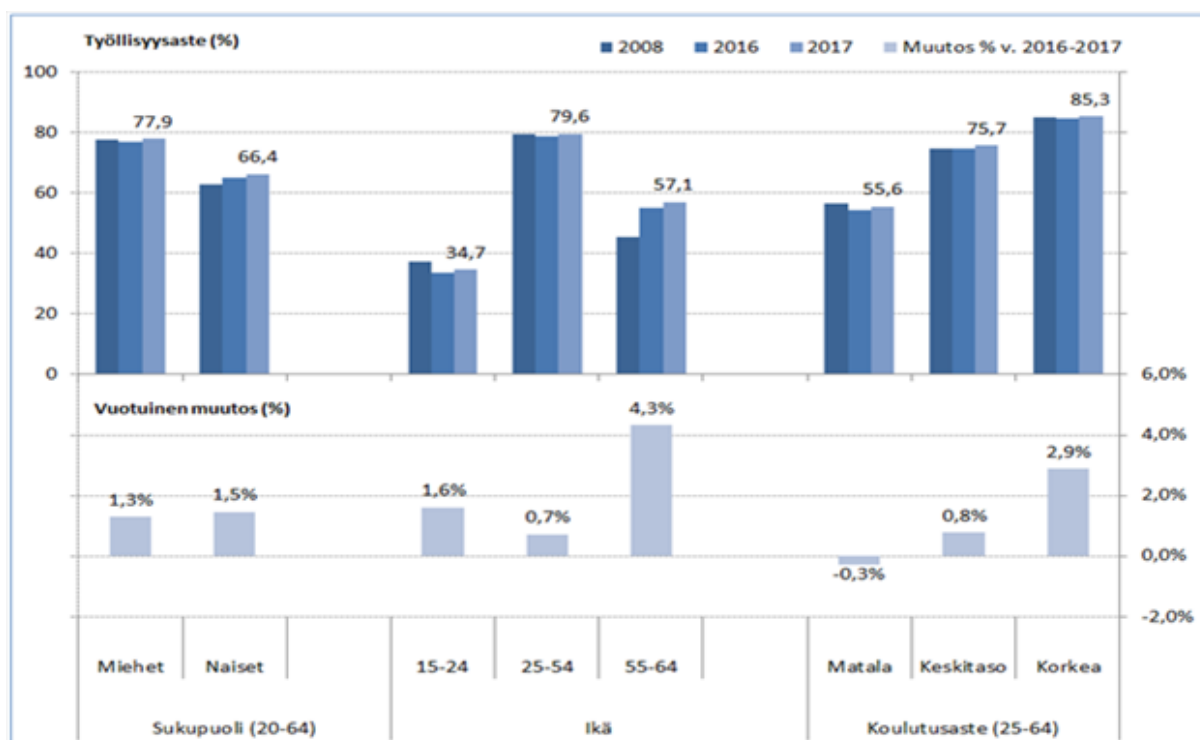
muuttuviin mieltymyksiin. Tämän tuloksena henkeä kohti tehtyjen työtuntien määrä on vähentynyt asteittain vuodesta 2000⁴.

Työllisyyden kasvu jakautui kaikkien tärkeimpien väestöryhmien kesken vuonna 2017.

Kuten edeltävinäkin vuosina ikääntyneet työntekijät (55–64-vuotiaat) vastasivat suurimmasta kasvusta (kaavio 2): työllisten henkilöiden lukumäärä tässä ryhmässä lisääntyi 4,3 prosenttia vuonna 2017. Tämä nosti työllisyysasteen 57,1 prosenttiin, mikä on kaikkien aikojen korkein (lähes 12 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2008). Työllisten nuorten (15–24-vuotiaiden) lukumäärä lisääntyi hieman enemmän kuin vuonna 2016 (1,6 % v. 1,3 %). Nuorisotyöllisyysaste ei kuitenkaan ole elpynyt täysin kriisistä: vuoden 2017 taso 34,7 prosenttia on edelleen 2,7 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2008. Koska työvoimaosuus pysyi vakaana (41,7 % vuonna 2017 ja 41,6 % vuonna 2016), työllisyyden kasvu näkyi kuitenkin työttömyyden jatkuvana vähenemisenä tässä ikäryhmässä. Työllisyys kasvoi hieman enemmän naisten kuin miesten keskuudessa vuonna 2017 (1,5 % v. 1,3 %). Sukupuolten työllisyysaste pysyi kuitenkin lähes ennallaan eli 11,5 prosenttiyksikössä, joka on 0,1 prosenttiyksikköä alle vuoden 2016 tason (joskin se on merkittävästi alempi kuin kriisiä edeltänyt 15 prosenttiyksikköä vuonna 2008). EU:n ulkopuolella syntyneiden 20–64-vuotiaiden työllisyysaste kohosi vuonna 2017 1,7 prosenttiyksikköä eli 63 prosenttiin, mutta se on edelleen syntyperäiseen väestöön verrattuna 10 prosenttiyksikköä alempi. Ero on suurempi naisten ryhmässä (noin 14 prosenttiyksikköä).

⁴ Lisätietoja: Euroopan komissio (2018), ”Employment and Social Developments in Europe. Annual Review 2018”.

Kaavio 2: Työllisyysasteet ja työllisyyskasvu eri ryhmittäin EU:ssa

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Elpyminen kasvattaa edelleen korkean osaamistason työntekijöiden määrää taloudessa. Korkeasti koulutettujen (25–64-vuotiaiden ikäryhmä) työllisyys kasvoi 2,9 prosenttia vuonna 2017, ja keskitason osaamistason (eli keskiasteen tutkinnon suorittaneiden) työntekijöiden ryhmässä kasvu oli maltillista (0,8 %). Matalan osaamistason työntekijöiden (enintään ylemmän perusasteen koulutus) työllisyys sen sijaan putosi 0,4 prosenttia. Matalan osaamistason työntekijöiden (25–64-vuotiaiden) populaatio on kaikkiaan pienenemässä (2,7 %:n vähennys vuoteen 2016 nähden) – kun väestö ikääntyy ja nuorilla sukupolvilla on korkeampi koulutustaso – joten ryhmän työllisyysaste itse asiassa kohosi vuoden 2016 tasolta 54,3 prosentista 55,6 prosenttiin vuonna 2017. Matalan ja korkean osaamistason työntekijöiden työllisyysasteen ero kapeni hieman 30,5 prosenttiyksiköstä (2016) 29,7 prosenttiyksikköön (2017), mutta se on edelleen erittäin suuri ja osoittaa, että alemman osaamistason työntekijöiden työllistyvyyden lisäämistä koskeville toimille on tilausta. Raportin seuraavissa jaksoissa esitetään tarkempia jäsenvaltiokohtaisia suuntauksia.

Määräaikainen työllisyys suhteessa kokonaistyöllisyyteen pysytteli lähes samalla tasolla vuonna 2017, kun taas osa-aikatyöllisyys väheni hieman. Viime vuosien suuntausta

noudatellen elpyminen on edistänyt sekä vakituisten että määräaikaisten työsuhteiden luomista. Vakituiset työsuhteet lisääntyivät noin 2,7 miljoonalla (1,7 %:n kasvu) ja määräaikaiset 0,8 miljoonalla (2,9 %:n kasvu) vuonna 2017. Suhteessa kokonaistyöllisyyteen määräaikaisten työntekijöiden osuus kuitenkin pysytteli lähes vakaana: 15–64-vuotiaiden ryhmässä kasvua oli 0,1 prosenttiyksikköä (14,3 %). Toisena peräkkäisenä vuotena osa-aikatyöntekijöiden (15–64-vuotiaiden) osuus pieneni mitättömän vähän (0,1 prosenttia niin, että osuus oli 19,4 prosenttia vuonna 2017). Tämä on edelleen lähes 2 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2008. Positiivista kuitenkin on, kuten edellä mainitaan, että vastentahtoisen osa-aikatyön osuus on pienentynyt merkittävästi (21,1 %:sta vuonna 2016 19,8 %:iin vuonna 2017), joskin se on edelleen merkittävä. Itsenäisen ammatinharjoittamisen (15–64-vuotiaiden ryhmässä) osuus kokonaistyöllisyydestä pieneni edelleen hitaasti ja oli 13,7 prosenttia vuonna 2017 (14,0 % vuonna 2016 ja 14,4 % vuonna 2013).

Alakohtaisesti tarkasteltuna työpaikkoja syntyi edelleen eniten palvelualoille. Viime vuosien suuntauksen mukaisesti eniten työpaikkoja luotiin palvelualoilla⁵ (2,8 uutta työllistä vuonna 2017 eli kasvua oli 1,6 prosenttia vuoteen 2016 nähden; tiedot perustuvat kansantalouden tilinpitoon). Vuosien 2008 ja 2017 välillä palvelualan työllisyyden osuus EU:ssa kasvoi jatkuvasti 70,1 prosentista 73,9 prosenttiin. Rakennusallalla kirjattiin suurin työllisyyden kasvu laman jälkeen (2 %), mikä vakiinnutti vuonna 2015 alkaneen elpymisen. Työllisten lukumäärä on kuitenkin edelleen lähes 15 prosenttia alempi kuin vuonna 2008. Myös teollisuudessa nähtiin vakaata kasvua (1,5 %, mikä on korkein aste sitten vuoden 2007). Lisäksi pitkän laskukauden jälkeen maatalousalan työllisyys kohosi hieman eli 0,3 prosenttia vuonna 2017.

1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset

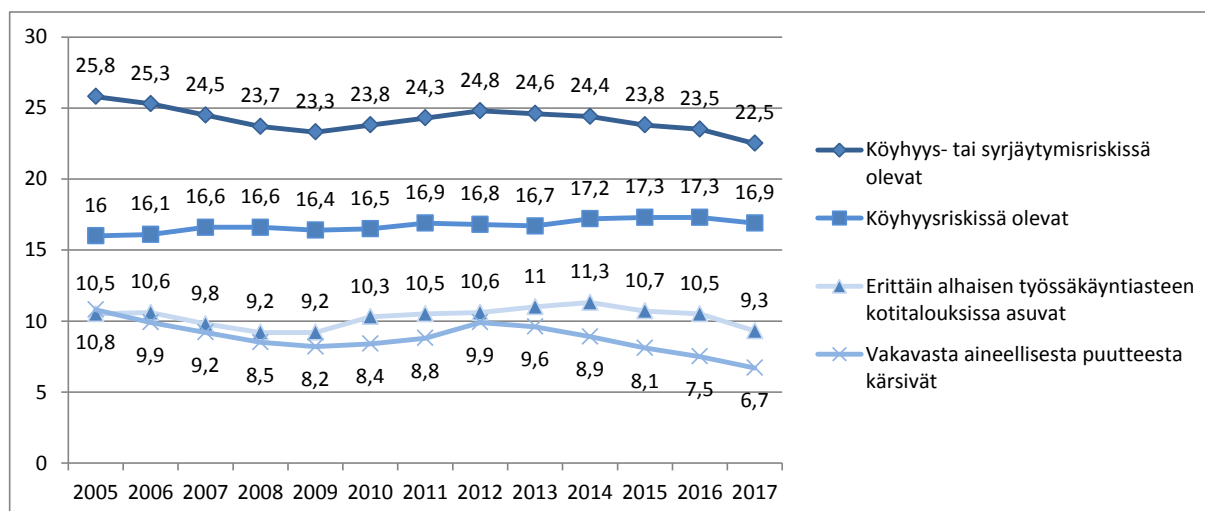
Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä (AROPE⁶)⁷ olevien henkilöiden lukumäärä pienentyi merkittävästi vuonna 2017 ja alittaa nyt kriisiä edeltäneen tason.

⁵ Palvelualojen sisällä suurin prosentuaalinen kasvu tapahtui ”tieto- ja viestintätoiminnassa” (3,4 %), jonka jälkeen tulivat ”ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; hallinnolliset ja tukipalvelut” (2,9 %), vuonna 2017. Sitä vastoin ”rahoitus- ja vakuutuspalvelujen” alan työllisyys putosi 0,7 prosenttia.

⁶ Köyhyysriskissä ja sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevia ihmisiä uhkaa köyhyys ja/tai he kärsivät vakavasta aineellisesta puutteesta ja/tai he elävät kotitaloudessa, jossa työssäkäyntiaste on erittäin alhainen. Ihmisten katsotaan olevan köyhyysriskissä, jos heidän ekvivalentit käytettävissä olevat tulonsa ovat alle 60 prosenttia kansallisesta ekvivalentista mediaanitulosta (tämä indikaattori mittaa näin ollen tuloköyhyyttä). Ihmiset kärsivät vakavasta aineellisesta puutteesta, jos he asuvat kotitaloudessa, jossa ei ole varaa vähintään neljään seuraavista seikoista: Ei ole varaa 1) maksaa vuokraa, asuntolainaa tai käyttömenoja ajoissa, 2) lämmittää riittävästi kotia, 3) maksaa odottamattomia kuluja, 4) syödä lihaa, kalaa tai vastaavaa proteiinituotetta

Tämän indikaattorin laskusuuntaus jatkui viidettä perättäistä vuotta vuonna 2017, ja köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrä oli 113 miljoonaa (eli 22,5 prosenttia koko väestöstä). Tämä vastaa työllisyyden elpymistä ja käytettävissä olevien tulojen kasvua. Vuonna 2017 EU:ssa oli näin ollen 5 miljoonaa henkeä vähemmän köyhyys- tai syrjäytymisriskissä kuin ennen kriisiä (vuonna 2008), ja pudotusta vuoden 2012 huippumäärästä on lähes 11 miljoonaa. Kun kuitenkin otetaan huomioon kriisin aiheuttamat takaiskut, Eurooppa 2020 -strategian yleistavoitteen (20 miljoonaa ihmistä vähemmän köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuoteen 2008 verrattuna) saavuttaminen on vielä kaukana. Indikaattorin yleiseen pienenemiseen vaikuttavat kaikki sen kolme alakomponenttia, joskin vaihtelevassa määrin (ks. jäljempänä ja kaavio 3).

Kaavio 3: Köyhyys- tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä (AROE) olevan väestön prosenttiosuus ja alakomponentit (2005–2017)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC). Huom.: Symbolien selitykset esitetään alaviitteessä 6.

Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien henkilöiden lukumäärä väheni jyrkästi ja on nyt alimmalla tasollaan vähään aikaan, mikä osoittaa, että elintaso on kohonnut. Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien määrä väheni yli 3 miljoonalla vuonna 2017, ja nyt tällaisten henkilöiden määrä on 34,8 miljoonaa eli 6,9 prosenttia EU:n väestöstä (0,6 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2017 ja alle vuoden 2008 tason). Vähennys edustaa

joka toinen päivä, 5) viikon vuotuisen lomaan poissa kotoa, 6) hyödyntää autoa yksityiskäytössä, 7) pesukoneeseen, 8) väritelevisioon eikä 9) puhelimeen.

Ihmiset, jotka elävät kotitaloudessa, jossa työssäkäyntiaste on erittäin alhainen (eli vajaatyöllisissä kotitalouksissa elävät), ovat 0–59-vuotiaita, jotka asuvat kotitaloudessa, jossa työikäiset aikuiset (18–59-vuotiaat) työskentelivät alle 20 prosenttia työskentelypotentiaalistaan edellisen vuoden aikana.

⁷ EU-SILC-tulotilastot viittaavat edeltävään tulovuoteen, lukuun ottamatta Yhdistynyttä kuningaskuntaa (tutkimusvuosi) ja Irlantia (tutkimusta edeltäneet 12 kuukautta).

tilanteen merkittävää kohenemista viidentenä peräkkäisenä vuotena ja osoittaa kotitalouksien aineellisen tilanteen parantuneen. Tästä positiivisesta kehityksestä huolimatta jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja (ks. jakso 3.4).

Työllisyysasteen ennätysmäinen kasvu on osaltaan vähentänyt vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten lukumäärää 3,7 miljoonalla vuonna 2017. Osuutena 0–59-vuotiaasta väestöstä tämä tarkoittaa vuosien 2016 ja 2017 välillä laskua 10,5 prosentista 9,3 prosenttiin. Osuus alittaa 10 prosenttia ensimmäistä kertaa vuoden 2009 jälkeen. Sekä osuus että lukumäärä ylittävät kuitenkin edelleen kriisiä edeltäneet tasot.

Köhyysriskissä olevan väestön prosenttiosuus on pienentynyt ensimmäistä kertaa kriisin jälkeen. Köhyysriskissä olevien ihmisten lukumäärä kasvoi vuoteen 2014 asti, minkä jälkeen se tasoittui seuraavien kahden vuoden aikana. Vuonna 2017 köhyysriskiaste pieneni 0,4 prosenttiyksikköä (16,9 %) eli lähes 2 miljoonaa ihmistä. Tämä oli ensimmäinen kriisin jälkeinen vuosi, jona köyhien kotitalouksien tulot kasvoivat nopeammin kuin mediaanitulo. Tuoreimmat tiedot Eurostatin arvioista⁸ viittaavat siihen, että köhyysasteen pieneneminen jatkuu edelleen. Sellaisten henkilöiden köhyysriskiaste, jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa, on kuitenkin kohonnut neljäntenä peräkkäisenä vuotena ja on nyt ennätyskorkea (62,3 %). Tämä vaikuttaisi osoittavan sitkeitä puutteita sosiaalietuuksien riittävyudessa useissa maissa, ja sosiaalisen suojelun komitea⁹ on yksilöinyt sen suuntaukseksi, jota on seurattava.

Köhyysriskissä olevien ihmisten osuuden yleisestä pienenemisestä huolimatta työssäkäyvien köhyys on edelleen yleistä. Vuonna 2017 työväestöstä 9,6 prosentin kotitalouksien tulot olivat alle 60 prosenttia kansallisen mediaanin. Luku ei ole muuttunut vuodesta 2016 ja on selvästi yli vuoden 2008 luvun (8,5 %). Tähän asti työssäkäyvien köyhyyden lisääntyminen on vaikuttanut sekä osa-aikaisiin että kokoaikaisiin työntekijöihin, joskin osa-aikaisten köhyysriski on (15,8 %) on merkittävästi suurempi kuin kokoaikaisten (8,0 %). Suuntaus on vaikuttanut erityisesti nuoriin työntekijöihin (alle 30-vuotiaisiin), joilla on suurempi ja yhä suureneva riski vähintään 30-vuotiaisiin työntekijöiden nähden.

⁸ EU-SILC-tiedot viittaavat useimmissa jäsenvaltioissa edeltävän vuoden aikana rekisteröityihin tuloihin (eli vuoden 2016 tulot SILC-2017:n osalta; ks. myös alaviite **Error! Bookmark not defined.**). Eurostatin julkaisemat arviot osoittavat, että köhyysriski-indikaattorin (sekä tulo-osuuksien suhdetta kuvaavan S80/S20-indikaattorin) odotetaan kohenevan useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2017 rekisteröityjen tulojen osalta (eli vuonna 2018 julkaistujen indikaattoreiden osalta).

⁹ Sosiaalisen suojelun komitean vuosiraportti 2018.

Sosiaalisen suojelun komitea¹⁰ on ottanut työssäkäyvien köyhyyden esiin seurattavana suuntauksena sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä.

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten köyhyysluvuissa näkyy hienoista parannusta vastoin aiempia suuntauksia. Köyhyysvaje, jolla mitataan sitä, miten kaukana köyhyysriskissä olevat ovat köyhyysrajasta, pieneni vuonna 2017. Se aleni hieman eli 25 prosentista 24,7 prosenttiin mutta ylitti edelleen selvästi kriisiä edeltäneen tason. Tämä viittaisi siihen, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien suhteellinen tulotilanne olisi hieman kohenemassa. Työttömien köyhyysriski pieneni ensimmäistä kertaa kriisin jälkeen, mutta se on silti edelleen 48 prosenttia ja lähes ennätystasolla.

Yleisestä parannuksista huolimatta lasten köyhyysriski tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen korkea. Lasten (0–17-vuotiaiden) köyhyys- ja syrjäytymisriski pienenee edelleen. Se putosi 26,4 prosentista 24,5 prosenttiin vuonna 2017, mikä on selvästi alle kriisiä edeltäneen tason. Heikosti koulutettujen vanhempien lapsista kuitenkin 62,9 prosenttia on edelleen köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, kun taas korkeasti koulutettujen vanhempien lasten osalta osuus on vain 9 prosenttia. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien sellaisten lasten osuus, joiden vanhemmat ovat syntyneet EU:n ulkopuolella, on kohonnut koko kriisin jälkeisen kauden ajan. Vuonna 2017 se oli 34,5 prosenttia, joka on yli kaksinkertainen syntyperäisten vanhempien lapsiin nähden. Keskeinen tekijä lasten köyhydessä on yhden vanhemman kotitalouksien määrän lisääntyminen EU:ssa. Niiden osuus on kasvanut vuoden 2011 tasolta 4,4 prosentista 4,8 prosenttiin vuonna 2016 (osuus putosi 4,3 %:iin vuonna 2017). Yhden vanhemman kotitalouksista tulevien lasten köyhyysriski on kaksinkertainen lasten yleiseen keskiarvoon nähden, ja ero on yhä laajenemassa.

Kotitalouksien tulot kasvavat edelleen mutta hitaammin kuin koko talous. Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot kasvoivat vuonna 2017 neljättä peräkkäistä vuotta ja ovat nyt huomattavasti yli vuoden 2008 tasojen. Vuotuinen kasvu on kuitenkin edelleen hitaampaa kuin BKT:n kasvu (kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot kasvoivat alle 1 % vuosittain vuoteen 2017 asti, kun reaalin BKT henkeä kohti kasvoi 2,2 % samalla kaudella). Tämä osoittaa, että kotitalouksien tulojen kasvu laahaa tulojen yleisen kasvun perässä. Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti (reaalimääräisesti) jäävät edelleen kriisiä edeltävien tasojen alle monissa jäsenvaltioissa, kuten jaksossa 3.4 esitetään.

¹⁰ Sosiaalisen suojelun komitean vuosiraportti 2018.

Tuloerojen kasvu kriisin jälkeisinä vuosina alkoi kääntyä laskuun vuonna 2017, joskaan lasku ei vielä kompensoinut aiempaa kasvua. Jäsenvaltioiden kotitalouksien rikkaimman 20 prosentin osuus tuloista on yli viisi kertaa niin suuri kuin köyhimmän 20 prosentin. Tämä nk. S80/S20-suhde kohosi vuosien 2008 ja 2016 välillä 5,0:sta 5,2:een. Sen taustalla olivat myös heikot työmarkkinaolot ja pysähtynyt tulokehitys, etenkin asteikon alimmassa päässä. Vuonna 2017 suhde alkoi pienentyä ja oli EU:ssa keskimäärin 5,1. Tuoreimman Eurostatin alustavan arvion mukaan pienentyminen jatkunee edelleen.

2. KATSAUS SOSIAALI-INDIKAATTOREIDEN TULOSTAULUUN

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa, jonka Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio vahvistivat 17. marraskuuta 2017 toimielinten välisen julistuksen muodossa, esitetään joukko keskeisiä periaatteita ja oikeuksia, joilla tuetaan oikeudenmukaisia ja hyvin toimivia työmarkkinoita ja sosiaalihuoltojärjestelmiä. Se on tarkoitettu antamaan suuntaa jäsenvaltioiden uudistetulle lähentymisprosessille, jolla parannetaan sosioekonomisia oloja.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyy sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu¹¹, jolla seurataan tuloksia ja suuntauksia jäsenvaltioissa. Tulostaulussa on joukko indikaattoreita (pääindikaattorit ja toissijaiset indikaattorit), joilla seurataan jäsenvaltioiden työllisyys- ja sosiaalipolitiikan kehittymistä tiettyjen indikaattoreiden osalta pilarissa yksilöidyillä kolmella laajalla alalla: i) yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, ii) dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot sekä iii) julkiset tuet / sosiaalinen suojelu ja sosiaalinen osallisuus. Vuoden 2018 versiosta lähtien sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu sisällytetään yhteiseen työllisyysraporttiin. Tulostaulun tulokset (pääindikaattoreiden osalta) esitetään tiivistettynä tässä luvussa. Tämä analyysi kuuluu laajempaan uudistusten yhteyteen (ks. 3 luku).

2.1 Tulostaulu

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu on keskeinen väline seurattaessa tuloksia työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla ja lähentymistä parempien työ- ja elinolojen alalla. Sen avulla on helpompi seurata jäsenvaltioiden tilannetta pilarin mitattavissa olevilla aloilla, ja sillä täydennetään olemassa olevia seurantavälineitä, erityisesti työllisyyskehityksen seurantavälinettä ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälinettä¹². Se sisältää seuraavat 14 pääindikaattoria, joilla arvioidaan työllisyys- ja sosiaalipolitiikan kehityssuuntauksia¹³:

¹¹ SWD(2017) 200 final, liitteenä tiedonannossa COM(2017) 250 final, 26.4.2017.

¹² Työllisyyskehityksen seurantaväline ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantaväline ovat vuotuisia raportteja, joiden laatimisesta vastaavat työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea. Niissä yksilöidään silmällä pidettäviä suuntauksia ja keskeisiä työllisyys- ja sosiaalialan haasteita jäsenvaltioissa sekä seurataan edistymistä Eurooppa 2020 -strategian työllisyyteen ja köyhyyden vähentämiseen liittyvissä tavoitteissa.

¹³ Vuoden 2018 työllisyysraportista jätettiin työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean (ja niiden indikaattorialaryhmien) pyynnöstä pois kaksi pääindikaattoria ("aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin osallistuvat 100:aa työhalukasta kohti" ja "palkansaajakorvaus tehtyä työtuntia kohti, euroina") yhteenvetotaulukosta eikä niitä esitetty tulostaulun pääindikaattoreina myöhemmässä analyysissä teknisten

- *Yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille:*
 - Koulupudokkaiden osuus, 18–24-vuotiaat
 - Sukupuolierot työllisyysasteessa, 20–64-vuotiaat
 - Tuloterot mitattuna ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteena (S80/S20)
 - Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste
 - Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET-aste), 15–24-vuotiaat
- *Dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot:*
 - Työllisyysaste, 20–64-vuotiaat
 - Työttömyysaste, 15–74-vuotiaat
 - Pitkäaikaistyöttömyysaste, 15–74-vuotiaat
 - Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti¹⁴
 - Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot¹⁵
- *Julkiset tuet / sosiaalinen suojele ja sosiaalinen osallisuus:*
 - Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen¹⁶
 - Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset
 - Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen, asianomaisen oma ilmoitus
 - Osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaliset taidot.

Pääindikaattoreiden analyysissä käytetään työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa sovittua yhteistä menetelmää (ks. tarkemmin liite 3). Menetelmässä arvioidaan

seikkojen vuoksi. Keskustelujen jälkeen komiteat sopivat syyskuussa 2018 näiden indikaattoreiden korvaamisesta vaihtoehtoisilla indikaattoreilla (”pitkäaikaistyöttömyysaste” ja ”keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot”. Näitä indikaattoreita, jotka liittyvät etenkin pilarin periaatteisiin ”Työllisyyden aktiivinen tukeminen” ja ”Palkat”, käytetään yhteisen työllisyysraportin analyysissä.

¹⁴ Komiteoiden esityksen mukaisesti indikaattori mitataan käyttämällä ”oikaisemattomia tuloja” (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) eikä siinä viitata ostovoimastandardeihin.

¹⁵ Tämän indikaattorin tasot ilmaistaan ostovoimastandardeina ja muutokset ilmaistaan kansallisessa valuutassa reaaliarvoisina. Lyhyen aikavälin vaihteluiden tasaamiseksi käytetään kolmen vuoden keskiarvoja sekä tasojen että muutosten osalta. Tätä indikaattoria olisi tulkittava yhdessä muiden indikaattoreiden kanssa, kuten työssäkäyvien köyhyysaste, palkkakajakauman viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välinen suhde (D5/D1) sekä muut asiaankuuluvat työllisyyskehityksen/sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen ja yhteisen arviointikehityksen indikaattorit.

¹⁶ Tämä mitataan erona koko väestön keskuudessa köyhyysriskin alaisen väestön osuudessa ennen sosiaalisia tulonsiirtoja ja niiden jälkeen.

jäsenvaltioiden tilannetta ja kehitystä tarkastelemalla kunkin tulostauluun sisältyvän pääindikaattorin tasoja ja vuotuisia muutoksia¹⁷. Tasot ja muutokset luokitellaan sen mukaan, millä etäisyydellä ne ovat (painottamattomista) EU:n keskiarvoista. Tämän jälkeen jäsenvaltioiden tulos tasojen ja muutosten suhteen kootaan yhteen (käyttämällä ennalta määriteltäviä matriisia) niin, että kukin jäsenvaltio asetetaan yhteen seitsemästä luokasta (”parhaiten suoriutuvat”, ”keskiarvoa paremmat”, ”hyvät mutta tarpeen seurata”, ”keskimääräiset/neutraalit”, ”heikot mutta paranemassa”, ”seurattavat” ja ”kriittisessä tilanteessa olevat”). Tämän perusteella taulukossa 1 esitetään tiivistelmä tulostaulusta kustakin indikaattorista saatavilla olevien tuoreimpien tietojen mukaan.

Taulukon tulkinnassa on syytä olla varovainen, eikä sitä pidä lukea mekaanisesti. Tätä varten luvussa 3 esitetään tarkka analyysi 14 indikaattorista, myös pitkän aikavälin suuntauksista ja täydentävistä indikaattoreista tarpeen mukaan. Lisäksi tulevaisuudessa maakohtaisissa raporteissa esitetään tarkka analyysi kaikista ”kriittisistä tilanteista” ja täydentäviä sosioekonomisia ja poliittisia taustatietoja, jotta voidaan tarkentaa maakohtaisia haasteita talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa. Näin saadaan – yhdessä tarkempien analyysien kanssa, jotka sisällytetään työllisyyskehityksen seurantavälineeseen ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineeseen – analyttinen perusta komission myöhemmille maakohtaisille suosituksille koskeville ehdotuksille.

2.2 Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta saatu näyttö

Tulostaulun analyysi viittaa siihen, että työmarkkina- ja sosiaalinen tilanne elpyy jatkuvasti EU:ssa kokonaisuudessaan.¹⁸ Viimeisimmän vuoden aikana (tietojen saatavuuden mukaan joko vuosi 2017 tai 2016) 14 pääindikaattorista 13 koheni ja vain yksi (sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen) heikkeni hieman EU:ssa

¹⁷ Lukuun ottamatta kotitalouksien käytettävissä olevia bruttotuloja, jotka mitataan indeksinä (2008 = 100, joten nähdään muutos kriisiä edeltäneeseen aikaan nähden) ja muutoksina viimeisimpänä vuonna, ja keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansioita, joiden osalta käytetään kolmen vuoden keskiarvoa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa sovitun mukaisesti.

¹⁸ Aikaraja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreille on 26. lokakuuta 2018. Päivitetyt tiedot esitetään yhteisen työllisyysraportin lopullisessa versiossa, jonka työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto vahvistaa.

keskimäärin¹⁹. Tämä on linjassa sen kanssa, että automaattisen vakautuksen vaikutukset vähenevät talouden laajentumisvaiheessa. Suurinta edistys oli työttömyysasteissa (sekä yleisessä että pitkäaikaistyöttömyydessä), jotka alenivat kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2017. Maista vain yksi oli ”kriittisessä tilanteessa”. Myös työllisyysasteen sekä köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen kehitys oli kaikkiaan positiivista, ja valtaosassa jäsenvaltiota nähtiin parannusta edeltävään vuoteen verrattuna.

Useimmissa jäsenvaltioissa on vähintään yhteen pääindikaattoriin liittyviä haasteita, mutta yleisesti niiden määrä on vähentynyt viime vuoteen verrattuna. Jos tarkastellaan kolmea ongelmallisinta luokitusta yhteensä (eli ”kriittisessä tilanteessa”, ”seurattava” ja ”heikko mutta paranemassa”), useimmissa jäsenvaltioissa niitä esiintyy ainakin kerran Saksaa, Suomea, Ranskaa, Alankomaita ja Ruotsia lukuun ottamatta. Jos tarkastellaan pelkästään ”kriittistä tilannetta” (eli indikaattorit, joiden taso on paljon keskimääräistä heikompi eikä se ole paranemassa riittävän nopeasti tai se heikkenee edelleen), jäsenvaltioiden lukumäärä väheni vuoden 2018 yhteisen työllisyysraportin 14:sta (vähemmän indikaattoreita) tämän raportin 13:een (Viro, Malta ja Portugali ovat poistuneet ryhmästä, mutta tilalle ovat tulleet Unkari ja Latvia). Kaiken kaikkiaan tilanne on kohentunut. Arvioituilla 14 alalla on yksilöity yhteensä 117 tapausta, jotka ovat ”kriittisessä tilanteessa”, ”seurattavia” tai ”heikkoja mutta paranemassa”. Tämä on noin 31 prosenttia kaikista arvioinneista (vuoden 2018 työllisyysraportissa osuus oli 33 %). Näistä 39 oli ”kriittisessä tilanteessa”, mikä on 10 prosenttia kaikista arvioinneista (vuoden 2018 työllisyysraportissa osuus oli 13 %).²⁰

Jos tarkastellaan tulostaulun kattamia kolmea laajaa alaa, kuten vuoden 2018 yhteisessä työllisyysraportissa, ongelmia esiintyy useammin alalla **”julkiset tuet / sosiaalinen suojelu ja sosiaalinen osallisuus”**, indikaattoria kohti keskimäärin 9,3 tapausta (joista 3,5 on ”kriittisessä tilanteessa”). **Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen** vaikuttaa haasteellisimmalta indikaattorilta; sen arvot ovat varoittavia 11 jäsenvaltiossa (joista 5 on alimmassa ryhmässä).

¹⁹ Näyttö viittaa painotettuihin EU:n keskiarvoihin, lukuun ottamatta indikaattoria ”Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot”, jonka osalta käytetään painottamatonta keskiarvoa.

²⁰ Suuntauksen kohentuminen saa vahvistusta, jos uudet indikaattorit (”pitkäaikaistyöttömyysaste” ja ”keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot”) jätetään laskuista pois, jotta vertailu tapahtuu samoilla indikaattoreilla. Tällöin ”kriittisessä tilanteessa”, ”seurattavia” tai ”heikkoja mutta paranemassa” olevien tapausten osuus kaikista arvioinneista on edelleen 31 prosenttia, mutta ”kriittisessä tilanteessa” olevien tapausten osuus kohoaa hieman ja on 11 prosenttia.

Seuraavina tulevat **”yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille”** ja **”dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot”**, joiden osalta on keskimäärin 8,6 ja 7,4 varoitusmerkkejä osoittavaa tapausta (”kriittisessä tilanteessa” on 3,2 ja 1,8). Ensimmäisellä alalla eniten varoitusmerkkejä (10) liittyy **koulupudokkaita** koskevaan indikaattoriin. Jälkimmäisellä alalla indikaattori **”keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot”** vaikuttaa olevan haasteellisin (12 tapausta).

Viime vuoden tavoin jäsenvaltioiden tilanteet ja haasteiden vakavuus vaihtelevat suuresti. Kreikassa, Romaniassa ja Italiassa on edelleen ”kriittisessä tilanteessa”, ”seurattavia” tai ”heikkoja mutta paranemassa” olevia arviointeja vähintään kymmenen indikaattorin alalla. ”Kriittinen tilanne” esiintyy Kreikassa 7 indikaattorin, Romaniassa 4 indikaattorin ja Italiassa 6 indikaattorin osalta (ks. taulukko 1). Näissä maissa haasteet ovat jakautuneet tasaisesti kolmelle alalle, mutta ”keskiarvoa parempi” esiintyy kerran Kreikan osalta (koulupudokkaiden osuus) ja kerran Italian osalta (vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen oman ilmoituksen mukaan) sekä kaksi kertaa Romanian osalta (työttömyysaste ja kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti). Kokonaistilanteessa seuraavina tulevat Kroatia ja Espanja (kummallakin 9 haastetta), Bulgaria (8 haastetta) sekä Kypros, Latvia ja Portugali (kullakin 6 haastetta). Alankomaat sitä vastoin on parhaiten suoriutuva tai keskiarvoa parempi 11 indikaattorissa. Sen perässä tulevat Tšekki ja Ruotsi (kummallakin 10 indikaattoria) sekä Itävalta, Saksa ja Slovenia (kullakin 8 indikaattoria).

Tarkasteltaessa **yhtäläisiä mahdollisuuksia ja työmarkkinoille pääsyä** suurimmat parannukset nähtiin keskimäärin köyhyys- tai syrjäytymisriskiasteessa ja NEET-asteessa, kun taas edistyminen oli vaimeampaa koulupudokkuuden, sukupuolten työllisyyserojen ja tuloerojen alalla (viimeksi mainittu indikaattori tosin pieneni ensimmäistä kertaa kriisin jälkeen). Indikaattorikohtaisesti tarkasteltuna

- Espanja, Italia ja Romania ovat kriittisessä tilanteessa koulupudokkaiden osalta, kun taas Kroatia, Irlanti, Puola ja Slovenia ovat parhaiten suoriutuvia.
- Kreikka, Italia ja Romania ovat kriittisessä tilanteessa sukupuolten työllisyyseron osalta, kun taas Suomi, Liettua ja Ruotsi ovat parhaiten suoriutuvia.
- Bulgaria, Espanja, Latvia ja Liettua ovat kriittisessä tilanteessa tuloerojen osalta, kun taas Tšekki, Suomi, Slovenia ja Slovakia ovat parhaiten suoriutuvia.

- Tilanne köyhyys- tai syrjäytymisriskiasteen osalta on kriittinen Bulgariassa ja Kreikassa, kun taas parhaiten suoriutuvia ovat Tšekki ja Suomi.
- Kypros, Kroatia, Kreikka ja Italia ovat kriittisessä tilanteessa NEET-nuorten osalta, kun taas Itävalta, Tšekki, Saksa, Alankomaat, Slovenia ja Ruotsi suoriutuvat parhaiten.

Tarkasteltaessa **dynaamisia työmarkkinoita ja oikeudenmukaisia työoloja EU:ssa** tilanne koheni keskimäärin viime vuoden aikana kaikkien indikaattoreiden alalla, etenkin työllisyys- ja työttömyysasteiden (sekä yleisen että pitkäaikaisen), kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) sekä keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansioiden alalla. Indikaattorikohtaisesti tarkasteltuna

- Kroatia, Kreikka, Italia ja Espanja ovat edelleen kriittisessä tilanteessa työllisyysasteen osalta, kun taas Tšekki, Viro, Saksa, Alankomaat, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat parhaiten suoriutuvia.
- Mikään maa ei ole kriittisessä tilanteessa työttömyysasteen osalta (Kypros, Kroatia, Kreikka ja Espanja ovat ”heikkoja mutta paranemassa” ja Italia on ”seurattava”), ja Tšekki on suoriutunut parhaiten.
- Italia on kriittisessä tilanteessa pitkäaikaistyöttömyysasteen osalta (”parhaiten suoriutuvia” ei löytynyt, mutta 14 maata oli keskiarvoa parempia).
- Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvun osalta tilanne on kriittinen Kreikassa ja Kyproksella, kun taas Bulgaria ja Puola ovat parhaiten suoriutuvia.
- Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansioiden alalla tilanne on arvioitu kriittiseksi Unkarissa ja Slovakiassa, kun taas Itävalta, Luxemburg, Alankomaat ja Yhdistynyt kuningaskunta suoriutuvat parhaiten.

Julkisten tukien ja sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden osalta tilanne koheni viime vuoden aikana kolmen indikaattorin osalta (lastenhoidon saatavuus, vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen (asianomaisen oma ilmoitus) ja digitaalitaidot) mutta heikkeni yhden osalta (sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen), kuten edellä todetaan. Indikaattorikohtaisesti tarkasteltuna

- Bulgaria, Kreikka, Italia, Latvia ja Romania ovat kriittisessä tilanteessa siltä osin kuin on kyse niiden sosiaalisten tulonsiirtojen kyvystä vähentää köyhyysriskiä. Parhaiten tällä alalla suoriutuivat Tanska, Suomi, Unkari ja Ruotsi.

- Bulgaria, Tšekki, Kreikka, Puola ja Slovakia ovat kriittisessä tilanteessa viralliseen varhaiskasvatukseen osallistuvien alle 3-vuotiaiden osalta, kun taas Ranska, Luxemburg, Alankomaat ja Portugali ovat parhaiten suoriutuvia.
- Latvia on kriittisessä tilanteessa siltä osin kuin on kyse vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämisestä (asianomaisen oman ilmoituksen mukaan). Menetelmässä ei tullut esiin parhaiten suoriutuvia, mutta 12 maata on keskiarvoa parempia.
- Bulgaria, Kroatia ja Romania ovat kriittisessä tilanteessa digitaaltaitojen osalta, kun taas Suomi, Luxemburg, Alankomaat ja Ruotsi suoriutuvat parhaiten.

Taulukko 1. Tiivistelmä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreista

	Yhdenvertaiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille					Dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot					Julkinen tuki / Sosiaalinen suojelu ja osallisuus			
	Koulupudokkaat	Sukupuolten työllisyysero	Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen suhde	Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevat	NEET-nuoret	Työllisyysaste	Työttömyysaste	Pitkäaikaistyöttömyysaste	Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu	Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot	Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyden vähentämiseen	Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat	Vaile tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen (oman ilmoituksen mukaan)	Digitaalitaitojen taso
Vuosi	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2016	2016	2017	2016	2017	2017
Parhaiten suoriutuvat	HR, IE, PL, SI	FI, LT, SE	CZ, FI, SI, SK	CZ, FI	AT, CZ, DE, NL, SE, SI	CZ, DE, EE, NL, SE, UK	CZ		BG, PL	UK, NL, LU, AT, DE	DK, FI, HU, SE	FR, LU, NL, PT		FI, LU, NL, SE
Keskimääräistä paremmat	AT, CZ, EL, LT, LV, NL	DK, EE, LU, PT, SI, SK	BE, DK, HU, MT, NL, SE	CY, DE, FR, MT, PL, SE, SI, SK	IE	AT, BG, LT, PT, SI	AT, DE, HU, LU, MT, NL, PL, PT, RO, UK	AT, DE, CY, CZ, DK, EE, HR, HU, MT, NL, PL, PT, SE, UK	DK, LT, RO, SE	BE, FR, SE, DK, IE, FI	BE, CZ, FR, NL, PL, SI	EE, ES, MT, SI	AT, CZ, DE, DK, ES, FR, HU, IT, LU, MT, NL, PL	AT, CZ, DE, MT, UK
Keskimääräiset	BE, DE, EE, FI, FR, SE, UK	AT, BE, BG, CY, DE, ES, FR, IE, NL, UK	CY, DE, EE, FR, HR, LU, PL	BE, EE, HU, PT	BE, FI, FR, HU, LT, LV, MT, PL, PT, SK, UK	CY, FI, FR, HU, IE, LU, LV, MT, PL, SK	BE, BG, DK, EE, FI, FR, IE, LT, LV, SE, SI, SK	BE, BG, FI, FR, IE, LT, LU, LV, RO, SI	CZ, EE, DE, FR, FI, HU, LV, NL, SI, SK	MT, IT, EL, ES	CY, DE, MT, SK	CY, DE, FI, IE, IT, LV, UK	BE, BG, FI, HR, LT, PT, SE, SK	BE, EE, ES, FR, LT, SI, SK
Hyvät mutta heikkenemässä	LU	LV	AT	AT, DK, NL	DK, LU	DK					AT	BE, DK, SE		DK
Heikot mutta paranemassa	BG, MT, PT	MT	EL, IT, RO	RO	BG, RO	RO	CY, EL, ES, HR	EL, ES		LT, EE, RO, BG, LV		RO	EE, EL	CY
Seurattavat	CY, DK, HU, SK	CZ, HR, HU, PL	PT	ES, HR, IT, LT, LU, LV	EE, ES	BE	IT	SK	AT, BE, ES, IE, IT, LU, PT, UK	PT, PL, CZ, HR, SI	EE, ES, HR, LT, LU, PT	AT, HR, HU, LT	CY, RO, SI	EL, HU, IE, LV, PL, PT
Kriittisessä tilanteessa olevat	ES, IT, RO	EL, IT, RO	BG, ES, LT, LV	BG, EL	CY, EL, HR, IT	EL, ES, HR, IT		IT	CY, EL	HU, SK	BG, EL, IT, LV, RO	BG, CZ, EL, PL, SK	LV	BG, HR, RO

Huom.: 26. lokakuuta 2018: tuloviidenneksen suhde, köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyden vähentämiseen ja itse ilmoitettu sairaanhoidon tarve: tietoja ei saatavilla Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta; kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti: tietoja ei saatavilla Kroatian ja Maltan osalta; keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot: tietoja ei saatavissa Kyproksen osalta; digitaalisten taitojen taso: tietoja ei saatavilla Italian osalta. Katkokset aikasarjassa ja muut tilastollisesti merkitykselliset seikat ilmoitetaan liitteessä 1 ja 2.

Tekstilaatikko 1. Vertailuanalyysi – tilanne

Vertailuanalyysin merkitys välineenä, jolla tuetaan rakenneuudistuksia ja edistetään ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä työllisyys- ja sosiaalialalla, myönnettiin viiden puheenjohtajan kertomuksessa kesäkuussa 2015²¹ ja vahvistettiin sen jälkeen talous- ja rahaliiton syventämistä käsittelevässä pohdinta-asiakirjassa toukokuussa 2017²². Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin perustamisesta 26. huhtikuuta 2017 annetussa tiedonannossa²³ yksilöitiin vertailuanalyysi keskeiseksi välineeksi, jolla voidaan tukea pilarin täytäntöönpanoa eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa. Tämän jälkeen vertailuanalyysijä on kehitetty ja niistä on keskusteltu jäsenvaltioiden kanssa useilla aloilla.

Etenkin työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea ovat sopineet yhteisestä kolmivaiheisesta lähestymistavasta: 1) yksilöidään keskeiset haasteet ja asetetaan korkean tason tulosindikaattorit, jotka ovat merkityksellisiä kyseisen politiikanalan kannalta; 2) yksilöidään suorituskysymysindikaattorit, jotka mahdollistavat suorituksen vertailuanalyysin; 3) yksilöidään toimintapoliittiset välineet, joihin liitetään yleiset periaatteet poliittista ohjausta varten ja erityiset indikaattorit, jos sellaisia on saatavilla. Tässä vaiheessa ei aseteta vertailuarvoja toimintapoliittisille välineille, vaan tavoitteena on mahdollistaa vertailu jäsenvaltioiden välillä.

Työttömyysetuuksia ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa koskevaa vertailuanalyysia käytettiin ensimmäistä kertaa vuoden 2018 eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa. Vuoden 2018 yhteiseen työllisyysraporttiin ja maakohtaisiin raporteihin sisällytettiin työttömyysetuusjärjestelmien erityisiä ominaisuuksia ja toimivuutta koskeva vertaileva analyysi, etenkin tukikelpoisuuden ja riittävyyden osalta. Työllisyyskomitean antaman hyväksynnän jälkeen työttömyysetuusjärjestelmän aktivointikomponenttiin (esim. työttömyysetuuksien saamiseen liitetyt työn vastaanottovalmiutta koskevat ehdot) ja työnhakijoiden tueksi tarkoitettuihin työmarkkinapalveluihin liittyvät tekijät on nyt integroitu vuoden 2019 eurooppalaisen ohjausjaksoon ja esitetään tässä raportissa.

Sosiaalisen suojelun komitean hyväksynnän myötä vuoden 2019 eurooppalaiseen ohjausjaksoon integroidaan myös vähimmäistoimeentuloetuksia koskeva vertailuanalyysi, joka kattaa näiden järjestelmien riittävyyteen, kattavuuteen ja aktivointiin liittyvät osatekijät, myös siltä osin kuin on kyse niiden suhteesta luontoisuuksiin (terveydenhuolto, koulutus ja asuminen). Tässä ohjausjaksossa hyödynnetään myös ensimmäistä kertaa lokakuussa 2018 työllisyyskomitean kanssa sovitun aikuisten taitoja ja oppimista koskevan vertailuanalyysin tuloksiin. Asiaankuuluvissa komiteoissa käsitellään parhaillaan uusia mahdollisia vertailuanalyysijä, esimerkiksi eläkkeiden riittävyyden alalla, joita voidaan käyttää tulevissa EU-ohjausjaksoissa.

²¹ *Euroopan talous- ja rahaliiton viimeistely*, Jean-Claude Junckerin tiiviissä yhteistyössä Donald Tuskin, Jeroen Dijsselbloemin, Mario Draghin ja Martin Schulzin kanssa laatima kertomus, 22.6.2015.

²² COM(2017) 291 final.

²³ COM(2017) 250 final.

3. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN SUORIUTUMINEN JA TOIMET

Tässä jaksossa esitetään yleiskatsaus tuoreisiin keskeisiin työllisyys- ja sosiaalialan indikaattoreihin ja toimenpiteisiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet ensisijaisilla aloilla, jotka on yksilöity neuvoston hyväksymissä EU:n työllisyyspolitiikan suuntaviivoissa²⁴ vuonna 2018. Kustakin suuntaviivasta esitetään hiljattainen kehitys keskeisten indikaattoreiden valikoiman osalta samoin kuin jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet. Toimenpiteiden osalta tämä jakso perustuu jäsenvaltioiden vuoden 2018 kansallisiin uudistusohjelmiin ja Euroopan komission lähteisiin²⁵. Ellei toisin todeta, raportissa esitetään vain kesäkuun 2017 jälkeen toteutetut toimenpiteet. Perusteellinen analyysi työmarkkinoiden hiljattaisesta kehityksestä löytyy raportista ”Labour Market and Wage Developments 2018”²⁶ ja julkaisusta ”Employment and Social Developments in Europe Review 2018”²⁷.

3.1 Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 5 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman kysyntää ja työpaikkojen luomista. Ensin tehdään katsaus työttömyys- ja työllisyysasteisiin jäsenvaltioittain ja täydennetään luvussa 1 tehtyä EU-tason analyysiä, jotta voidaan tuoda paremmin esiin työpaikkojen luomiseen liittyvän haasteen merkityksellisyys eri maissa. Tämän jälkeen tarkastellaan itsenäistä ammatinharjoittamista yrittäjyyden korvaajana ja työllisyyskasvun lähteenä itsessään (itsenäiseen ammatinharjoittamiseen liittyviä näkökohtia uusien työmuotojen yhteydessä käsitellään 3.3 luvussa). Lopuksi tarkastellaan palkka- ja verokiilakehitystä, jotka ovat keskeisiä makrotaloudellisia tekijöitä työhönottopäätöksissä. Jaksossa 3.1.2 raportoidaan toimenpiteistä, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet näillä aloilla edistääkseen työvoiman kysyntää, mukaan luettuna työhönottotuet.

²⁴ Neuvoston päätös (EU) 2018/1215, annettu 16. heinäkuuta 2018, jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivoista.

²⁵ Esimerkiksi LABREF-tietokanta; <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1143&intPageId=3193>

²⁶ Euroopan komissio (2018). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Löytyy osoitteesta <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8139&furtherPubs=yes>

²⁷ Euroopan komissio (2018). Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Löytyy osoitteesta <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8110&furtherPubs=yes>

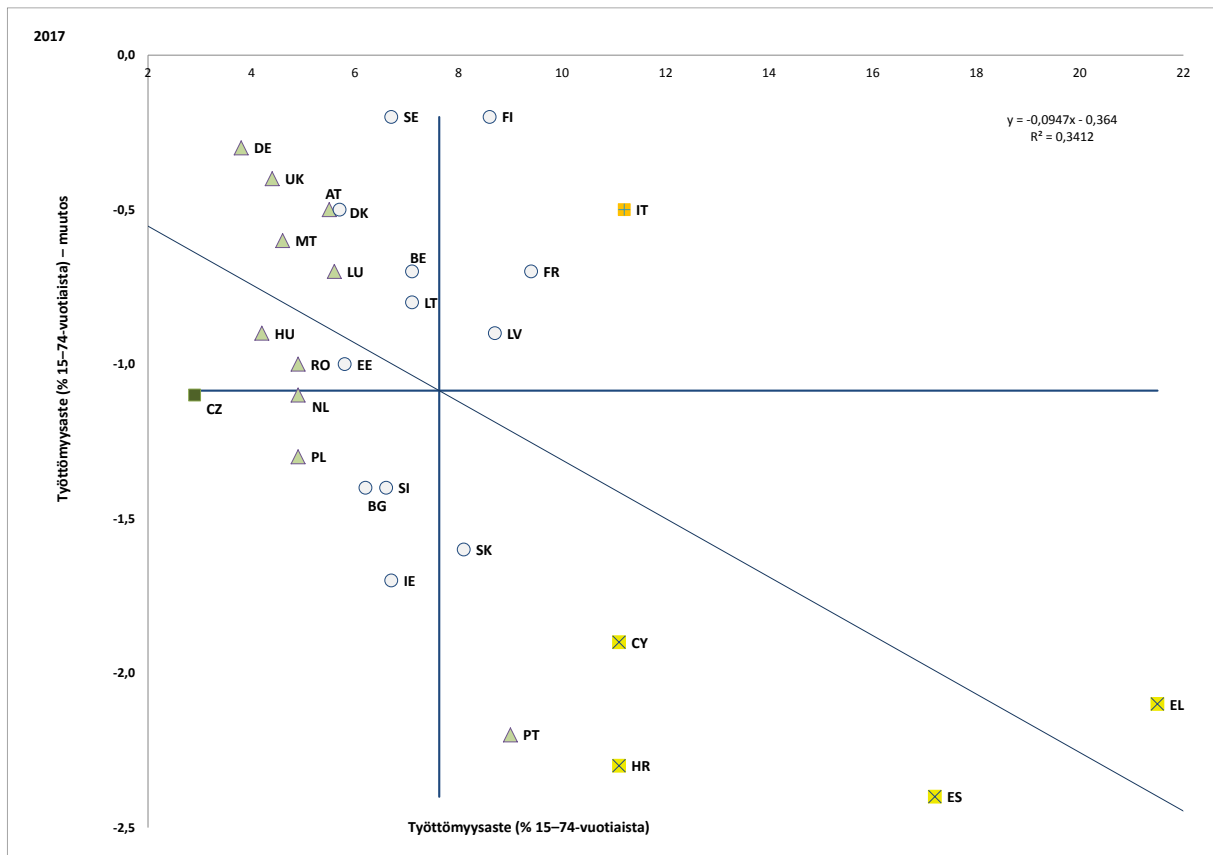
3.1.1 Pääindikaattorit

Työttömyyden väheneminen kiihtyi vuonna 2017. Työttömyysaste aleni ensimmäistä kertaa kriisin jälkeen kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Pudotus oli keskimääräistä nopeampaa joissakin jäsenvaltioissa, joissa työttömyysaste on erittäin korkea – Kreikassa, Espanjassa, Kroatiaassa ja Portugalissa vähintään 2 prosenttiyksikköä – mikä viittaisi siihen, että selvää lähentymistä²⁸ alempiin työttömyystasoihin on tapahtumassa. Voimakasta laskua tapahtui kuitenkin myös joissakin alhaisen työttömyyden maissa (yli 1 prosenttiyksikkö Tšekissä, Alankomaissa ja Puolassa). Kuten käy ilmi kaaviosta 4, jossa tarkastellaan yhteisiä tasoja ja muutoksia sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden sovitun arviointimenetelmän mukaisesti²⁹, työttömyysasteiden hajonta oli edelleen merkittävää vuonna 2017, jolloin arvot vaihtelivat Tšekin 3 prosentista Kreikan 21,5 prosenttiin. Työttömyysaste pysyi korkeana myös Italiassa, ja parannukset olivat vain vähäisiä vuoteen 2016 verrattuna. Siitä huolimatta, että työttömyysaste on alentunut vakaasti vuodesta 2013 lähtien, se on edelleen useissa jäsenvaltioissa paljon korkeampi kuin vuonna 2008 (kaavio 5) ja etenkin Kroatiaassa, Kreikassa, Kyproksella, Italiassa ja Espanjassa. Sitä vastoin Saksassa, Unkarissa ja Puolassa työttömyysaste oli vuonna 2017 yli 2 prosenttiyksikköä alempi kuin ennen kriisiä.

²⁸ Tarkasteltaessa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun lukuja yhteisen menetelmän mukaisesti raportissa käytetään tasojen lähentymisen tai ”beetalähentymisen” käsitettä. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa heikoiten suoriutuvien maiden indikaattorit kohenevat nopeammin kuin parhaiten suoriutuvien. Sitä voidaan arvioida tarkastelemalla regressiosuoran kaltevuutta sirontakuviossa, jossa esitetään tasot ja muutokset.

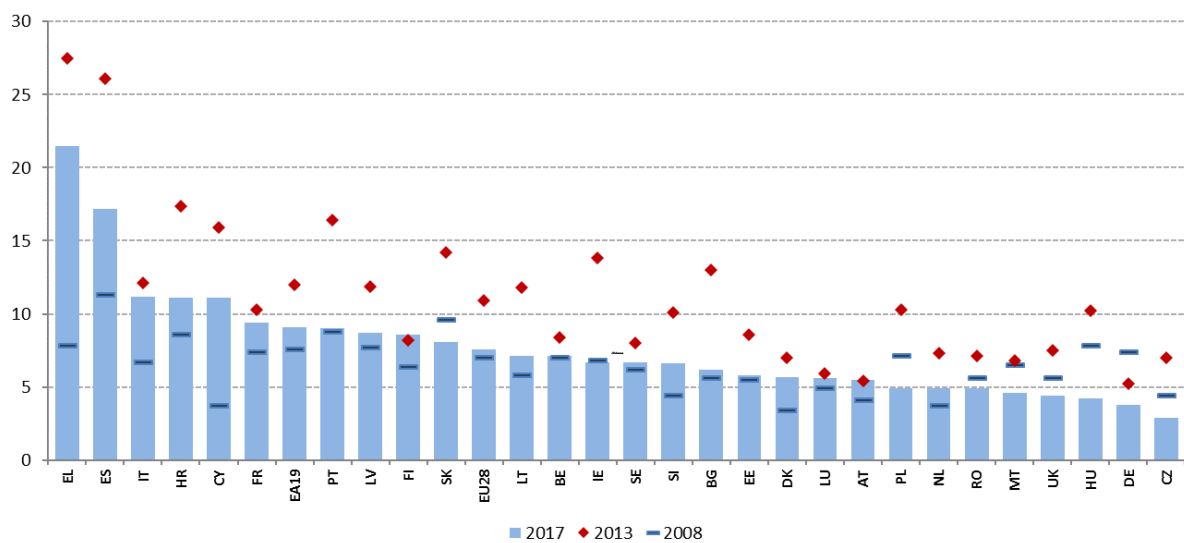
²⁹ Ks. tarkemmin luku 2 ja liite 2.

Kaavio 4: Työttömyysaste (15–74-vuotiaat) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Kaavio 5: Työttömyysaste (15–74-vuotiaat), monivuotinen vertailu

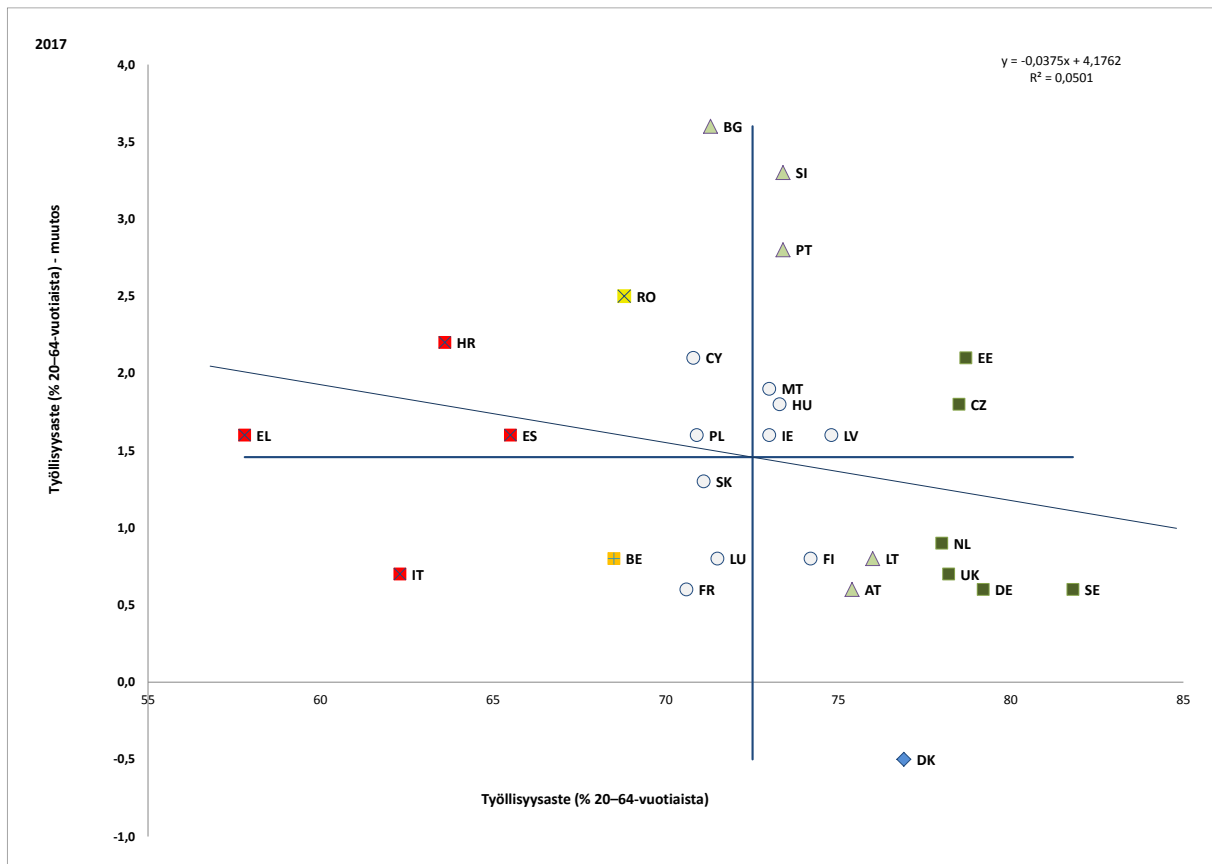
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Työllisyysasteet ovat kohonneet voimakkaasti, mutta merkittäviä eroja esiintyy edelleen.

Työllisyysaste kohosi kaikissa jäsenvaltioissa Tanskaa³⁰ lukuun ottamatta (0,5 prosenttiyksikön lasku, joskin erittäin korkealta tasolta). Työllisyysasteet ovat lähentymässä vain osittain (ks. kaavio 6). Jäsenvaltioissa, joissa on alempi työllisyysaste, kasvu on hieman keskimääräistä nopeampaa, mutta tilanne on edelleen hajanainen. Työllisyysasteiden (20–64-vuotiaiden) välillä on suuria eroja, ja ne vaihtelevat Kreikan 57,8 prosentista Ruotsin 81,8 prosenttiin vuonna 2017. Alemmassa päässä työllisyysasteet ovat edelleen huomattavasti alle EU:n keskiarvon joissakin maissa, joihin kriisi iski pahiten, eli Kreikassa, Kroatiaassa, Italiassa ja Espanjassa (”kriittisessä tilanteessa”). Yhdeksän maata on jo ylittänyt 75 prosentin tavoitteen, ja kuudessa parhaiten suoriutuneessa maassa (Ruotsi, Saksa, Viro, Tšekki, Yhdistynyt kuningaskunta ja Alankomaat) työllisyystaso on lähellä 78:aa prosenttia tai sen yli.

³⁰ Tätä asteen alenemista olisi tulkittava varovasti, koska Tanskan työllisyystilastoissa on katkos aikasarjassa vuosina 2017 ja 2016 (ks. myös liitteet 1 ja 2). Katkos aikasarjassa on myös Belgian osalta vuonna 2017.

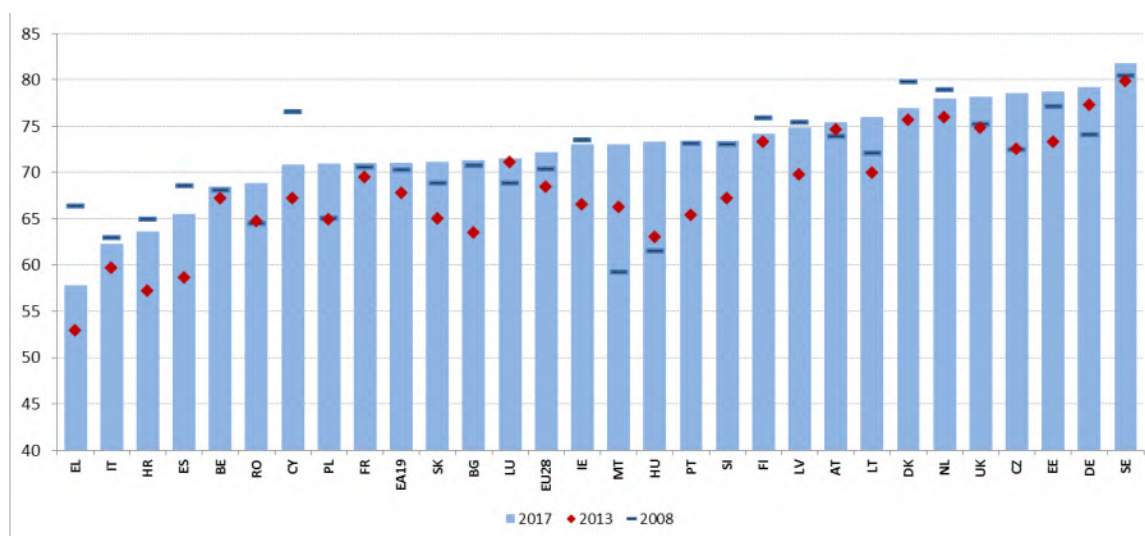
Kaavio 6: Työllisyysaste (20-64-vuotiaat) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

EU:n keskimääräiset työllisyysasteet ovat kohonneet jatkuvasti vuodesta 2013 lähtien ja ovat nyt selvästi kriisiä edeltäviä huipputasoja korkeammat. Unkarissa ja Maltalla, joilla oli EU:n alhaisimmat työllisyysasteet vuonna 2008, on koettu suurin pitkän aikavälin kohoaminen (+11,8 ja +13,8 prosenttiyksikköä vuonna 2017), ja ne ovat nyt hieman EU:n keskiarvon yläpuolella. Erot ovat kuitenkin edelleen suuria. Työttömyysasteiden tavoin työllisyysasteet ovat edelleen alle vuoden 2008 tasojen maissa, joihin kriisi vaikutti pahiten, eli Kreikassa, Italiassa, Kroatiaassa, Espanjassa, Kyproksella ja Irlannissa (kaavio 7).

Kaavio 7: Työllisyysaste (20–64-vuotiaat), monivuotinen vertailu

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Kestävä työllisyyden kasvu ei vaikuttanut itsenäisen ammatinharjoittamisen pitkän aikavälin alenevaan suuntaukseen. Absoluuttisina lukuina itsenäinen ammatinharjoittaminen väheni 0,5 prosenttia vuonna 2017 (vuonna 2016 tapahtuneen hienoisen lisääntymisen jälkeen³¹). Se väheni myös suhteellisesti tarkasteltuna, ja sen osuus kokonaistyöllisyydestä oli 13,7 prosenttia vuonna 2017 (14,0 % vuonna 2016 ja 14,4 % vuonna 2013). Itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien miesten osuus kaikista työllisistä miehistä oli 17,2 prosenttia, mikä on paljon suurempi kuin naisten osalta (9,7 %). Itsenäisen ammatinharjoittamisen suuntaus on vähemmän negatiivinen, jos alkutuotanto- ja valmistussektoria ei oteta huomioon. Itsenäinen ammatinharjoittaminen on kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana vakaasti useimmilla palveluihin liittyvillä sektoreilla.

Kokonaistilanne on tulosta erilaisesta kehityksestä eri jäsenvaltioissa, sektoreilla ja alaryhmissä. Itsenäisiä ammatinharjoittajia koskevat suuntaukset eivät kuitenkaan vaikuta liittyvän työllisyystulokseen jäsenvaltio- tai sektoritasolla. Ikä- ja koulutusryhmittäin tarkasteltuna kehitys heijastelee suuressa määrin työvoiman muuttuvaa kokoonpanoa: itsenäinen ammatinharjoittaminen väheni 15–49-vuotiaiden ryhmässä ja lisääntyi merkittävästi 50–64-vuotiaiden (+1,2 %) sekä vähintään 65-vuotiaiden (+4,0 %) ryhmässä. Myös koulutustaso on merkittävä tekijä, koska vuonna 2017 itsenäisten ammatinharjoittajien määrä väheni 3,2 prosenttia ryhmässä, jolla on enintään ylemmän perusasteen koulutus, ja lisääntyi 1 prosentin ryhmässä, jolla on korkea-asteen koulutus. EU:n ulkopuolella

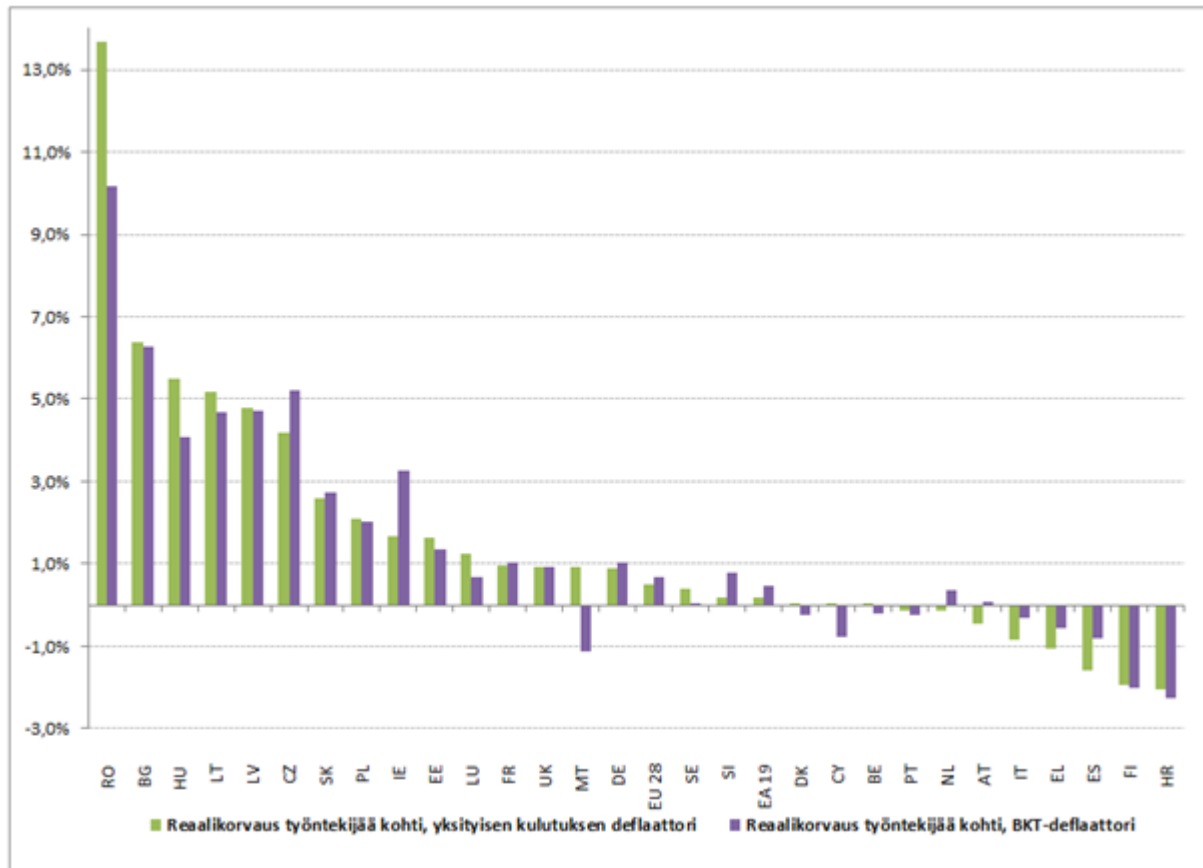
³¹ Eurostat, työvoimatutkimus.

syntyneiden itsenäisten ammatinharjoittajien määrä on lisääntynyt. Itsenäiseen ammatinharjoittamiseen epätyypillisenä työmuotona liittyviä näkökohtia käsitellään luvussa 3.3.

Palkkakasvu oli edelleen maltillista useimmissa jäsenvaltioissa. Nimellispalkan kasvu EU:ssa on pysytellyt vaimeana elpymisen aikana, mutta se kiihtyi vuonna 2017. Työvoimakustannukset työntekijää kohti kohosivat 2,1 prosenttia. Maiden väliset erot ovat huomattavia, ja palkat kasvavat yleisesti nopeammin jäsenvaltioissa, joissa palkkatasot ovat alhaiset ja jotka eivät kuulu euroalueeseen. Nimelliskorvaus työntekijää kohti kasvoi eniten Romaniassa (16,0 %), Liettuassa (9,1 %), Unkarissa (7,9 %), Latviassa (7,9 %) ja Bulgariassa (7,5 %), mikä viittaa siihen, että palkat Itä- ja Länsi-Euroopan välillä ovat lähenemässä toisiaan. Toisessa ääripäässä nimellispalkat laskivat Suomessa (-1,1 %) ja Kroatiassa (-1,1 %) ja pysyivät samalla tasolla Espanjassa, Italiassa ja Kreikassa.

Palkkakasvu hidastui reaalinääräisesti vuonna 2017 vuoteen 2016 verrattuna. Kuluttajahintojen muutoksiin mukautetut reaali-palkat kasvoivat EU:ssa 0,5 prosenttia vuonna 2017, mikä on laskua vuoden 2016 tasosta 1,2 prosentista. Euroalueen reaali-palkat pysyivät lähes ennallaan (+0,2 %). Laskua oli kahdeksassa maassa: Espanjassa, Italiassa, Kreikassa, Kroatiassa, Portugalissa, Alankomaissa, Itävallassa ja Suomessa. Kasvun hidastuminen vuoteen 2016 verrattuna johtui osittain kuluttajahintojen noususta, jota korvausten nousu ei vastannut. Vaikka tarkasteltaisiin BKT-deflaattorilla mukautettuja reaali-palkkoja, kuva pysyy kuitenkin lähes ennallaan. Reaali-palkat kasvoivat EU:ssa vain vähän vuonna 2017 (0,7 %) ja laskivat 10 maassa (kaavio 8).

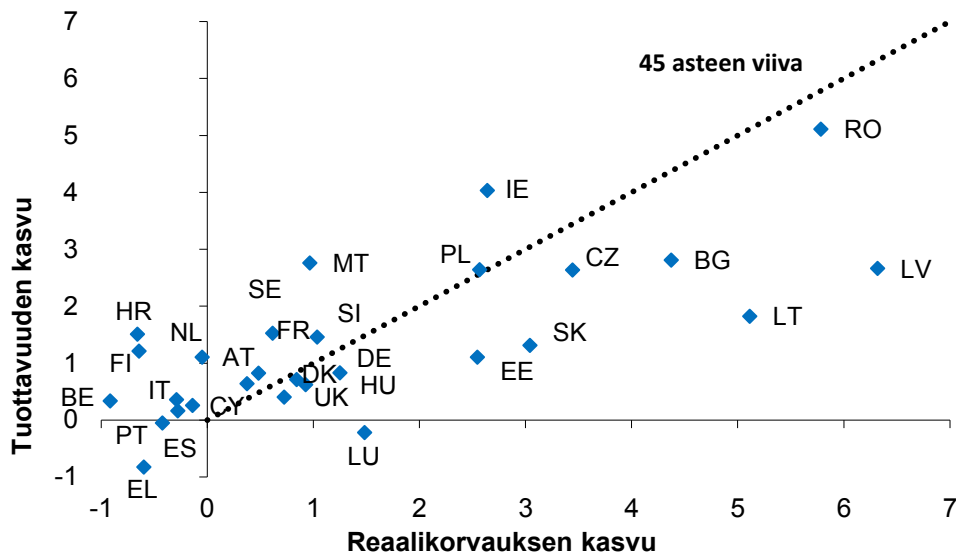
Kaavio 8: Reaalikorvaus työntekijää kohti, YKHI ja BKT-deflaattori, vuotuinen %-muutos, 2017

Lähde: Euroopan komissio – AMECO-tietokanta.

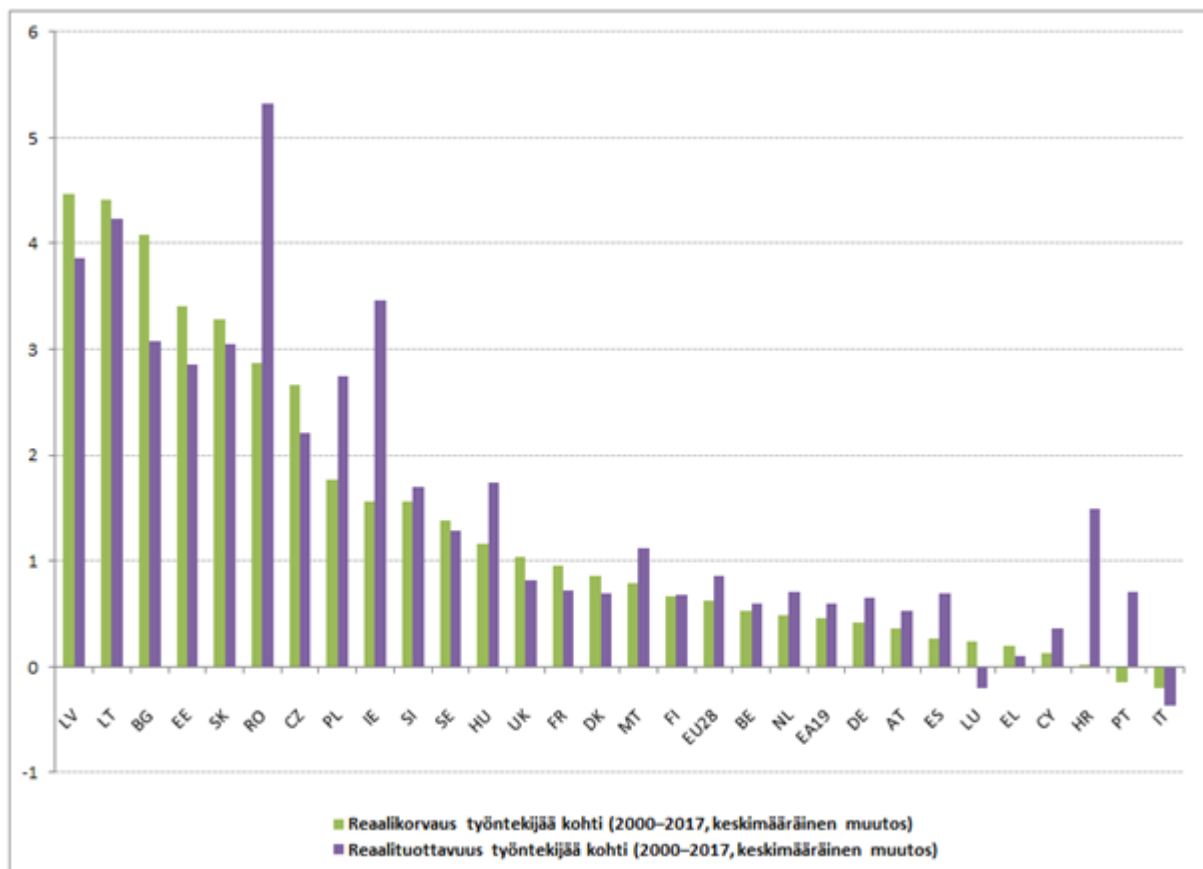
Vuonna 2017 reaalipalkkojen kasvu oli hitaampaa kuin tuottavuuden kasvu useimmissa jäsenvaltioissa. Tämä suuntaus vahvistettiin myös kolmivuotiskaudella (kaavio 9) ja pidemmällä aikavälillä (kaavio 10). Reaalipalkkojen kasvu oli negatiivinen vuosina 2015–2017 yhdeksässä maassa (Belgia, Kypros, Kroatia, Suomi, Kreikka, Italia, Alankomaat, Portugali ja Espanja). Myös pidemmällä aikavälillä (2000–2017) reaalipalkan kehitys on laahannut keskimäärin tuottavuuden perässä. Portugalissa ja Italiassa reaalipalkat ovat edelleen alle vuoden 2000 tason. Tuore suuntaus useimmissa Keski- ja Itä-Euroopan maissa on vastakkainen. Niissä kolmen viime vuoden aikana reaalipalkan kasvu (BKT-deflaattorilla mukautettuna) ylittää tuottavuuden kasvun, mikä on osittain tulosta niiden pyrkimyksistä kuroa umpeen eroa korkeamman tulotason maihin. Vuonna 2017 reaalipalkkojen liian nopea kasvu tuottavuuden kasvuun nähden oli suurinta Baltian maissa, Bulgariassa ja Slovakiassa.

Kaavio 9: Reaalikorvaus työntekijää ja tuottavuutta kohti, keskimääräinen kasvu 2015-2016-2017

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito (omat laskelmat, Labour Market and Wage Developments in Europe, annual review 2018).

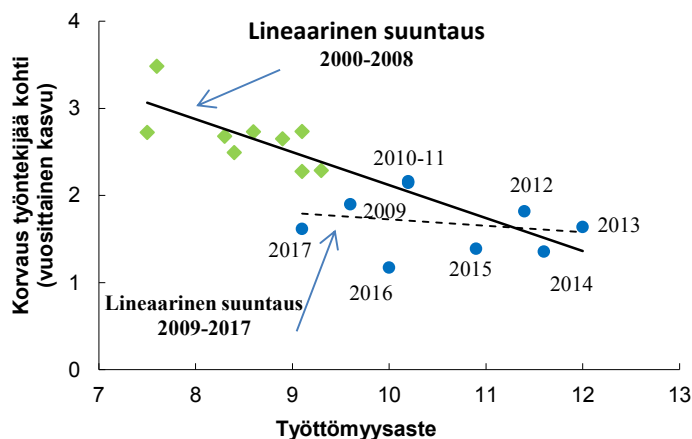
Kaavio 10: Palkan ja tuottavuuden kehitys, 2000-2017 keskimääräiset muutokset (%)

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito (omat laskelmat).

Palkkakasvu on edelleen alle tason, jota voitaisiin odottaa tämänhetkisten työttömyystasojen perusteella. Elpymisen aikana palkkakasvu on ollut kaiken kaikkiaan kohtuullista eikä ole vaikuttanut reagoivan työttömyysasteen alenemiseen, kuten aiempien suhdannevaihtelujen aikana. Tätä ilmiötä on kutsuttu Phillips-palkkakäyrän – palkkakasvun ja työttömyyden välisen suhteen – ”latistumiseksi”. Kuten kaaviosta 11 näkyy euroalueen osalta, palkat reagoivat heikommin työttömyysasteeseen taloudessa.

Kaavio 11: Phillips-käyrä euroalueella, työntekijäkohtaisen korvauksen kasvu, 2000–2017

Lähde: Talouden ja rahoituksen pääosaston AMECO-tietokanta ja Eurostat, työvoimatutkimus (omat laskelmat, Labour Market and Wage Developments in Europe, annual review 2018).

Nimellispalkan kohtuullista kasvua elpymisen aikana voi selittää alhainen inflaatio, alhainen tuottavuuden kasvu, joidenkin työmarkkinauudistusten vaikutus ja työmarkkinoiden käyttämätön kapasiteetti. Merkittävän osan nimellispalkkojen kohtuullisesta kasvusta selittää alhainen inflaatio (keskimäärin 1,5 % elpymisen aikana vuosina 2010–2017 verrattuna 2,2 %:iin vuosina 2000–2007). Reaalitytuottavuus kasvoi jonkin verran (keskimäärin 0,7 % vuosina 2010–2017 verrattuna kriisiä edeltäneeseen 0,4 %:iin) mutta siihen liittyi merkittävästi korkeampi työttömyystaso (11,7 % kriisin jälkeisellä kaudella verrattuna kriisiä edeltäneeseen 8,7 %:iin). Tuoreiden arvioiden perusteella vaikuttaisi siltä, että inflaatio, tuottavuus ja työmarkkinoiden käyttämätön kapasiteetti selittävät suuren osan hiljattaisesta maltillisesta palkkakehityksestä (Kansainvälinen valuuttarahasto, 2017³²; Euroopan komissio, 2018³³). Työmarkkinoiden piilovarannot, etenkin

³² Kansainvälinen valuuttarahasto (2017), World Economic Outlook, lokakuu 2017.

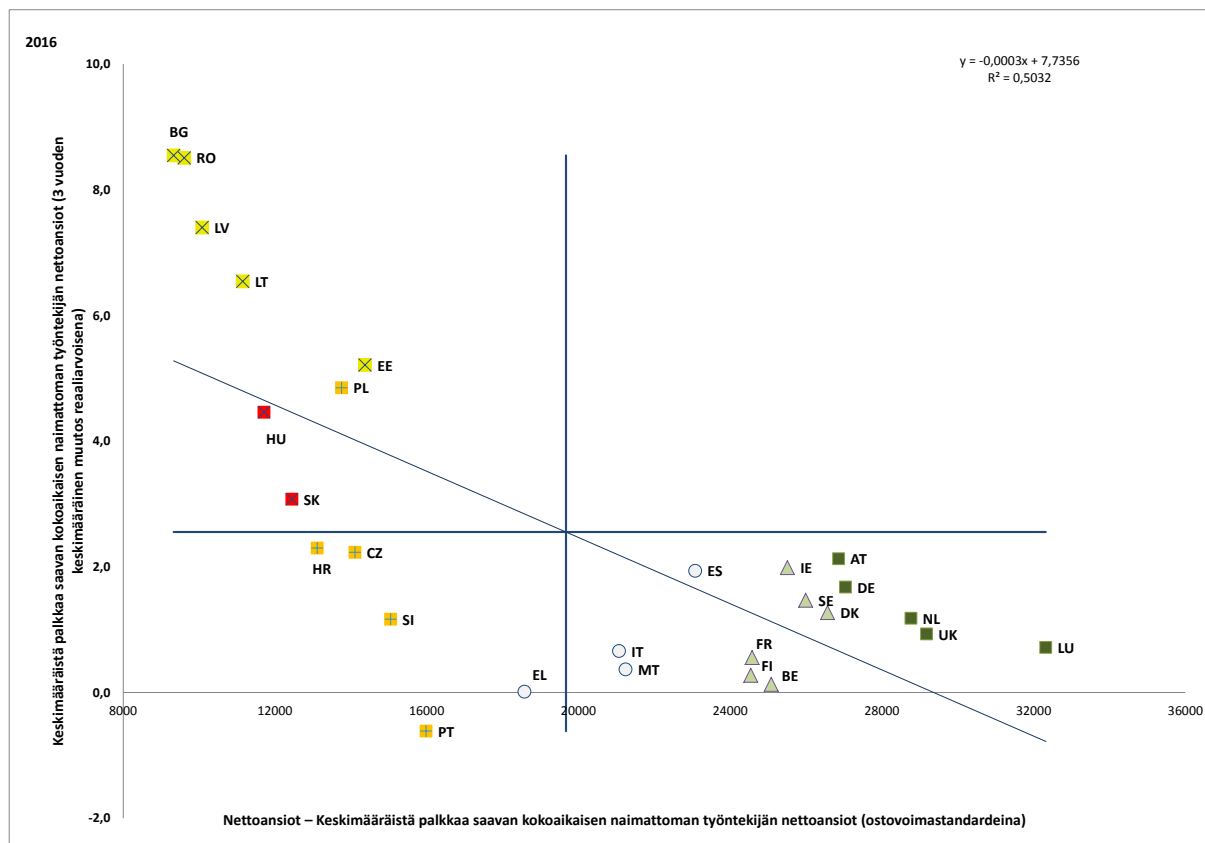
³³ Euroopan komissio (2018). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

alityöllistettyjen osa-aikatyöntekijöiden kasvanut osuus, voivat vaikuttaa maltilliseen palkkakehitykseen joissakin jäsenvaltioissa, joissa työttömyysaste on alhainen.

Nettoansiot lähentyvät toisiaan Euroopassa, ja kasvu on nopeaa Keski- ja Itä-Euroopassa ja hidasta Länsi- ja Etelä-Euroopassa, etenkin maissa, joihin kriisi on vaikuttanut pahiten. Työtulotasojen lähentyminen on keskeisessä asemassa, jotta voidaan varmistaa, että kaikki EU:ssa saavuttavat kohtuullisen elintason, kuten Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa edellytetään. Näyttö osoittaa, että lähentymistä tapahtuu, joskin hitaasti, koska jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja. Jos otetaan vertailukohdaksi lapseton ja naimaton palkansaaja, joka saa keskimääräistä palkkaa, nettoansiot³⁴ kasvoivat kolmivuotiskaudella (2013–2016) eniten joissakin maissa, joissa palkkatasot olivat alhaisimmat. Tästä syystä Bulgaria, Romania, Latvia, Liettua ja Viro kuuluvat luokkaan ”heikot mutta paranemassa”. Slovakia ja Unkari ovat hitaamman edistymisen vuoksi ”kriittisessä tilanteessa”, mutta myös niissä kasvu oli keskimääräistä suurempaa. Asteikon toisessa päässä nettoansioiden kasvu oli kohtuullista (0,7–2,1 %) kaikissa ”parhaiten suoriutuvissa” maissa (Luxemburg, Yhdistynyt kuningaskunta, Alankomaat, Saksa, Itävalta). Nettoansiot pienenevät tai pysyvät ennallaan Portugalissa, Kreikassa ja Belgiassa.

³⁴ Nettoansiotasoa mitataan ostovoimastandardina, jotta voidaan tehdä merkityksellisiä vertailuja jäsenvaltioiden välillä. Muutoksia mitataan kansallisessa valuutassa reaaliarvoisina. Tätä indikaattoria olisi tulkittava yhdessä muiden indikaattoreiden kanssa, kuten työssäkäyvien köyhyysaste, palkkajakauman viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välinen suhde (D5/D1) sekä muut asiaankuuluvat työllisyyskehityksen/sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen ja yhteisen arviointikehityksen indikaattorit.

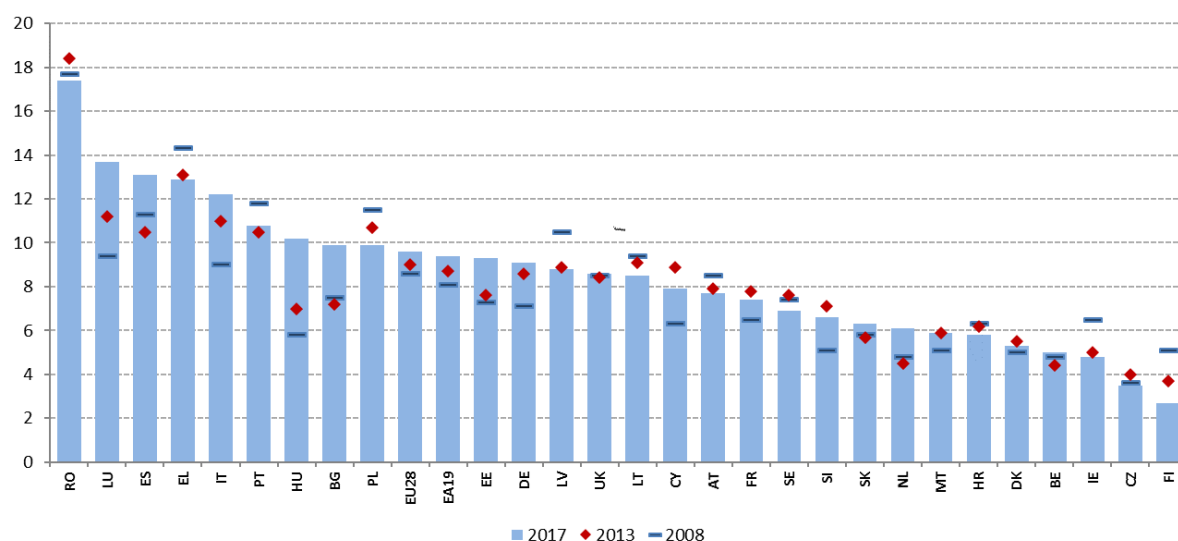
Kaavio 12: Nettoansiot ja muutos edellisestä vuodesta – kolmen vuoden keskiarvo (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: OECD (omat laskelmat). Kausi: vuoden 2016 tasot (3 vuoden keskiarvo) ja keskimääräiset vuotuiset muutokset 2013–2016. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Jäsenvaltioissa, jotka on merkitty asteriskilla, nimelliset yksikkötyökustannukset ylittivät makrotalouden epätasapainoa koskevassa menettelyssä asetetun rajan. Makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn tulostaulun indikaattori on nimellisten yksikkötyökustannusten prosentuaalinen muutos kolmen vuoden aikana. Raja on 9 prosenttia euroalueen maissa ja 12 prosenttia muissa maissa. Kyproksen tietoja ei ole saatavilla.

Työssäkäyvien köyhyys ylittää edelleen merkittävästi kriisiä edeltävän tason ja on vähenemässä vain hitaasti. Sellaisten henkilöiden osuus, jotka ovat työssä mutta joiden ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat alle köyhyysriskirajan, kohosi vuoden 2008 tasolta 8,6 prosentista 9,0 prosenttiin vuonna 2013 ja 9,6 prosenttiin vuonna 2017. Korkein taso oli Romaniassa (17,4 %), jonka jälkeen tulivat Luxemburg, Espanja, Kreikka ja Italia ja (kaikki yli 12 %). Asteikon toisessa päässä työssäkäyvien köyhyysaste on alle 5 prosenttia Suomessa, Tšekissä ja Irlannissa. Työssäkäyvien köyhyys lisääntyi useissa jäsenvaltioissa vuonna 2017, esimerkiksi (yli 0,5 prosenttiyksikköä) Unkarissa, Italiassa, Latviassa, Sloveniassa, Belgiassa ja Alankomaissa (ks. myös luku 3.4).

Kaavio 13: Työssäkäyvien köyhyysriskiaste, monivuotinen vertailu

Lähde: Eurostat Huom.: Kroatian osalta vuoden 2010 tiedot vuoden 2008 sijaan. Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta vuoden 2016 tiedot vuoden 2017 sijaan.

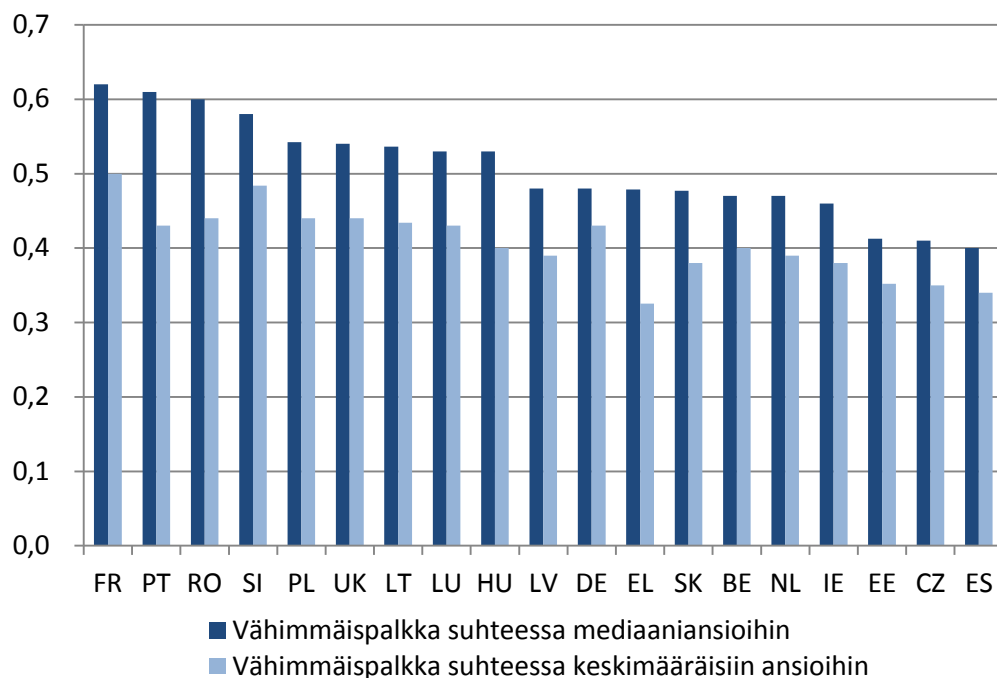
Palkkahajonta vaikuttaa melko vakaalta Euroopassa. Palkkojen kasvulla, etenkin palkka-asteikon alapäässä, on merkittävä asema tuloerojen ja työssäkäyvien köyhyyden vähentämisessä. Bruttoansioiden hajonta, jota mitataan viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välisellä suhteella ($D5/D1$), vaihteli vuonna 2016 Suomen 1,43:sta Tšekin 1,90:een. Palkanmuodostuksesta vastaavilla instituutioilla voi olla vaikutusta palkkahajontaan. Erityisesti vahva työehtosopimusten neuvotteluprosessi liitetään yleensä pienempiin tuloeroihin (Euroopan komissio, 2018³⁵). Työehtosopimusneuvottelujen kattavuus vaihtelee suuresti Euroopassa eri kansallisten perinteiden ja instituutioiden mukaan. Vuonna 2015 sellaisten työntekijöiden osuus, joilla on neuvottelu-oikeus, vaihteli Itävallan 98 prosentista Liettuan 7,1 prosenttiin.

Useimmissa jäsenvaltioissa lakisääteisellä vähimmäispalkalla asetetaan alaraja palkkajakaumalle. Vähimmäispalkka voi lisätä joidenkin ryhmien työmarkkinaosuutta ja tukea kokonaiskysyntää lisäämällä sellaisten matalapalkkaisten perheiden tuloja, jotka ovat halukkaita kuluttamaan. Samalla vähimmäispalkalla lisätään matalapalkkaisten työntekijöiden palkkakustannuksia ja saatetaan näin vahingoittaa tyypillisesti matalapalkkaisten ryhmien (esim. nuorten ja alhaisen osaamistason työntekijöiden) työllistymismahdollisuuksia talouden rakenteesta ja makrotaloudellisesta tilanteesta riippuen. Kansallisen tason lakisääteinen

³⁵ Euroopan komissio (2018). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

vähimmäispalkka on olemassa useimmissa jäsenvaltioissa Itävaltaa, Kyprosta, Tanskaa, Suomea, Italiaa ja Ruotsia lukuun ottamatta. Kansainvälistä vertailua varten vähimmäispalkan absoluuttinen taso ei ole kovinkaan hyödyllinen, koska siinä ei oteta huomioon maiden välisiä eroja työvoiman tuottavuudessa ja hinnoissa. Sen vuoksi on hyödyllisempää tarkastella vähimmäispalkkaa suhteessa maan keski- tai mediaanipalkkaan. Kaaviossa 14 esitetään vähimmäispalkka prosentteina mediaanipalkasta EU:n jäsenvaltioissa (OECD:n laskemana). Korkein vähimmäispalkka suhteessa mediaanipalkkaan on Ranskassa, Sloveniassa, Portugalissa, Romaniassa ja Luxemburgissa. Alhaisimmat tasot ovat Espanjassa, Tšekissä, Virossa, Alankomaissa ja Irlannissa. Koska mahdollinen vaikutus sekä työllisyyteen että elinoloihin on suurempi, jos vähimmäispalkan piiriin kuuluu suuri osuus työvoimasta, tämä indikaattori olisi otettava huomioon, kun keskustellaan poliittisista vaihtoehtoista kansallisella tasolla. Huomioon olisi otettava myös työssäkäyvien köyhyys vähentämiseen kohdennetut toimenpiteet, kuten työssäkäyville maksettavat etuudet.

Kaavio 14: Vähimmäispalkka suhteessa kokoaikaisten työntekijöiden mediaaniansioihin ja keskimääräisiin ansioihin (2017)

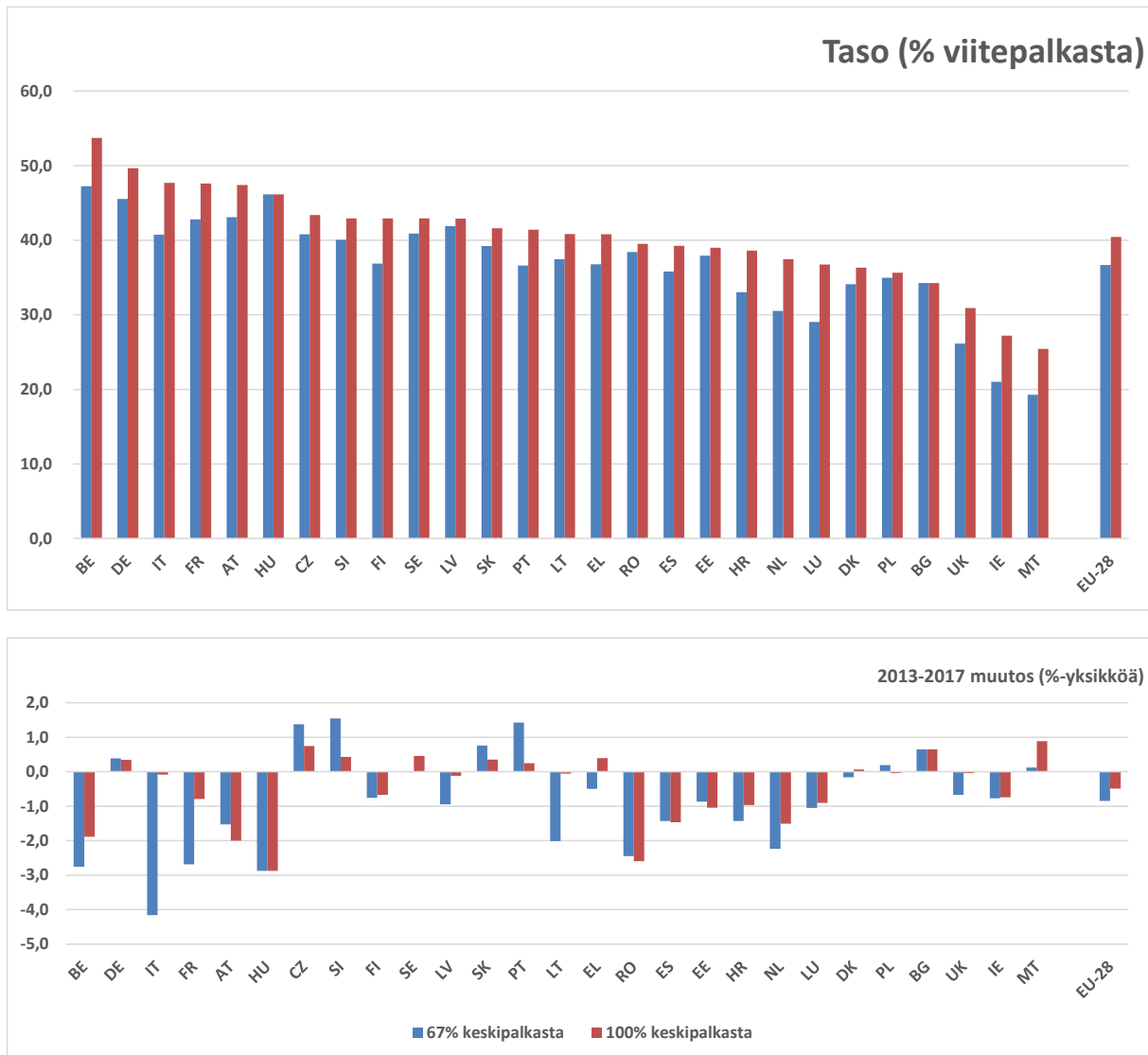

Lähde: OECD. Huom.: Itävallassa, Kyproksella, Tanskassa, Suomessa, Italiassa ja Ruotsissa ei ole lakisääteistä kansallista vähimmäispalkkaa. OECD:llä ei ole tietoja Bulgarian, Kroatian ja Maltan osalta. Eurostatin tietojen mukaan vuonna 2017 kuukausittainen vähimmäispalkka osuutena kuukausipalkan keskiarvosta oli 47,8 prosenttia Bulgariassa, 40,6 prosenttia Kroatiassa ja 43,6 prosenttia Maltalla (teollisuus, rakennusala ja palveluala; tiedot eivät ole vertailukelpoisia OECD:n lukuihin).

Työhön kohdistuva verorasite Euroopassa on asteittain keventynyt viime vuosina, mutta jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroa. Vuonna 2017 keskipalkkaa saavan naimattoman työntekijän verokiila vaihteli alle 30 prosentista (Irlanti ja Malta) lähes 50 prosenttiin (Belgia, Saksa, Unkari, Italia, Ranska ja Itävalta). Pienitulosten työntekijöiden (keskipalkasta enintään 67 % ansaitsevat) verokiila puolestaan vaihteli 20 prosentista (Malta ja Irlanti) yli 45 prosenttiin (Belgia, Unkari ja Saksa). Maakohtaisia eroja esiintyy veroasteen progressiivisuuden ja verotusjärjestelmän uudelleenjakovaikutusten osalta (ks. 3.4 jakso). Vuonna 2017 keskimääräistä palkkaa saavien naimattomien työntekijöiden verokiila pieneni eniten Unkarissa (-2,1 prosenttiyksikköä), Luxemburgissa (-1,8 prosenttiyksikköä) ja Suomessa (-1,2 prosenttiyksikköä) ja suureni eniten Bulgariassa (+0,6 prosenttiyksikköä). Vuosien 2013 ja 2017 välillä painottamaton keskimääräinen verokiila pieneni EU:ssa 0,5 prosenttiyksikköä (ja 0,8 prosenttiyksikköä pienitulosten työntekijöiden osalta, merkittävimmin Italiassa, Unkarissa, Ranskassa, Belgiassa, Romaniassa ja Alankomaissa). Samalla kaudella verokiilan tasossa tapahtui jonkinasteista lähentymistä: suurimman ja pienimmän verokiilan ero keskimääräisen palkan tasolla pieneni 2,1 prosenttiyksikköä ja pienitulosten työntekijöiden osalta 2,9 prosenttiyksikköä. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että pieneneminen oli voimakasta joissakin maissa, joissa asteet ovat korkeimmat (Belgia, Itävalta, Unkari sekä Italia ja Ranska, mutta vain pienitulosten työntekijöiden osalta). Verokiila pieneni voimakkaasti myös Romaniassa ja Alankomaissa. Verokiilan suureneminen samalla kaudella oli vähäisempää mutta vaikutti erityisesti pienituloisiin työntekijöihin Tšekissä, Sloveniassa ja Portugalissa.³⁶

³⁶ Lisätietoja hiljattaisista suuntauksista ja niiden kohdistumisesta eri tuloryhmiin löytyy julkaisusta ”Tax Policies in the European Union – 2018 Survey”, Euroopan komissio, verotuksen pääosasto.

Kaavio 15: Työn verokiila, taso vuonna 2017 ja muutos 2013/2017

Lähde: Vero- ja etuustietokanta, Euroopan komissio/OECD. Huom.: Tiedot koskevat yhden tulonsaajan kotitalouksia (lapsettomat). Kyproksesta ei ole saatavilla tuoreita tietoja. Tiedot päivitetty 11. huhtikuuta 2018.

3.1.2 Poliittiset toimet

Useissa jäsenvaltioissa käytettiin työllisyystukia työpaikkojen luomiseen, joskin niitä ollaan supistamassa työmarkkinaolojen kohentuessa. Useimmat alan toimenpiteet on kohdennettu tiettyihin ryhmiin, joilla on ongelmia työmarkkinoille integroitumisessa (esim. nuoret, ikääntyneet, pitkäaikaistyöttömät, maahanmuuttajat) ja niissä on usein kyse rahallisesta kannustimesta, jotta ne palkkaisivat kohdennettuja työntekijöitä. Useat jäsenvaltiot ottivat käyttöön tai vahvistivat kohdennettuja työhönottotukia (lisätietoja jaksossa 3.2). Joissakin maissa otettiin käyttöön myös laajempia työhönottotukia eli niissä ei ole tukikelpoisuusehtoja tai ehdot ovat löyhät. Tavoitteena on yleensä edistää vakituisia

työsuhteita. Kreikassa käynnistettiin vuonna 2017 uusia julkisia töitä 51 kunnassa, ja uusia ohjelmia on valmisteilla. Lisäksi toukokuussa 2018 käynnistettiin metsäpalojen torjuntaan liittyvä uusi julkisten töiden ohjelma. Lokakuussa 2017 Kreikassa hyväksyttiin myös ohjelma, jolla tuetaan sellaisten työntekijöiden palkkoja, jotka on otettu itsenäisiä palvelunharjoittajia koskevien sopimusten nojalla palkkatyöntekijöiksi. Lisäksi otettiin käyttöön yrityksille tarkoitettu tukiohjelma 15 000:n 30–49-vuotiaan työttömän työllistämistä varten. Ranskassa tuettujen sopimusten määrä väheni edelleen vuonna 2018 310 000:sta 200 000:een, ja ne on nyt rajattu kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin henkilöihin kolmannella sektorilla, myös nuoriin ja pitkäaikaistyöttömiin. Vuodesta 2018 lähtien tuettuja sopimuksia koskevia järjestelyitä tarkistettiin ja nimettiin uudelleen (*Parcours Emploi Compétence*) ja niiden neuvonta- ja koulutustoimia lisättiin. Tähän liittyen huhtikuusta 2018 lähtien on testattu kymmenellä alueella kohdennettua työhönottopalkkiota (*Emplois francs*), jonka tarkoituksena on työllistää työnhakijoita kaikkein köyhimmillä kaupunkialueilla (*Quartiers politique de la ville*). Ainoana edellytyksenä on, että työnhakija asuu kyseisellä alueella. Uuteen köyhyysuunnitelmaan liittyen on päätetty lisätoimenpiteistä sellaisten henkilöiden työmarkkinoille integroimista varten, joilla on sosiaalisia ja työllistymiseen liittyviä vaikeuksia (*Insertion par l'activité économique*). Italiassa on otettu käyttöön rakenteellinen sosiaaliturvamaksujen alennus työnantajille, jotka ottavat nuoria tai pitkäaikaistyöttömiä vakituiseen työsuhteeseen tai oppisopimusharjoittelun kautta eteläisillä alueilla. Portugalissa otettiin käyttöön taloudellisia kannustimia vakituiseen työsuhteeseen palkkaamista varten. Ne toteutetaan sosiaaliturvamaksujen osittaisina vapautuksina tiettyjen heikommassa asemassa olevien ryhmien (nuorten, pitkäaikaistyöttömien, ikääntyneiden) osalta. Unkarissa ESR antaa tukea yhteisötalouden yritysten työllistämismahdollisuuksien lisäämiseen työpaikkojen luomiseen tarkoitetuilla kannustimilla ja tuilla.

Joissakin jäsenvaltioissa toteutetaan toimia yrittäjyyden ja startup-yritysten edistämiseksi. Kreikassa myönnetään tukia nuorille itsenäisille ammatinharjoittajille tai nuorten johtamille yrityksille, kun ne palkkaavat ensimmäistä kertaa työntekijöitä. Latviassa on annettu uutta lainsäädäntöä sosiaalisia yrityksiä koskevista pääperiaatteista ja työjärjestelyistä. Tukea tarjotaan noin 200 sosiaaliselle yritykselle. Mikroyritysveroa maksavien liikevaihdon raja on alennettu 100 000 eurosta 40 000 euroon ja veroprosentti on pidetty kiinteänä (15 %). Verosta 80 prosenttia suunnataan valtion pakollisiin sairausvakuutusmaksuihin. Unkarissa on ollut käytettävissä syksystä 2017 lähtien lainajärjestely (joka voidaan yhdistää useisiin muihin avustusvälineisiin), josta myönnetään

tukea yrittäjiksi ryhtyville tai sosiaalisille yrityksille markkinatoiminnan laajentamiseksi. Puolassa hallitus on hyväksynyt lakiluonnoksen, jolla vähennetään pienyritysten omistajien sosiaaliturvamaksuja (nk. ZUS-maksut). Slovakiassa on hyväksytty uutta lainsäädäntöä sosiaalitalouteen ja sosiaalisille yrityksille annettavan julkisen tuen ehdoista. Suomessa on vuodesta 2018 lähtien mahdollista saada työttömyysetuus uuden yrityksen käynnistämiseen myönnettävänä tukena (starttiraha) ja työskennellä samanaikaisesti sivutoimisena yrittäjänä. Lisäksi käydään keskustelua siitä, miten työttömien olisi helpompi perustaa yrityksiä. Monissa jäsenvaltioissa on myös toteutettu toimia sen varmistamiseksi, että itsenäisillä ammatinharjoittajilla olisi riittävät sosiaaliset oikeudet (ks. jakso 3.3, työmarkkinoiden segmentoituminen).

Joissakin jäsenvaltioissa on pienennetty työvoimakustannuksia pienentämällä verokiilaa. Toimet on usein kohdennettu pienituloisimpiin. Verokiilaan on puututtu etenkin pienipalkkaisten osalta ansiotuloverotukseen keskittyvillä uudistuksilla, usein lisäämällä verovähennyksiä (eli tulojen verotonta osuutta) tai ottamalla käyttöön progressiivisuus koko järjestelmässä. Esimerkiksi Liettuassa hyväksyttiin suuri uudistus, jolla muutetaan henkilökohtaista tuloveroa koskevaa lakia ottamalla käyttöön progressiivinen veroaste aiemman kiinteän veroasteen sijaan ja lisäämällä veroista vapautettua osuutta tuloista. Myös Latviassa tehtyyn suureen verouudistukseen sisältyy kiinteän 23 prosentin ansioverotuloasteen korvaaminen progressiivisella verotuksella. Siellä lisättiin myös verottamattomia avustuksia. Myös Virossa otettiin käyttöön verottamattomat avustukset. Alankomaissa ilmoitettiin henkilökohtaista tuloveroa koskevasta uudistuksesta, joka pannaan täytäntöön vuosien 2019 ja 2020 aikana. Siihen sisältyy veroluokkien vähentäminen neljästä kahteen sekä yleisen verohyvityksen ja ansiotuloon kohdistuvan verohyvityksen kasvattaminen. Uudistuksen odotetaan keventävän työhön kohdistuvaa verorasitusta, etenkin keskitulojen ja sitä korkeampien tulojen tasolla. Romaniassa henkilökohtaisen tuloveron kiinteää astetta pienennettiin 16 prosentista 10 prosenttiin vuonna 2018 samalla kun sosiaaliturvamaksujen rakenteeseen tehtiin muita merkittäviä muutoksia. Portugalissa otettiin käyttöön henkilökohtaista tuloveroa koskevia uudistuksia, joilla on tarkoitus keventää pieni- ja keskituloisten verorasitusta. Uudistuksiin sisältyy myös veroluokkien määrän kasvattaminen. Muissa jäsenvaltioissa tehtiin uudistuksia, joiden soveltamisala on kapeampi. Esimerkiksi Maltalla myönnetään ansiotulojen verotuksesta 40–68 euron suuruinen huojennus niille, jotka ansaitsevat alle 60 000 euroa vuodessa. Yhdistyneessä kuningaskunnassa korotettiin henkilökohtainen vähennys 11 850 puntaan (noin 13 400 euroa) vuodessa ja

korkeamman veroasteen raja 45 000 punnasta (noin 50 850 euroa) 46 350 puntaan (noin 52 400 euroa). Tanskan vuoden 2018 verosopimuksessa vahvistetaan kannustimia kokoaikaiseen työhön, etenkin kohdentamalla niitä työttömiin ja osa-aikatyöntekijöihin. Kyproksella muutettiin lapsilisälakia korottamalla tukikelpoisten tulojen rajaa 5 000 eurolla kutakin seuraavaa lasta kohti kahden lapsen jälkeen.

Jotkin jäsenvaltiot ovat puuttuneet verokiilaan myös sosiaaliturvamaksujen vähennysten kautta. Ranskassa työllisyyttä ja kilpailukykyä koskevan verohyvityksen muuttaminen sosiaaliturvamaksujen suoraksi vähennykseksi palkoista, jotka ovat enintään 2,5 kertaa vähimmäispalkan suuruisia, pannaan täytäntöön vuonna 2019 (sitä täydennetään alempiin palkkoihin sovellettavalla suuremmalla vähennyksellä, jonka toteuttaminen on lykätty lokakuuhun 2019). Kroatiassa työnantajan sosiaaliturvamaksujen laskentaperustaa leikattiin 50 prosenttia sellaisten työntekijöiden osalta, jotka ovat olleet työssä yli 12 kuukautta vähimmäispalkalla. Belgiassa hyväksyttiin sosiaaliturvamaksujen vähennys rakennusalan tietyn tyyppisen vuorotyön osalta. Yleisemmällä tasolla yksityissektorin voitto-osuusjärjestelmä on korvattu uudella palkkiolla (tietty määrä tai prosenttiosuus palkasta), joka voi olla enintään 30 prosenttia kokonaisbruttopalkasta. Työnantaja vapautetaan sosiaaliturvamaksuista näiden palkkioiden osalta, mutta työntekijän on maksettava 13,07 prosentin solidaarisuusosuus.

Palkanmuodostuspuitteisiin on kohdistunut merkittäviä uudistuksia viime vuosina. Euroopan vakausmekanismi -ohjelma päättyi Kreikassa elokuussa 2018, ja sen jälkeen otetaan käyttöön kaksi vuonna 2011 lakkautettua työehtosopimusneuvotteluperiaatetta: mahdollisuus laajentaa hallinnollisesti alakohtaiset sopimukset koskemaan osapuolia, jotka eivät ole allekirjoittajina, sekä suosituimmuusperiaate (ristiriitaisten työehtosopimusten, esim. alakohtainen ja yrityskohtainen, tapauksessa työntekijän kannalta suotuisampi on voimassa). Kroatiassa säädösluonnoksessa virkamiesten palkoista määritettiin palkkaluokkajärjestelmää samoin kuin työtehokkuuden arviointia koskevat puitteet. Ranskassa määriteltiin tarkemmin aiempien uudistusten perusteella työehtosopimusneuvottelujen eri tasojen toiminta-alat. Jatkossa alakohtaiset neuvottelut menevät kansallisen työlainsäädännön edelle määräaikaisten ja hankkeisiin perustuvien sopimusten sekä koeaikaa koskevien puitteiden ja ehtojen asettamisen osalta (ks. myös luku 3.3). Yritystason sopimukset voivat olla vähemmän suotuisia kuin alakohtaiset, lukuun ottamatta 13 määriteltyä neuvottelualaa, joihin sisältyvät alakohtaiset vähimmäispalkat. Alakohtaisia sopimuksia sovelletaan, jos yritystasolla ei päästä sopimukseen. Lisäksi työpaikkojen säilyttämiseksi tarkoitettujen yritystason

enemmistö sopimusten (*accords de compétitivité*) soveltamisala ulotetaan työaikaa koskevia ehtoja laajemmalle. Ne kattavat nyt myös palkan ja antavat yrityksille mahdollisuuden erottaa todellisilla ja vakavilla perusteilla työntekijät, jotka kieltäytyvät näistä sopimuksista. Italiassa maaliskuussa 2018 keskeisten työntekijä- ja työnantajajärjestöjen välillä tehty sopimus pohjusti työehtosopimusneuvottelujen vahvistamista. Siinä määriteltiin perusteet työmarkkinaosapuolten järjestöjen edustavuuden mittaamiseksi. Kyproksella tuli vuonna 2018 voimaan uusi sopimus elinkustannusten mukauttamista koskevasta indeksistä. Se johti palkkojen vähäiseen nousuun, ja siinä määritettiin kausimukautusten tiheyttä ja luonnetta koskevat perusteet. Latviassa ollaan vahvistamassa ylityökorvauksiin sovellettavia uusia ehtoja yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa. Samaan aikaan käydään neuvotteluja alakohtaisista vähimmäispalkoista. Portugalissa on sovittu työmarkkinaosapuolten kanssa toimenpiteistä, joilla parannetaan työehtosopimusneuvottelujen soveltamisalaa. Niistä keskustellaan nyt parlamentissa. Erityisesti ”tuntipankeista” ei enää sovittaisi yksilöllisesti vaan osana työehto- tai ryhmäsopimuksia, jotka tehtäisiin työntekijän kuulemisen jälkeen (ks. myös luku 3.3). Espanjassa työmarkkinaosapuolet pääsivät kesäkuussa 2018 vuotta 2018 koskevaan alustavaan palkkasopimukseen. Siinä sovittiin yleisestä 2 prosentin palkankorotuksesta (hieman yli odotetun inflaatioasteen) ja ylimääräisestä 1 prosentista, joka riippuu yrityksen/sektorin tuloksista, tuottavuudesta ja poissaoloasteesta. Romaniassa tehtiin palkkaneuvotteluista pakollisia kaikille yrityksille. Irlannissa otettiin käyttöön mahdollisuus työehtosopimusneuvotteluihin tiettyjen itsenäisten ammatinharjoittajien ryhmien osalta, ja Slovakiassa palautettiin korkeamman tason työehtosopimusten soveltamisalan ulottaminen – tietyn edellytyksin – niiden ulkopuolella oleviin työnantajiin ilman niiden suostumusta.

Työmarkkinaolojen kohentuessa vähimmäispalkkaa on korotettu useissa maissa ja on myös toteutettu toimia, joilla vähimmäispalkan muodostamisesta tehtäisiin ennustettavampaa. Kaikissa maissa, joissa tehtiin muutoksia vuosien 2017 ja 2018 välillä, lakisääteinen vähimmäispalkka kohosi, lukuun ottamatta Saksaa, Luxemburgia ja Belgiaa, joissa se aleni reaaliarvoisena³⁷. Viime vuosina yhä useammissa maissa vähimmäispalkan muodostamiseen on otettu mukaan asiantuntijaryhmät, esimerkiksi Saksassa ja Irlannissa. Maltalla perustetaan tällainen ryhmä vuonna 2018, ja Bulgariassa ja Romaniassa keskustellaan asiantuntijoiden mahdollisesta osallistumisesta. Virossa hyväksyttiin vuonna 2018 vähimmäispalkan 30 euron korotus niin, että se on nyt 500 euroa. Samalla tulevien korotusten laskukaava ankkuroitiin työvoiman tuottavuutta ja talouskasvua koskeviin

³⁷ Eurofound (2018), Statutory minimum wages 2018.

virallisiin ennusteisiin. Irlannissa korotettiin matalapalkkakomission suosituksen mukaan kansallista vähimmäispalkkaa 30 senttiä niin, että se on 9,55 euroa tunnissa. Siinä otettiin huomioon myös kilpailukyvyn kehitys ja vaikutus työllisyyteen. Espanjassa (työmarkkinaosapuolten kanssa sovitulla) lailla korotettiin vuonna 2018 vähimmäispalkkaa 4 prosenttia vuoteen 2017 verrattuna ja vuodeksi 2019 on ehdotettu lisäkorotuksia. Kroatiaassa korotettiin vähimmäispalkkaa ja vähennettiin työnantajien maksamia sosiaaliturvamaksuja. Tämän lisäksi annettiin uusi säädös, jonka mukaan lisäansiot (ylityö, yötyö tai loman aikainen työ) olisi jätettävä vähimmäispalkan määritelmän ulkopuolelle. Latviassa korotettiin vähimmäispalkka 430 euroon kuukaudessa aiemmasta 380 eurosta vuodesta 2018 lähtien. Unkarissa vähimmäispalkkaa korotettiin 8 prosenttia (HUF 138 000 eli noin 440 euroa) vuonna 2018 (ammattitaitoisten työntekijöiden osalta +12 %). Slovakiassa korotetaan 1. tammikuuta 2019 lähtien vähimmäispalkka 520 euroon aiemmasta 480 eurosta. Yhdistyneessä kuningaskunnassa korotettiin huhtikuussa 2018 kansallista toimeentuloon riittävää palkkaa (7,83 puntaa/tunti; noin 6,9 euroa) samoin kuin nuorten työntekijöiden kansallista vähimmäispalkkaa. Nuorten työntekijöiden vähimmäispalkkaa korotettiin myös Alankomaissa, ja Saksassa otettiin käyttöön vuokratyöntekijöiden vähimmäispalkka. Bulgariassa hyväksyttiin laki ILO:n yleissopimuksen nro 131 ratifioimisesta. Tarkoituksena on päästä yhteisymmärrykseen työmarkkinaosapuolten kanssa avoimesta vähimmäispalkan asettamismekanismista.

3.2. Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen

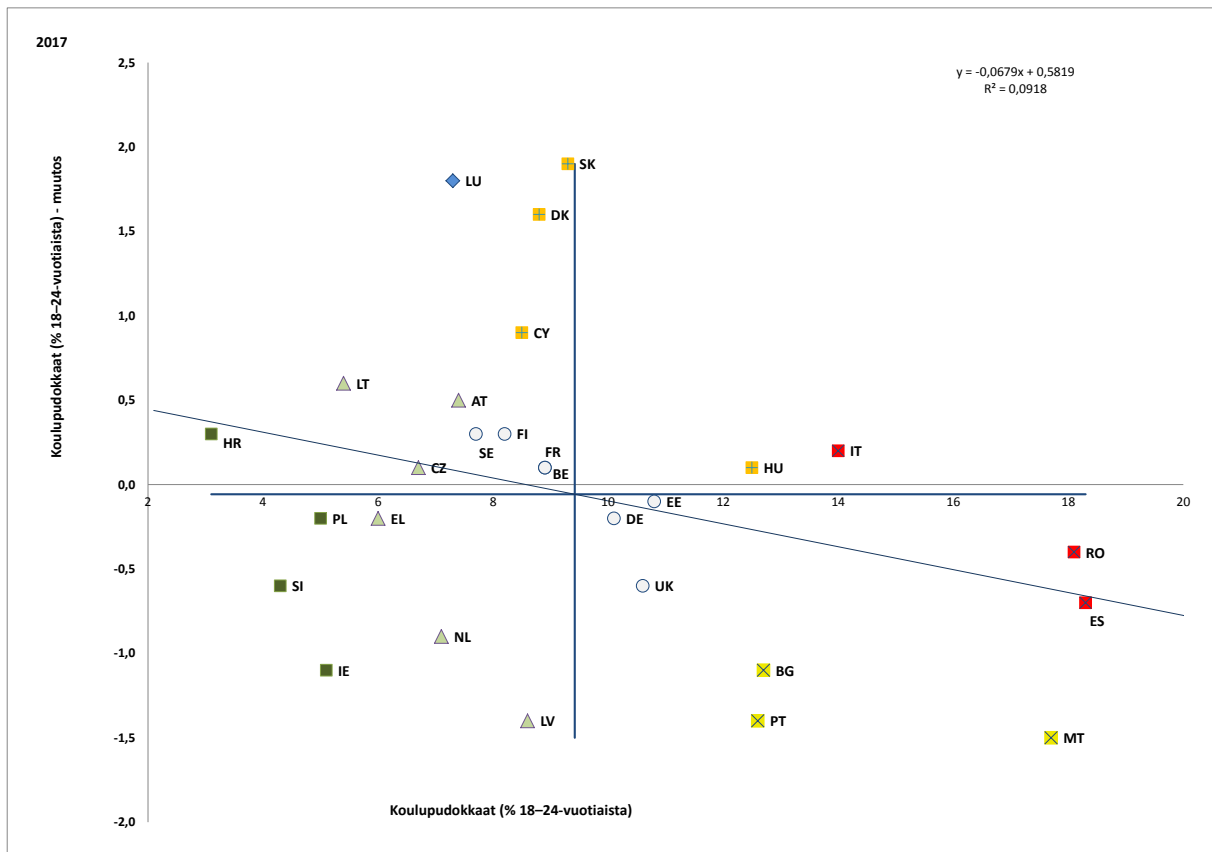
Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 6 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman tarjontaa, taitoja ja osaamista. Siinä esitetään koulutustasoa koskevat indikaattorit sekä tulokset ja vaikutukset työvoiman taitojen kehittämiseen ja työllistettävyyteen. Tämän jälkeen tarkastellaan työmarkkinatuloksia eri ryhmissä, jotka ovat aliedustettuina työmarkkinoilla (esim. nuoret, ikääntyneet, naiset, maahanmuuttajataustaiset ja toimintarajoitteiset). Jaksossa 3.2.2 raportoidaan jäsenvaltioiden poliittisista toimenpiteistä näillä aloilla ja näihin ryhmiin kohdennetuista toimenpiteistä.

3.2.1 Pääindikaattorit

Koulupudokkaiden osuus on jatkanut supistumistaan vuosien myötä, joskin laskeva suuntaus on hidastunut hiljattain ja jäsenvaltioiden välillä esiintyy sitkeästi suuria eroja. Kaiken kaikkiaan koulupudokkaiden osuus EU:ssa laski vuoden 2008 tasolta 14,7 prosentista 11,9 prosenttiin vuonna 2013 ja edelleen 10,6 prosenttiin vuonna 2017. Tilanne on pysynyt lähes vakaana verrattuna edeltävään vuoteen, jolloin EU:n keskiarvo oli 10,7 prosenttia. EU:n tavoitearvo (alle 10 prosenttia) on saavutettu 18 jäsenvaltiossa, ja hyvin lähellä sen saavuttamista ovat Saksa (10,1 %), Yhdistynyt kuningaskunta (10,6 %) ja Viro (10,8 %). Tiettyä lähentymistä jäsenvaltioiden kesken hiljattaisten suuntausten suhteen on nähtävissä vuonna 2017 (kaavio 16), ja koulupudokkaiden osuus väheni merkittävästi (yli 1 prosenttiyksikön) Portugalissa, Maltalla ja Bulgariassa (kaikki kuuluvat luokkaan ”heikot mutta paranemassa”). Toisaalta oli nähtävissä suurta kasvua Slovakiassa (+1,9 prosenttiyksikköä), Luxemburg (+1,8 prosenttiyksikköä), Tanska³⁸ (+1,6 prosenttiyksikköä) ja Kypros (+1 prosenttiyksikkö). Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun luokituksen mukaan joistakin parannuksista huolimatta tilanne on edelleen ”kriittinen” Espanjassa (18,3 %) ja Romaniassa (18,1 %) samoin kuin Italiassa (14 %), jossa osuus on hieman kohonnut.

³⁸ Tätä asteen kohoamista olisi tulkittava varovasti, koska Tanskan aikasarjassa on katkos vuosina 2017 ja 2016 (ks. myös liitteet 1 ja 2). Belgian ja Maltan aikasarjassa on katkos vuonna 2017.

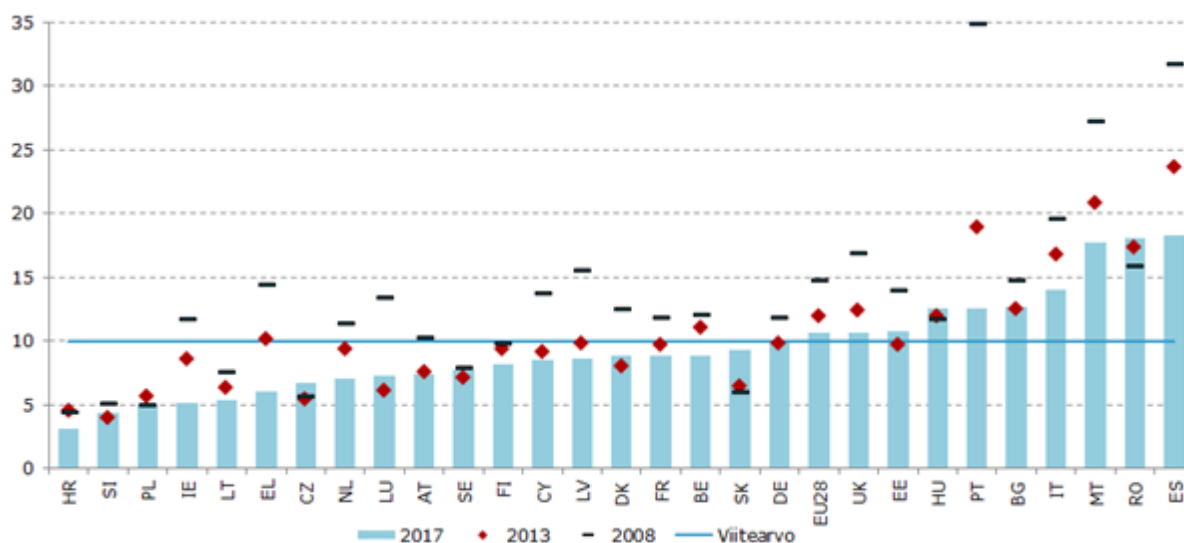
Kaavio 16: Koulupudokkaat (% 18–24-vuotiaista) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa on kirjattu merkittäviä pitkän aikavälin parannuksia ja etenkin niissä, joissa koulupudokkaiden osuus oli aiemmin erityisen suuri. Vuosien 2008 ja 2017 välillä koulupudokkaiden osuutta on onnistuttu pienentämään merkittävästi sekä Irlannissa (6,6 prosenttiyksikköä) että Kreikassa (8,4 prosenttiyksikköä), ja ne alittavat tällä hetkellä selvästi EU:n tavoitearvon. Myös Espanjassa (18,3 %) ja Portugalissa (12,6 %) koulupudokkaiden osuus on supistanut dramaattisesti vuodesta 2008 lähtien (13,4 ja 22,3 prosenttiyksikköä), vaikkakaan ne eivät ole vielä päässeet tavoitteeseen. Niistä maista, joissa koulupudokkaiden osuus on suuri, vain Romaniassa ei ole tapahtunut merkittävämpää kehitystä vuosien mittaan. Slovakiassa puolestaan osuus kohosi huomattavasti (3,3 prosenttiyksikköä), vaikkakin se alitti edelleen EU:n yleistavoitteen vuonna 2017 (kaavio 17).

Kaavio 17: Koulupudokkaat, 2008-2017 (%)

Lähde: Eurostat online-datakoodi: [edat_lfse_14].

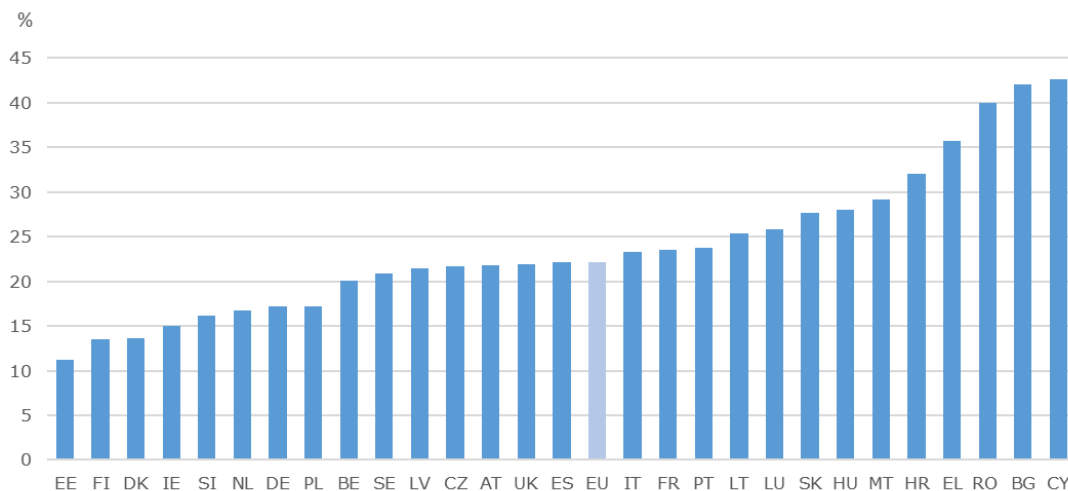
Koulupudokkaiden osuudessa on edelleen suuria eroja miesten ja naisten välillä sekä syntyperäisen ja EU:n ulkopuolella syntyneen väestön välillä. Vuonna 2017 nuorista naisista oli koulupudokkaita keskimäärin 8,9 prosenttia, mutta miesten osalta luku oli 12,1 prosenttia EU:ssa. Sukupuolten ero on erityisen selkeä Tanskassa, Luxemburgissa, Italiassa, Portugalissa, Maltalla, Virossa, Latviassa ja Espanjassa (yli 5 prosenttiyksikköä), kun taas Bulgaria, Unkari ja Slovakia ovat ainoat jäsenvaltiot, joissa miesten osuus koulupudokkaista on pienempi kuin naisten. Samalla koulupudokkuus on paljon yleisempää EU:n ulkopuolella syntyneiden kuin syntyperäisten oppilaiden ryhmässä. Vuonna 2017 EU:n keskiarvo syntyperäisen väestön osalta oli 9,6 prosenttia ja kaksinkertainen EU:n ulkopuolella syntyneen väestön osalta. EU:n ulkopuolella syntyneiden koulupudokkaiden osuus on erityisen alhainen Irlannissa, Luxemburgissa ja Alankomaissa – kaikki selvästi alle 10 prosentin vertailuarvon – ja äärimmäisen korkea Espanjassa (31,9 %) ja Italiassa (30,1 %).

Usean vuoden vakaan edistymisen jälkeen perustaidoissa heikosti suoriutuvien³⁹ osuus 15-vuotiaista on kasvussa. OECD:n vuonna 2015 toteutetun PISA-tutkimuksen mukaan EU:n koululaisista keskimäärin 20 prosenttia suoriutuu perustasoa heikommin (19,7 prosentilla oli heikot perustaidot lukemisessa, 22,2 prosentilla matematiikassa ja 20,6

³⁹ PISA-tutkimuksessa määritellään ”heikosti suoriutuviksi” ne 15-vuotiaat, joiden perustaidot jäävät alle sellaisen perustason, jota edellytetään, jotta voi osallistua modernin yhteiskunnan toimintaan (eli taso 2).

prosentilla luonnontieteissä). Vuoden 2012 PISA-tutkimukseen⁴⁰ verrattuna tilanne on heikentynyt kaikilla kolmella alalla: 1,9 prosenttiyksikköä lukutaidossa, 0,1 prosenttiyksikköä matematiikassa ja 4 prosenttiyksikköä luonnontieteissä. Heikosti suoriutuvat tarvitsevat lisätukea, koska juuri heillä on suurempi työttömyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riski tulevaisuudessa. Vuonna 2015 niiden opiskelijoiden osuus, jotka suoriutuivat heikosti matematiikassa, oli 22,2 prosenttia EU:ssa, ja jäsenvaltioiden välillä oli hätkähdyttäviä eroja. Virossa, Suomessa, Tanskassa ja Irlannissa matematiikassa heikosti suoriutuvia oli alle 15 prosenttia, mutta Kyproksella, Bulgariassa, Romaniassa, Kreikassa ja Kroatiassa matematiikan perustaitojen tason alle jäi yli 30 prosenttia opiskelijoista (kaavio 18).

Kaavio 18: Matematiikassa heikosti suoriutuvien prosenttiosuus, 2015

Lähde: OECD. Huom.: Maat ovat järjestyksessä matalasta korkeaan sen mukaan, mikä on matematiikassa heikosti suoriutuneiden osuus. EU:n painotettu keskiarvo laskettu koulutuksen pääosastossa.

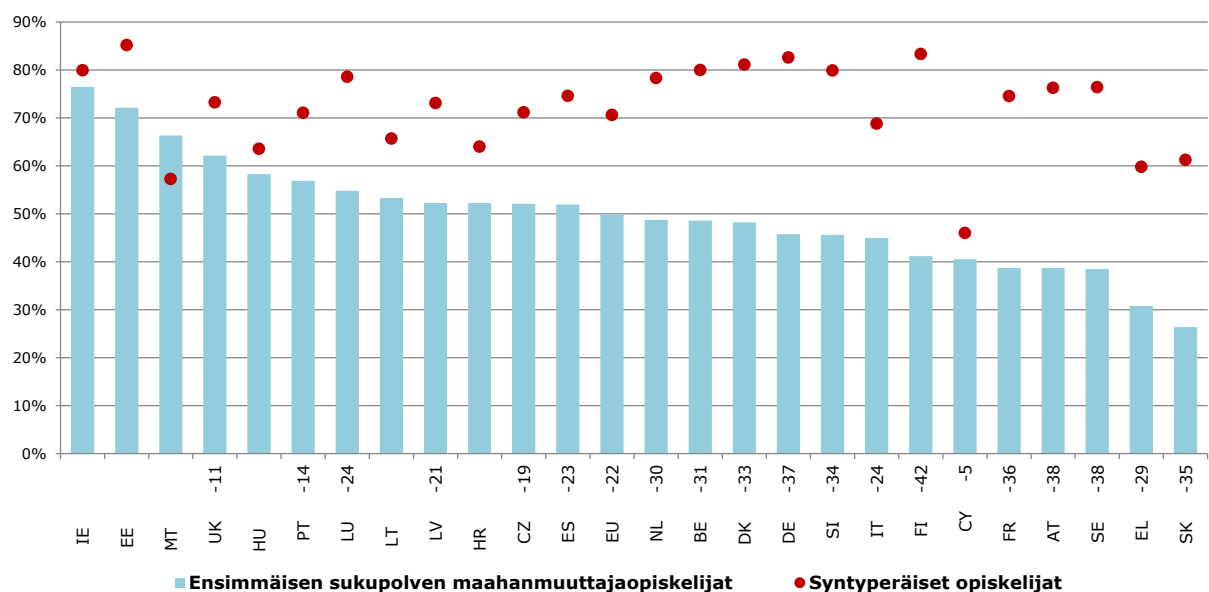
Koulutustuloksiin vaikuttavat voimakkaasti oppilaiden sosioekonominen asema ja maahanmuuttajatausta. Oppilaat, joilla on alempi sosioekonominen asema tai joilla on maahanmuuttajatausta, ovat ylliedustettuina heikosti suoriutuneiden ryhmässä ja kamppailevat saavuttaakseen perustason taidot kaikilla kolmella alalla. Kun tarkastellaan tarkemmin opiskelijoita, jotka saavuttavat perustason taidot kaikilla kolmella alalla epäsuotuisissa tilanteissa, voidaan todeta, että syntyperäisten ja ulkomailla syntyneiden opiskelijoiden suorituskyvyn ero on EU:ssa keskimäärin 23 prosenttiyksikköä. Syntyperäiset opiskelijat suoriutuvat paremmin kaikissa jäsenvaltiossa Maltaa lukuun ottamatta (kaavio 19). Erot ovat erittäin merkittäviä Suomessa, Ruotsissa, Itävallassa, Saksassa ja Ranskassa (35–40 prosenttiyksikköä), ja suorituskyyero on alle 15 prosenttiyksikköä Kyproksella,

⁴⁰ OECD:n kansainvälisessä oppimistulosten arviointiohjelmassa (PISA) tutkitaan 15-vuotiaiden perustaitoja kolmen vuoden välein.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Portugalissa. Heikot oppimistulokset ja sosioekonomiseen taustaan liittyvä eriarvoisuus ovat merkittäviä esteitä henkisen pääoman kehittämiseksi, ja tällä on mahdollisia kerrannaisvaikutuksia taitotasoon.

Romanien koulutukseen osallistuminen on edelleen haaste useista syistä, joita ovat esimerkiksi koulujen eriytyminen, epäosallistava opetus sekä vakavan köyhyyden tai asumiseen liittyvän erottelun aiheuttamat esteet. Osallistumisasteiden kohottamiseen ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseen liittyvistä toiminnoista huolimatta merkittäviä ongelmia esiintyy eri etnisistä taustoista tulevia oppilaita yhdistävien koulujen edistämisessä ja eriytymisen torjumisessa. On myös syytä huomata, että merkittävä määrä romanilapsia Unkarissa, Bulgariassa, Romaniassa ja Slovakiassa elää äärimmäisen köyhissä oloissa ilman peruspalveluita.

Kaavio 19: Perustason taidot saavuttavien opiskelijoiden osuus maahanmuuttajataustaan mukaan, 2015

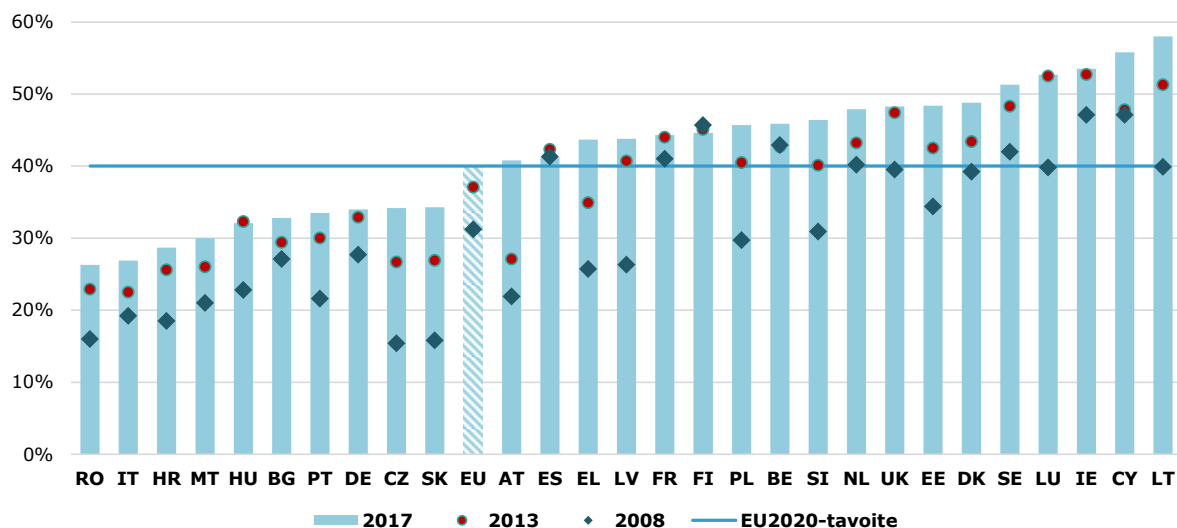
Lähde: OECD (2018): The Resilience of Students with an Immigrant Background: Factors that Shape Well-Being, Figure 3.7.

Huom.: Tilastollisesti merkittävät erot osoitetaan maan/talouden nimen vieressä. Vain maat, joista on saatavilla luotettavia arvoja maahanmuuttajaopiskelijoiden osalta, näytetään. EU:n keskiarvo viittaa vain maihin/talouksiin, joista on saatavilla luotettavia tietoja molemmista opiskelijaryhmistä. Opiskelijat, jotka saavuttavat akateemiset perustaidot, ovat opiskelijoita, jotka saavuttavat vähintään PISAn taitotason kaksi kaikissa kolmessa PISAn keskeisessä aineissa: matematiikassa, lukemisessa ja luonnontieteissä. Maat ja taloudet on asetettu alenevaan järjestykseen sen mukaan, miten monta prosenttia ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajaopiskelijoista saavuttaa perustaitotason PISAn keskeisissä aineissa.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 30–34-vuotiaiden osuus kasvaa edelleen EU:ssa, ja 40 prosentin yleistavoite on lähes saavutettu. EU:ssa 39,9 prosentilla 30–34-vuotiaista oli korkea-asteen tutkinto vuonna 2017 viime vuosina tapahtuneen vähittäisen kasvun

tuloksena. Korkea-asteen tutkinnon suorittaminen lisääntyi useimmissa jäsenvaltioissa vuosien 2014 ja 2017 välillä. Vain Kroatiassa, Unkarissa ja vähemmässä määrin Espanjassa ja Suomessa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä pieneni samalla kaudella. Merkittävää kasvua sitä vastoin tapahtui Slovakiassa (7,4 prosenttiyksikköä), Kreikassa (6,5 prosenttiyksikköä) ja Tšekissä (6 prosenttiyksikköä). Maista, joissa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on alle 40 prosenttia, vain Romaniassa, Italiassa ja Kroatiassa ei ole päästy 30 prosenttiin (kaavio 20). Kaiken kaikkiaan 15 jäsenvaltiota 28:sta on saavuttanut kansalliset tavoitteensa vuonna 2017.

Kaavio 20: Korkea-asteen tutkinnon suorittaminen, 2008, 2013, 2017 ja EU2020-tavoite

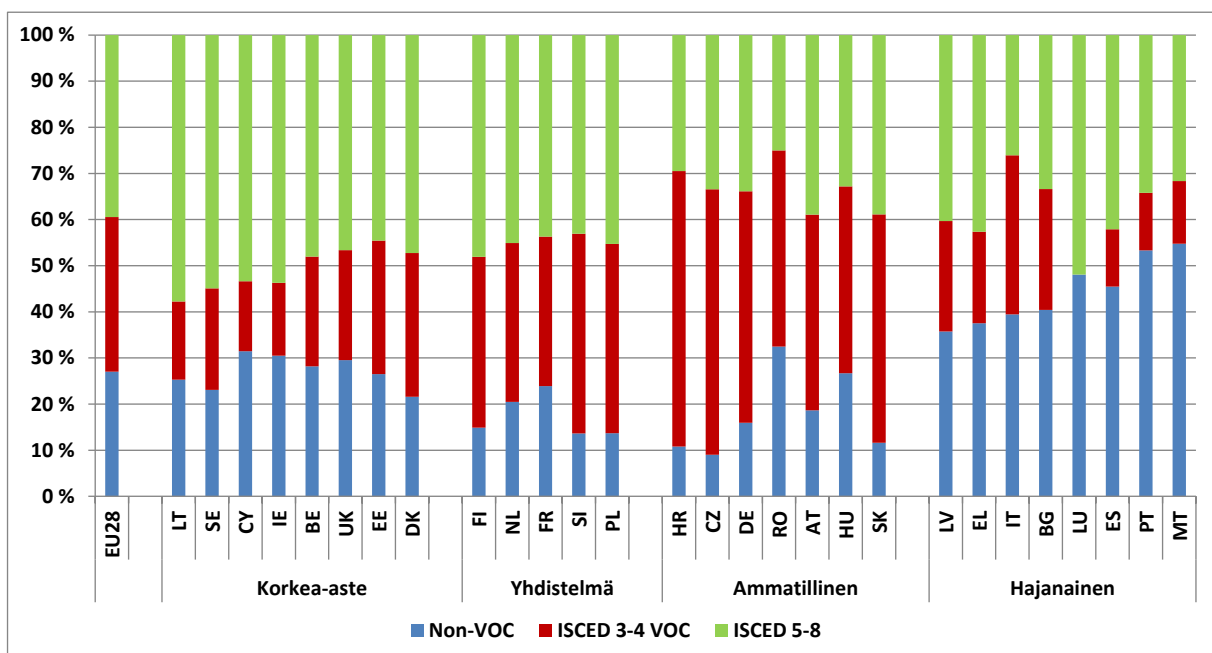
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus [edat_lfse_03]. Indikaattorit kattavat koko väestöstä 30–34-vuotiaiden sen osuuden, joka on suorittanut korkea-asteen tutkinnon (ISCED 5–8). Katkos aikasarjassa vuonna 2014 uuden ISCED-luokituksen käyttöönoton vuoksi; Luxemburgin vuoden 2017 tiedot ovat epäluotettavia pienen otoskoon vuoksi.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten osuus on suurempi kuin miesten, ja syntyperäisten ja EU:n ulkopuolella syntyneiden välillä on suuri ero. Vuonna 2017 30–34-vuotiaista naisista 44,9 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto, kun miehillä vastaava osuus oli 34,9 prosenttia. Ero on kasvanut viimeisten 15 vuoden aikana ja on erityisen merkittävä Latviassa, Liettuaissa ja Sloveniassa, joissa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten osuus on yli 20 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten. Samaan aikaan lähes kaikissa jäsenvaltioissa niissä syntyneiden tai EU:ssa syntyneiden osuus korkeakoulutetuista on suurempi kuin EU:n ulkopuolella syntyneiden. Tämä ero on keskimäärin 5,5

prosenttiyksikköä, mikä viittaa sitkeästi esiintyviin haasteisiin korkea-asteen koulutuksen tasapuolisuudessa, saatavuudessa ja sosiaalisessa ulottuvuudessa.

Noin kolmanneksella EU:n nuorista aikuisista on ammatilliseen koulutukseen liittyvä tutkinto. Vuonna 2016 33 prosentilla 30–34-vuotiaista oli toisen asteen ammatillinen tutkinto. Tämä osuus oli yli 40 prosenttia Slovakiassa, Unkarissa, Itävallassa, Romaniassa, Saksassa, Tšekissä ja Kroatiassa, joissa koulutuksesta työelämään siirtymisen malli perustuu vahvasti ammatilliseen koulutukseen, kuten kaaviosta 21 näkyy. Osuus oli suhteellisesti alhaisempi (alle 20 prosenttia) maissa, joissa tämä malli keskittyy enemmän korkea-asteen koulutukseen (esim. Liettua, Ruotsi, Kypros ja Irlanti) tai joissa suoraan työmarkkinoiden kannalta relevanttien tutkintojen määrä on suhteellisesti pienempi (esim. Malta, Portugali, Espanja, Luxemburg ja Kreikka).

Kaavio 21: Koulutuksesta työelämään: siirtymisväylät ja -järjestelmät, 2016

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Online-datakoodi: [Ifso_16educ].

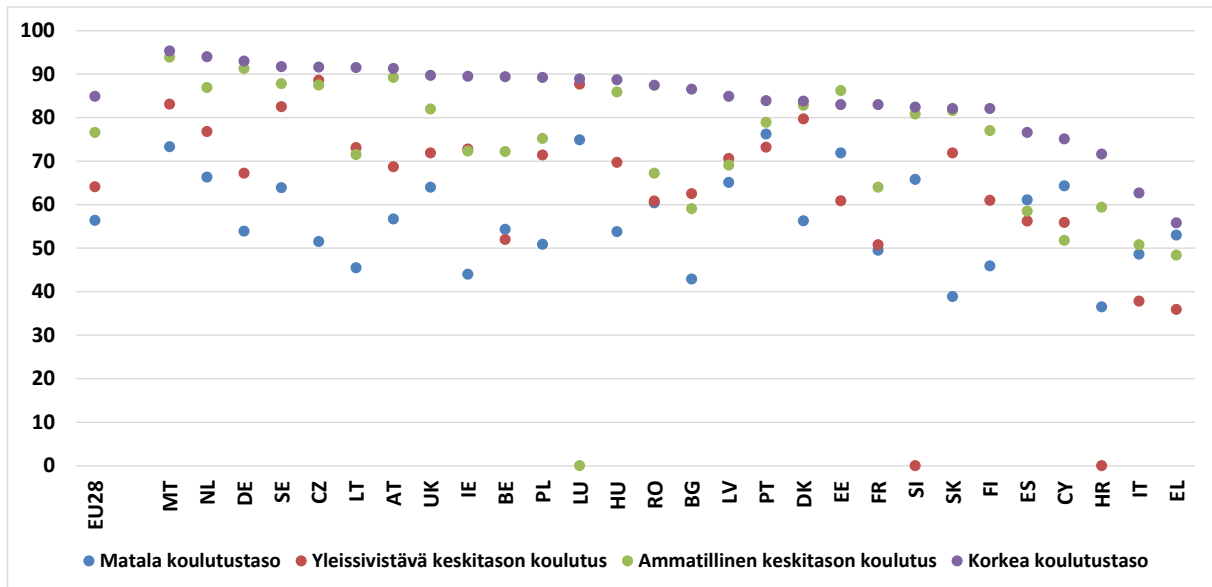
Huom.: Non-VOC -tutkintoihin sisältyvät ISCED-tasot 0–2 tai yleissivistävät keskitason tutkinnot (ISCED 3–4); ISCED 3–4 VOC -tutkinnot ovat ammatillisia keskitason tutkintoja (ISCED 3–4); ISCED 5–8 -tutkinnot sisältävät korkea-asteen tutkinnot.

Kaikilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia hankkia taitoja ja pätevyyskä, jotka ovat arvokkaita työmarkkinoilla. Joissakin maissa yli puolet 30–34-vuotiaista ei ole suorittanut – ammatillista tai akateemista – tutkintoa, joka liittyisi selvästi työmarkkinoihin. Tällä on vaikutusta työmarkkinoille integroitumisen kannalta. Esimerkiksi yli 25-vuotiaiden ammatillisen tutkinnon ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste on noin 80

prosenttia tai sen yli, mutta yleissivistävän toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste on alle 70 prosenttia (ks. kaavio 22). Ilman toisen asteen tutkintoa olevien asema on vieläkin heikompi: heistä alle 60 prosenttia on töissä yli 25-vuotiaina.

Työmarkkinoiden kannalta merkityksellinen tutkinto – akateeminen tai ammatillinen – on yhä tärkeämpi, jotta on mahdollista mukautua nopeasti muuttuvaan talouteen ja puuttua korkeasti koulutetun työvoiman kysyntään. Korkea-asteen tutkinnon hiljattain suorittaneiden työllisyysaste vuonna 2017 oli 84,9 prosenttia, mikä on 0,9 prosenttiyksikköä korkeampi kuin saman koulutustason työikäisten aikuisten yleinen työllisyysaste. Vain muutamassa jäsenvaltiossa (Italiassa, Kreikassa, Kroatiassa, Kyproksella, Sloveniassa ja Espanjassa) korkea-asteen tutkinnon hiljattain suorittaneet ovat edelleen heikommassa asemassa, vaikkakin tilanne kaikissa näissä maissa Kroatiaa lukuun ottamatta on kohentunut. Keskiasteen ammatillisen tutkinnon hiljattain suorittaneiden työllisyysaste puolestaan oli 76,6 prosenttia, mikä on 5,7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin saman koulutustason työikäisten aikuisten yleinen työllisyysaste eli hiljattain tutkinnon suorittaneilla vaikutti olevan työllistymisetu. Keskiasteen yleissivistävän tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste oli sitä vastoin 64,1 prosenttia. Nuoret aikuiset, joilla on vain matala koulutustaso, olivat heikommassa asemassa työmarkkinoilla, ja heidän työllisyysasteensa oli 56,4 prosenttia vuonna 2017.

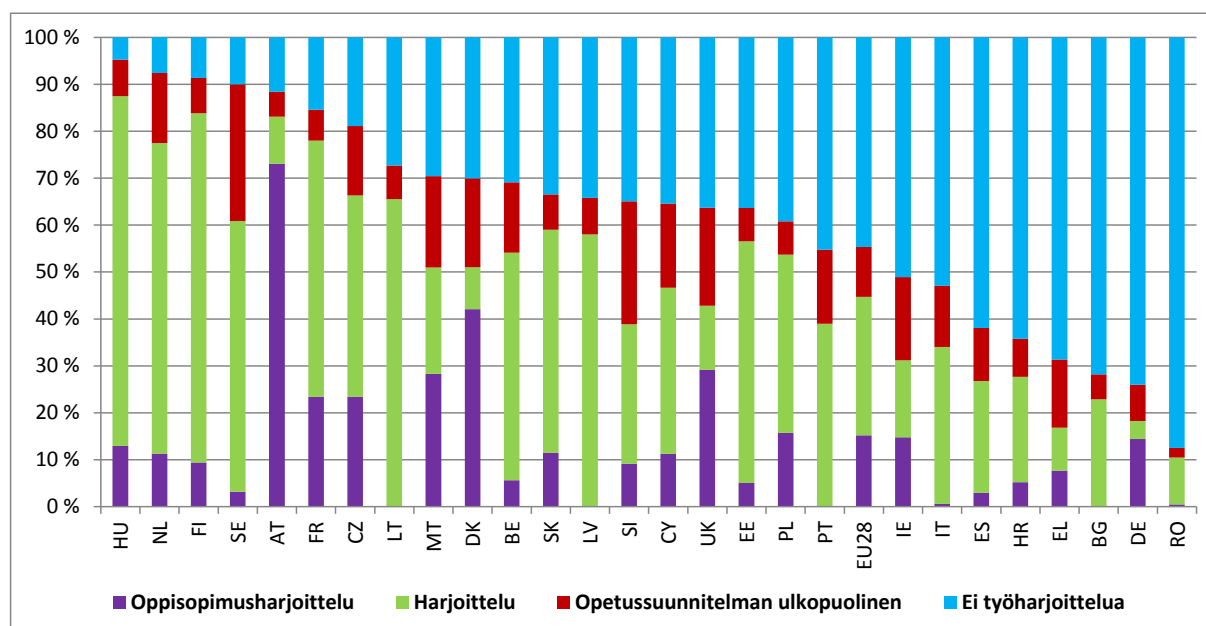
Kaavio 22: Hiljattain tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste, koulutustason mukaan, 2017

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Huom.: 20–34-vuotiaat. Matalaa koulutustasoa koskevat tiedot sisältävät kaikki nuoret aikuiset, jotka eivät osallistu yleissivistävään tai ammatilliseen koulutukseen, riippumatta siitä, miten kauan sitten he saivat koulutuksensa päätökseen. Keski- ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita koskevat tiedot sisältävät vain henkilöt, jotka ovat suorittaneet tutkinnon 1–3 vuotta ennen kyselyä.

Yksi tapa parantaa nuorten työmarkkinatuloksia on antaa heille mahdollisuuksia hankkia kokemuksia todellisesta työympäristöstä opetusohjelmaan liittyvän yrityksissä suoritettavan työssä tapahtuvan oppimisen tai oppisopimusharjoittelun kautta. Ne, jotka ovat saaneet opintojensa aikana tällaista kokemusta, löytävät työpaikan helpommin ja voivat ehkä hakea myös vaativampiin tehtäviin. Kuten kaaviosta 23 käy ilmi, alle 50 prosenttia ammatillisen tutkinnon suorittaneista kuitenkin ilmoittaa saaneensa tällaista kokemusta opintojensa aikana. Vieläkin pienemmällä osuudella oli merkittävää työssä tapahtuvaa oppimista, joka on hankittu oppisopimusharjoittelun kautta. Suurin osuus ammatillisia opiskelijoita, joilla on mahdollisuuksia työssä tapahtuvaan oppimiseen (yli 90 %), löytyy Unkarista, Alankomaista, Suomesta ja Ruotsista.

Kaavio 23: Mahdollisuudet työssä tapahtuvaan oppimiseen ja oppisopimusharjoitteluun ammatillisessa koulutuksessa, 2016

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Online-datakoodi: [lfso_16feduc]. Huom.: 15–34-vuotiaat, joilla on ammatillinen keskiasteen tutkinto tai erikoisammattitutkinto. Luxemburgia koskevia tietoja ei ole saatavilla. Oppisopimusharjoittelua koskevia tietoja ei ole saatavilla Bulgarian, Latvian, Liettuan ja Portugalin osalta. Saksan tiedot eivät ehkä ole edustavia suuren vastauskadon vuoksi.

Matalan koulutustason aikuiset ovat usein merkittävästi heikommassa asemassa työmarkkinoilla verrattuna niihin, jotka ovat kouluttautuneet pidemmälle. EU:ssa matalan koulutustason aikuisten ja matalaa koulutustasoa edellyttävien työpaikkojen suhde on keskimäärin 3:1 (**taulukko 2**). Toisin sanoen matalan koulutustason aikuisia on kolme kertaa niin paljon kuin työpaikkoja, jotka edellyttävät vain matalaa koulutustasoa. Ongelma vaikuttaa olevan pahempi esimerkiksi Maltalla, Portugalissa, Kreikassa, Italiassa ja Espanjassa, joissa suhdeluku on yli 4. Tämä saattaa johtaa heikompaan kiinnittymiseen työmarkkinoille, suurempaan epävarmojen työsuhteiden esiintymiseen, korkeaan työttömyyteen ja riskiin ajautua kokonaan ulos työmarkkinoilta.

Taulukko 2: Matalan koulutustason aikuisten ja matalaa koulutustasoa edellyttävien työpaikkojen määrä EU:ssa.

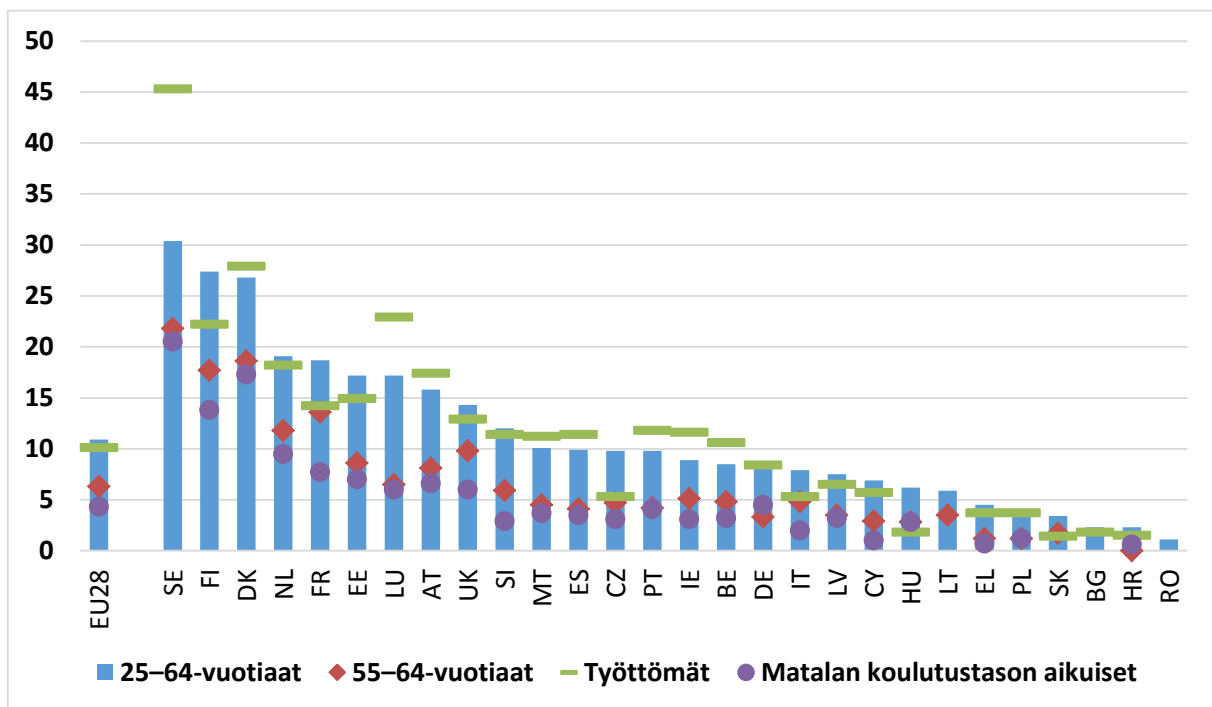
	Matalan koulutustason aikuiset (25–64-vuotiaat) yhteensä (tuhatta)	Matalaa koulutustasoa edellyttävät työpaikat yhteensä (tuhatta)	Suhde
EU28	61 353,0	20 210,6	3,0
Maltalla	125,8	17,6	7,1

Portugali	2 897,3	490,0	5,9
Kreikka	1 583,2	268,0	5,9
Italia	12 834,9	2 517,8	5,1
Espanja	10 654,1	2 409,0	4,4
Ruotsi	751,0	231,1	3,2
Romania	2 417,4	776,4	3,1
Belgia	1 386,0	449,6	3,1
Kroatia	366,5	119,4	3,1
Ranska	7 200,6	2 692,9	2,7
Luxemburg	64,8	24,6	2,6
Alankomaat	1 902,2	742,0	2,6
Yhdistynyt kuningaskunta	6 744,3	2 641,3	2,6
Irlanti	443,0	176,3	2,5
Suomi	329,0	148,3	2,2
Itävalta	728,4	337,3	2,2
Slovakia	140,7	67,5	2,1
Bulgariassa	677,2	333,0	2,0
Saksa	6 116,8	3 154,2	1,9
Unkari	857,9	460,4	1,9
Tanska	527,3	302,3	1,7
Kypros	88,1	53,5	1,6
Viro	80,4	51,5	1,6
Puola	1 617,0	1 041,6	1,6
Tšekki	367,2	266,3	1,4
Slovakia	272,2	217,3	1,3
Latvia	100,7	106,7	0,9
Liettua	79,4	115,1	0,7

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus 2017.

Heikosti koulutetut ja ikääntyvät osallistuvat epätodennäköisemmin aikuiskoulutusohjelmiin. Vuonna 2017 heikosti koulutettujen ja ikääntyneiden osallistumisaste aikuiskoulutukseen EU:ssa oli kaksi kertaa niin alhainen kuin yleinen osallistumisaste eli 10,9 prosenttia (kaavio 24). Työttömien pitäisi olla erityisen merkityksellinen kohderyhmä uudelleen koulutusta varten, mutta he osallistuvat koulutukseen epätodennäköisemmin kuin keskimääräinen työntekijä. Suuntaus on nähtävissä myös maissa, joissa yleinen osallistuminen aikuiskoulutukseen on lähellä EU:n keskiarvoa tai sen yli.

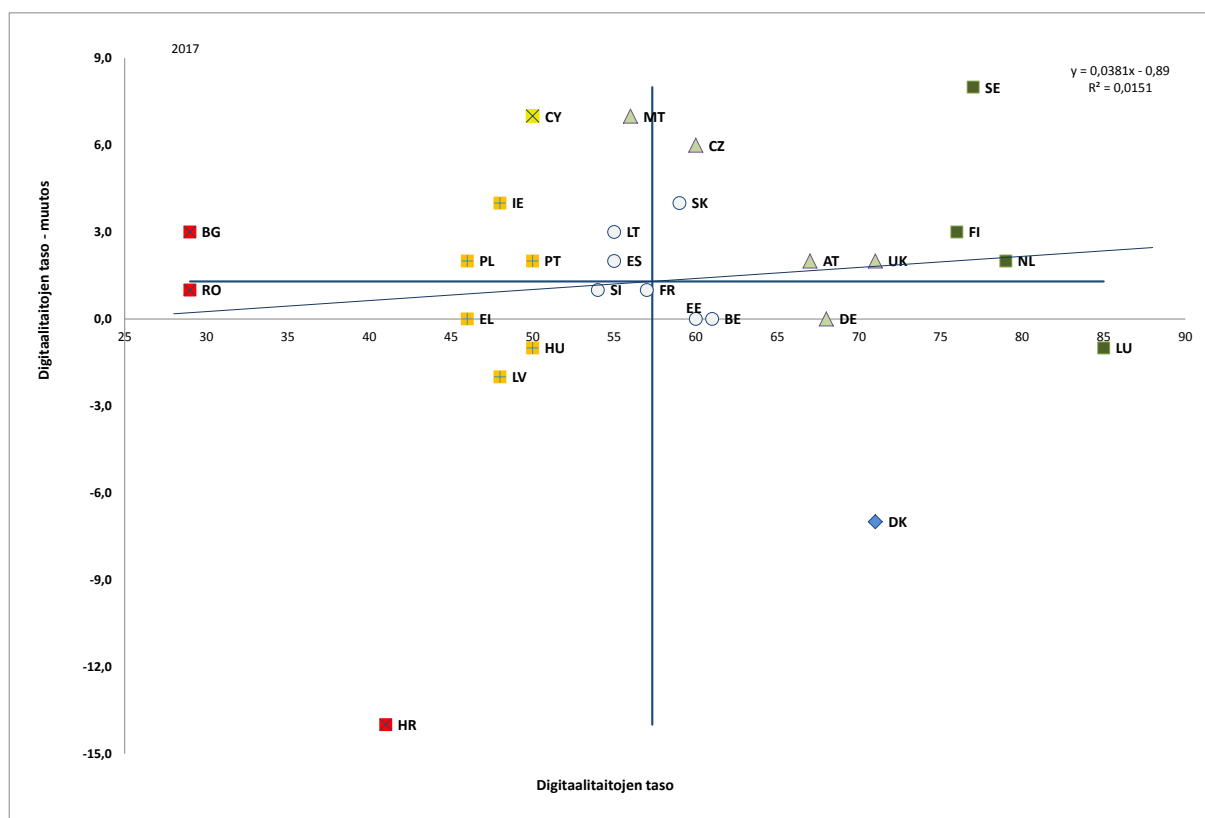
Kaavio 24: Osallistuminen aikuiskoulutukseen väestöryhmän mukaan

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus 2017.

Digitaaltaitojen taso ei ole kohoamassa nopeasti, ja sitkeä ero parhaiten ja heikoiten suoriutuvien välillä viittaa kahden vauhdin digitaaliseen Eurooppaan. Vuonna 2017 EU:ssa keskimäärin 57 prosentilla 16–64-vuotiaista oli vähintään digitaaliset perustaidot. Heikot digitaaltaidot saattavat vaikuttaa tuottavuuteen ja kasvupotentiaaliin mutta myös sosiaaliseen syrjäytymiseen merkittävän väestönosan osalta, kun otetaan huomioon palvelujen hankkimisen muuttuvat tavat ja teknologian vaikutus työelämään. Taso on erityisen alhainen Bulgariassa, Romaniassa ja Kroatiassa (”kriittinen tilanne”). Kuudessa muussa maassa (Kreikassa, Puolassa, Portugalissa, Latviassa, Irlannissa ja Unkarissa, jotka ovat ”seurattavia”) taso on korkeampi (noin 50 %) mutta edelleen alhainen keskiarvoon verrattuna. Parhaiten suoriutuvia ovat Luxemburg, Alankomaat, Ruotsi ja Suomi, joissa taso on yli 75 prosenttia.

Kaavio 25: Osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaliset taidot, ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

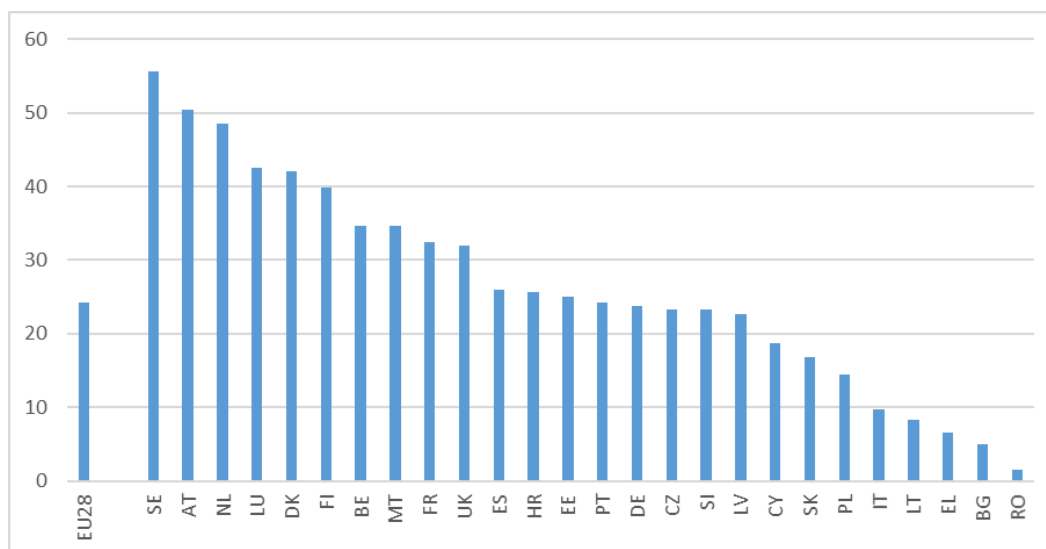
Lähde: Eurostat Kausi: vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Italiaa koskevia tietoja ei ole saatavilla.

Koulutusmahdollisuuksia koskevan ohjauksen antamisella voidaan tehokkaasti kannustaa yksilöllistä koulutuskysyntää ja osallistumista koulutukseen. Aikuisten taitoja ja oppimista koskevassa vertailuanalyysissä⁴¹ on yksilöity koulutusmahdollisuuksia koskevan ohjauksen antaminen keskeiseksi toimintapoliittiseksi välineeksi, jolla voidaan kannustaa aikuisten osallistumista koulutukseen. Koulutusta koskevien ohjauspalvelujen saatavuuteen

⁴¹ Työllisyyden pääosasto työskenteli yhdessä jäsenvaltioiden kanssa (ja kuuli koulutuksen pääosastoa) kehittääkseen aikuisten taitoja ja aikuiskoulutusjärjestelmiä koskevat kattavat vertailuanalyysipuitteet EU:ssa maiden välisen vertailun perusteella. Puitteet perustuvat kolmivaiheiseen lähestymistapaan, jonka työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea hyväksyivät kesäkuussa 2017. Ensimmäisessä vaiheessa keskustellaan aikuisten taitoihin ja koulutukseen liittyvistä yleisistä haasteista ja yksilöidään joukko korkean tason tulosindikaattoreita (työllisyysaste, tuottavuus ja ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuus). Toisessa vaiheessa yksilöidään joukko suorituskykyindikaattoreita, muun muassa sellaisten aikuisten osuus, joilla on keskitason tai korkean tason taidot, osallistuminen aikuiskoulutukseen, digitaaltaidot ja sellaisten työpaikkojen osuus, joissa vaaditaan keskitason ja korkean tason taitoja. Kolmannessa vaiheessa noudatetaan teemaattista lähestymistapaa ja yksilöidään keskeiset toimintapoliittiset välineet, jotka ovat tehokkaita aikuisten taitojen ja aikuiskoulutusjärjestelmien suorituskyvyn parantamiseksi: koulutusmahdollisuuksia koskevan ohjauksen tarjoaminen, aloitteet, joilla pyritään sitouttamaan heikommassa asemassa olevat ryhmät (esim. työttömät ja heikosti koulutetut) koulutukseen, sekä toimenpiteet, joilla tuetaan/kannustetaan yrityksiä kouluttamaan henkilöstöään. Viimeksi mainitut indikaattorit esitetään tässä jaksossa.

liittyvien, aikuiskoulutustutkimuksesta⁴² saatujen tuoreimpien tietojen (vuodelta 2016) mukaan ohjausta saaneiden 25–64vuotiaiden aikuisten osuuden ja koulutukseen osallistuvien aikuisten osuuden⁴³ välillä on vahva positiivinen suhde. Julkiset ohjauspalvelut ovat yleinen toimintapoliittinen väline useimmissa jäsenvaltioissa, mutta niiden kattavuus vaihtelee merkittävästi maiden välillä. Kuten kaaviosta 26 käy ilmi, sellaisten aikuisten osuus, jotka saivat vuonna 2016 laitoksilta tai organisaatioilta maksuttomia tietoja ja neuvoja koulutusmahdollisuuksista edeltävien 12 kuukauden aikana, vaihteli Romanian 1,5 prosentista Ruotsin lähes 56 prosenttiin (EU:n keskiarvo 24,3 %). Muun muassa Bulgariassa, Kreikassa, Liettuassa ja Italiassa alle 10 prosenttia aikuisista sai tällaista maksutonta palvelua ja myös osallistuminen koulutukseen oli suhteellisen vähäistä samalla viitekaudella (29 % kun EU:n keskiarvo oli 43 %). Toisaalta Ruotsissa, Itävallassa, Alankomaissa, Luxemburgissa ja Tanskassa yli 40 prosenttia aikuisista sai koulutusmahdollisuuksiin liittyvää ohjausta. Tätä voidaan pitää yhtenä ratkaisevana tekijänä näissä maissa kirjattuun suhteellisen korkeaan aikuiskoulutusasteeseen (57 % kun EU:n keskiarvo oli 43 %).

Kaavio 26. Aikuiskoulutusmahdollisuuksiin liittyvää ohjausta saavien aikuisten osuus, 2016

Lähde: Eurostat, aikuiskoulutustutkimus. Tiedot koskevat vuotta 2016. Irlantia ja Unkaria koskevat tiedot puuttuvat.

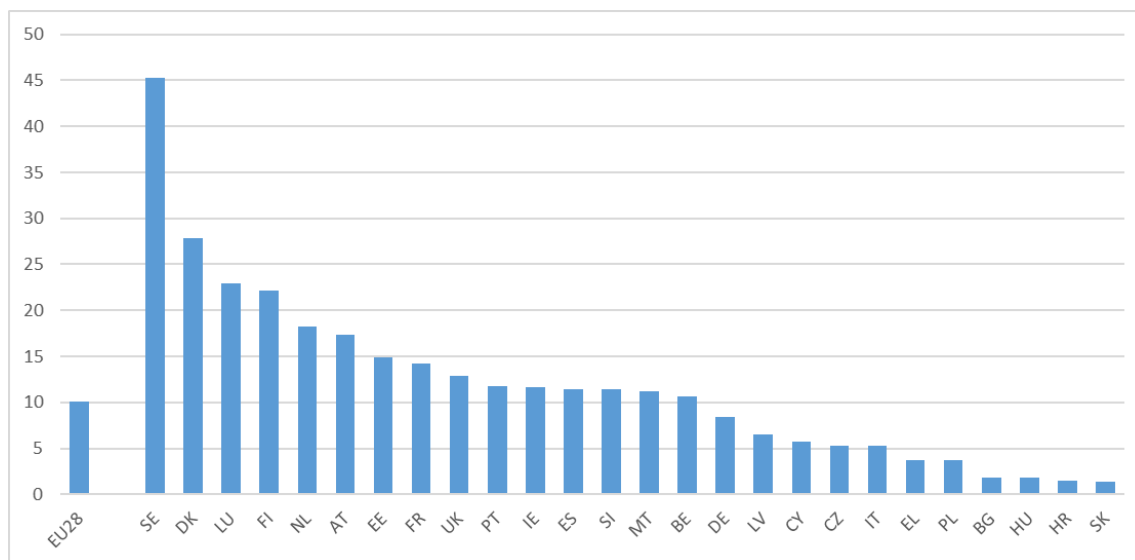
Heikommissa asemassa olevien henkilöiden sitouttamiseen tarkoitettut koulutustoimenpiteet ovat erityisen merkityksellisiä. Ne voivat olla eri muotoisia,

⁴² Tiedot kattavat eri palvelut (kuten tietojen tarjoaminen, arviointi, uranhallintataidot, uraohjaus- ja neuvonta), joilla avustetaan oppijoita ja/tai mahdollisia oppijoita tekemään koulutusmahdollisuuksiin liittyviä valintoja.

⁴³ Euroopan komissio (2015), An in-depth analysis of adult learning policies and their effectiveness in Europe.

esimerkiksi virallinen tai epävirallinen ammatillinen koulutus tai perustaitojen kehittämisohjelmat.⁴⁴ Matalan koulutustason ja työttömillä aikuisilla on erityisiä haasteita koulutuksen saamisessa. Työvoimatutkimuksen tietojen mukaan vuonna 2017 sellaisten työttömien aikuisten osuus, jotka osallistuivat johonkin koulutustoimeen kyselyä edeltävien neljän viikon aikana (kaikista työttömistä aikuisista), vaihteli Slovakian 1,5 prosentista Ruotsin lähes 45 prosenttiin (EU:n keskiarvo 10,1 %) (kaavio 27). Slovakian lisäksi myös Kroatiaassa, Unkarissa, Bulgariassa, Puolassa, Kreikassa, Italiassa, Tšekissä, Kyproksella, Latviassa ja Saksassa työttömistä aikuisista alle 10 prosenttia osallistui koulutukseen. Toisaalta Tanskassa, Luxemburgissa ja Suomessa osuus oli yli 20 prosenttia. Tarkasteltaessa sellaisten matalan koulutustason⁴⁵ aikuisten osuutta, jotka osallistuivat johonkin koulutustoimeen kyselyä edeltävien neljän viikon aikana (kaikista heikosti koulutetuista aikuisista), jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja (kaavio 28). Kyproksella, Kreikassa ja Kroatiaassa alle 1 prosentti matalan koulutustason aikuisista osallistui koulutukseen, kun Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa osuus oli yli 10 prosenttia (EU:n keskiarvo 4,3 %).

Kaavio 27. Koulutukseen osallistuvien työttömien aikuisten osuus (kaikista työttömistä aikuisista), 2017

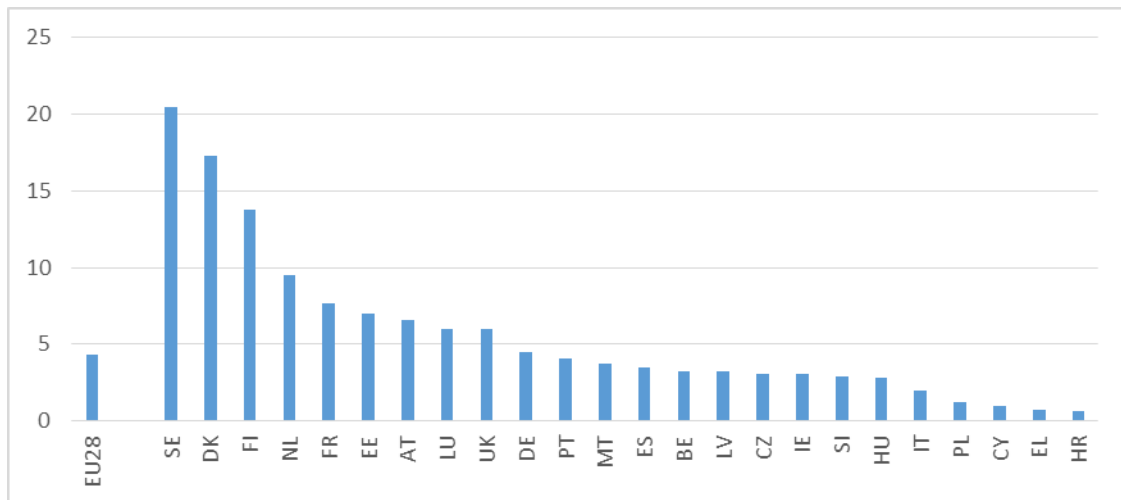

Lähde: EU:n työvoimatutkimus. Tiedot koskevat vuotta 2017. Liettuaa ja Romaniaa koskevat tiedot puuttuvat.

⁴⁴ Ks. esimerkiksi ESRI (2012) "Literacy, Numeracy and Activation among the Unemployed"; Shaw, N., Armistead, C. (2002) 'Evaluation of the Union Learning Fund Year 4', London: Department for Education and Skills; Casey, H. et al (2006) "You wouldn't expect a maths teacher to teach plastering: Embedding literacy, language and numeracy in post-16 vocational programmes – the impact on learning and achievement", NRDC.

⁴⁵ Matalalla koulutustasolla tarkoitetaan tässä enintään ylemmän perusasteen koulutusta (ISCED:n tasot 0–2).

Kaavio 28. Koulutukseen osallistuvien matalan koulutustason aikuisten osuus (kaikista matalan koulutustason aikuisista), 2017

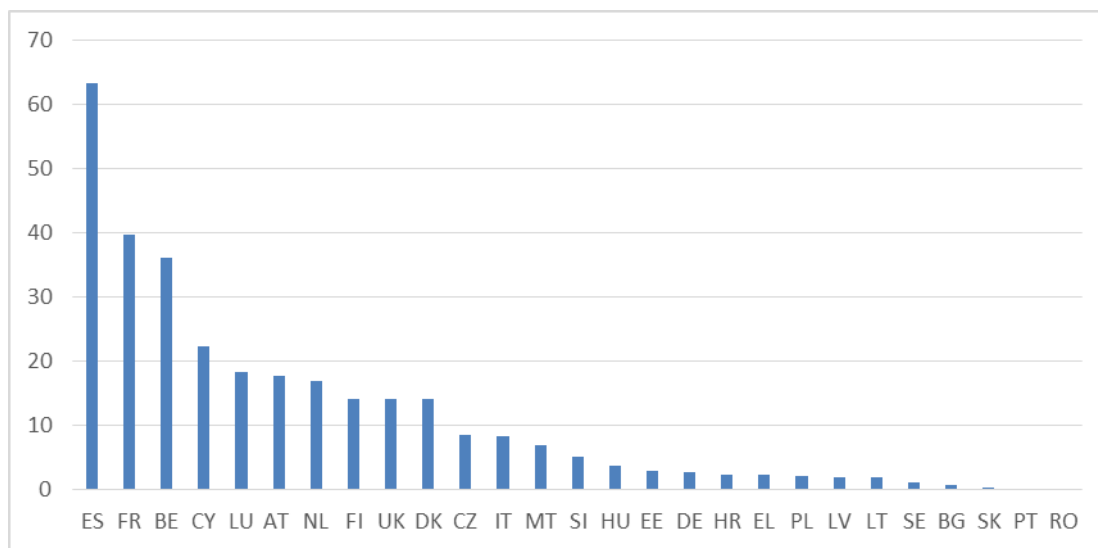
Lähde: EU:n työvoimatutkimus. Tiedot koskevat vuotta 2017. Romaniaa, Bulgariaa, Liettuaa ja Slovakiaa koskevia tietoja ei ole saatavilla.

Taloudellisten kannustimien tarjoaminen työnantajille voi kannustaa niitä investoimaan henkilöstön koulutukseen. Useimmissa tapauksissa työnantajat tarjoavat tai rahoittavat aikuiskoulutuksen henkilöstölleen, sillä ne sponsoroivat yli kahta kolmasosaa kaikista aikuisista, jotka osallistuvat työhön liittyvään koulutukseen. Suppeasta yleisestä kattavuudestaan huolimatta työnantajille annettava julkinen rahoitus on yleinen toimintapoliittinen välinen jäsenvaltioissa. Kannustimet voidaan toteuttaa verokannustimina (verohyvytykset tai -vähennykset), suorina koulutustukina (myös EU:n tuki) tai maksuihin perustuvina rahoitusjärjestelminä (koulutusrahastot). On näyttöä siitä, että yrityksille maksettavilla suorilla tuilla (esim. avustuksilla) voidaan ohjata työntekijöitä osallistumaan koulutukseen tehokkaammin kuin muilla taloudellisilla kannustimilla. Koulutukseen tarkoitetun taloudellisen tuen asianmukainen kohdentaminen on tärkeää esimerkiksi niin, että keskitytään yrityksiin, joilla on rahoitukseen ja kapasiteettiin liittyviä rajoitteita, kuten pk-yrityksillä, jotta vältetään nollavaikutukset (sellaisten investointien rahoittaminen, jotka olisi tehty joka tapauksessa). Näyttö osoittaa, että taloudellisen tuen kattavuudella eikä niinkään määrällä on vahva positiivinen yhteys aikuisten osallistumiseen koulutukseen. Ammatillista täydennyskoulutusta koskevasta kyselytutkimuksesta⁴⁶ saatujen taloudellista tukea koskevien

⁴⁶ Tiedot on saatu osana elinikäistä oppimista koskevia Euroopan tilastoja, ja ne kattavat kaikki kolme taloudellisten kannustimien tyyppiä eli suorat koulutustuet, verokannustimet ja tulot maksuperusteisista koulutusrahastoista. Kysely tarjoaa tietoa muun muassa tuloista, joita yritykset ovat saaneet kollektiivisista, keskinäisistä ja muista koulutusrahastoista, ja muusta taloudellisesta tuesta, joka on saatu julkiselta sektorilta ammatillisen täydennyskoulutuksen tarjoamiseksi.

tuoreimpien (vuodelta 2015) tietojen mukaan sellaisten yritysten osuus, jotka ilmoittivat julkisesta rahoitusosuudesta koulutustoimintaan edeltävien 12 kuukauden aikana (osoittaa taloudellisen tuen kattavuutta), vaihteli Romanian 0,1 prosentista Espanjan lähes 64 prosenttiin (kaavio 29). Romanian lisäksi myös Portugalissa, Slovakiassa ja Bulgariassa sellaisten yritysten osuus, jotka saivat tämän tyyppistä taloudellista tukea, on alle 1 prosentti. Sitä vastoin Kyproksella, Belgiassa, Ranskassa ja Espanjassa osuus on yli 20 prosenttia.

Kaavio 29. Yrityksille tarjottu taloudellinen tuki koulutusta varten, 2015

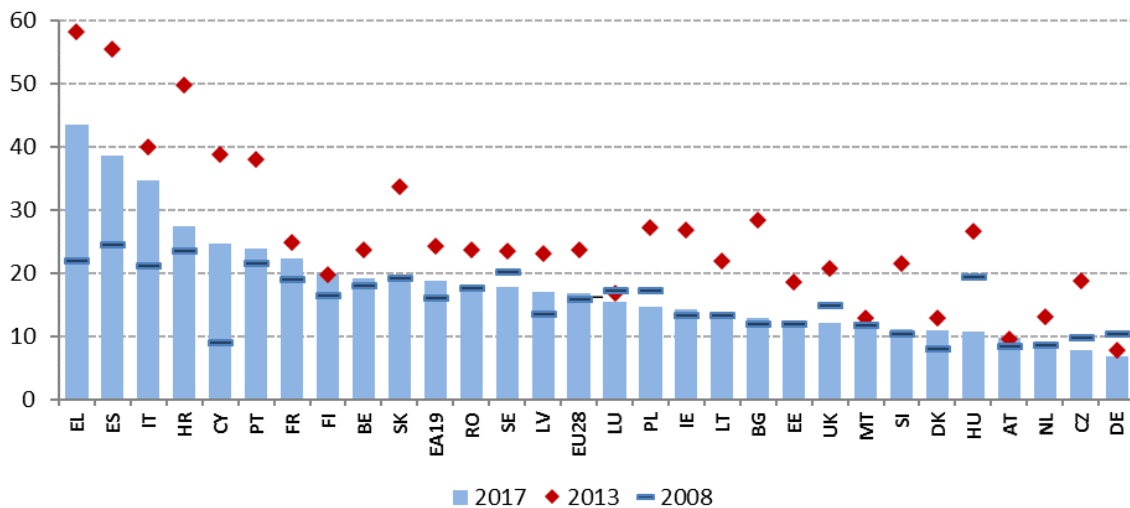

Lähde: Eurostat, ammatillista täydennyskoulutusta koskeva kyselytutkimus. Tiedot koskevat vuotta 2015 ja osoittavat sellaisten yritysten osuuden, joissa on vähintään 10 työntekijää ja jotka ovat ilmoittaneet saaneensa julkista tukea koulutuksen tarjoamiseen viitevuonna (2015). Irlantia koskevat tiedot puuttuvat.

Nuorten työmarkkinatilanne kohenee edelleen makrotalouden ympäristön vahvistumisen myötä. EU:n nuorisotyöttömyysaste laski vuoden 2013 huipputasolta 23,7 prosentista 16,8 prosenttiin vuonna 2017. Se on kuitenkin edelleen korkeampi kuin vuonna 2008 ja pysyttelee joissakin jäsenvaltioissa (Italiassa, Espanjassa ja Kreikassa) yli 30 prosentissa. Nuorisotyöttömyysasteiden hajonta on pienentynyt ajan mittaan (ks. kaavio 30), ja suurimmat vähennykset ovat tapahtuneet maissa, joissa työttömyystasot ovat korkeimmat. Tosin on joitakin poikkeustapauksiakin (Italia, Ranska ja Belgia), joissa väheneminen on suhteellisen hidasta. Toisessa ääripäässä Tšekissä, Unkarissa, Sloveniassa, Bulgariassa, Irlannissa ja Puolassa, jotka alittivat selvästi EU:n keskiarvon vuonna 2017, on saavutettu merkittävää vähennystä. Nuorten miesten ja naisten työttömyysasteiden tasot ja suuntaukset ovat samankaltaiset (16,1 % naisilla ja 17,4 % miehillä vuonna 2017). Työllisyyden elpyminen ei aina johda laadukkaiden työpaikkojen syntymiseen, koska nuoret työllistyvät

useammin epätyypillisiin ja epävarmoihin työsuhteisiin, muun muassa määräaikaiseen työhön, vastentahtoiseen osa-aikatyöhön ja matalapalkkaiseen työhön. Vuonna 2017 nuorista työntekijöistä 43,9 prosenttia (kasvua vuoden 2013 tasolta 42,2 %:sta) – Sloveniassa ja Espanjassa yli seitsemän kymmenestä – työskenteli määräaikaaisessa työsuhteessa (25–54-vuotiaiden työntekijöiden osalta osuus on 12,2 %).

Kaavio 30: Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat), monivuotinen vertailu

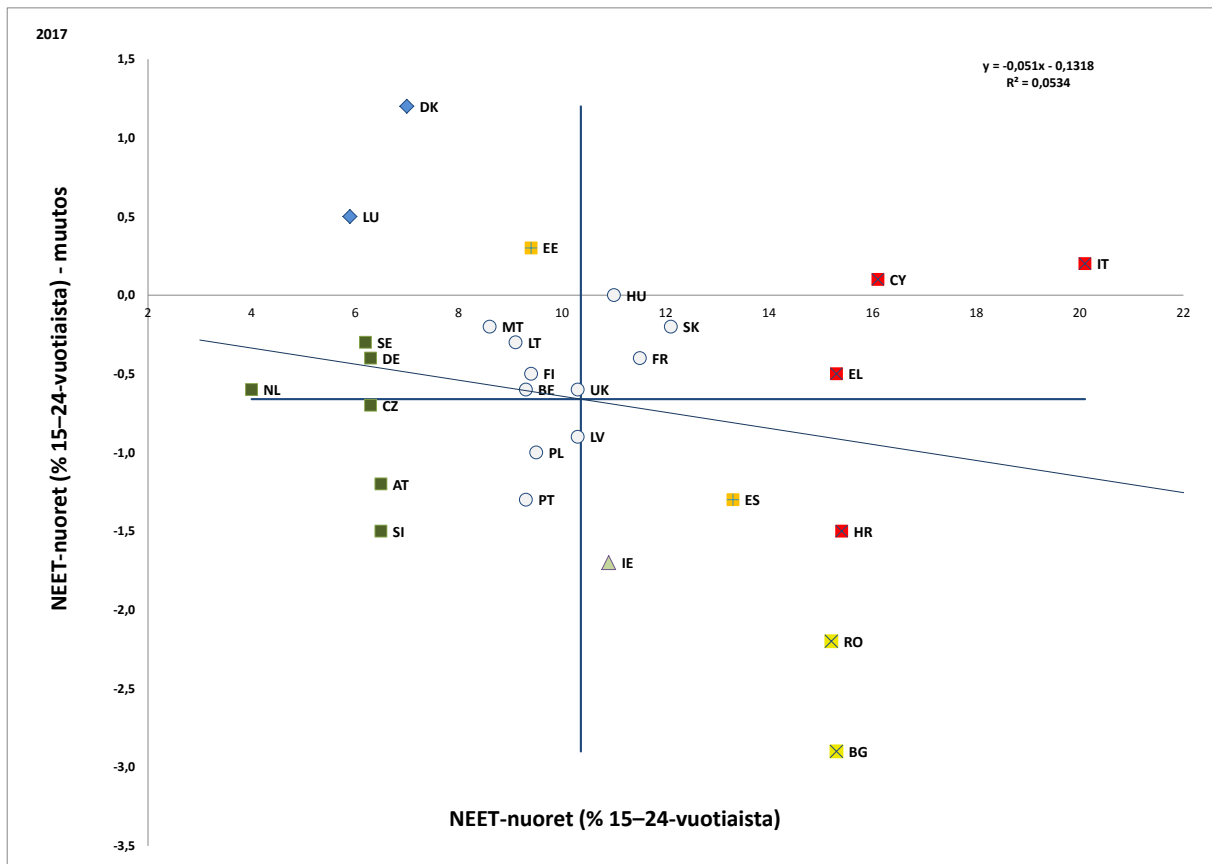

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Työssäkäyvien ja työnhakijoiden lisäksi merkittävä osa 15–24-vuotiaista on työelämän ulkopuolella. Vuonna 2017 EU:ssa oli yhteensä lähes 6 miljoonaa 15–24-vuotiasta työelämän tai koulutuksen ulkopuolella (nk. NEET). Tämä on 10,9 prosenttia kyseisestä ikäryhmästä, mikä on alempi kuin vuoden 2012 huipputaso 13,2 prosenttia ja sama kuin vuonna 2008 (10,9 %). Vähentäminen johtui enimmäkseen siitä, että työttömät NEET-nuoret siirtyivät työelämään. Kuten kaaviosta 31 näkyy, NEET-aste on edelleen yli 15 prosenttia useissa maissa (Italiassa, Kyproksella, Bulgariassa, Kroatiaassa, Kreikassa ja Romaniassa). NEET-nuorten lukumäärä on kasvussa Tanskassa⁴⁷, Luxemburgissa ja Virossa, ja mikä huolestuttavinta, niissä kahdessa maassa, joissa asteet ovat korkeimmat (Kyproksella ja Italiassa, jotka molemmat ovat ”kriittisessä tilanteessa”). Tästä syystä lähentymistä on tapahtunut vain rajoitetusti, kuten hienoisesti negatiivinen regressiosuoran kaltevuus osoittaa. Myönteisempää sen sijaan on Bulgariassa ja Romaniassa (”heikot mutta paranemassa”), jotka lähtivät korkeilta tasoilta, todettu merkittävä vähentäminen.

⁴⁷ Tätä asteen kohoamista olisi tulkittava varovasti, koska Tanskan aikasarjassa on katkos vuosina 2017 ja 2016 (ks. myös liitteet 1 ja 2). Myös Belgian, Irlannin ja Maltan aikasarjassa on katkos vuonna 2017.

Kaavio 31: NEET-aste (15–24-vuotiaat) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat. Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Nuorisotyöttömyyden vähentymisen seurauksena suurin osa NEET-nuorista on työelämän ulkopuolella, mutta jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Työelämän ulkopuolella olevien osuus on erityisen suuri Bulgariassa, Romaniassa ja Italiassa ja työttömyys on yleisempää Espanjassa, Kroatiassa ja Kreikassa. NEET-nuorten osalta pääasialliseksi riskitekijäksi on yksilöity pelkkä alhainen koulutustaso.⁴⁸ Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien naisten parissa työelämän ulkopuolella oleminen on yleisempää kuin työttömyys, kun taas miesten osalta tilanne on päinvastainen.

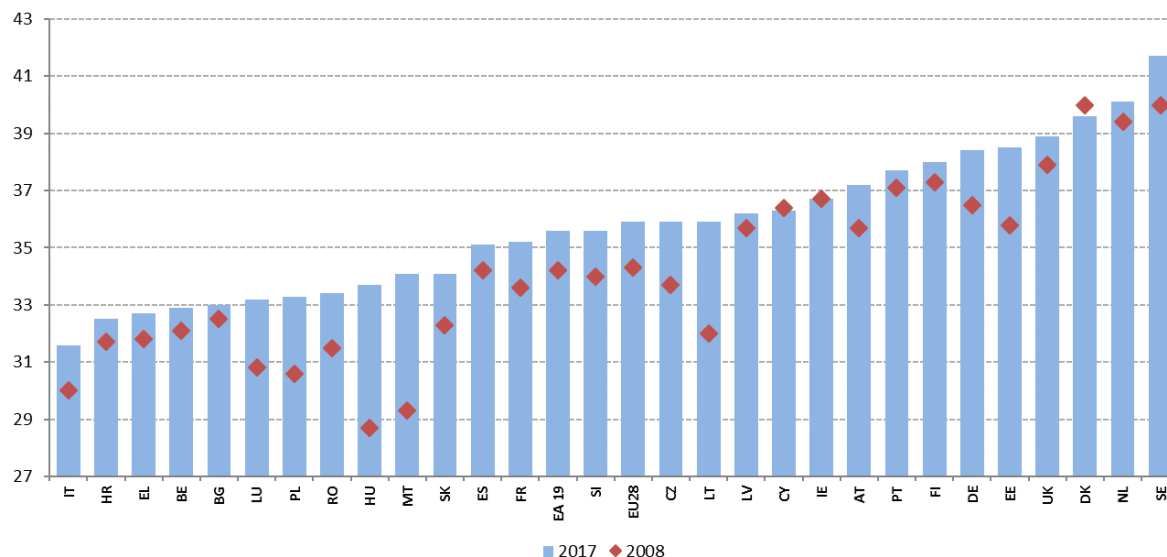
Ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste on kohonnut merkittävästi viime vuosikymmenen aikana. Ikääntyneet työntekijät (55–64-vuotiaat) ovat selviytyneet kriisistä suhteellisesti paremmin kuin muut ikäryhmät ja ovat vastanneet useimmista uusista työpaikoista elpymisen aikana. Vuoden 2013 toisen neljänneksen ja vuoden 2018 toisen

⁴⁸ Eurofound (2016), "Exploring the Diversity of NEETs". Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

neljänneksen välillä työllistyi lähes 7 miljoonaa henkeä. Kuten jaksossa 1 jo todettiin, 55–64-vuotiaiden ikäryhmä on erittäin tärkeä tekijä työllisyysasteiden yleisessä kasvussa viimeisten kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2017 työllisyysaste 55–64-vuotiaiden ryhmässä kohosi li 55,3 prosenttiin, mikä on 1,8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin edeltävänä vuonna, ja vakaan kasvun ennustetaan jatkuvan, kun otetaan huomioon väestörakenteen muutos. Ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysasteet vaihtelevat huomattavasti eri jäsenvaltioissa Ruotsin 76,4 prosentista Kreikan 38,3 prosenttiin. Espanjassa, Belgiassa, Puolassa ja Maltalla työllisyysaste on alle tai noin 50 prosenttia. 55–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste kasvaa nopeammin kuin miesten, ja se oli 50,9 prosenttia vuonna 2016.

Vuodesta 2008 lähtien työelämä piteni keskimäärin lähes kaikissa jäsenvaltioissa, ja Virossa, Liettussa, Tšekissä, Maltalla, Unkarissa, Puolassa ja Luxemburgissa pidentyminen oli merkittävää (yli kaksi vuotta). Työelämän keston ero sukupuolten välillä on kaventumassa, mutta se on edelleen merkittävä: naiset ovat työmarkkinoilla keskimäärin 4,9 vuotta vähemmän kuin miehet (vuonna 2017 naiset 33,4 vuotta ja miehet 38,3 vuotta). Tämä keskiarvo pitää sisällään jäsenvaltioiden välisen merkittävän vaihtelun, jonka taustalla on useita tekijöitä, kuten hoitopalvelujen riittämätön saatavuus ja naisten alemmat eläkeiät joissakin jäsenvaltioissa.

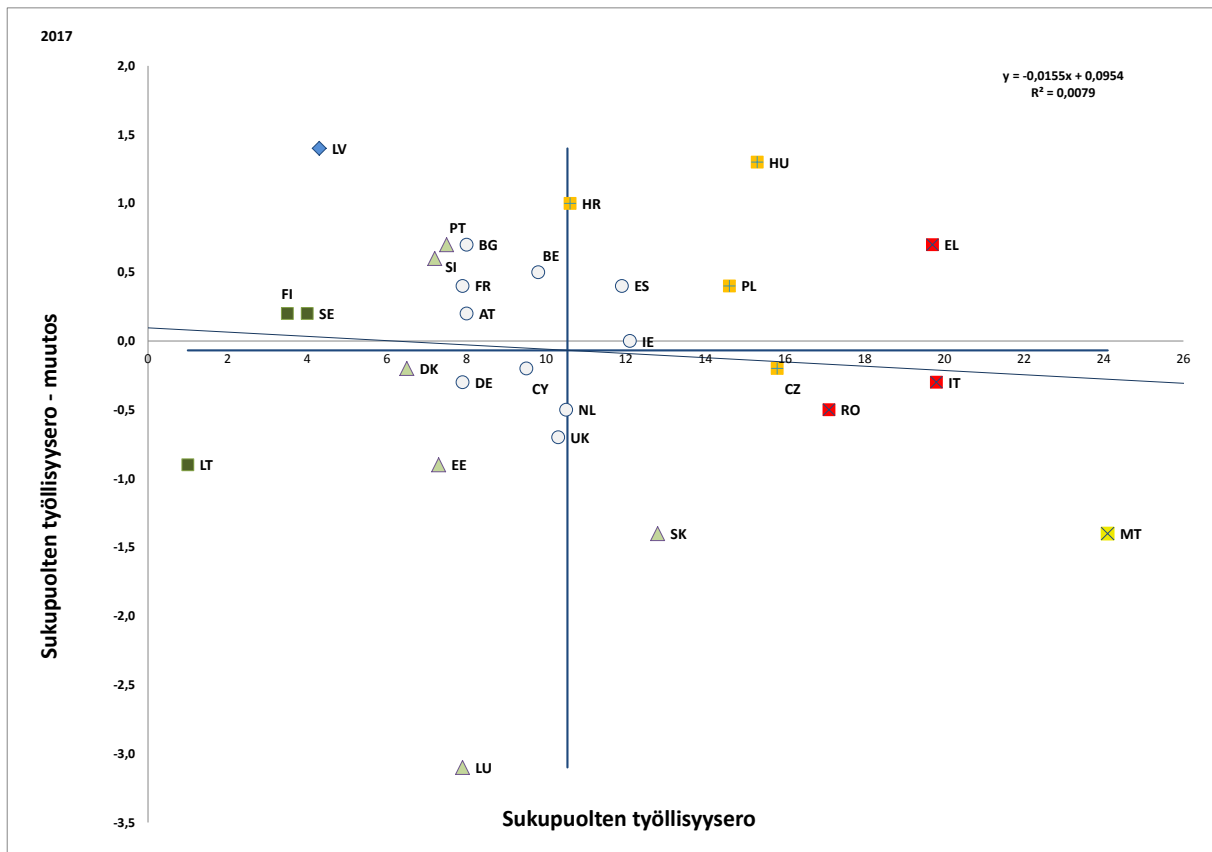
Kaavio 32: Työelämän keskimääräinen kesto, vertailu 2008-2017

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Vuonna 2017 naisten työllisyysaste jatkoi tasaista kasvuaan. Se saavutti 66,5 prosenttia, kun se vuotta aiemmin oli 65,3 prosenttia. Naisten työllisyysaste koheni kaikissa muissa jäsenvaltioissa paitsi Tanskassa (jossa se joka tapauksessa on korkea). Se vaihteli Ruotsin 79,9 prosentista Kreikan 48,0 prosenttiin ja alle 60 prosentin työllisyysaste kirjattiin myös Espanjassa, Maltalla, Kroatiassa ja Italiassa. Edistyksestä huolimatta naiset ovat kaikissa jäsenvaltioissa työmarkkinoilla edelleen vähemmän edustettuina kuin miehet. Sukupuoliero työllisyydessä – sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori – pysytteli suurena ja oli 11,5 prosenttiyksikköä. Muutosta oli vain vähän viime vuoteen verrattuna eikä lähentymistä jäsenvaltioiden kesken tapahtunut juurikaan. Italia, Kreikka ja Romania ovat ”kriittisessä tilanteessa”, kun taas Maltalla tilanne koheni merkittävästi vuonna 2017, joskin siellä on edelleen suurin sukupuolten työllisyysero. Ero lisääntyi merkittävästi (vähintään 1 prosenttiyksikön) Latviassa, Unkarissa ja Kroatiassa. Näissä jäsenvaltioissa työllisyysaste tosin kohosi molempien sukupuolten osalta, mutta miehillä paljon nopeammin kuin naisilla. Latvia yhdessä Liettuan, Suomen ja Ruotsin kanssa ovat edelleen parhaiten suoriutuvia sukupuolten työllisyyserojen alalla.

Kaavio 33: Sukupuolten työllisysero ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Sukupuolten työllisyserot ovat suurempia, jos niitä tarkastellaan koko-aikatyötä vastaavasti, koska naisten osuus osa-aikatyöstä on suurempi. Keskimääräinen sukupuoliero osa-aikatyössä väheni vain hieman vuoteen 2016 verrattuna ja oli 23 prosenttiyksikköä vuonna 2017. Naisista 31,1 prosenttia työskenteli osa-aikaisesti vuonna 2017, kun miehillä vastaava osuus oli 8,2 prosenttia. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin suuria eroja. Osa-aikaisesti työskentelevien naisten osuus on perinteisesti alhainen useimmissa Itä-Euroopan jäsenvaltioissa (alle 10 % Bulgariassa, Kroatiassa, Liettuassa, Unkarissa, Puolassa, Romaniassa ja Latviassa), mutta se on 74,1 prosenttia Alankomaissa (22,6 % miesten osalta), 49,9 prosenttia Itävallassa (10,5 % miesten osalta) ja 46,8 prosenttia Saksassa (9,3 % miesten osalta). Osa-aikatyömahdollisuus on merkittävä tekijä, joka pitää naiset kiinni työmarkkinoilla, etenkin silloin kun heillä on lapsia. Lyhemmän työajan pitkät jaksot voivat kuitenkin kasvattaa sukupuolieroja palkoissa ja eläkkeissä, koska osa-aikatyöhön liittyy yleensä myös alemmat tuntiansiot ja pienemmän sosiaaliturvamaksut.

Naisten osa-aikaisesta työskentelystä 22,5 prosenttia oli edelleen vastentahtoista vuonna 2017, vaikka osuus onkin laskussa.

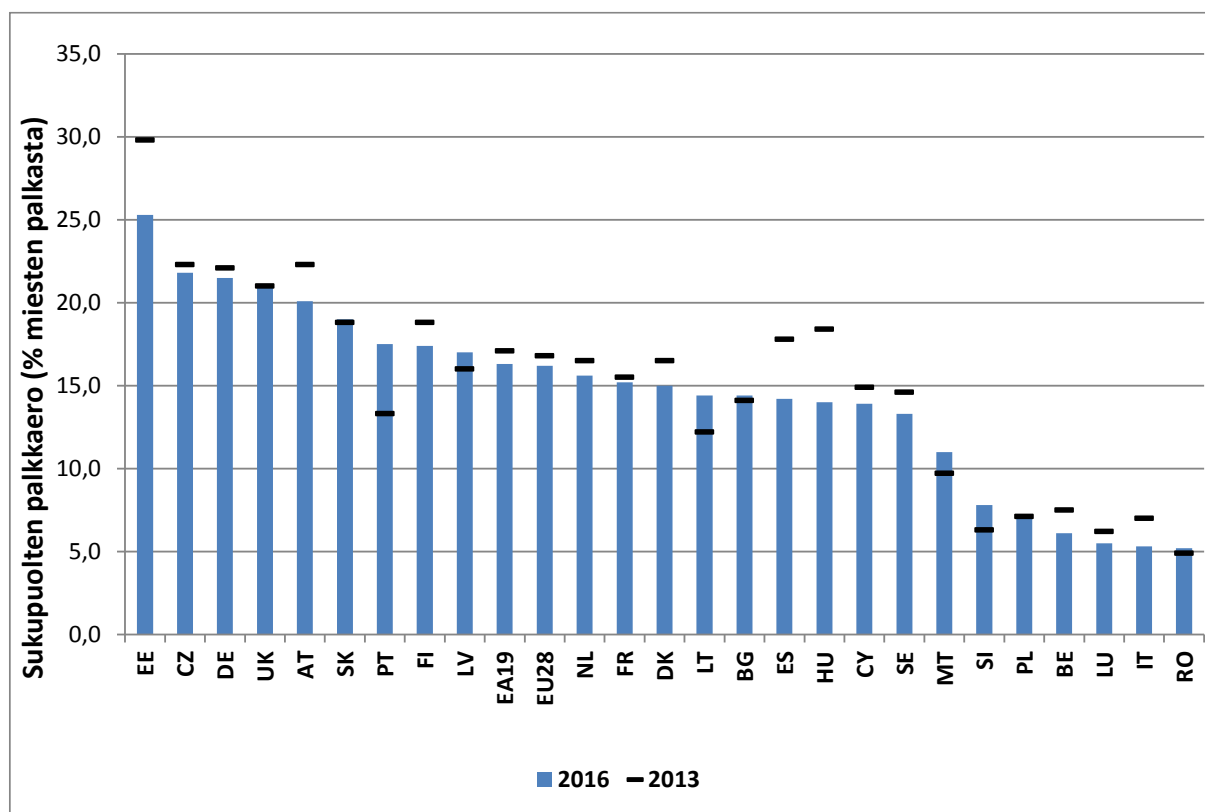
Alhaisemman työllisyysasteen lisäksi naiset kärsivät myös merkittävästä palkkaerosta.

Naiset ovat yleisesti paremmin koulutettuja kuin miehet⁴⁹, mutta tästä huolimatta sukupuolten palkkaero pysyi vakaasti 16,2 prosentissa⁵⁰ vuonna 2016 ja vähennystä oli vain hieman vuoteen 2013 verrattuna (16,8 %). Naiset ovat yliedustettuina heikommin palkatuilla sektoreilla ja ammateissa ja tekevät usein työtä, joka ei vastaa heidän taitotasoaan. Palkkaerosta osa esiintyy senkin jälkeen, kun on poistettu esimerkiksi erilaiseen kokemukseen, koulutustasoon ja sopimustyyppiin liittyvät tekijät. Maiden väliset erot ovat huomattavia. Sukupuolten palkkaero on yli 20 prosenttia Virossa, Tšekissä, Saksassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Itävallassa, ja pienimmät erot (hieman yli 5 %) ovat Romaniassa, Italiassa ja Luxemburgissa. Vuodesta 2013 lähtien tilanne on kohentunut merkittävästi Virossa, Unkarissa ja Espanjassa, kun taas Portugalissa ja Liettuassa sukupuolten palkkaero kasvoi yli 2 prosenttiyksikköä. Sukupuolten palkkaero näkyy usein naisten ja miesten eläkkeiden erona, joka oli 37,2 prosenttia vuonna 2016 (vähennystä 1,1 prosenttiyksikköä vuoteen 2015 verrattuna). Sukupuolten eläke-ero oli suurin Kyproksella, Alankomaissa ja Maltalla (yli 44 %) ja pienin (alle 10 %) Virossa, Tanskassa ja Slovakiassa.

⁴⁹ Vuonna 2017 30–34-vuotiaista naisista 44,9 prosentilla ja miehistä 34,9 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto (ks. myös edempänä tässä jaksossa). Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kaikissa jäsenvaltioissa suurempi naisten kuin miesten parissa.

⁵⁰ Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun viiteindikaattori on tasoittamaton sukupuolten palkkaero (jota siis ei ole tasoitettu yksilöllisten ominaisuuksien perusteella, jotka saattavat selittää osan tuleroista), jonka pitäisi antaa yleinen kuva palkkaan liittyvistä sukupuolten välisistä eriarvoisuuksista. Tutkimuksen mukaan suurin osa sukupuolten palkkaeroista esiintyy edelleen, vaikka erot koulutustasossa, ammatinvalinnassa, työajoissa ja muissa havaittavissa olevissa tekijöissä otettaisiin huomioon (esim. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/2016_factors_gpg_en.pdf).

Kaavio 34: Tasoittamattomat sukupuolten väliset palkkaerot vuonna 2013 ja 2016

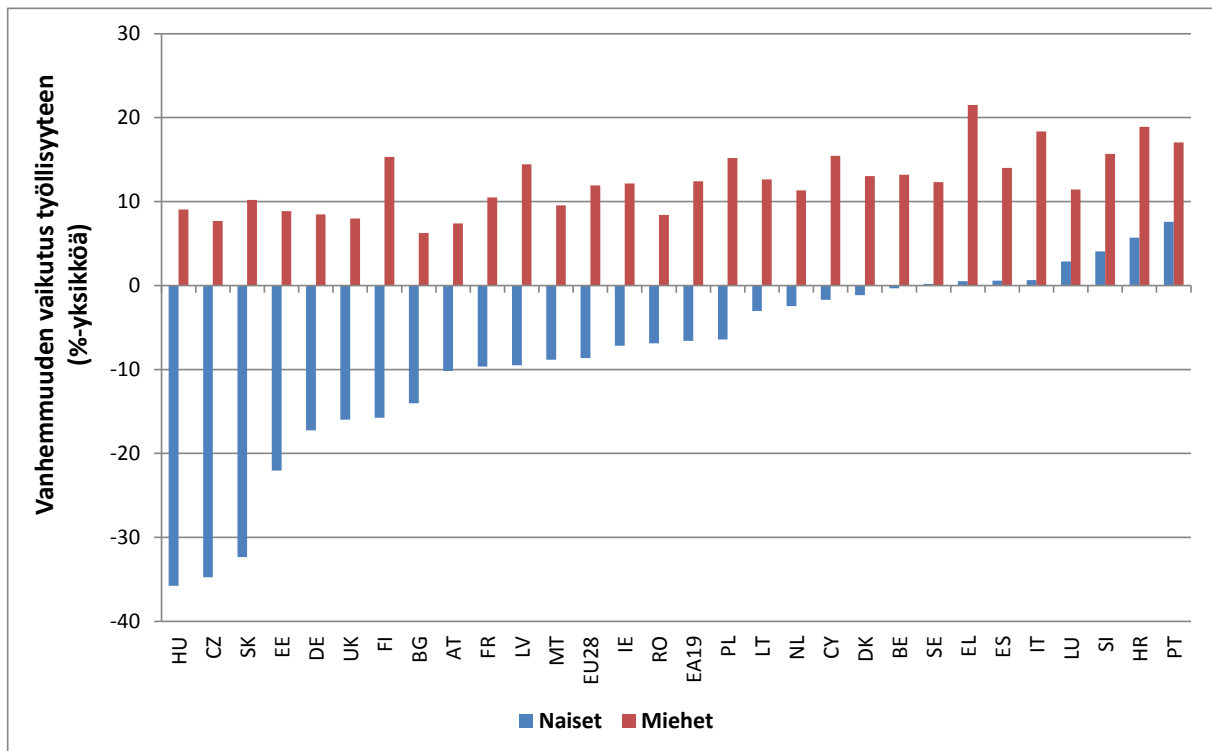

Lähde: Eurostat. Huom.: Sukupuolten välinen tasoittamaton palkkaero mitataan mies- ja naispuolisten palkansaajien keskimääräisen bruttotuntipalkan erona, ja se ilmaistaan prosentteina miespuolisten palkansaajien keskimääräisestä bruttotuntipalkasta. Kroatia, Kreikka ja Irlanti ei ole saatavilla tuoreita tietoja.

Työllisyserot ovat suuremmat sellaisten naisten osalta, joilla on hoivavelvollisuuksia.

Vanhemmuus on yksi päätekijöistä, joka estää naisten täysimittaista osallistumista työmarkkinoille. Kaikissa jäsenvaltioissa sukupuolten työllisysero laajenee merkittävästi, kun vanhemmuus otetaan huomioon. Vuonna 2017 sellaisten naisten (20–49-vuotiaiden) työllisyysaste, joilla on alle 6-vuotias lapsi, oli 9,2 prosenttiyksikköä alempi kuin lapsettomien naisten. Vanhemmuuden negatiivinen vaikutus on erityisen suuri Tšekissä, Unkarissa ja Slovakiassa (yli 40 prosenttiyksikköä) ja positiivinen – mutta vähäisempi kuin miesten osalta – Portugalissa, Luxemburgissa, Ruotsissa ja Kroatiassa. Vanhemmuudella on sitä vastoin positiivinen vaikutus miesten työmarkkinoille osallistumiseen kaikissa EU:n jäsenvaltioissa (keskimäärin +12,4 prosenttiyksikköä).

Kaavio 35: Vanhemmuuden vaikutus miesten ja naisten työllisyyteen (20–49-vuotiaat), vuonna 2017

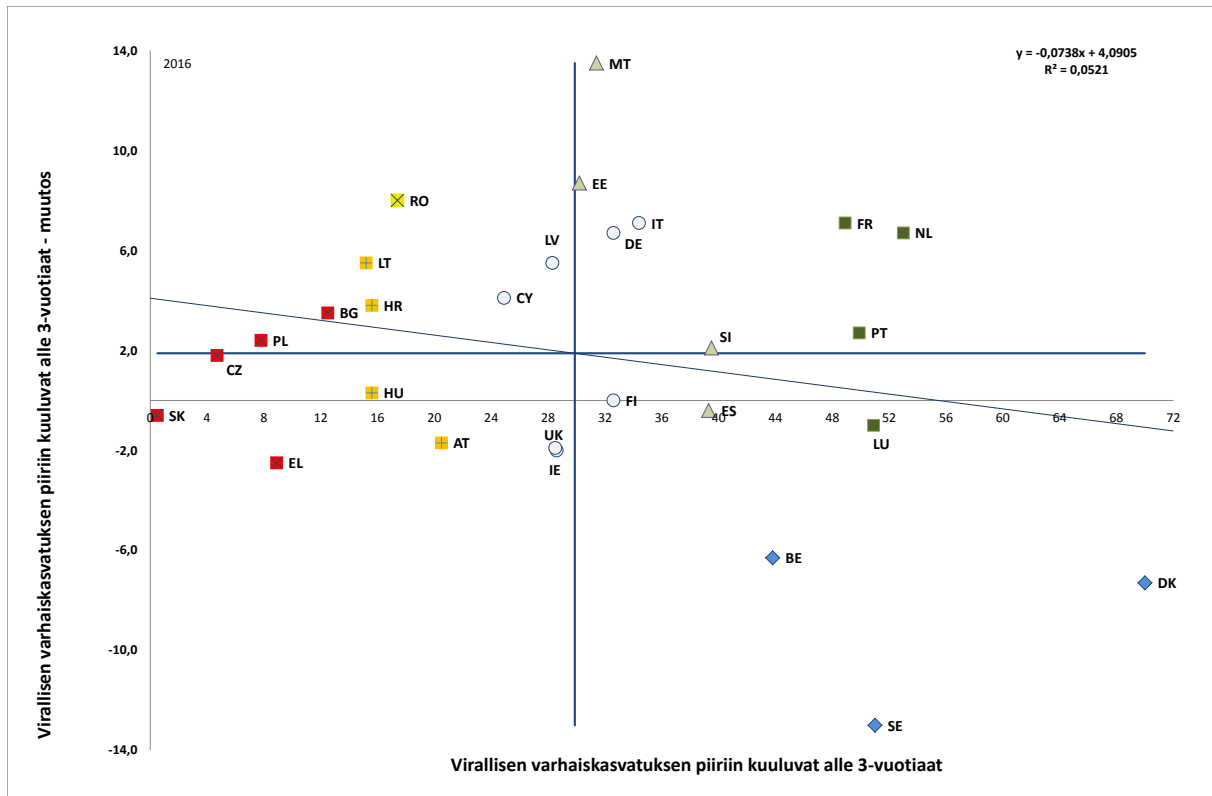

Lähde: Eurostat. Huom.: Vanhemmuuden vaikutusta työllisyyteen mitataan vertaamalla sellaisten naisten (miesten), joilla on vähintään yksi alle 6-vuotias lapsi, ja lapsettomien naisten (miesten) työllisyysasteen eroa (prosenttiyksikköinä).

Laadukkaiden ja kohtuuhintaisten lastenhoito- ja pitkäaikaishoitopalvelujen eriarvoinen saatavuus pahentaa vanhemmuuden negatiivista vaikutusta naisten työllisyyteen. Virallista varhaiskasvatusta koskevan sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorin mukaan vuonna 2016 noin 33 prosenttia 0–3-vuotiaista kuului virallisen varhaiskasvatuksen piiriin. Tämä tarkoittaa sitä, että Barcelonan tavoite korkealaatuisten ja kohtuuhintaisten lastenhoitopalvelujen saatavuudesta tämän ikäryhmän lapsille on nimellisesti saavutettu. Maiden välillä esiintyy kuitenkin edelleen suuria eroja. Tanskassa virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvien osuus oli 70 prosenttia ja Portugalissa, Luxemburgissa, Ruotsissa ja Alankomaissa 50 prosenttia mutta Slovakiassa, Tšekissä, Puolassa ja Kreikassa selvästi alle 10 prosenttia (nämä maat sekä Bulgaria ovat ”kriittisessä tilanteessa”). Näissä jäsenvaltioissa virallisten lastenhoitojärjestelyjen puute näkyy myös naisten heikkona työmarkkinatuloksena (kaikissa niissä sukupuolten työllisyysero ylittää EU:n keskiarvon ja vanhemmuudella on negatiivinen vaikutus työllisyysasteeseen). Vuonna 2017 sellaisista naisista, joilla on hoivavelvollisuuksia, 21,6 prosenttia oli työelämän ulkopuolella tai työskenteli osa-aikaisesti lastenhoito- ja pitkäaikaishoitopalvelujen puutteen vuoksi.

Kreikassa, Espanjassa, Kroatiaassa ja Kyproksella tämä osuus oli selvästi yli 50 prosenttia ja ennätyskorkea Romaniassa ja Latviassa (yli 89 prosenttia).

Kaavio 36: Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat 0–3-vuotiaat ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (EU-SILC). Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Helposti saatavien, korkealaatuisten ja kestävien pitkäaikaishoitopalvelujen tarjonta on edelleen haaste useissa jäsenvaltioissa. Näiden palvelujen heikko kehittäminen saattaa olla merkittävä tekijä, joka estää naisia pysymästä työssä, koska omaishoito on usein monien perheiden ainoa vaihtoehto. Väestörakenteen muutos pahentaa tätä haastetta, koska huollettavina olevien vanhusten lukumäärän odotetaan lisääntyvän 13 miljoonalla vuosien 2016 ja 2070 välillä.⁵¹ Lisäksi omaishoitajilla, joista valtaosa on naisia, on suurempi köyhyyden ja taloudellisen riippuvuuden riski, etenkin jos heidän on pakko vähentää työtuntejaan tai jättäytyä pois työstä hoitaakseen sukulaisiaan, koska tämä pienentää heidän tulojaan ja eläkeoikeuksiaan.

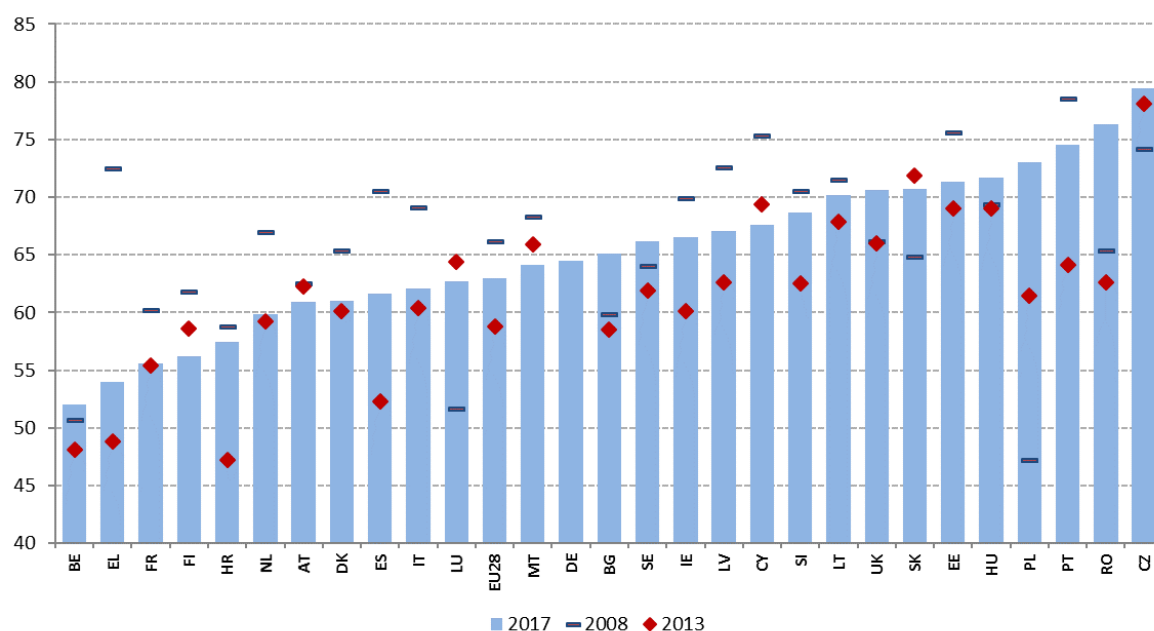
⁵¹ Euroopan komissio, Ikääntymisraportti 2018, European Economy Institutional Paper 079.

Naisiin kohdistuu myös yleensä voimakkaammin taloudellisia tekijöitä, jotka eivät kannusta siirtymään työmarkkinoille tai työskentelemään enemmän. Jos tuloveroa kannetaan kotitalouden tulosta eikä yksilöllisestä tulosta, sellaiseen kumppaniin, joka ei ole työssä tai joka on kotitalouden toinen tulonsaaja (yleensä naiset), kohdistuu suurempia taloudellisia tekijöitä, jotka pidättelee osallistumista työmarkkinoille tai tekemästä enemmän työtunteja. Myös muut vero- ja etuusjärjestelmien ominaisuudet voivat toimia esteenä työvoiman tarjonnalle, esimerkiksi perhe-, puoliso- ja siirrettävät vähennykset. Kotitalouden toisen tulonsaajan kannustinloukku vuonna 2016 oli erityisen suuri Tanskassa, Saksassa, Belgiassa ja Ranskassa ja matalapalkkaloukku oli suuri Belgiassa, Saksassa ja Luxemburgissa.⁵² Hoitopalvelujen suuret kustannukset pahentavat kannustinloukkuja, jotka pidättelevät halukkuutta ottaa vastaan työpaikka tai lisätä työtunteja.

Maahanmuuttajataustaiset ovat hyötynneet vain osittain työmarkkinaolojen yleisestä kohentumisesta. EU:n ulkopuolella syntyneiden osuus EU:n väestöstä on kasvussa (7,2 % vuonna 2017, 6,6 % vuonna 2014), mutta he ovat epätodennäköisemmin työelämässä kuin EU:ssa syntyneet. Vuonna 2017 työikäisistä (20–64-vuotiaista) EU:n ulkopuolella syntyneistä 63 prosenttia oli töissä, mikä on paljon vähemmän kuin ennen kriisiä (66,2 % vuonna 2008). Näiden kahden ryhmän välinen työllisyysero oli 10 prosenttiyksikköä vuonna 2017. Tämä on hieman parempi kuin vuonna 2016 (10,5 prosenttiyksikköä) mutta paljon huonompi kuin vuonna 2008 (4,5 prosenttiyksikköä). Joissakin jäsenvaltioissa (Suomessa, Ruotsissa, Alankomaissa ja Belgiassa) ero oli noin 20 prosenttiyksikköä vuonna 2017. Tilanne on vieläkin haastavampi EU:n ulkopuolella syntyneiden naisten osalta. Vuonna 2017 heidän työllisyysasteensa oli 54,1 prosenttia, ja ero kantaväestöön kuuluviin naisiin nähden oli 13,6 prosenttia. Lisäksi EU:n ulkopuolella syntyneet työlliset ovat todennäköisemmin työssäkäyviä köyhiä kuin EU:ssa syntyneet.

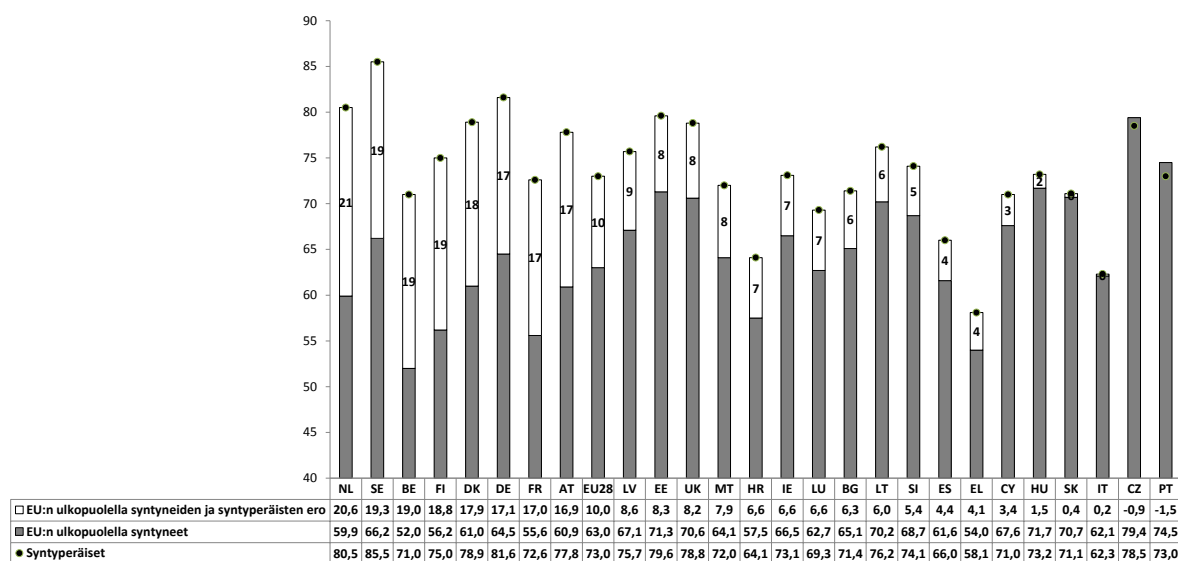
⁵² Kotitalouden toisen tulonsaajan kannustinloukulla mitataan sosiaaliturvan piiristä työhön siirtyvän pariskunnan toisen jäsenen työtuloon kohdistuva efektiivinen marginaaliveroastetta. Matalapalkkaloukku lasketaan lapsettomalle pariskunnalle, jossa toisen tulonsaajan tulot ovat 33–67 prosenttia keskipalkasta ja pääasiallinen tulonsaaja ansaitsee 100 prosenttia keskipalkasta.

Kaavio 37: EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste, monivuotinen vertailu

Lähde: Eurostat. Huom.: Saksaa koskevia tietoja ei saatavilla vuosilta 2008 ja 2013.

Kaavio 38: Työllisyysaste syntymämaan mukaan, 20–64-vuotiaat, 2017

Lähde: Eurostat.

Maahanmuuttajataustaisiin kohdistuvat haasteet siirtyvät helposti sukupolvelta toiselle.

Maahanmuuttajataustaisten – etenkin nuorten⁵³ – osuus on lisääntymässä, ja on näyttöä siitä,

⁵³ Vuonna 2014 EU:ssa noin 20 prosentilla 15–29-vuotiaista oli maahanmuuttajatausta (joko ulkomailla syntyneet tai syntyperäiset, joilla on vähintään yksi ulkomailla syntynyt vanhempi). Lähde: Eurostat.

että sellaisten syntyperäisten henkilöiden, joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, työllisyysaste on alempi kuin niiden, joiden vanhemmat ovat syntyperäisiä.⁵⁴ Tämä puolestaan korottaa entisestään työttömyysasteita joidenkin heikommassa asemassa olevien nuorten ryhmissä. Työmarkkinatulokset eroavat merkittävästi toisistaan maahanmuuton syiden perusteella.⁵⁵ Maahanmuuttajien alempien työllisyysasteiden syynä on osittain sellaisten ihmisten suurempi osuus, joiden koulutustaso on alempi, mutta koulutustason kohoaminen⁵⁶ ei näy parempina työllisyystuloksina, ja maahanmuuttajien osaamisen ja pätevyyden alihyödyntäminen on merkittävää.⁵⁷

Toimintarajoitteisten työllisyysasteen ero osoittaa, että heidän osaamistaan ei hyödynnetä. Vuonna 2016 EU:ssa toimintarajoitteisten ja toimintakykyisten työllisyysasteessa oli suuri ero⁵⁸: toimintarajoitteisten työllisyysaste oli 48,1 prosenttia ja toimintakykyisten 73,9 prosenttia. Ero vaihtelee kuitenkin merkittävästi jäsenvaltioiden⁵⁹ välillä 14,7 prosenttiyksiköstä (Italia) yli 45 prosenttiyksikköön (Irlanti). Lisäksi toimintarajoitteisista vain 59,7 prosenttia kuuluu aktiiviväestöön verrattuna toimintakykyisten 82,2 prosenttiin. Tämä vaikuttaisi osoittavan, että toimintarajoitteisilla on merkittäviä esteitä työmarkkinoille pääsyssä.⁶⁰ Maissa, joissa on samankaltaiset toimintakykyisten työllisyysasteet, saattaa olla hyvin erilaiset toimintarajoitteisten työllisyysasteet. Merkittävä seikka on myös työn laatu, koska vuonna 2016 toimintarajoitteiset olivat todennäköisemmin työssäkäyviä köyhiä kuin yleisesti väestö EU:ssa.⁶¹ Sukupuolen mukaan tarkasteltuna toimintarajoitteisten naisten työllisyysaste (45,9 %) oli vain hieman alempi kuin

⁵⁴ OECD (2017), *Catching Up? Intergenerational Mobility and Children of Immigrants*.

⁵⁵ EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste on korkeampi niiden keskuudessa, joiden maahantulon syynä on opiskelu tai työskentely (71 % vuonna 2014, jopa korkeampi kuin syntyperäisten), ja alempi perhesyistä tulleiden ja pakolaisten keskuudessa. EU:n ulkopuolella syntyneistä suurimman osuuden muodostavat perhesyistä tulleet maahanmuuttajat (52 % vuonna 2014). Heidän työllisyysasteensa oli 53 prosenttia vuonna 2014 eli alempi kuin pakolaisten (56 %).

⁵⁶ Koulutustason mukaan tarkasteltuna kolmansien maiden kansalaisilla (25–54-vuotiailla) oli vuonna 2017 todennäköisemmin alempi koulutustaso (43,6 %) kuin isäntämaan kansalaisilla (21,2 %) ja epätodennäköisemmin korkea-asteen koulutus (26,3 % v. 31,6 %=-).

⁵⁷ EU:n ulkopuolella ja EU:ssa syntyneiden työllisyysasteen ero on suurin niiden keskuudessa, joilla on korkea-asteen koulutus, mikä korostaa sitä, että maahanmuuttajat saavat vähemmän hyötyä koulutuksestaan kuin syntyperäiset (ks. myös *Employment and Social Developments in Europe 2015*). Vuonna 2017 noin 42 prosenttia kolmannen maan kansalaisista, joilla oli korkea koulutustaso, olivat ylipäteviä eli he työskentelivät matalaa tai keskitason osaamista vaativissa ammateissa. Isäntämaan kansalaisten osalta tämä osuus oli noin 20 prosenttia. Näiden kahden ryhmän välinen ero on kuitenkin kaventunut viime vuosina: vuonna 2012 se oli 25 prosenttiyksikköä ja vuonna 2017 20 prosenttiyksikköä.

⁵⁸ Tiedot vuoden 2015 EU-SILC-tilastoista; analyysin suorittanut Academic Network of European Disability Experts (ANED).

⁵⁹ Myös toimintarajoitteisuuden esiintyvyydessä on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä.

⁶⁰ Ks. edellinen alaviite.

⁶¹ EU-SILC (2017) Työssäkäyvien köyhyysriskiaste toimintarajoitteen tason, sukupuolen ja iän mukaan (hlth_dpe050)

toimintarajoitteisten miesten (50,6 %), ja ero oli vastakkainen joissakin jäsenvaltioissa. Eurofound⁶² tarkasteli toimintarajoitteisten kokemaa elämänlaatua ja totesi, että se, missä määrin he tuntevat jäävänsä yhteiskunnan ulkopuolelle, vaihtelee merkittävästi sen mukaan, ovatko he työssä vai eivät. Ne, joilla on työpaikka, ilmoittavat paljon harvemmin kokevansa ulkopuolisuutta yhteiskunnassa kuin pitkäaikaistyöttömät vastaajat tai ne, jotka eivät kykene työskentelemään toimintarajoitteensa vuoksi.

3.2.2 Poliittiset toimet

Tarvitaan kattavia strategioita, joissa keskitytään koulunkäynnin keskeyttämisen perussyihin, jotta voidaan vähentää koulupudokkuutta, ehkäistä sosiaalista syrjäytymistä ja auttaa nuoria siirtymään työmarkkinoilla. Monissa jäsenvaltioissa on otettu hiljattain käyttöön koulupudokkaiden määrän vähentämiseksi tarkoitettuja toimenpiteitä, kuten vieraskielisille opiskelijoille suunnattu kielituki, kouluissa annettava koulutus- ja uraneuvonta tai toimenpiteet, joilla tuetaan koulupudokkaita palaamaan koulutusjärjestelmään. Esimerkiksi Bulgariassa ”Your class” -hankkeesta rahoitetaan pedagogista lisätukea opiskelijoille, jotka ovat vaarassa keskeyttää koulunkäynnin. Tällaista tukea on esimerkiksi kieltenopetus, lisäoppitunnit aukkojen korjaamiseksi tai opetusohjelman ulkopuolinen toiminta motivaation lisäämiseksi. Ruotsissa tuetaan taloudellisesti kouluja oppilaiden sosioekonomisen taustan perusteella, jotta edistetään tasapainoista sosiaalista rakennetta ja ehkäistään koulupudokkuutta. Espanjassa Proeducar-suunnitelmalla tuetaan politiikkaa, jolla vahvistetaan opetusjärjestelmän laatua ja tasapuolisuutta ja tuetaan uuden mahdollisuuden tarjoavia ohjelmia.

Oppilaiden oppimistulosten parantamisen kannalta on ratkaisevan tärkeää varmistaa kohtuuhintaisen ja korkealaatuisen koulutuksen saatavuus sekä tukea opettajien ammatillista täydennyskoulutusta. Irlannin koulutusta koskevassa toimintasuunnitelmassa keskeisellä sijalla on laatuun, huippuosaamiseen ja innovointiin kannustaminen, kriittisiin taitovajeisiin vastaaminen, johtoaseman saavuttaminen keskeisessä mahdollistavassa teknologiassa ja osallisuuden edistäminen. Luxemburgin toisen asteen koulutuksen hiljattaisen uudistuksen tavoitteena on mukauttaa opetusta opiskelijoiden tarpeisiin, antaa kouluille enemmän itsenäisyyttä organisoida opetussuunnitelma haluamansa profiilin

⁶² Eurofound (2018), The social and employment situation of people with disabilities, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, ei vielä julkaistu.

mukaiseksi, monipuolistaa kielitarjontaa ja ottaa käyttöön kolmivuotisia koulun kehittämissuunnitelmia, jotka kattavat eri näkökohtia, kuten neuvonta, opinnoissa menestyminen, koulunjälkeinen toiminta, psykososiaalinen tuki ja digitaaltaitojen parantaminen. Kroatiassa School for Life -aloitteella otetaan käyttöön uusi opetussuunnitelma, joka perustuu oppimistuloksiin. Siinä siirretään fokus luokassa oppilaiden kokemuksiin, tuodaan esiin opettajien koulutuksen merkitys ja otetaan käyttöön avaintaidoissa aineiden välinen opetus (esim. yrittäjäystaidot, oppimistaidot tai kansalaistaidot). Ruotsin Samverkan för bästa skola -aloitteella pyritään torjumaan eriarvoisuutta. Siinä tarjotaan käytännönläheistä räätälöityä tukea, johon liittyy opettajien ammattitaidon ylläpitäminen kouluissa, joissa on suurimpia haasteita korkealaatuisen opetuksen tarjoamisessa ja joissa suuri osuus oppilaista ei saa koulutustaan päätökseen. Kyproksella ollaan toteuttamassa uutta ammatillisen oppimisen kehystä opettajille täydennyskoulutuksen parantamiseksi ja on ryhdytty päivittämään esiopetuksen opetussuunnitelmaa onnistumiseen ja riittävyysliittymien indikaattoreiden perusteella. Liettuassa uudessa opettajankoulutusta koskevassa asetuksessa määritellään opetusohjelmien ja opettajien harjoittelun laatuvaatimukset. Siinä täsmennetään myös mahdollisuudet opettajien koulutukseen ja ammattitaidon ylläpitämiseen ja vahvistetaan kansallisia opettajankoulutuskeskuksia koskevat kriteerit.

Romanien koulutukseen osallistumista koskevien lainsäädäntömuutosten tosiasiallinen täytäntöönpano on edelleen tärkeää. Tällä hetkellä Bulgariassa romanikoululaisiin sovellettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi stipendit ja opetussuunnitelman ulkopuolinen toiminta, bulgariankielen lisätunnit ja toiminta vanhempien kanssa. Unkarissa muutettiin heinäkuussa 2017 yhdenvertaista kohtelua ja julkista opetusta koskevia lakeja sen varmistamiseksi, että erottelu kielletään. Lisäksi koulut, joissa oppilaat suoriutuvat heikosti, keskeyttämisprosentti on korkea ja erotteluriski on suuri, saavat vuonna 2017 koulutus- ja kehittämistukea eriytettyjen opetusmenetelmien toteuttamista varten. Koulupiireihin ollaan perustamassa virkoja ja työryhmiä, jotka vastaavat erottelun vastaisista toimista. Romaniassa koulutarkastajien ja laadunvarmistusviraston (ARACIP) velvollisuuksia erottelun seuraamiseksi on laajennettu. Slovakian hallitus hyväksyi helmikuussa 2017 romanien integroimista koskevan tarkistetun toimintasuunnitelman, jonka täytäntöönpano on käynnissä mutta tuloksia ei vielä ole nähtävissä. Slovakia hyväksyi kansallisen koulutuksen kehittämistä koskevan kymmenvuotissuunnitelman, jossa pitäisi käsitellä myös opetuksen osallisuuteen ja laatuun liittyviä näkökohtia, myös romanilasten osalta.

Korkeakoulutuksen laadun parantaminen on keskeistä, etenkin pyrittäessä lisäämään korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuutta. Vuonna 2017 annetussa EU:n uutta korkeakoulutussuunnitelmaa koskevassa komission tiedonannossa⁶³ korostetaan, että on tärkeää toteuttaa toimenpiteitä, joilla laajennetaan mahdollisuuksia hankkia korkeakoulutus, lisätään tutkinnon suorittaneiden osuutta, varustetaan opiskelijat työelämän kannalta merkityksellisillä tiedoilla ja taidoilla ja tehostetaan korkeakoulutuksen rahoitusjärjestelmää. Useat jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet uudistuksista, jotka noudattelevat näitä periaatteita. Ranskassa on hyväksytty hiljattain laki, jolla tuetaan opiskelijoiden onnistumista korkea-asteen opinnoissa etenkin lisäämällä ohjausta sisäänpääsyä varten, antamalla tukea opintojen aikana ja julkaisemalla eri opintoaloilla odotetut taidot ennen sisäänpääsyä. Itävallassa ja Tšekissä otettiin hiljattain käyttöön korkea-asteen koulutuksessa uusi rahoitusjärjestelmä, jolla edistetään monipuolisuutta ja laatua. Puolassa hiljattain hyväksytty tutkimusta, luonnontieteitä ja korkeakoulutusta koskeva laki ("Ustawa 2.0") on merkittävä nykyaikaistamistoimi, jonka tarkoituksena on parantaa korkea-asteen koulutuksen laatua. Portugalissa on toteutettu toimenpiteitä korkea-asteen koulutukseen osallistumisen lisäämiseksi. Näihin kuuluvat esimerkiksi heikommista lähtökohdista tulevien opiskelijoiden sosiaalisen tuen mekanismien parantaminen lisäämällä merkittävästi stipendejä, sosiaalinen järjestely, joka mahdollistaa lukukausimaksujen maksamisen useassa erässä, sekä "+Superior"-ohjelman täytäntöönpano korkea-asteen opintoihin osallistumisen edistämiseksi ja tukemiseksi harvempaan asutuilla alueilla, joilla kysyntä on vähäisempää.

Jäsenvaltiot pyrkivät edelleen helpottamaan taitojen ja tutkintojen ymmärtämistä kaikkialla Euroopassa. Kaikilla jäsenvaltioilla on kansallisia tutkintojen viitekehyksiä, jotka on organisoitu oppimistulosten periaatteen perusteella. Lähes kaikissa jäsenvaltiossa (27) on suhteutettu tutkintotasot eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen mukaan ja 19:ssä (Belgia, Tšekki, Tanska, Saksa, Viro, Kreikka, Ranska, Irlanti, Italia, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Malta, Alankomaat, Itävalta, Portugali, Slovenia ja Yhdistynyt kuningaskunta) ilmoitetaan eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen taso niiden kansallisessa viitekehysessä, mikä parantaa selkeyttä ja vertailukelpoisuutta.

Yhä useammat jäsenvaltiot ottavat huomioon virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuneen oppimisen. Viiteentoista jäsenvaltioon (Belgia, Tanska, Ranska, Kreikka, Irlanti, Italia, Latvia, Malta, Alankomaat, Puola, Portugali, Romania, Espanja ja

⁶³ COM(2017) 247 final.

Ruotsi) on perustettu koordinointimekanismeja, joilla edistetään tiedonvaihtoa ja johdonmukaisuutta koulutussektorin, työmarkkinoiden ja kolmannen sektorin välisessä validoinnissa. Yhteydet kansallisten tutkintojen viitekehysten ja validoinnin välillä ovat tehostumassa useimmissa maissa. Validoinnin perusteella mikä tahansa tutkinto voidaan sisällyttää viitekehykseen 11 maassa (Belgia, Ranska, Irlanti, Latvia, Malta, Alankomaat, Puola, Portugali, Romania, Yhdistynyt kuningaskunta) ja sen perusteella voi saada hyvitystä tutkintoa varten neljässä muussa maassa (Tanska, Viro, Espanja ja Slovenia)

Jäsenvaltiot ovat siirtymässä kohti kattavaa strategista toimintatapaa osaamisen hallintaan. Vuonna 2016 neuvosto hyväksyi osana uutta osaamisohjelmaa taitojen parantamista koskevan suosituksen, jolla pyritään helpottamaan reagoimista taitovajeisiin, eriarvoisuuteen ja uusiin työmarkkinatarpeisiin, jotka vaativat entistä korkeatasoisempaa osaamista. Taitojen parantamisen kautta poliittiset päättäjät suunnittelevat ja panevat täytäntöön politiikkaa, joka on erityisesti räätälöity heikosti koulutettujen aikuisten tarpeisiin. Useissa jäsenvaltioissa (Espanjassa, Italiassa, Portugalissa, Sloveniassa ja hiljattain Belgiassa Flanderin alueella) on hahmoteltu kansallisia osaamisstrategioita, joita komissio tukee yhteistyössä OECD:n kanssa. Määritettyään ja yksilöityään keskeiset osaamishaasteet Italia ja Slovenia ovat toteuttamassa prosessin toimintavaihetta. Portugalissa on saatettu päätökseen sekä määrittäminen että toimintavaihe, ja toimintasuunnitelma käynnistettiin tämän vuoden toukokuussa. Latvia ja Puola aloittavat osaamisstrategiahankkeensa myöhemmin vuonna 2018.

Ammatilliseen koulutukseen pääsyn ja osallistumisen edistämiseksi ja helpottamiseksi ollaan toteuttamassa lisätoimia. Luxemburgissa on muutettu elinikäisen oppimisen tukemista ja kehittämistä koskevaa lainsäädäntöä varainkäytön vaikuttavuuden parantamiseksi antamalla yhteisrahoitusta ammatilliseen elinikäiseen oppimiseen. Ranskassa on myönnetty lisää julkisia varoja – noin 10 prosentin vuotuinen korotus – ammatilliseen ja oppisopimuskoulutukseen nk. PIC-suunnitelman (Plan d'Investissement Competence) kautta. Maltaan Get Qualified -järjestelmällä on tarkoitus parantaa ammatilliseen koulutukseen osallistuville annettavaa tukea.

Jäsenvaltiot ovat mukauttamassa ammatillisen koulutuksen järjestelmiään niiden työmarkkinarelevanssin parantamiseksi. Sloveniassa on otettu käyttöön todistukseen lisättävä liite, jossa annetaan työnantajille tarkat, yhdenmukaiset ja kansainvälisesti vertailukelpoiset tiedot ammatillisesta osaamisesta. Yhdistyneessä kuningaskunnassa on

teknisen koulutuksen uudistuksen puitteissa ilmoitettu, että käyttöön otetaan T-levels-tutkinto. Kyseessä on tekninen tutkinto, jonka 16–19-vuotiaat voivat suorittaa vaihtoehtona A-levels-tutkinnolle, joka on pääasiallinen päättötutkinto. Kreikassa laajennettiin oppisopimuskoulutustukea toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneille. Kyseisen tutkinnon perusteella saa eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen tason 5 tutkinnon, ja tuen tarkoituksena on helpottaa siirtymistä työmarkkinoille. Kroatiassa muutettiin ammatillista koulutusta koskevaa lakia. Siinä säädetään uuden ammatillisen opetussuunnitelman laatimisesta työmarkkinoiden edellyttämien taitojen hankkimista varten. Sillä myös perustetaan parempi laadunvarmistusjärjestelmä ja alueelliset osaamiskeskukset. Kyproksen hallitus on ottanut käyttöön toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua ja työmarkkinoiden edellyttämien tietojen ja taitojen hankkimista etenkin edistämällä yhteistyötä ammatillisen koulutuksen tarjoajien ja yritysten välillä käytännön koulutuksen osalta (työharjoittelun kautta). Suomessa ammatillisen koulutuksen uudistustoimilla pyritään kehittämään edelleen oppisopimuskoulutusta ja helpottamaan joustavia koulutusväyliä ja käytännöllistä lähestymistapaa tutkinnon hankkimiseen.

Useissa jäsenvaltioissa on toteutettu erilaisia toimenpiteitä digitaaltaitojen kehittämiseksi. Bulgariassa on käynnistetty EU:n rahoittama hanke ”Education for Tomorrow”. Sen tarkoituksena on tehdä koulutusala avoimempi digitaaliteknologialle ja ottaa käyttöön innovatiivisia opetusmenetelmiä sekä lisätä oppimismotivaatiota ja ratkaista oppisisällön ongelmia. Yhdistyneessä kuningaskunnassa käynnistetään kansallinen uudelleen koulutusjärjestelmä, jossa käytetään 30 miljoonaa puntaa (34 miljoonaa euroa) erityisesti digitaaltaitotarpeisiin. Espanjassa hyväksyttiin digitaaltaitojen koulutusohjelma nuorille ammattiin valmistuneille. Siinä tarjotaan työttömille nuorille kansallisesta nuorisotakuujärjestelmästä digitaali-alan ja uusiin liiketoimintamalleihin suuntautuvaa koulutusta. Maltalla perustettiin sen kansalliseen osaamisneuvostoon alakomitea, joka tekee tutkimusta ja esittää suosituksia digitaaltaitojen kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuudesta.

Etusijalla on edelleen nuorisotyöllisyyden parantaminen ja nuorten tukeminen koulutuksesta työmarkkinoille siirtymisessä. Vuonna 2017 yli 5 miljoonaa nuorta rekisteröityi nuorisotakuun piiriin ja 3,5 miljoonaa otti vastaan työtarjouksen, jatkoi opiskelua, harjoittelua tai oppisopimuskoulutusta, ja lähes puolet näistä nuorista oli edelleen työssä, koulutuksessa tai harjoittelussa kuusi kuukautta nuorisotakuurekisteristä poistumisen jälkeen. Monissa jäsenvaltioissa järjestelmään vuoden aikana rekisteröityneiden NEET-nuorten arvioitu osuus on kuitenkin edelleen alle 50 prosenttia. Nuorten työmarkkinatilanteen

kohennuttua merkittävästi nuorisotakuun toteuttamisen taustalla olevia poliittisia toimia kohdennetaan paremmin.

Jäsenvaltiot ovat tehostamassa tiedotustoimia, tekemässä palveluista helpommin saatavia nuorille ja varmistamassa, että tukea tarvitsevat tunnistetaan paremmin.

Suomessa nuorille tarkoitetuista yhden palvelupisteen ohjauskeskuksista, Ohjaamoista (jotka toimivat alun perin ESR:n rahoituksen turvin), tehtiin pysyviä, ja ne saavat kattavaa rahoitustukea. Niiden tavoitteena on saavuttaa yhteensä 10 000 nuorta. Eri puolille Saksaa ollaan perustamassa nuorten työllisyystoimistoja. Kyproksella on käynnistetty opetusministeriön yhdessä työministeriön ja Kyproksen nuorisolautakunnan kanssa tukema hanke, jolla pyritään saavuttamaan 4 000 NEET-nuorta ja tarjoamaan heille aktivointitukea neuvonnan ja räätälöidyn koulutuksen avulla. Kroatiassa on ollut marraskuusta 2017 lähtien käytössä NEET-kartoitusjärjestelmä, jolla pyritään tunnistamaan rekisteröitymättömät NEET-nuoret ja heidän ominaisuutensa, jotta tähän ryhmään voitaisiin paremmin kohdistaa toimia.

Käyttöön on otettu myös uusia toimenpiteitä, jotta voitaisiin tukea paremmin nuoria, jotka ovat monin tavoin epäedullisessa asemassa, esimerkiksi parantamalla työllisyys-, sosiaali- ja koulutuspalvelujen yhteistyötä. Itävallassa nuorisovalmennuksella autetaan nuoria pysymään koulutusjärjestelmän piirissä mahdollisimman pitkään tai integroidaan heidät takaisin järjestelmään. Irlannissa ilmoitettiin nuorisotyöllisyyden tukijärjestelmästä vuonna 2018. Siinä tarjotaan työharjoittelupaikkoja nuorille työnhakijoille, jotka ovat pitkäaikaistyöttömiä tai joiden työllistymisen tiellä on merkittäviä esteitä. Osallistujat oppivat työhön liittyviä ja sosiaalisia perustaitoja tukevassa ympäristössä ja saavat viikoittain vähimmäisnettopalkkaa vastaavan korvauksen.

Jäsenvaltiot tukevat edelleen nuorten kysyntää työmarkkinoilla työllistämisen ja yrittäjyydskannustimien kautta, pääasiassa kohdennettujen palkka- ja rekrytointitukien muodossa. Belgiassa hyväksyttiin maaliskuussa 2018 uusi laki, jolla tuetaan uutta Starter Jobs -aloitetta, joka ei ole vielä tullut voimaan. Sillä kevennetään ilman työkokemusta olevien 18–21-vuotiaiden työllistämisen kustannuksia alentamalla heidän nettopalkkaansa. Espanjassa käynnistettiin 10 000:lle 18–29-vuotiaalle työttömälle suunnattu uusi palkkatukiohjelma, jossa suositetaan korkeakoulututkinnon suorittaneita (6 000 paikkaa). Tukikausi on pidempi, jos palkataan pitkäaikaistyötön tai vähimmäistoimeentuloetuuksien saaja. Espanjassa hyväksyttiin myös sosiaaliturvamaksujen alennus kolmen vuoden ajaksi yrityksille, jotka muuttavat harjoittelusopimukset vakituisiksi työsopimuksiksi, sekä uusia palkkatukia nuorille yrittäjille

(enintään 35-vuotiaat), jotka palkkaavat ensimmäiset työntekijät. Tukikausi on pidempi, jos kyseessä on nuori työtön (enintään 29-vuotias). Italiassa tarjotaan erilaisia sosiaaliturvamaksuihin liittyviä kannustimia, kuten alennetut maksut kolmen vuoden ajan yksityisyrityksiltä, jotka palkkaavat nuoria vakituisilla työsopimuksilla, tai täysi vapautus maksuista kolmen vuoden ajan työnantajille, jotka palkkaavat nuoria vakituisilla työsopimuksilla harjoittelun tai harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistävän koulutusohjelman jälkeen ja jotka palkkaavat nuorisotakuuohjelmaan rekisteröityneitä nuoria. Romaniassa suunnitellaan NEET-nuorten ja nuorten valmistuneiden palkkaamiseen tarkoitetun työllisyystuen korottamista 1 125 leistä/kuukausi (noin 245 euroa) 2 250 leihin/kuukausi (noin 490 euroa).

Useissa jäsenvaltioissa on keskitytty nuorten osaamisen kehittämiseen ja uudelleenkoulutukseen aktiivisen työmarkkinapolitiikan kautta. Kroatiaassa työllisyys- ja eläkejärjestelmäministeriö ja Kroatian työvoimapalvelun hallintoneuvosto hyväksyivät uuden aktiivisten työmarkkinatoimenpiteiden paketin, jossa korostetaan koulutusta ja työpaikalla tapahtuvaa oppimista, myös nuorille. Espanjassa on toteutettu vuodesta 2017 lähtien digitaaltaitojen koulutusohjelmaa nuorille ammattiin valmistuneille. Siinä tarjotaan työttömille nuorille kansallisesta nuorisotakuujärjestelmästä digitaaliaan ja uusiin liiketoimintamalleihin suuntautuvaa koulutusta.

Jäsenvaltiot ovat myös edelleen mukauttaneet harjoittelua koskevaa lainsäädäntöään harjoittelun laatupuitteiden⁶⁴ mukaiseksi ja kehittäneet taloudellisia kannustimia harjoittelua varten. Liettuassa tuli 1. heinäkuuta 2017 voimaan uusi työllisyyslaki, jossa erotetaan toisistaan kaksi harjoittelutyyppeä eli vapaaehtoinen harjoittelu (10 §) ja edistynyt harjoittelu (39 §) ja asetetaan selkeämmät puitteet palkattomalle ja palkalliselle harjoittelulle. Espanjassa vuoden 2018 budjettilakiin sisältyy määräraha nuorisotakuun koulutusbonuksen (*bono de formacion garantia juvenil*) käyttöönottoa varten. Kyseessä on 430 euron suuruinen taloudellinen tuki enintään 18 kuukauden ajaksi nuorille, jotka on palkattu harjoittelu- ja oppisopimuskoulutussopimuksilla. Romaniassa hyväksyttiin heinäkuussa 2018 harjoittelua koskeva laki, jolla tuetaan yli 16-vuotiaita. Lain mukaan työnantajien on pakko tarjota kuukausipalkka, joka on vähintään 50 prosenttia bruttovähimmäispalkasta enintään 720 tunnilta (6 kuukauden aikana). Työnantajat saavat bonuksen, jos he palkkaavat harjoittelijat harjoittelujakson päätteeksi.

⁶⁴ Neuvoston suositus, annettu 10. maaliskuuta 2014, harjoittelun laatupuitteista (2014/C 88/01).

Tekstilaatikko 2. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) täysimääräinen hyödyntäminen

Euroopan sosiaalirahaston ESR:n budjetti vuosiksi 2014–2020 on 86,4 miljardia euroa, ja se on yksi keskeisistä EU:n välineistä, joilla tuetaan puuttumista maakohtaisissa suosituksissa yksilöityihin haasteisiin. Toimintaohjelmilla edistetään suoraan kestäviä ja korkealaatuisia työpaikkoja, edistetään sosiaalista osallisuutta, investoidaan yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen ja vahvistetaan institutionaalisten valmiuksien parantamista.

Yksi keskeisistä poliittisista prioriteeteista on nuorisotyöllisyys, johon myönnetään varoja sekä ESR:n omista varoista että nuorisotyöllisyysaloitteesta. Nuorisotyöllisyysaloitteen budjetti on kasvatettu vuonna 2017 8,9 miljardiin euroon, ja se kattaa koko ohjelmakauden 2014–2020. Nuorisotyöllisyysaloite on kohdennettu nuoriin, jotka eivät ole työelämässä tai koulutuksessa (NEET), ja se keskittyy alueille, joilla nuorisotyöttömyysasteet olivat suurimmat vuonna 2012.

ESR:n ja nuorisotyöllisyysaloitteen tuesta on saanut etua yli 15 miljoonaa osallistujaa vuosien 2014 ja 2017 välillä, muun muassa lähes 3 miljoonaa pitkäaikaistyötöntä (17 %). Näiden toimien keskeisiä kohderyhmiä ovat alle 25-vuotiaat (42 % kaikista osallistujista) ja sellaiset, joilla on vain perus- ja alemman keskiasteen koulutus (44 % kaikista osallistujista). Toteutuksessa näkyi voimakasta kasvua vuonna 2017, ja sen pitäisi jatkua vakaana tulevina vuosina.

Nuorisotyöllisyysaloitteesta on tuettu yli 2,4:ää miljoonaa NEET-nuorta vuosina 2014–2017 ja näistä

- 1,5 miljoonaa on saanut päätökseen aloitteesta tuetun toimen;
- 780 000 oli koulutuksessa/harjoittelussa, josta saa ammattipätevyyden, tai työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen;
- 550 000 sai työtarjouksen tai tarjouksen osallistua jatkokoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen tai harjoitteluun jättäessään toimen,

Euroopan komissio hyväksyi 30. toukokuuta 2018 ehdotuksen Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+) vuosiksi 2021–2027. ESR+ antaa mahdollisuuden rakenne- ja investointirahastojen laajemmissa puitteissa keskittää tukea enemmän haasteisiin, jotka on yksilöity eurooppalaisessa ohjausjaksossa. ESR+ yhdistää seuraavat:

- Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ja nuorisotyöllisyysaloite
- Vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)
- Työllisyyttä ja sosiaalista innovointia koskeva EU-ohjelma.
- Terveysalan toimintaohjelma.

ESR+ -asetuksen tarkoituksena on varmistaa, että yhteistyössä hallinnoitavasta toimintalohkosta annettavat resurssit keskitetään yksilöityihin keskeisiin haasteisiin. Erityisesti siitä

- tuetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ja eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa annettujen suositusten täytäntöönpanoa;
- annetaan edelleen tukea nuorille ja myönnetään vähimmäisosuus jäsenvaltioille, joissa nuorisotyöttömyysaste on korkea;
- tuetaan sosiaalista osallisuutta vähintään 25 prosentin osuudella;
- tuetaan sosiaalista innovointia, liikkuvuutta ja terveyttä koskevia unionin toimia;
- tuetaan kolmansien maiden kansalaisten pitkän aikavälin integroitumista yhdessä turvapaikka- ja maahanmuuttorahaston kanssa;
- tehdään yksinkertaisempi, jotta voidaan keventää ESR+ -toimenpiteistä etua saavien kansallisten viranomaisten tai organisaatioiden hallinnollista rasitetta.

Useissa jäsenvaltioissa jatketaan toimia, joilla edistetään ikääntyneiden työntekijöiden työmarkkinoille osallistumista. Tanskassa eläkesopimuksella vahvistetaan ikääntyneiden työntekijöiden kannustimia pysyä pidempään työmarkkinoilla. Useilla kannustimilla lisätään eläkejärjestelmän joustavuutta, muun muassa lisätään taloudellisia kannustimia eläkkeellejäännin lykkäämiseksi ja yksityisten eläkejärjestelmien perustamiseksi. Kreikassa hyväksyttiin tukiohjelma, joka on suunnattu julkiselle sektorille ja paikallisiin yrityksiin, yhteisöihin ja organisaatioihin, jotta ne työllistäisivät 10 000 55–67-vuotiaista pitkäaikaistyötöntä. Maltalla alle 65-vuotiaat eläkkeensaajat, jotka ovat itsenäisiä ammatinharjoittajia tai työskentelevät osa-aikaisesti, voivat maksaa pro rata -sairausvakuutusmaksua 15 prosenttia täyden määrän sijaan. Slovenia otti käyttöön yli 58-vuotiaiden vakituista työsuhdetta varten myönnettävän tuen. Etusijalla ovat työttömyysetuutta ja sosiaaliavustuksia saavat. Tuen määrä on 11 000 euroa, ja se maksetaan työnantajalle kahdessa osassa (puolet rekrytoinnin yhteydessä ja puolet 18. kuukausipalkan jälkeen). Lisäksi käynnistettiin hanke, jolla tarjotaan kattavaa tukea yrityksille työvoiman aktiivisena ikääntymistä varten. Molemmat toimenpiteet saavat yhteisrahoitusta ESR:sta. Aktiivisena ikääntymistä koskevan strategian mukaisesti maaliskuussa 2018 perustettiin aktiivisena ikääntymistä ja sukupolvien välistä yhteistyötä käsittelevä neuvosto, joka koostuu ministereistä ja ammatillisten instituutioiden, kansalaisjärjestöjen ja talouselämän edustajista.

Monissa jäsenvaltioissa jatketaan toimia lastenhoito- ja pitkäaikaishoitopalvelujen alalla naisten työllisyyden esteiden poistamiseksi. Saksassa hyväksyttiin kesäkuussa 2018 lastenhoidon rahoitusta koskeva ohjelma, jolla tuetaan pikkulasten hoitopaikkojen lisäämistä, jotta voitaisiin lisätä kokoaikaisesti työskentelevien naisten määrää. Ohjelman budjetti on 3,28 miljardia euroa, ja sen tavoitteena on tarjota 100 000 uutta lastenhoitopaikkaa. Irlannissa on esitetty varhaiskasvatusjärjestelmä esikouluikäisille lapsille. Syyskuusta 2018 lähtien lapset voivat siirtyä lastenhoitojärjestelmään 2 vuoden ja 8 kuukauden iässä ja pysyä siinä kouluvelvollisuusikään asti. Myös Kreikassa on laajennettu pakollista esikouluopetusta yhdestä vuodesta kahteen ja on annettu 15 miljoonaa euroa rahoitusta 10 000:ta uutta lastenhoitopaikkaa varten. Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimia lastenhoidon kohtuuhintaisuuden parantamiseksi. Espanjassa henkilökohtaista tuloveroa koskevaa lakia on muutettu, jotta on mahdollista vähentää enintään 3-vuotiaiden lasten lastenhoitomenot. Suomessa alennettiin pieni- ja keskituloisten perheiden varhaiskasvatusmaksuja. Arvioiden mukaan noin 6 700 perhettä voi saada maksuttomat varhaiskasvatuspalvelut. Irlannissa ilmoitettiin kohtuuhintaisesta lastenhoitojärjestelmästä, osta annetaan taloudellista tukea esikouluikäisten ja kouluikäisten lastenhoitoon. Bulgariassa hyväksyttiin toimenpiteitä, joilla on tarkoitus lisätä ikääntyneiden ja toimintarajoitteisten pitkäaikaishoitomahdollisuuksia. Joissakin jäsenvaltioissa myös toteutettiin toimenpiteitä, joilla tuetaan palkallista omaishoitoa. Tšekissä hyväksyttiin omaishoitajien erityislomaa koskeva laki (palkallinen enintään kolmen kuukauden loma huollettavien perheenjäsenten omaishoitajille). Irlannissa on suunnitelmissa laajentaa vanhempainvapaa-oikeus 26 viikkoon (6 kuukauteen) kustakin lapsesta. Jos lainsäädäntö hyväksytään, sen mukaisesti myönnettäviä 8:aa lisäviikkoa voivat käyttää sellaiset vanhemmat, jotka ovat jo käyttäneet nykyisen 18 viikon oikeuden. Virossa otettiin käyttöön omaishoitajien 5 lisälomapäivää (korvataan vähimmäispalkan suuruisina).

Lasten saamisen jälkeen naisten työllisyyden lisäämisessä erityisen hyödyllinen keino voi olla palkallisen loman tasapuolinen jakaminen naisten ja miesten kesken. Tätä varten Espanjassa hyväksyttiin uusi laki, jolla laajennetaan isien oikeus palkalliseen isyyslomaan neljästä viiteen viikkoon. Tšekissä otettiin käyttöön yhden viikon palkallinen isyysloma. Sloveniassa lyhennettiin isyysloman kesto 90 päivästä 30 päivään mutta korotettiin merkittävästi isyysavustusta niin, että se on 100 prosenttia palkasta. Alankomaissa parlamentille on toimitettu lakiluonnos, jolla pidennetään isyysloman kesto kahdesta viiteen päivään ja annetaan vanhemmille 5 lisäviikkoa vapaata. Virossa suunnitelmissa on tehdä

vanhempainvapaaajärjestelmästä joustavampi niin, että molemmat vanhemmat voivat pitää vapaata samaan aikaan.

Joissakin jäsenvaltioissa ollaan muuttamassa vero- ja etuusjärjestelmiä niin, että vähennetään kotitalouden toisen tulonsaajan työntekeä pidätteleviä tekijöitä. Tanskassa hyväksyttiin vuonna 2018 verosopimus, jolla vahvistetaan kannustimia kokoaikaiseen työhön, etenkin työttömien ja osa-aikatyöntekijöiden osalta. Espanjassa muutettiin vuonna 2018 budjettilakia ja sisällytettiin siihen pienituloista kumppania koskeva vähennys henkilökohtaisesta tuloverosta. Latviassa laajennettiin verovapaan tulon kattavuus puolisoon, joka ei ole työssä ja huolehtii enintään 3-vuotiaasta lapsesta tai vähintään kolmesta alle 18-vuotiaasta lapsesta.

Vain muutamassa jäsenvaltiossa toteutettiin toimia sukupuolten palkkaeroihin puuttumiseksi. Ruotsissa perustettiin uusi työympäristöä käsittelevä virasto, joka kerää ja jakaa tietoa työympäristöön liittyvästä politiikasta, myös ammattien eriytymisestä sukupuolittain. Virossa on suunnitelmassa lisätä palkkojen läpinäkyvyyttä julkisella sektorilla ja kehittää tietotekniikkaa, jolla analysoidaan miesten ja naisten palkkaeroja. Ranskassa ilmoitettiin 10 toimenpiteestä, joilla edistetään sukupuolten palkkaerojen poistamista. Portugalissa otettiin elokuussa 2018 käyttöön toimenpiteitä, joilla edistetään naisten ja miesten samaa palkkaa samasta työstä tai samanarvoisesta työstä. Toimenpiteisiin liittyy vuosiraportti sukupuolten palkkaeroihin liittyvistä yleisistä ja alakohtaisista tiedoista sekä arviointi yritysten, ammattien ja pätevyystason mukaan. Suunnitteilla on työsuojeluviranomaisten erityistoimia ja työnantajiin kohdistuvia seuraamuksia syrjivän kohtelun perusteella.

Monissa jäsenvaltioissa toteutetaan toimia maahanmuuttajataustaisten ihmisten integroitumisen edistämiseksi strategisilla suunnitelmilla, rahoituksella, lainsäädännöllä ja innovatiivisilla toimenpiteillä. Suomessa otettiin käyttöön integroitumisen rahoitukseen uusia malleja, joilla vauhditetaan integroitumisprosessia ja annetaan maahanmuuttajille mahdollisuus yhdistää koulutus ja työnteke joustavasti. Maltalla käynnistettiin joulukuussa 2017 maahanmuuttajien integroitumista koskeva strategia ja toimintasuunnitelma (Vision 2020), jotka toimivat puitteina onnistuneen integroitumisen ymmärtämiselle. Belgiassa saksankielisen yhteisön integrointiohjelmasta tuli pakollinen yli 18-vuotiaille ulkomaiden kansalaisille, jotka ovat rekisteröityneinä kunnassa tammikuusta 2018 lähtien ja joilla on vähintään kolmen kuukauden oleskelulupa. Itävallassa tuli kesällä 2017 voimaan kaksi uutta

integrointilakia osana mittavampia toimia integroitumisen edistämiseksi. Integrointilaissa edellytetään, että pakolaiset ja henkilöt, joille on myönnetty toissijainen suojelu, allekirjoittavat ”integroitumislausunnon” ja osallistuvat integrointikursseille. Liittovaltion turvapaikkalakia mukautettiin 1. tammikuuta 2018 niin, että toissijaisen suojelun piiriin kuuluvat ja turvapaikanhakijat saavat oikeuden integroititukeen, edellyttäen, että kansainvälisen suojelun myöntäminen näyttää erittäin todennäköiseltä.

Monissa jäsenvaltioissa etusijalla on maahanmuuttajien työmarkkinoille integroitumisen edistäminen. Belgiassa Flanderin julkinen työvoimapalvelu (VDAB) pani vuonna 2017 täytäntöön työn kautta integroitumista koskevan toimintasuunnitelmansa. Ruotsissa hyväksyttiin uusia toimenpiteitä, joilla pyritään helpottamaan hiljattain saapuneiden maahanmuuttajien integroitumista, etenkin työmarkkinoille muun muassa tarjoamalla kohdennettua koulutusta. Ruotsin talous- ja aluekasvuvirasto helpottaa yhteydenpitoa ja verkostoitumista ulkomaalaissyntyisten naisten, etenkin hiljattain saapuneiden, ja työnantajien välillä. Virossa käynnistettiin tiedotuskampanja edistämään toisen ja kolmannen sukupolven maahanmuuttajien pääsyä julkisen sektorin työpaikkoihin. Kolmansien maiden kansalaisten työmarkkinoille pääsyn helpottamiseksi käynnistettiin myös mentorointiin liittyvä pilottiohjelma.

Koulutukseen pääsyn edistäminen voi olla keskeinen tekijä työmarkkinoille ja yleisemmin yhteiskuntaan integroitumisessa. Ruotsissa koulutusvelvoitteen mukaisesti kaikki kolmansista maista juuri tullee maahanmuuttajat, jotka hyödyntävät julkisen työvoimapalvelun perehdytysohjelmaa ja joiden katsotaan tarvitsevan koulutusta työpaikan saamista varten, voivat hakea yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen väylille. Virossa kehitettiin edelleen vuonna 2017 maahanmuuttajille tarkoitettua verkkoalustaa viron oppimista varten. Suomessa perus- ja ammatillisen koulutuksen uudistuksilla pyritään vahvistamaan maahanmuuttajien kielitaidon kehittymistä. Lisäksi hyväksyttiin maahanmuuttajien lukutaidon kehittämistä koskeva lainsäädäntömuutos aikuiskoulutuksen puitteissa. Kroatiassa parannettiin tutkintojen tunnustamisjärjestelmää kansainvälistä suojelua saavien osalta ja annetaan heille mahdollisuus saattaa alkuperämaassa aloitettu koulutus päätökseen maksutta. Saksassa pantiin täytäntöön toimenpiteitä, joilla autetaan kolmansien maiden kansalaisia integroitumaan työmarkkinoille tunnustamalla heidän ammatilliset ja yleissivistävät tutkintonsa samoin kuin epäviralliset taidot.

Jäsenvaltiot toteuttavat erityisiä toimenpiteitä myös pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden osalta. Belgiassa on sovittu rakenteellisesta yhteistyöstä turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta vastaavan liittovaltion viraston (Fedasil) ja Vallonian julkisen työvoimapalvelun (Forem) kesken, jotta voidaan helpottaa turvapaikanhakijoiden työhönpääsyä. Virossa työttömyysvakuutuslaitos laajensi nuorisotakuuohjelman piiriin kuuluvaa ja Euroopan sosiaalirahaston yhteisrahoittamaa hanketta ”My First Job in Estonia” niin, että se kattaa kansainvälistä suojelua saavat. Luxemburgissa työvoimaviranomaiset perustivat palvelun kansainvälistä suojelua saavien integroimiseksi työmarkkinoille. Alankomaissa käynnistettiin ohjelma kansainvälistä suojelua saaville ja maahanmuuttajataustaisille maassa syntyneille työhönpääsyn parantamiseksi. Ranskassa käynnistettiin ”väylä 1 000 pakolaiselle” -aloite, josta tarjotaan 1 000:lle kansainvälistä suojelua saavalle 8 kuukauden integroitumisväylä, johon sisältyy asunto, kielenoppiminen ja sertifioitu ammattikoulutus.

Jäsenvaltiot ovat edistämässä toimintarajoitteisten työllistymistä. Kreikan hallitus on tukenut syyskuusta 2017 lähtien toimintarajoitteisten työllistymistä ja työpaikkojen mukauttamista paikallishallinnossa ja yksityisissä yrityksissä. Samassa hengessä Ruotsissa on lisätty tukea toimintarajoitteisten työllistämiseksi. Puolassa ollaan toteuttamassa Euroopan sosiaalirahastosta rahoitettua hanketta, jolla vähennetään toimintarajoitteisten työllistymisen esteitä. Bulgariassa investoidaan koulutukseen toimintarajoitteisten työllistettävyyden parantamiseksi (”koulutus ja työllisyys”) ja etusijalla ovat ne, jotka ovat vakavammin toimintarajoitteisia. Ranskassa hyväksyttiin *Liberté de Choisir son Avenir Professionnel* -laki (vapaus valita ammatillinen tulevaisuus), jolla tähdätään toimintarajoitteisten työllisyyden edistämiseen. Lailla tehostetaan sosiaalis-lääketieteellisiä lähestymistapoja, joilla avustetaan työnhaussa, muutetaan toimintarajoitteisten 6 prosentin rekrytointivaatimus koskemaan työyksikön sijaan koko yrityksen tasoa ja otetaan käyttöön pakollinen yrityksen ilmoitus (tammikuusta 2020) toimenpiteistä, jotka on toteutettu toimintarajoitteisten integroimiseksi. Portugalissa yli 60-prosenttisesti toimintarajoitteisille myönnettävän uuden sosiaalietuuden tavoitteena on kannustaa jatkamaan työntekoa tai etsimään työtä (tällä hetkellä toimintarajoitteisilla ei ole oikeutta työkyvyttömyysetuuksiin, jos he saavat jotakin muuta korvausta). Maltalla otetaan käyttöön uusi budjettitoimenpide, joka ansiosta toimintarajoitteisilla on mahdollisuus säilyttää työkyvyttömyyseläke täysimääräisenä, kun he työskentelevät / saavat työpaikan.

3.3. Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen

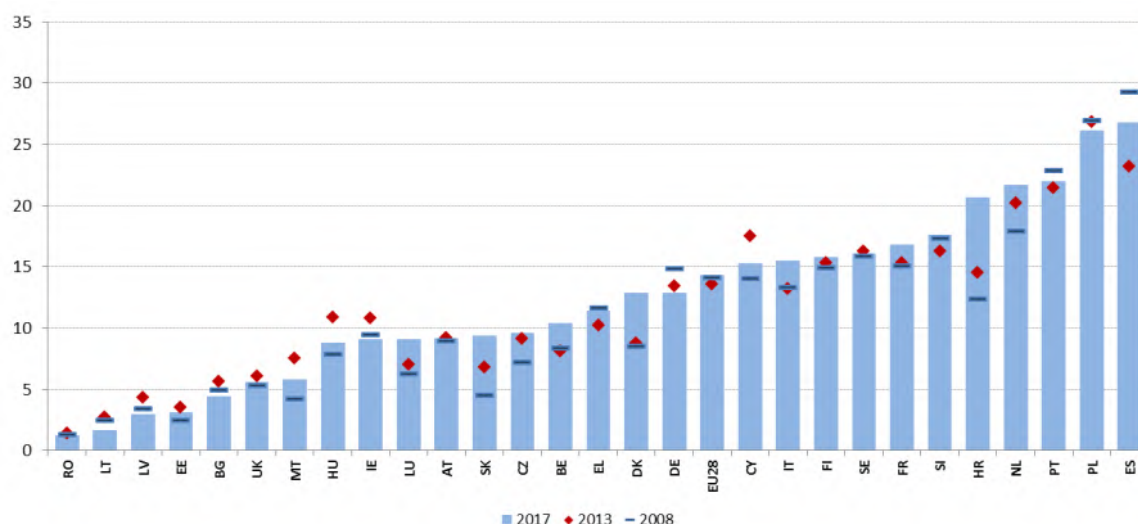
Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 7 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita parantamaan työmarkkinoiden toimintaa ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuutta. Tähän sisältyy joustavuuden ja työsuhdeturvan tasapainottaminen työmarkkinapolitiikassa, työmarkkinoiden segmentoitumisen estäminen ja vakituisten työsuhteiden edistäminen, toimivan aktiivisen työmarkkinapolitiikan ja julkisten työvoimapalvelujen varmistaminen, sellaisten riittävien työttömyysetuuksien tarjoaminen, jotka eivät pidättele pikaista paluuta työelämään, sekä työntekijöiden ja oppijoiden liikkuvuuden edistäminen. Lisäksi suuntaviivassa suositellaan jäsenvaltioiden varmistavan, että työmarkkinaosapuolet otetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja riittävän ajoissa mukaan politiikan suunnitteluun ja toteutukseen, muun muassa tukemalla työmarkkinaosapuolten valmiuksien parantamista. Tässä luvussa esitellään ensin lyhyesti keskeiset indikaattorit ja tuodaan alan haasteet esiin, erityisesti eriytyminen vakituisiin ja määräaikaisiin työsuhteisiin (ja tähän liittyvät työn laatua koskevat ongelmat), osallistuminen aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan, julkiset työvoimapalvelut, työttömyysetuuksien toimivuus (päivittämällä vuonna 2018 esitetty vertailuanalyysi) ja työntekijöiden ja oppijoiden liikkuvuuden laajuus. Lopuksi 3.3.2 jaksossa raportoidaan jäsenvaltioiden toimenpiteistä näillä aloilla.

3.3.1 Pääindikaattorit

Työmarkkinoiden segmentoituminen on pysynyt jokseenkin vakaana EU:n tasolla mutta on ongelmana useissa jäsenvaltioissa. Segmentoitumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa työmarkkinoilla on (vähintään) kaksi työntekijöiden ”segmenttiä”, joilla on eri oikeudet, etuudet ja/tai työolot. Etenkin jos segmentoitumiseen liittyvät rajoitetut mahdollisuudet siirtyä epätyypillisestä työsuhteesta vakituiseen työsuhteeseen, se voi haitata työmarkkinoiden toimintaa ja oikeudenmukaisuutta. Suuri määräaikaisten työntekijöiden osuus voi toimia karkeana indikaattorina työmarkkinoiden segmentoitumisesta jäsenvaltiossa. EU:n tasolla (kaavio 39) määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä ei ole muuttunut merkittävästi viime vuosina ja on ollut keskimäärin 14 prosentin tietämissä viimeisten kymmenen vuoden aikana. Joissakin jäsenvaltioissa tämä osuus on kuitenkin paljon suurempi. Näin on etenkin Espanjassa, Puolassa, Portugalissa, Alankomaissa ja Kroatiassa, joissa

kaikissa osuus oli yli 20 prosenttia vuonna 2017. Seuraavina tulevat Slovenia, Ranska, Ruotsi, Suomi, Italia ja Kypros, joissa osuus on 15–20 prosenttia. Joissakin näissä maissa tapahtui merkittävää kasvua vuosien 2008 ja 2017 välillä, varsinkin Kroatiassa (8 prosenttiyksikköä), Slovakiassa (5 prosenttiyksikköä), Alankomaissa (noin 4 prosenttiyksikköä) ja Italiassa (2 prosenttiyksikköä). Myös Tanskassa kasvu on merkittävää (vuoden 2008 tasolta 8,5 prosentista 12,9 prosenttiin vuonna 2017). Espanjassa kehitys on ollut outoa: määräaikaisten työsopimusten osuus supistui merkittävästi kriisin aikana (29,2 prosenttia vuonna 2008 mutta 23,2 prosenttia vuonna 2013) ja lisääntyi jälleen elpymisen myötä (26,8 prosenttia vuonna 2017).

Kaavio 39: Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista 15–64-vuotiaista työntekijöistä

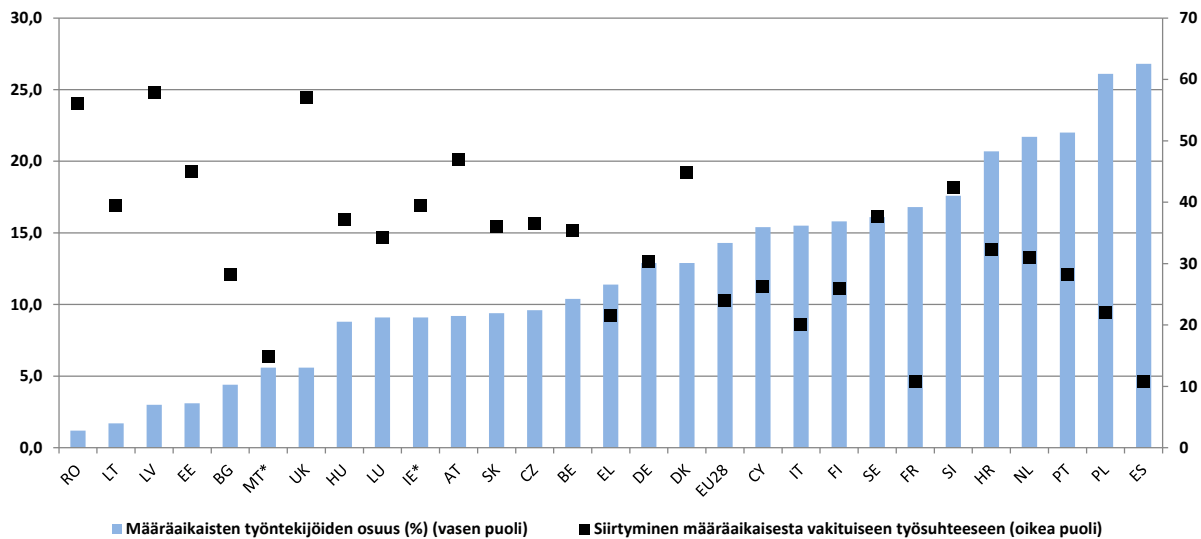

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Määräaikaiset sopimukset saattavat olla ponnahduslautoja vakituiseen työsuhteeseen mutta ovat usein umpikujia. Kaaviossa 40 esitetään siirtyminen määräaikaisesta vakituiseen työsuhteeseen (laskettuna kolmen vuoden keskiarvosta, jotta minimoidaan lyhyen aikavälin vaihteluiden vaikutus) suhteessa määräaikaisten työsopimusten osuuteen kaikista työntekijöistä. Keskimäärin 24 prosenttia määräaikaisista työntekijöistä siirtyy vakituiseen työsuhteeseen seuraavan vuoden aikana. Monissa jäsenvaltioissa vuotuinen siirtymien osuus on kuitenkin merkittävästi EU:n keskiarvoa alempi. Näin on etenkin Espanjassa, Ranskassa, Puolassa ja Italiassa, joissa alhainen siirtymisaste (noin 11 % Espanjassa ja Ranskassa, 20 % Italiassa ja 22 % Puolassa) yhdistyy määräaikaisten työsopimusten suureen osuuteen, mikä

viittaa segmentoitumiseen. Siirtymäasteet ovat verrattain korkeammat jäsenvaltioissa, joissa määräaikaisten sopimusten osuus on pieni. Sitä vastoin maissa, joissa määräaikaisten sopimusten osuus on suuri, työntekijät juuttuvat helposti määräaikaisiin työpaikkoihin. Merkittäviä poikkeuksia ovat Ruotsi ja Slovenia, joissa siirtymisaste on lähes 40 prosenttia tai sen yli, vaikka niissä määräaikaisten työntekijöiden osuus on suuri.

Kaavio 40: Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista 15–64-vuotiaista työntekijöistä (2017) ja siirtyminen määräaikaisesta vakituiseen työsuhteeseen, kolmen vuoden keskiarvo (2016)

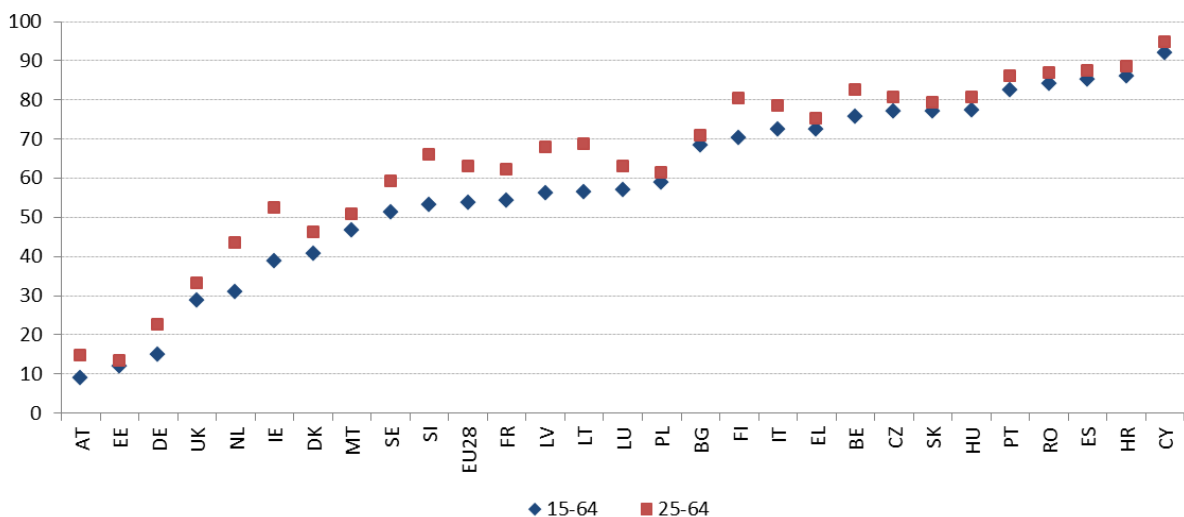
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC).

Huom.: Irlannin ja Maltaan siirtymisaste viittaa vuoteen 2015.

EU:ssa suurin osa määräaikaista työntekijöistä on määräaikaisessa työsuhteessa, koska he eivät löydä vakituista työpaikkaa. ”Vastentahtoisesti” määräaikaistyötä tekevien osuus on lisäosoitus työmarkkinoiden segmentoitumisesta. EU:ssa kaikista 15–64-vuotiaista määräaikaisista työntekijöistä noin 54 prosenttia on tässä tilanteessa (2 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2008), mutta osuus on yli 70 prosenttia 12 jäsenvaltiossa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna Portugalin, Kroatian ja Espanjan kaltaisten jäsenvaltioiden tilanne – määräaikaisten työntekijöiden suuri osuus yhdistettynä yli 80 prosentin ”vastentahtoisuuteen” – on erityisen haasteellinen (kaavio 41). Myös Kyproksen tilanne vaatii seuranta: määräaikaisten työntekijöiden osuus on vain hieman yli EU:n keskiarvon, mutta heistä 91,9 prosenttia on tässä tilanteessa, koska vakituista työsuhdetta ei ole löytynyt. Nuoret

työntekijät ovat yleensä halukkaampia hyväksymään määräaikaisten työsuhteen. Jos tarkastellaan 25–64-vuotiaiden ryhmää, vastentahtoisten määräaikaisten työntekijöiden osuus on suurempi kaikissa jäsenvaltioissa, kuten kaaviosta 41 näkyy. Kiinnostavaa on, että ero 15–64-vuotiaiden ja 25–64-vuotiaiden ryhmän välillä on pienimmillään, kun vastentahtoisten määräaikaistyöntekijöiden osuus on korkeimmillaan, mikä viittaa siihen, että segmentoituneemmissa työmarkkinoilla myös nuoret työntekijät suosivat selvästi vakituista työsuhdetta. Määräaikaaisessa työsuhteessa olevien ikääntyneiden työntekijöiden (55–64-vuotiaiden) osuus on kohonnut merkittävästi kriisin aikana: 51,9 prosentista (vuonna 2008) 60,6 prosenttiin (vuonna 2017).

Kaavio 41: Vastentahtoisten määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista määräaikaaisista työntekijöistä, 2017.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Itsenäisten ammatinharjoittajien suuri osuus saattaa myös olla merkki työmarkkinoiden segmentoitumisesta. Itsenäinen ammatinharjoittaminen on yleensä vapaaehtoista, mutta sen taustalle saattaa kätkeytyä työsuhteita, joista yrittäjä on taloudellisesti riippuvainen (nk. näennäisyrittäjäyys). Lisäksi sosiaaliturvajärjestelmiä ei ole usein mukautettu niin, että itsenäiset ammatinharjoittajat voisivat kuulua niihin (tätä käsitellään luvussa 3.4). Itsenäisten ammatinharjoittajien itsenäisyyden astetta ei voida mitata jäsenvaltioiden välisillä

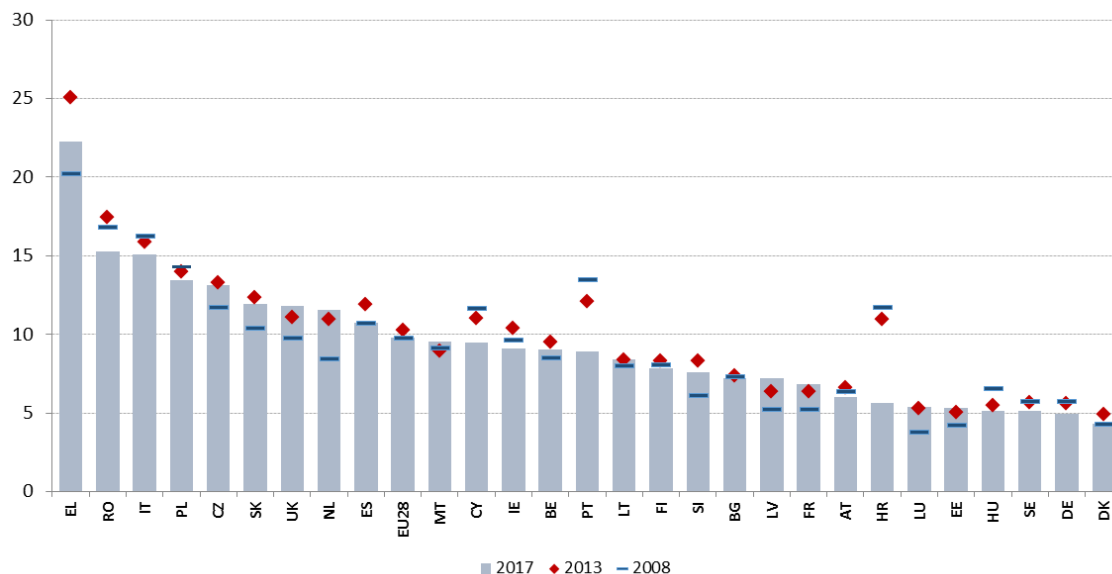
vertailukelpoisilla Eurostatin tilastoilla.⁶⁵ Joitakin korvaavia tietoja voidaan kuitenkin saada tarkastelemalla sellaisten itsenäisten ammatinharjoittajien osuutta, joilla ei ole työntekijöitä (elinkeinonharjoittajat), suhteessa kokonaistyöllisyyteen. Jos osuus on suuri, että tilannetta on ehkä tarpeen arvioida tarkemmin maakohtaisesti. Sijoitusten mukaan vuonna 2017 kärjessä olivat Kreikka (22,3 %), Romania (15,3 %) ja Italia (15,1 %), joiden jälkeen tulivat Puola, Tšekki, Slovakia, Yhdistynyt kuningaskunta ja Alankomaat yli 11 prosentin osuuksilla (kaavio 42). Alemmassa päässä Tanskan, Saksan, Ruotsin ja Unkarin osuudet olivat noin tai alle 5 prosenttia. Vuodesta 2008 lähtien elinkeinonharjoittajien osuus on pysynyt EU:ssa keskimäärin vakaana, mutta joissakin maissa todettiin merkittävää kasvua, etenkin Alankomaissa (2008: 8,4 % ja 2017: 11,5 %) ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (9,8 %:sta 11,8 %:iin). Osuus sitä vastoin pienentyi merkittävästi Kroatiassa (11,7 %:sta 5,7 %:iin) ja Portugalissa (13,5 %:sta 8,9 %:iin). Eurofoundin⁶⁶ mukaan vuonna 2015 neljännes kaikista itsenäisistä ammatinharjoittajista EU:ssa voitiin luokitella heikossa asemassa oleviksi tai näennäisyrittäjiksi⁶⁷. Jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja. Näille työntekijöille on ominaista taloudellinen riippuvuus, vähäinen itsenäisyys ja taloudellinen haavoittuvuus. Sen vuoksi näissä ryhmissä löytyy todennäköisesti näennäisiä itsenäisiä ammatinharjoittajia. Kaaviossa 43 esitetään itsenäisten ammatinharjoittajien jakautuminen näihin kahteen ryhmään osuutena kokonaistyöllisyydestä jäsenvaltioittain.

⁶⁵ Lisävalaistusta ongelmaan saadaan Eurostatin työvoimatutkimuksen itsenäistä ammatinharjoittamista koskevaista lisäkysymyksistä, joiden tuloksia odotetaan vuonna 2019.

⁶⁶ Eurofound (2017), Exploring self-employment in the European Union, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

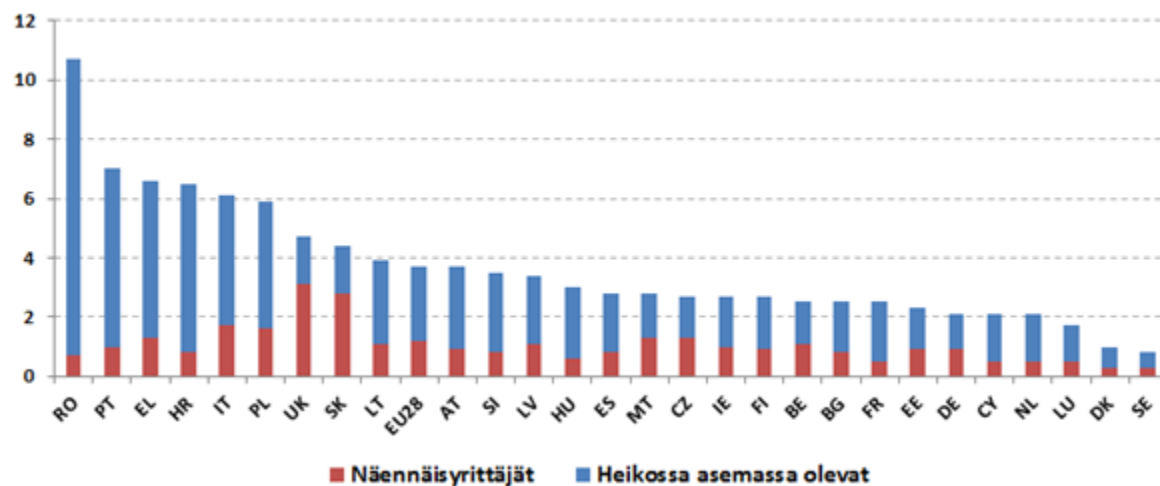
⁶⁷ Kuudennesta Euroopan työolotutkimuksesta vuonna 2015 saatujen tietojen perusteella on yksilöity viisi itsenäisten ammatinharjoittajien klusteria (työnantajat, vakaat elinkeinonharjoittajat, pienet kauppiaat ja viljelijät, heikossa asemassa olevat ja näennäiset itsenäiset ammatinharjoittajat). Klusterit on saatu tilastomallista (latenttien luokkien analyysi), jossa kontrolloidaan eri muuttujia, kuten taloudellinen riippuvuus (esim. asiakkaiden lukumäärä, miten helppo on löytää uusia asiakkaita), toiminnan riippuvuus (esim. mahdollisuus pitää vapaata lyhyellä varoitussajalla) ja yrittäjäisyys (esim. onko useita toimipaikkoja, syyt itsenäisen ammatinharjoittamisen aloittamiseen). Lisätietoja Eurofound (2017), sama kuin edellä.

Kaavio 42: Itsenäiset ammatinharjoittajat ilman työntekijöitä osuutena kokonaistyöllisyydestä.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus – omat laskelmat.

Kaavio 43: Heikossa asemassa olevat ja näennäiset itsenäiset ammatinharjoittajat osuutena kokonaistyöllisyydestä.

Lähde: Eurofound (2017) – perustuu kuudenteen Euroopan työolotutkimukseen (2015).

Alustatalouden työllä saattaa olla merkittäviä vaikutuksia työoloihin ja -malleihin, vaikka se tällä hetkellä onkin rajoittunut vain pieneen osaan työvoimasta. Euroopan

komission COLLEEM-verkkokyselyssä⁶⁸ tutkittiin hiljattain verkkoalustojen käyttöä internetiä usein käyttävien 16–74-vuotiaiden parissa 14 EU-maassa. Kyselystä saatiin joitakin alustavia tietoja alustatalouden työntekijöiden tilanteesta. Euroopan komission mukaan (2018)⁶⁹ kyselyn tulosten perusteella alustatalouden työstä yli puolet tuloistaan saavien osuus oli hieman yli 2 prosenttia vuonna 2017. Korkeimmat tasot olivat Yhdistyneessä kuningaskunnassa (4,3 %) ja Alankomaissa (2,9 %). Noin puolet niistä, joiden pääasiallisena toimintana on alustatalouden työ, oli täysin tai osittain itsenäisiä ammatinharjoittajia, vaikkakin merkittävä osuus (38 %) pitää itseään palkattuina työntekijöinä. Tämä vaikuttaisi osoittavan, että useat alustatalouden työntekijät eivät kuulu sosiaalisen suojelun piiriin. Ongelmaa monimutkaistaa vielä se, että heidän työsuhteensa tyyppi ei useinkaan ole selvä sääntelyn näkökulmasta.

Määräaikaisten työntekijöiden työn laatu on heikompi useista eri näkökohdista tarkasteltuna. Kuudes Euroopan työolotutkimus (2015) tarjoaa tietoja useista työpaikan laatuun liittyvistä keskeisistä näkökohdista. Tutkimuksen perusteella Eurofound⁷⁰ on laskenut seitsemän työpaikan laatuun liittyvää indeksiä (fyysinen ympäristö, sosiaalinen ympäristö, työn intensiteetti, osaaminen ja päätösvalta, työajan laatu, uranäkymät ja ansiot). Kun tarkastellaan kuuden⁷¹ työpaikan laatuun liittyvän indeksin pisteytyksessä olevia eroja (taulukko 3), lyhyissä määräaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden pisteet ovat alle keskiarvon neljässä indeksissä, joista haasteellisimmat ovat *uranäkymät* (myös työsuhdeturva ja uralla eteneminen) sekä *osaaminen ja päätösvalta* (johon sisältyy esimerkiksi koulutusmahdollisuudet ja itsenäinen päätösvalta). Toisaalta sosiaalisen ympäristön osalta heillä on hieman keskimääräistä korkeampi pistemäärä. Pidempikestoisissa määräaikaisissa työsuhteissa on nähtävissä samanlainen malli, mutta työn laatua koskevat pisteet ovat lähempänä keskiarvoa. Lisäksi *sosiaalisen ympäristön* osalta heidän tilanteensa oli vähemmän suotuisa keskiarvoon nähden. Eroja esiintyy senkin jälkeen, kun on tilastollisesti kontrolloitu tekijät, kuten yksilölliset tai työhön liittyvät ominaisuudet (kaavio 44). Määräaikaiset työntekijät ovat yli kolme kertaa todennäköisemmin köyhyysriskissä kuin vakituksessa

⁶⁸ COLLEEM-kysely ("Collaborative Economy and Employment") on digitaalisia alustoja koskeva verkkokysely, jonka on tilannut työllisyyden pääosasto ja jonka koordinoinnista vastaa Yhteinen tutkimuskeskus JRC. Se tehtiin EU:n 14 jäsenvaltiossa: DE, ES, FI, FR, HR, HU, IT, LT, NL, PT, RO, SE, SK ja UK. Kysely toteutettiin kesäkuussa 2017. Ks. Pesole et al., (2018).

⁶⁹ Euroopan komissio (2018). Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

⁷⁰ Eurofound (2018), "Does employment Status matter for job quality?", ei vielä julkaistu.

⁷¹ Seitsemäs osatekijä, ansiot, on jätetty pois alhaisen luotettavuuden takia.

työsuhteessa olevat (vuonna 2017 määräaikaista työntekijöistä 16,3 % ja vakituisista työntekijöistä 5,8 %). Tämä ero on kasvanut tasaisesti kriisistä lähtien.

Taulukko 3: Työn laadun pisteytys työsuhteen tyypin mukaan (2015)

		Työn laatuun liittyvät tekijät					
		Fyysinen ympäristö	Työn intensiteetti	Työajan laatu	Sosiaalinen ympäristö	Uranäkymät	Osaaminen ja päätösvalta
Työsuhteen tyyppi	Vakituinen työsopimus	84	35	71	65	56	56
	Määräaikainen > 1 vuosi	83	34	70	59	46	52
	Määräaikainen < 1 vuosi	81	36	70	65	38	44
	Muut työntekijät	82	30	71	64	41	44
	Its. ammatinharj., ei työntek. – riippuvainen	83	27	72	44	44	54
	Its. ammatinharj., ei työntek. – riippumaton	83	26	67	47	50	64
	Työntantajat	84	35	60	76	62	71
	Yhteensä	83	34	70	64	53	56

Lähde: Eurofoundin laskelmat Euroopan työolotutkimuksen (2015) perusteella. Vihreä ”keskiarvoa parempi”, punainen ”keskiarvoa heikompi”. Värin sävy osoittaa poikkeamaa keskiarvosta (tummemmat sävyt ovat kauempana keskiarvosta).

Kaavio 44: Työsuhteen tyypin vaikutus työn laadun erityisiin näkökohtiin, kontrolloitu yksilöllisten ja työhön liittyvien ominaisuuksien osalta (2015)

	Työsuhtedeturva	Saatu koulutus	Vaikeudet loman saamisessa	Työhön kutsuminen lyhyellä varoitusaajalla	Säännöllisyys (keskimääräisestä korkeaan)	Erittäin rasittava
Määräaikainen > 1 vuosi						
Määräaikainen < 1 vuosi						
Its. ammatinharj., ei työntek. - riippuvainen						
Its. ammatinharj., ei työntek. - riippumaton						
Työntantajat						
Osa-aikainen (v. kokoaikainen)						

Lähde: Eurofoundin laskelmat Euroopan työolotutkimuksen (2015) perusteella.

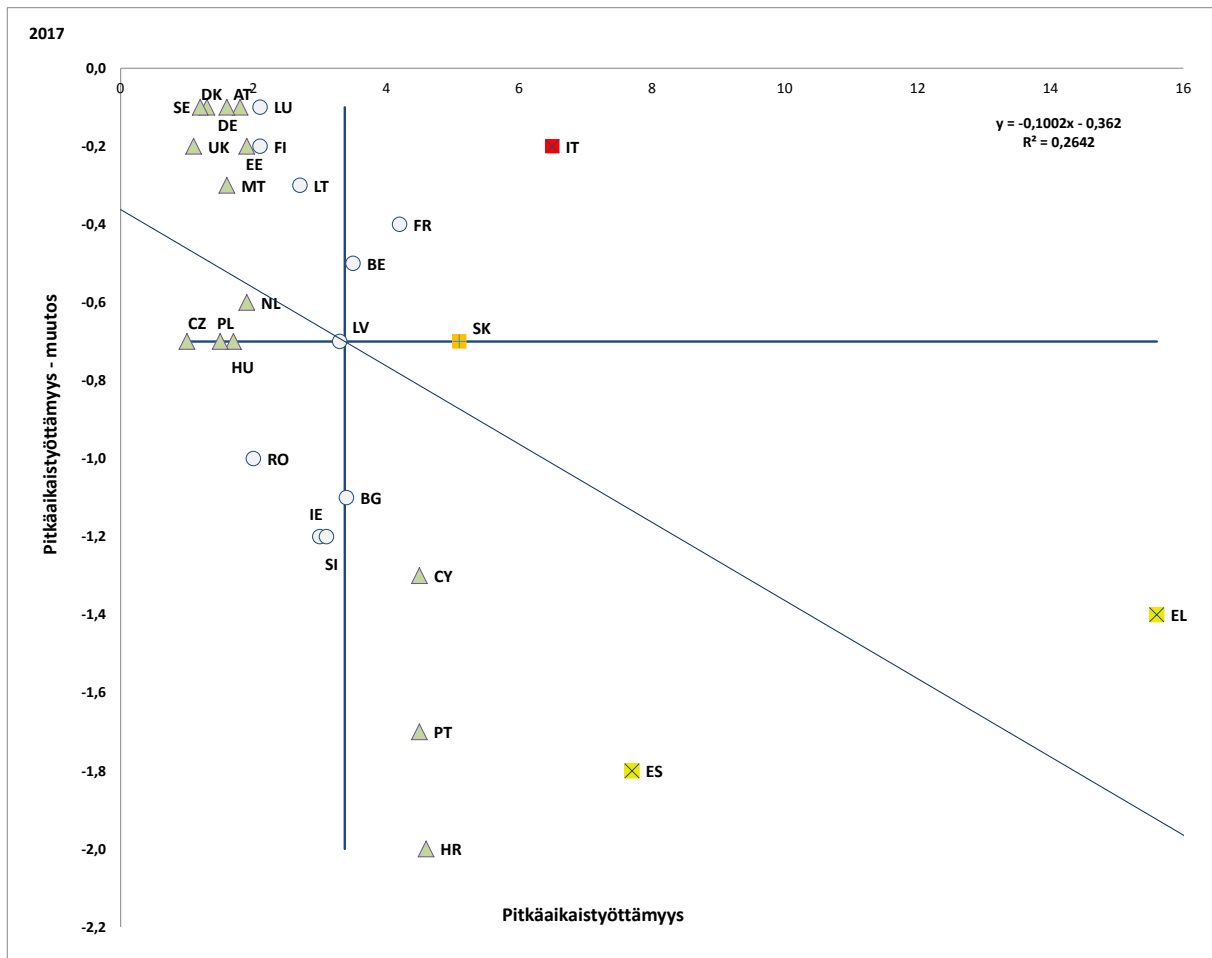
Huom.: Värin edustavat kunkin työn laatuun liittyvän indikaattorin ja työsuhteen tyypin välistä yhteyttä verrattuna vakituisten työntekijöiden vertailuryhmään. Tulokset perustuvat monitasoiseen regressioon, jossa on kontrolloitu muun muassa yksilölliset ominaisuudet, ammatti ja sektori.

Vaikuttava aktiivinen työmarkkinapolitiikka on keskeinen tekijä hyvin toimivilla työmarkkinoilla. Sillä lisätään työnhakijoiden mahdollisuuksia uuden työpaikan löytämiseen

ja parannetaan työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista työmarkkinoilla. Suurin haaste, johon aktiivisella työmarkkinapolitiikalla pyritään vastaamaan, on työttömyys, etenkin pitkäaikaistyöttömyys (yli vuoden mittainen työttömyys). Näyttö osoittaa, että mitä pidempään työnhakija on työttömänä, sitä suurempana riskinä on taitojen heikkeneminen, lamaantuminen ja yleinen etääntyminen työmarkkinoilta. Sen vuoksi pitkäaikaistyöttömyys on indikaattori aktiivisen työmarkkinapolitiikan vaikuttavuudesta ja mittaa maan haasteita työttömän väestönsä aktivoinnin suhteen.⁷² Kaaviosta 45 käy ilmi pitkäaikaistyöttömyysaste (eli yli vuoden työttömänä olleiden ihmisten määrän suhde työväestöön) vuonna 2017 ja muutos vuoteen 2016 nähden. Kuten luvussa 1 mainittiin, pitkäaikaistyöttömyys vähentyi kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2017 työmarkkinoiden elpymisen myötä. Yleisesti ottaen on tapahtunut lähentymistä (kuten regressiosuoran negatiivinen kaltevuus osoittaa), mutta jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Asteet vaihtelevat Tšekin 1 prosentista Kreikan 15,6 prosenttiin vuonna 2017. Kreikan tilanne luokiteltu yhdessä Espanjan kanssa (7,7 %) ”heikoksi mutta paranemassa”, koska niissä paljon keskimääräistä korkeampi aste yhdistyy nopeaan vähenemiseen viime vuoden aikana. Italiassa on suhteellisen matala pitkäaikaistyöttömyysaste (6,5 %), mutta sen katsotaan olevan ”kriittisessä tilanteessa”, koska vuonna 2017 tapahtui vain vähän parannusta edeltävään vuoteen nähden. Slovakian aste on 5,1 prosenttia ja tilannetta on ”seurattava”. ”Keskiarvoa paremmista” maista on syytä mainita Kypros, Portugali ja Kroatia, jotka on luokiteltu tähän ryhmään niiden vuotuista muutosta koskevan tuloksen ansiosta. Vuonna 2017 tapahtui merkittävää parannusta (taso on lähellä EU:n keskiarvoa mutta edelleen sen yli).

⁷² Näistä syistä työllisyyskomitea pitää pitkäaikaistyöttömyysastetta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorina, jolla seurataan aktiivista tukea työllisyyteen.

Kaavio 45: Pitkäaikaistyöttömyysaste (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

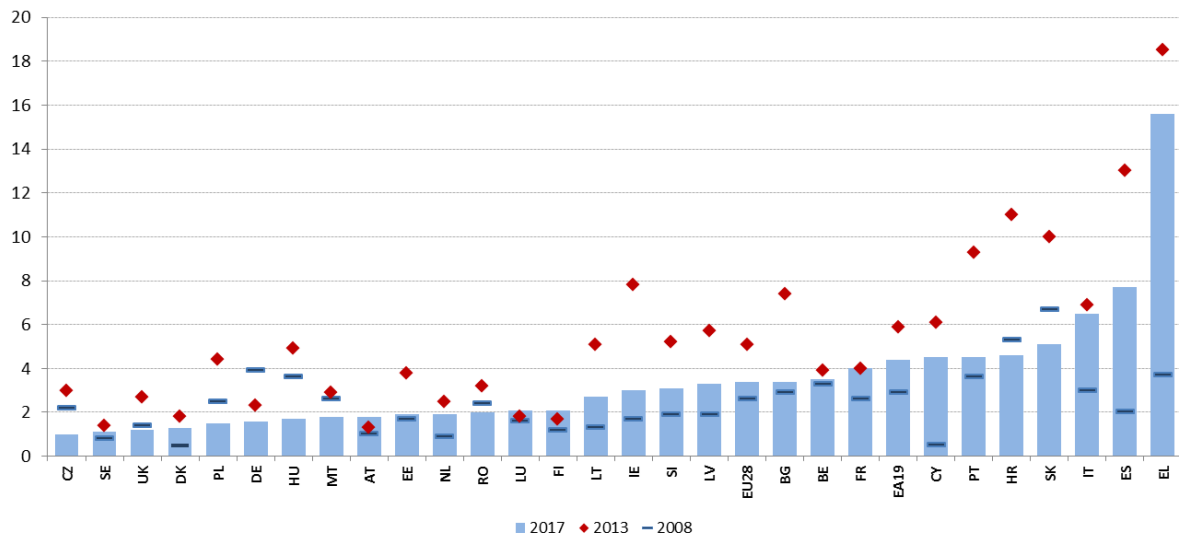

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Useimmissa jäsenvaltioissa pitkäaikaistyöttömyysaste ei ole vielä palautunut kriisiä edeltäville tasoille. Parannus vuoteen 2013 (kriisin huippuvuosi) nähden on ollut erityisen merkityksellistä (yli 4 prosenttiyksikköä) Kroatiaassa, Espanjassa, Slovakiassa, Portugalissa, Irlannissa ja Bulgariassa. Muutamassa jäsenvaltiossa pitkäaikaistyöttömyysaste oli kuitenkin vuonna 2017 edelleen yhtä suuri tai suurempi kuin vuonna 2013, muun muassa Ranskassa (sama), Itävallassa (+0,5 prosenttiyksikköä), Suomessa (+0,4 prosenttiyksikköä) ja Luxemburgissa (+0,3 prosenttiyksikköä). Lisäksi 21 jäsenvaltiossa pitkäaikaistyöttömyysaste on edelleen korkeampi kuin vuonna 2008. Suurimmat erot ovat Kreikassa (+11,9 prosenttiyksikköä), Espanjassa, (+5,7 prosenttiyksikköä), Kyproksella (+4 prosenttiyksikköä) ja Italiassa (+3,5 prosenttiyksikköä). Tämä osoittaa taantumien intensiteettiä näissä maissa

viime vuosina ja sen vaikutusta edelleen työmarkkinatuloksissa ja samaan aikaan julkisten työvoimapalvelujen ja aktiivisen työmarkkinapolitiikan haasteita. Monissa tapauksissa niihin kohdistui voimakasta painetta, kun työnhakijoiden määrä kasvoi nopeasti.

Kaavio 46: Pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta (%)

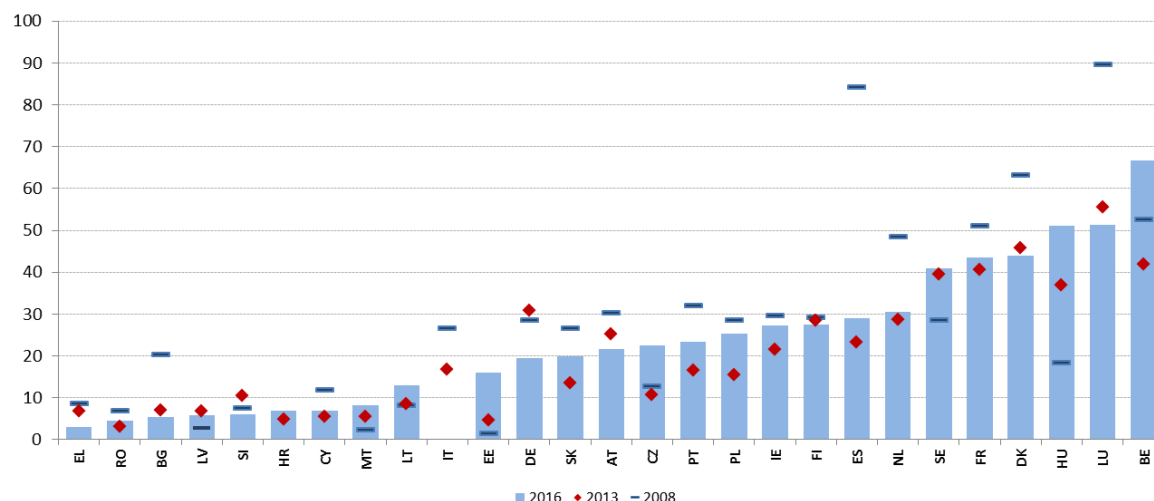

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan osallistumisessa on edelleen merkittäviä eroja EU:n sisällä. Aktiivinen työmarkkinapolitiikka on yksi kulmakivistä, jolla varmistetaan tehokkaat siirtymät työmarkkinoilla ja hyvin suoriutuvat työmarkkinat. Aktiivinen työmarkkinapolitiikka muodostaa yhdessä tehokkaan elinikäisen oppimisen infrastruktuurin kanssa tosiasiallisen tukirakenteen (ja työsuhdeturvarakenteen) tasapainoisessa joustoturvamallissa, jonka tunnustetaan olevan työmarkkinatulosta parantava tekijä. Tässä suhteessa jäsenvaltioiden väliset erot aktivointitoimiin osallistumisessa ovat hätkähdyttäviä. On suuri ryhmä jäsenvaltioita (Kreikka, Romania, Bulgaria, Latvia, Slovenia, Kroatia, Kypros ja Malta), joissa alle 10 prosenttia työnhakijoista osallistui aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin vuonna 2016. Lisäksi tämä osuus on useimmissa tapauksissa pienentynyt viime vuosina. Toisaalta on ryhmä maita, joissa osallistumisaste on yli 40 prosenttia (Ruotsi, Ranska, Tanska, Unkari, Luxemburg ja Belgia) ja joissa suuntaus on yleisesti ottaen positiivinen tai vakaa vuoteen 2013 nähden. Tämä vaikuttaisi osoittavan, että lähentymistä

tämän indikaattorin osalta ei ole tapahtumassa.⁷³ Useimmissa maissa osallistumisasteet ovat pudonneet kriisin jälkeen (merkittävinä poikkeuksina Belgia, Unkari, Ruotsi, Tšekki ja Viro), mikä viittaisi siihen, että työnhakijoiden määrään ei liity aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin osallistumisen suhteellinen lisääntyminen.

Kaavio 47: Aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin osallistuvat 100:aa työnhakijaa kohti

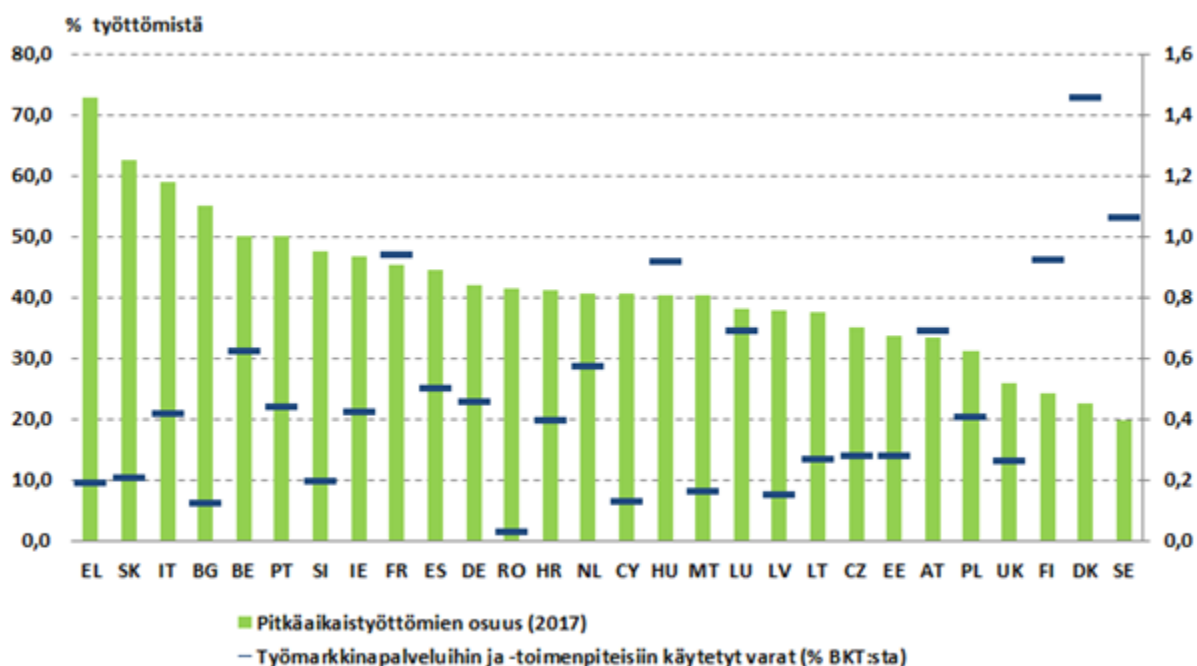

Lähde: Eurostat, työvoimapolitiikkatietokanta ja työvoimatutkimus. Yhdistyneestä kuningaskunnasta ei ole saatavilla tuoreita tietoja; Italiasta ei ole saatavilla tietoja vuodelta 2016.

Aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan tehdyissä kokonaisinvestoinneissa vaikuttaa myös olevan suuria eroja jäsenvaltioiden välillä. Jos pitkäaikaistyöttömien osuus on karkea arvio aktiivisen työmarkkinapolitiikan vaikuttavuudesta, nämä erot aiheuttavat huolta. Varojen käyttäminen työmarkkinapalveluihin ja -toimenpiteisiin liittyy jossakin määrin jäsenvaltion työttömyys- ja kilpailukykytilanteeseen, mutta luvut osoittavat suuria eroja sitoumuksessa luoda vaikuttavia järjestelmiä aktiivista työmarkkinapolitiikkaa varten. Työmarkkinapalveluihin ja -toimenpiteisiin käytettyjen menojen osuus BKT:stä vaihtelee 1,5 prosentista alle 0,1 prosenttiin joissakin vähemmän asiaan sitoutuneissa jäsenvaltioissa (kaavio 48). Lisäksi jäsenvaltiot, joissa on vähäisimmät sijoitukset aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan, ovat yleensä myös niitä, joissa ESR osallistuu aktiivisen työmarkkinapolitiikan rahoitukseen merkittävässä määrin ja joissa järjestelmän pitkän aikavälin kestävyys on kyseenalainen.

⁷³ Tätä indikaattoria olisi kuitenkin tulkittava varovasti, koska se mittaa vain osallistumista työmarkkinapolitiikan toimiin (eikä niiden vaikuttavuutta), ja useissa maissa siihen liittyy tiedonkeruuprosessista johtuvia tilastojen luotettavuusongelmia.

Kaavio 48: Työmarkkinapalveluihin ja -toimenpiteisiin käytetyt varat (2016) ja pitkäaikaistyöttömien osuus (2017)

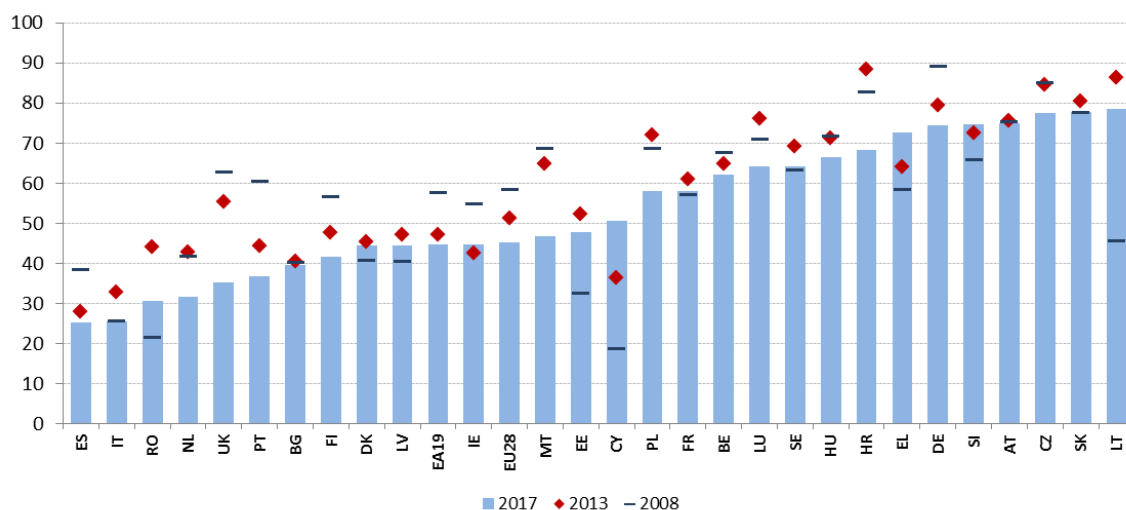

Julkinen työvoimapalvelu on keskeinen työmarkkinainstituutio, joka on vastuussa työnhaun tukemisesta ja työnhakijoiden ohjaamisesta aktivointitoimenpiteiden piiriin. Julkiset työvoimapalvelut ovat rakenteeltaan erilaisia kussakin maassa, mutta ne kaikki pyrkivät sovittamaan yhteen kysyntää ja tarjontaa työmarkkinoilla tarjoamalla palveluita sekä rekisteröityneille työttömille että työnantajille. Ne ovat vastuussa asiakkaiden profiloinnista, asiakkaille annettavasta neuvonnasta ja yksilöllisestä tuesta, heidän ohjaamisestaan koulutus- ja aktivointitoimien piiriin ja (monissa maissa) työttömyys- ja/tai sosiaalietuuksien maksamisesta.

Julkisten työvoimapalvelujen tehokkuus työnhakutuen tarjoamisessa on epätasaista jäsenvaltioissa ja riippuu muun muassa niiden valmiuksista, tarjottujen palvelujen laadusta ja koordinoinnista muiden toimijoiden kanssa. Tällaiset erot heijastavat monissa tapauksissa sitä, miten työttömät hyödyntävät julkisia työvoimapalveluja työnhaussa (virallisten rekisteröitymisvaatimusten lisäksi, jotka ovat yleensä välttämättömiä työttömyys- ja muiden sosiaalietuuksien saamiseksi). Kaaviosta 49 käy ilmi niiden työttömien osuus, jotka käyttävät julkisia työvoimapalveluja työnhaussa. Arvot eivät eroa merkittävästi niistä, jotka esitettiin vuoden 2018 yhteisessä työllisyysraportissa. Asteikon alapäässä Espanjassa, Italiassa ja Romaniassa on alimmat osuudet vuonna 2017 (alle 30 %), ja niiden jälkeen tulevat

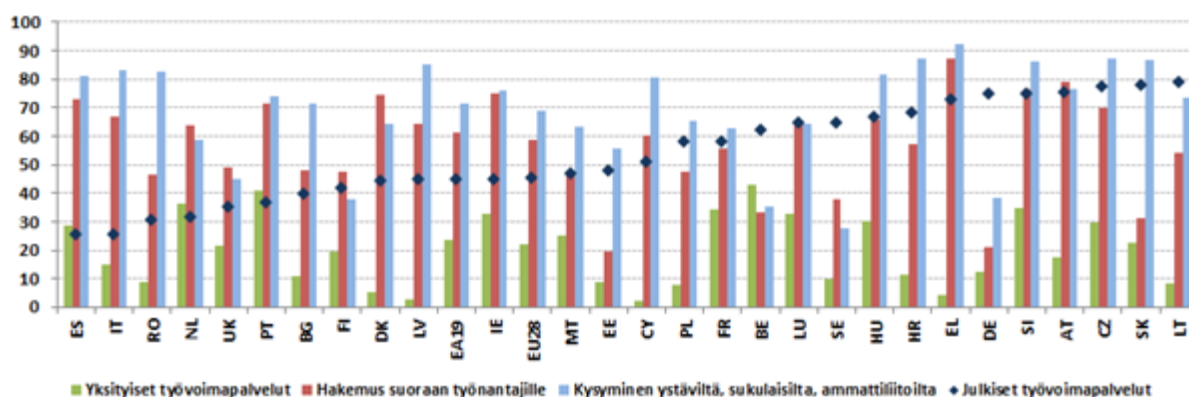
Alankomaat, Yhdistynyt kuningaskunta ja Portugali (30–40 %). Sitä vastoin esimerkiksi Liettuassa, Slovakiassa, Tšekissä, Sloveniassa, Saksassa ja Kreikassa niiden työttömien osuus, jotka ilmoittavat käyttävänsä julkisia työvoimapalveluja työhaussa, on yli 70 prosenttia. Julkisten työvoimapalvelujen käyttö on keskimäärin vähentynyt jatkuvasti kriisin alusta lähtien vuoden 2008 tasolta 58,1 prosentista 45,2 prosenttiin vuonna 2017 (1 prosenttiyksikkö vähemmän kuin vuonna 2016). Vastakkainen suuntaus on kuitenkin nähtävissä muutamassa jäsenvaltiossa: käyttö on lisääntynyt huomattavasti Latviassa ja Kyproksella (yli 30 prosenttiyksikköä), Virossa ja Kreikassa (noin 15 prosenttiyksikköä sekä Romaniassa ja Sloveniassa (noin 9 prosenttiyksikköä). Joissakin näistä maista kasvanut aste saattaa kuitenkin johtua siitä, että rekisteröitymisvelvoitetta etuuksien saamiseksi on kiristetty. Kaaviosta 50 saa käsityksen siitä, miten työttömät hyödyntävät tiettyjä vaihtoehtoisia työnhakumenetelmiä, jollaisia ovat muun muassa yksityiset työnvälitystoimistot, suorat hakemukset työnantajille ja epäviralliset kanavat, kuten kysyminen ystäviltä, sukulaisilta ja ammattiliitoilta. Vaikka yleisiä toimintamalleja on vaikea löytää, vaikuttaa siltä, että jäsenvaltioissa, joissa julkisia työvoimapalveluja käytetään vähän, epäviralliset menetelmät ovat yleisimmin käytettyjä.

Kaavio 49: Niiden työttömien osuus, jotka käyttävät julkisia työvoimapalveluja työhaussa

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Kaavio 50: Niiden työttömien osuus, jotka käyttävät tiettyjä työnhakumenetelmiä (2017)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Riittävän suuruisten, kestoltaan kohtuullisten ja kaikkien työntekijöiden saatavilla olevien työttömyysetuuksien tarjoaminen yhdistettynä vaikuttavaan aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan on keskeisessä asemassa tuettaessa työnhakijoita työmarkkinoihin liittyvissä siirtymävaiheissa. Vuoden 2018 yhteisessä työllisyysraportissa esitettiin kattava vertailuanalyysi työttömyysetuusjärjestelmien keskeisistä ominaisuuksista EU:ssa. Se perustui työllisyyskomitean tekemän työttömyysetuuksia ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa koskevan vertailuanalyysin tuloksiin. Analyysissä tarkasteltiin useita suorituskykyyn ja toimintapoliittisiin välineisiin liittyviä indikaattoreita (vuosina 2016 tai 2017 tietojen saatavuuden mukaan), ja sen tulokset pätevät edelleen, kun otetaan huomioon, että tämän raportin viitekaudella ei ole tapahtunut suurempia poliittisia muutoksia (jäsenvaltioiden tällä alalla toteuttamien uudistusten osalta ks. jakso 3.3.2; jäsenvaltioiden pitkän aikavälin uudistusten osalta ks. Euroopan komissio, 2018⁷⁴). Tässä jaksossa esitetään analyysin päivitetty tulokset, etenkin toimintapoliittisiin välineisiin liittyvien indikaattoreiden osalta. Lisäksi siinä tarkastellaan työttömiin työnhakijoihin sovellettavien työnhakuvaatimusten tiukkuutta koskevia lisäindikaattoreita, joista työllisyyskomitea on sopinut vuonna 2018.

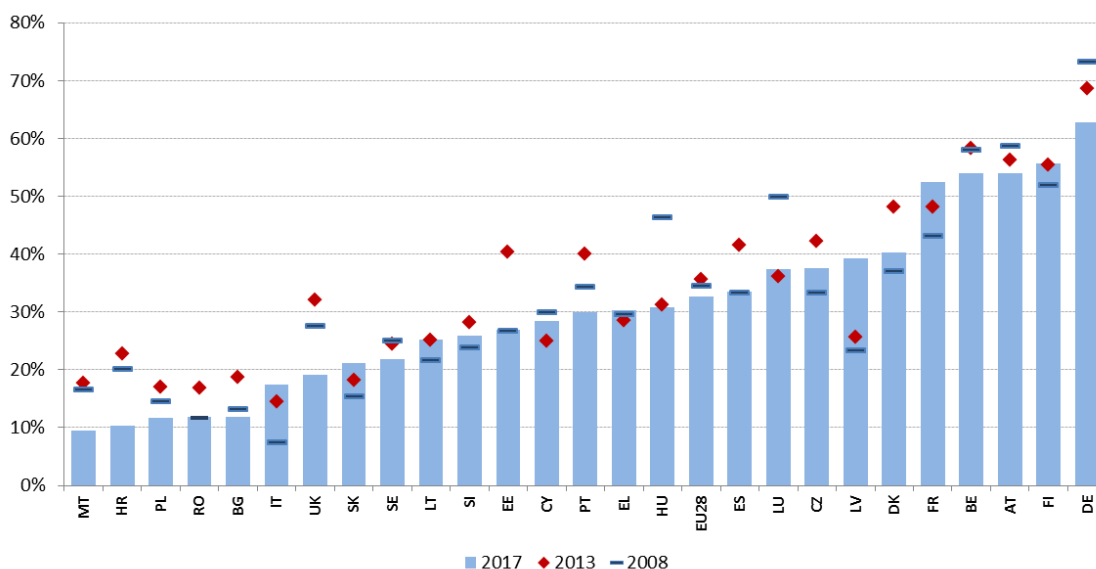
Lyhytaikaisista työttömistä⁷⁵ keskimäärin noin kolmannes kuuluu työttömyysetuuksien piiriin. Osuus on pienentynyt hieman kriisin jälkimainingeissa (vuosien 2008 ja 2017 välillä 34,4 prosentista 32,7 prosenttiin) ja on pysytellyt vakaana viime vuosina. Maiden välillä esiintyy kuitenkin sitkeitä eroja (kaavio 51). Erot riippuvat työttömyysetuusjärjestelmiin

⁷⁴ Euroopan komissio (2018). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

⁷⁵ Alle vuoden työttöminä olleet.

liittyvän politiikan suunnittelusta (etenkin kelpoisuusehdoista, enimmäiskestosta, työnhakuvaatimusten tiukkuudesta ja päällekkäisyyksistä muiden sosiaalisen suojelun järjestelmien kanssa) sekä suhdannekehityksestä eri maissa. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna vuosien 2008 ja 2017 välillä kattavuus kasvoi eniten Latviassa (lähies 16 prosenttiyksikköä), Italiassa (10 prosenttiyksikköä) ja Ranskassa (9 prosenttiyksikköä) ja pieneni eniten Unkarissa (-15 prosenttiyksikköä), Luxemburgissa (-12 prosenttiyksikköä), Kroatiassa ja Saksassa (-10 prosenttiyksikköä). Viimeksi mainitussa työttömyysetuuksien piiriin kuuluvien osuus on kuitenkin edelleen suurin (62,8 %), ja sen jälkeen tulevat Suomi, Itävalta, Belgia ja Ranska, joissa asteet ovat yli 50 prosenttia. Sitä vastoin Maltalla, Kroatiassa, Puolassa, Romaniassa ja Bulgariassa tämä osuus on merkittävästi alle 15 prosenttia eikä parannusta ole näkyvissä.

Kaavio 51: Lyhytaikaisten työttömien kuuluminen työttömyysetuuksien piiriin

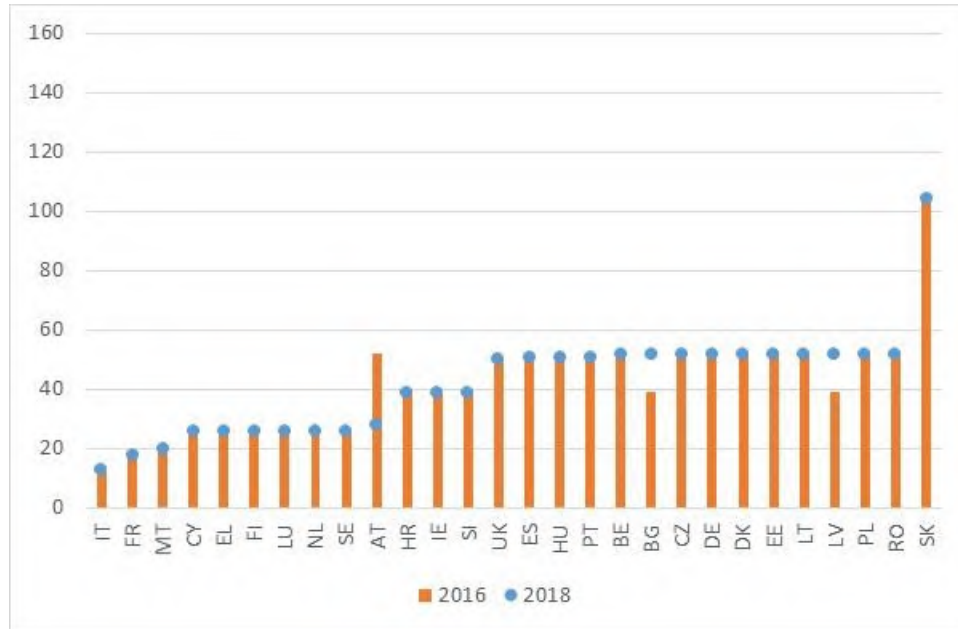
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimuksen tiedot. Huom.: Irlantia ja Alankomaita koskevia tietoja ei ole saatavilla.

Jäsenvaltioiden työttömyysetuuksien suunnittelussa ei ole ollut merkittävämpiä muutoksia vuosien 2016 ja 2018 välillä. Saadakseen oikeuden etuuksiin työttömiltä vaaditaan yleensä, että he ovat työskennelleet vähintään tietyn pituisen ajan ja/tai maksaneet sosiaaliturvamaksuja tietyn ajan. Kuten kaaviosta 52 käy ilmi, tämä vähimmäiskausi vaihtelee Ranskan ja Italian alle 20 viikosta Puolan, Romanian ja Slovakian vähintään vuoteen (52 viikkoa). Vuosien 2016 ja 2018 välillä ei tapahtunut juuri mitään muutoksia kolmea poikkeusta lukuun ottamatta. Itävallan tapauksessa ensimmäiseen hakemukseen vaaditaan

edelleen 52 viikon vakuutuskausi viimeisten 24 kuukauden aikana. Myöhempiä hakemuksia varten kausi on lyhennetty kuitenkin 28 viikkoon. Bulgariassa etuuteen oikeuttavaa kautta on pidennetty: aiemmin se oli 9 vakuutuskuukautta työttömyyttä edeltäneiden 15 kuukauden aikana mutta nyt vähintään 12 vakuutuskuukautta työttömyyttä edeltäneiden 18 kuukauden aikana. Samanlainen pidennys on tullut voimaan Latviassa: aiemmin vaatimuksena oli 9 vakuutuskuukautta työttömyyttä edeltäneiden 12 kuukauden aikana mutta nyt vähintään 12 vakuutuskuukautta työttömyyttä edeltäneiden 16 kuukauden aikana. Etuuksien enimmäiskesto (kaavio 53) ei ole muuttunut vuosien 2017 ja 2018 välillä. Belgia on edelleen asteikon yläpäässä, sillä siellä etuuksien kesto ei ole rajattu lainkaan. Tätä olisi kuitenkin tarkasteltava ottaen huomioon työttömyystukijärjestelmän puute. Vastakkaisessa päässä ovat Unkari ja Malta. Useimmissa jäsenvaltioissa etuuksien enimmäiskesto on lyhyempi kuin maksukausi ja vain neljässä tapauksessa se on yhtä pitkä (Ranska, Alankomaat, Kreikka, Luxemburg) ja kolmessa pidempi (Suomi, Tanska, Belgia). Myös työttömyysetuuksien tason ja riittävyyden osalta jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Jos tarkastellaan matalapalkkaista työntekijää, jonka työhistoria on lyhyt (1 vuosi), nettokorvausasteet vaihtelevat Unkarin alle 20 prosentista (aiemmista nettoansiosta) Luxemburgin noin 90 prosenttiin (kaavio 54). Verrattaessa nettokorvausasteita työttömyyden 2. ja 12. kuukauden kohdalla nähdään vaikutus, joka etuuden maksamisen päättymisellä (jolloin henkilöt siirtyvät toiseen järjestelmään, kuten työttömyys- tai sosiaaliavustuksen piiriin) tai etuuden vähenemisellä on.⁷⁶

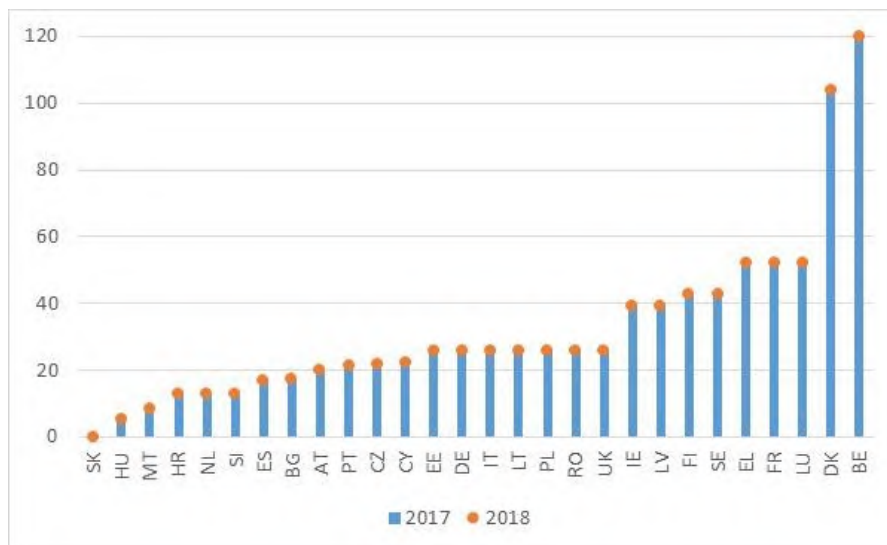
⁷⁶ Tässä indikaattorissa käytettyjä OECD:n malleja on hiottu sen jälkeen, kun vuoden 2018 yhteinen työllisyysraportti hyväksyttiin neuvostossa, erityisesti Itävallan, Tanskan, Viron, Suomen, Saksan, Espanjan, Irlannin, Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta.

Kaavio 52: Etuuxiin oikeuttavan kauden pituus, 2016 ja 2018 (viikkoina)

Lähde: MISSOC-tietokanta (Mutual Information System on Social Protection) ja kansallinen lainsäädäntö. Huom.: Maltalla (2018) vähimmäiskriteerinä on 50 viikkoa maksuja, joista vähintään 20 maksettu kahden edeltävän kalenterivuoden aikana; Irlannissa (2016 ja 2018) on täytynyt suorittaa vähintään 104 viikoittaista maksua siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon.

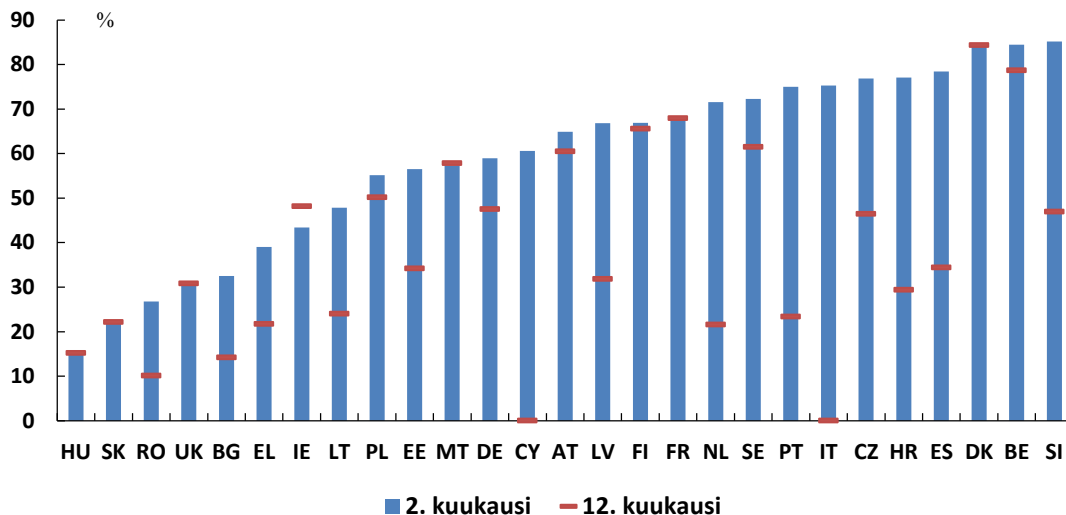
Kaavio 53: Etuuksien enimmäiskesto yhden vuoden työhistorialla (2017 ja 2018)

Lähde: MISSOC-tietokanta (Mutual Information System on Social Protection) ja kansallinen lainsäädäntö (tammikuu 2017 ja tammikuu 2018). Huom.: Belgiassa etuuksien kesto ei ole rajoitettu. Kyproksella viikot lasketaan käyttäen kuutta työpäivää viikkoa kohti. Irlannissa etuutta maksetaan 39 viikkoa (234 päivää) vain henkilöille, joilla on vähintään 260 viikoittaista PRSI-maksua suoritettuna. Slovakiassa henkilö, jolla on yhden

vuoden työhistoria, ei ole oikeutettu työttömyysetuuksiin (vakuutusmaksuja vaaditaan vähintään kahdelta vuodelta viimeisten kolmen vuoden ajalta). Puolassa kesto vaihtelee sen mukaan, mikä alueen työttömyysaste on suhteessa kansalliseen keskiarvoon.

Kaavio 54: Työttömyysetuuksien nettokorvausaste (67 % keskipalkasta) 2. ja 12. työttömyyskuukauden kohdalla (2018)

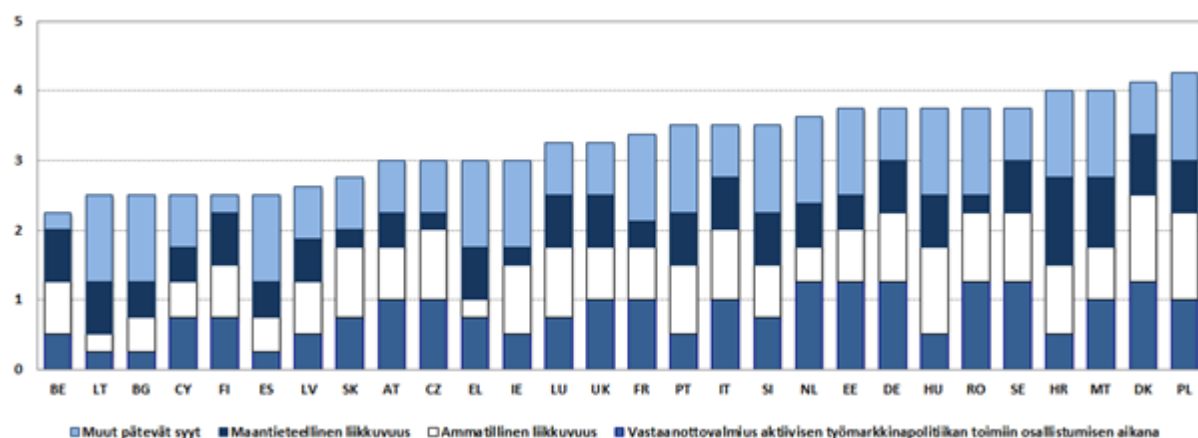
Lähde: Euroopan komissio, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella. Huom.: Indikaattori lasketaan, kun kyseessä on 20-vuotias naimaton ja lapseton henkilö, jolla on lyhyt työhistoria (1 vuosi). Tarkempia menetelmiin liittyviä tietoja alaviitteessä 76.

Jäsenvaltioissa on kehitetty erilaisia strategioita työttömyysetuuksien saajien aktivoimiseksi. Hyväksytyissä toimintapoliittisissa välineissä noudatetaan vastavuoroisen velvollisuuden periaatetta. Työttömyysetuuksien saajia vaaditaan sitoutumaan työnhakuun, mutta samalla viranomaisten on tuettava heitä työnhauksussa ja työllistymistä estävien tekijöiden poistamisessa. Viranomaiset seuraavat myös, että työnhakijat noudattavat työn vastaanottovalmiuteen liittyviä ehtoja (ja panevat täytäntöön seuraamuksia tarvittaessa). Jäsenvaltioissa on omaksuttu laajasti työttömiin työnhakijoihin kohdistettuja varhaisia toimia ja räätälöityjä palveluja, joilla pyritään lyhentämään työttömyysaikaa, edistämään yhteensopivien työnhakijoiden ja työpaikkojen kohtaamista ja estämään pitkäaikaistyöttömyyttä ja lannistumista. Useimmissa maissa julkisiin työvoimapalveluihin kohdistuu itse asiassa pakollisia vaatimuksia tarjota tietyn tyyppistä varhaista tukea työnhakijoille (profilointi, yksilöllisten toimintasuunnitelmien laatiminen, räätälöity neuvonta).

Työttömyysetuuksiin liittyvien työn vastaanottovalmiutta koskevien ehtojen ja työnhakuvaatimusten tiukkuus vaihtelee suuresti.⁷⁷ Kaaviossa 55 esitetään työn vastaanottovalmiutta koskevien vaatimusten tiukkuus ja soveltuvaa työtä koskevat kriteerit työttömyysetuuksien saajien osalta. Vaatimukset vaikuttavat olevan tiukimmat Puolassa, Tanskassa, Maltalla ja Kroatiaassa ja löyhimmät Belgiassa, Liettuassa, Bulgariassa, Kyproksella, Suomessa ja Espanjassa. Kaaviosta 56 käy ilmi suuri vaihtelu työnhakua ja seurantaa koskevien vaatimusten tiukkuudessa. Tiukimpia vaatimukset ovat Maltalla, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Luxemburgissa ja löyhimpiä Kyproksella, Kreikassa ja Puolassa. Kaaviosta 57 käy myös ilmi suuri vaihtelu niiden seuraamusten tiukkuudessa, joita sovelletaan, jos työttömyysetuuksien saajat eivät noudata vastaanottovalmiutta ja työnhakua koskevia vaatimuksia. Seuraamukset vaikuttavat olevan ankarimmat Sloveniassa, Romaniassa, Luxemburgissa, Kreikassa, Kroatiaassa ja Portugalissa ja lievimmat Itävallassa, Unkarissa, Kyproksella, Irlannissa, Tanskassa ja Saksassa (joissakin tapauksissa tämä tosin yhdistyy etuuksien lyhyeen keston). Maltalla, Kroatiaassa ja Virossa säännökset vaikuttavat olevan tiukimpia kaikilla osa-alueilla. Useissa jäsenvaltioissa on kuitenkin tiukkoja säännöksiä joillakin osa-alueilla ja vähemmän tiukkoja joillakin toisilla. Esimerkiksi Tanskassa on toiseksi tiukimmat säännökset vastaanottovalmiuden ja soveltuvaa työtä koskevien kriteereiden alalla mutta yhdet lievimmistä etuuksiin sovellettavien seuraamusten alalla. Näistä eri lähestymistavoista saadaan käsitys siitä, miten kansallisissa järjestelmissä puututaan työttömyysetuuksiin liittyvään moraalikadon ongelmaan. Esimerkiksi tiukempien työnhakua ja vastaanottovalmiutta koskevien vaatimusten odotetaan kannustavan ponnekkaampaan työnhakuun ja nopeampaan työtarjousten hyväksymiseen ja tasapainottavan näin työttömyysetuuksien mahdollisesti luomia taloudellisia pidäkkeitä ja lyhentävän työttömyyden kestoa. Samaan aikaan liian tiukoilla vaatimuksilla voi kuitenkin olla haitallisia vaikutuksia, esimerkiksi etuuksien kattavuuden supistuminen tai työnhakijoiden ja työpaikkojen yhteensopivuuden heikkeneminen (työsuhteet eivät kestä ehkä yhtä pitkään ja useammat ihmiset joutuvat uudestaan työttömiksi useammin).

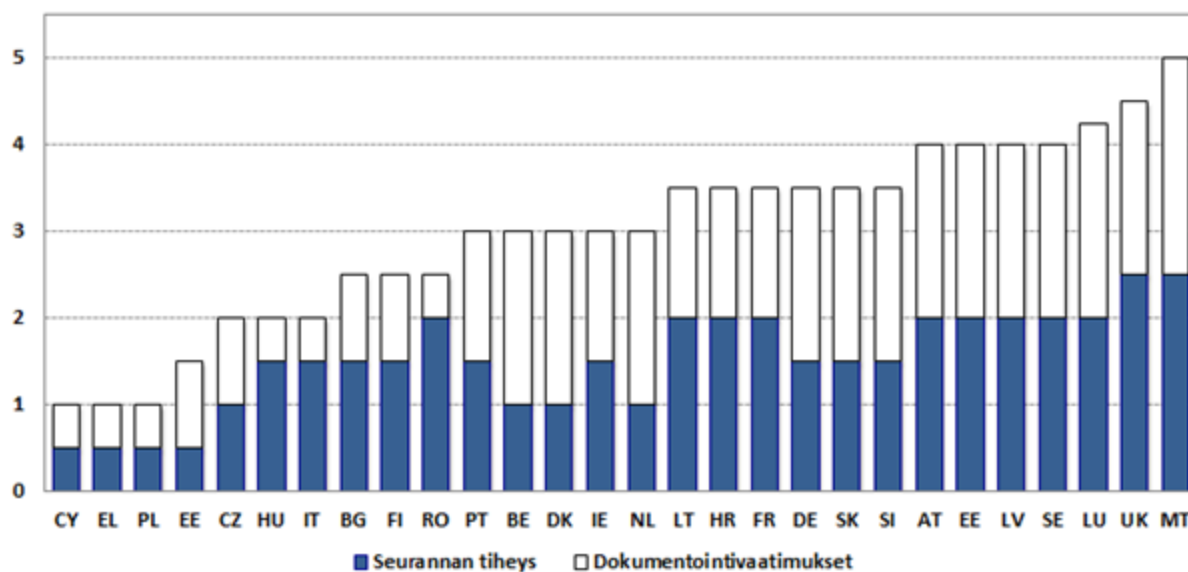
⁷⁷ Nämä indikaattorit kehitettiin OECD:ssä käyttäen kattavilla asiantuntijakyselyillä kerättyjä tietoja. Niistä saadaan tietoja oikeudellisista (lakisääteisistä) ehdoista muttei niiden täytäntöönpanosta (joka voi vaihdella eri maissa, joilla on samat säännöt). Näitä indikaattoreita ei voida tulkita liian yksinkertaisesti, koska ei ole mahdollista yksilöidä työnhakua ja vastaanottovalmiutta koskevien vaatimusten optimitasoista tiukkuutta.

Kaavio 55: Vastaanottovalmiutta koskevat vaatimukset ja soveltuvaan työtä koskevat kriteerit, 2017

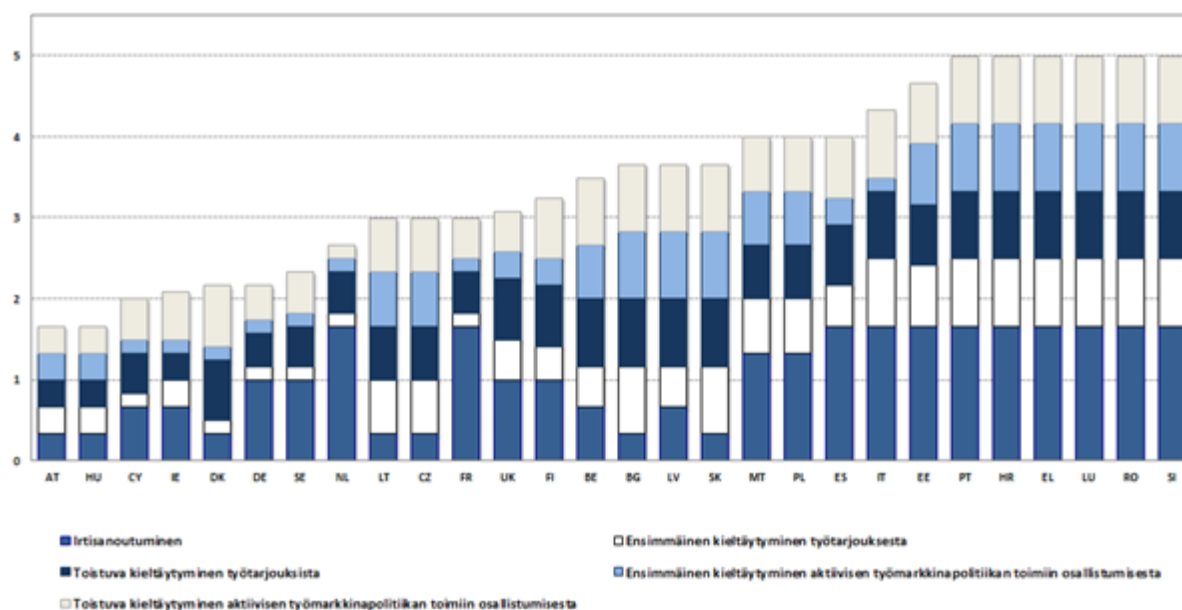
Lähde: OECD. Huom.: Arvioitu asteikolla 1:stä (lievin) 5:een (tiukin).

Kaavio 56: Työnhakua ja seurantaa koskevat vaatimukset, 2017

Lähde: OECD. Huom.: Arvioitu asteikolla 1:stä (lievin) 5:een (tiukin).

Kaavio 57: Etuuksiin sovellettavien seuraamusten tiukkuus, 2017

Lähde: OECD. Huom.: Arvioitu asteikolla 1:stä (lievin) 5:een (tiukin).

Poistamalla työntekijöiden ja oppijoiden liikkuvuutta estäviä tekijöitä voidaan parantaa työllistävyyttä ja taitojen kehittämistä ja auttaa näin hyödyntämään Euroopan työmarkkinoiden koko potentiaalia. Vuonna 2017 noin 12,4 miljoonaa työkäistä (20–64-vuotiasta) EU:n kansalaista asui muussa kuin siinä maassa, jonka kansalaisia he ovat⁷⁸. Määrä on kasvanut vuoteen 2016 verrattuna 5 prosenttia samaa tahtia kuin edeltävinäkin vuosina. Saksa ja Yhdistynyt kuningaskunta olivat suurimpia vastaanottajamaita vuonna 2017, jolloin Saksaan oli muuttanut 3 miljoonaa ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan 2,6 miljoonaa henkeä. Niiden jälkeen tulevat Espanja (1,4 miljoonaa), Italia (1,2 miljoonaa) ja Ranska (noin 1 miljoona). Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan suuntaus on ollut kohoava vuodesta 2015 lähtien, mutta Italian ja Ranskan kasvu on heikompaa (ja keskimääräistä alempaa). Espanjassa oli absoluuttisesti vähemmän EU28-maista muuttajia. Vähennystä vuoteen 2016 nähden oli 1 prosentti. Tämä jatkaa (hitaasti) alenevaa suuntausta vuodesta 2014 lähtien. Suurimmat alkuperämaat olivat samat kuin vuonna 2016: Romanian, Puolan, Portugalin, Italian ja Bulgarian kansalaiset ovat suurimmat ryhmät EU:n tasolla. Yhteensä näistä maista lähtijöitä on noin 6,6 miljoonaa, yli puolet kaikista EU28-maista EU:n sisällä muuttavista. Suhteessa

⁷⁸ Tämä luku viittaa työkäisiin ”pitkäaikaisiin” EU-28-muuttajiin, jotka asuvat EU-28:ssa (Eurostatin väestötilastojen perusteella). Ks. Euroopan komissio (ei vielä julkaistu), Vuoden 2018 vuosikertomus EU:n sisäisestä työvoiman liikkuvuudesta, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto.

väestöön suurimmat maastamuuttovirrat on kirjattu Liettuasta, Romaniasta ja Latviasta, ja suuntaus on kasvussa Liettuassa, Romaniassa, Latviassa, Virossa ja Kroatiassa. Suurimmat lähtö- ja määrämaat pysyvät samoina, jos tarkastellaan vain aktiiviväestöä (eli työntekijöitä ja työnhakijoita).

Ulkomailla opiskelusta on hyötyä taitojen kehittämisen ja tulevien työmarkkinanäkymien kohentumisen kannalta. Liikkuvat opiskelijat edistävät tietämyksen kehittymistä, vankempaa kulttuuritietoisuutta, teknologian päivittämistä ja valmiuksien parantamista maissaan palatessaan kotiin ulkomailla opiskeltuaan. Lisäksi opiskelijavaihdot maiden välillä parantavat akateemisten laitosten yhteistyömahdollisuuksia ja edistävät eurooppalaista tavoitetta koulutusjärjestelmien avoimuuden lisäämisestä ja nykyaikaistamisesta. Edelleen kuitenkin vain pieni osuus eurooppalaisista tutkinnon suorittaneista on osallistunut liikkuvuuteen. Vuonna 2016 EU:n jäsenvaltioista peräisin olevista korkea-asteen tutkinnon suorittaneista vain 10,7 prosenttia oli osallistunut vaihto-ohjelmaan. Näistä 3,1 prosenttia suoritti korkeakoulututkinnon muussa maassa kuin siinä, jossa he suorittivat keskiasteen tutkinnon, ja 7,6 prosenttia suoritti osan opintopisteistään ja opiskeli tilapäisesti ja/tai suoritti työharjoittelun ulkomailla. Suurin osuus muussa jäsenvaltiossa tutkinnon suorittaneita on Luxemburgissa (84,4 %), Alankomaissa (23,2 %) ja Suomessa (19,5 %). Neljässä muussa maassa opiskelijoiden liikkuvuus on yli 15 prosenttia (Saksa, Ranska, Kypros ja Liettua). Liikkuvuusmalleja maiden välillä selittävät useat tekijät, kuten maantieteellinen läheisyys, kielelliset siteet tai englanninkielisten ohjelmien saatavuus maissa, joissa ei puhuta englantia. Korkeakoulujen opetuksen laatu ja niiden maine ovat myös tärkeitä houkuttimia.

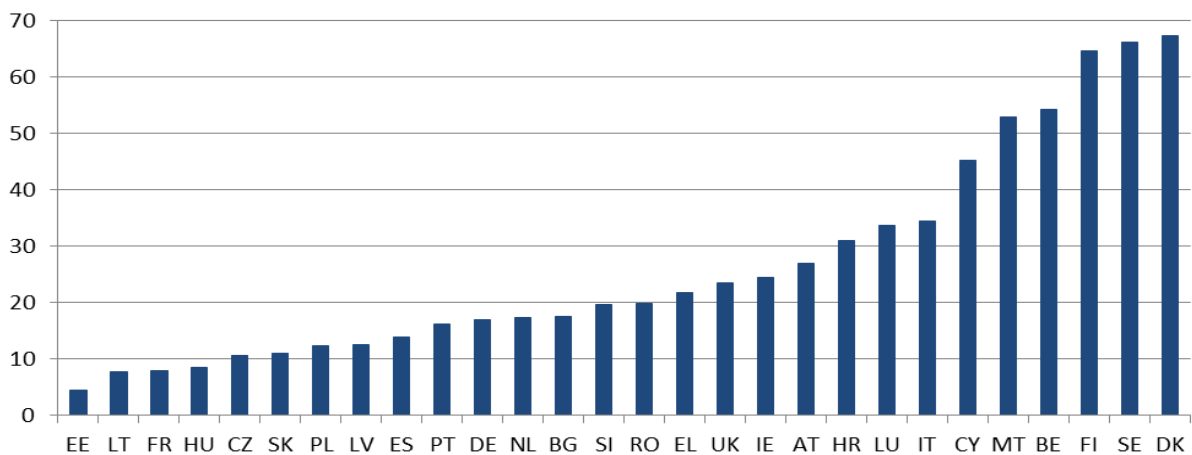
Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu – joko kahden- tai kolmenvälinen – on keskeinen tekijä eurooppalaisessa sosiaalisessa markkinataloudessa. Se mahdollistaa sellaiset sopimukset ja poliittiset toimenpiteet, joissa tasapainotetaan sekä työnantajien että työntekijöiden edut. Toimivassa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelussa etsitään ratkaisuja, jotka osapuolet voivat hyväksyä, vähennetään konflikteja yhteiskunnassa ja vahvistetaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Merkittävä tekijä tällaisessa vuoropuhelussa on osapuolten vastavuoroinen kunnioitus ja luottamus, joka on tulosta aiemmista hyvään yhteistyöhön liittyvistä kokemuksista ja tällaisten neuvottelutulosten lisäarvosta. Jotta tällaiset neuvottelut olisivat mahdollisia, työmarkkinaosapuolten on oltava toisistaan ja hallituksesta riippumattomia (työmarkkinaosapuolten itsenäisyys). Näin ollen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu toimii työntekijöiden, työnantajien ja hallitusten eduksi. Maaliskuussa 2015

käynnistetyssä ”Uusi alku työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulle” -aloitteessa sekä kesäkuussa 2016 hyväksytyissä neuvoston päätelmissä ja Euroopan tason työmarkkinaosapuolten, komission ja puheenjohtajavaltion Alankomaiden neuvoston puolesta allekirjoittaman neljän osapuolen lausumassa ”Vahvan sosiaalisen vuoropuhelun elvyttäminen” kehoitetaan jäsenvaltioita ottamaan työmarkkinaosapuolet tiiviisti mukaan uudistusten ja politiikan suunnitteluun ja toteutukseen kansallisen käytäntöjen mukaisesti. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa ja uudessa työllisyyden suuntaviivassa 7 todetaan, että työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on yksi Euroopan unionin perusarvoista.

Euroopan unionissa on moninaisia kansallisia työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun järjestelmiä. Erot liittyvät pääasiassa erilaisiin institutionaalisiin puitteisiin ja työmarkkinaorganisaatioiden toimintavalmiuksiin, ja ne johtavat merkittävään vaihteluun työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun laadussa. Yhtä kaikille sopivaa mallia ei ole, mutta työmarkkinaosapuolten tarkoituksenmukaista osallistumista hyvissä ajoin politiikan suunnitteluun ja täytäntöönpanoon, myös siten, että tuetaan niiden valmiuksien parantamista, olisi pidettävä yhteisenä nimittäjänä kaikissa hyvin toimivissa ja vaikuttavissa kolmikantaisissa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun järjestelmissä. Sama koskee myös kahdenvälistä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua.

Työmarkkinaosapuolten valmiuksilla on merkittävä asema vuoropuhelun muovaamisessa. Työmarkkinaosapuolten jäsenyysluvut antavat joitakin viitteitä niiden valmiuksista edustaa eri osapuolten kollektiivisia etuja (kaavio 58). Mitä enemmän jäseniä ja mitä suurempi edustavuus, sitä vahvempi niiden ääni ja mandaatti kiistämättä on. Luvut eivät kuitenkaan anna täydellistä kuvaa. Esimerkiksi joissakin jäsenvaltioissa, joissa mitattu ammattiliittoihin kuuluminen on vähäistä (esim. Ranskassa), ammattiliitoilla saattaa olla laaja tuki myös niihin kuulumattomilta (ks. ammattiliittoihin kohdistuvaa luottamusta koskevat Eurobarometrin tiedot) ja vahvat valmiudet osallistua politiikan kehittämiseen. Useimmissa jäsenvaltioissa ammattiliittoihin kuuluminen on ollut laskussa 1980-luvulta lähtien; työnantajajärjestöihin kuuluminen on ollut vakaampaa. Yhteenlaskettujen jäsenyyslukujen lisäksi edustusrakenne – enemmän tai vähemmän pirstoutunut – voi myös vaikuttaa työmarkkinaosapuolten valmiuksiin, etenkin jos pirstoutunut edustus on heikosti koordinoitu.

Kaavio 58: Ammatillisen järjestäytymisen aste

Lähde: OECD ja ICTWSS-tietokanta (sitä lähdettä käytettiin, jossa oli tuoreimpia tietoja jäsenvaltioista). Huom.: Laskettu osuutena työntekijöistä, jotka ovat ammattiliiton jäseniä. Vuosi, jota tiedot koskevat: 2017 SE, 2016 AT, CZ, DK, FI, DE, HU, IE, IT, LT, NL, UK; 2015 BE, EE, FR, LV, LU, PT, SK, SI, ES; 2014 PL; 2013 CY, EL; 2012 HR, MT, BG ja RO. Työnantajajärjestöihin kuulumista koskevia tietoja on päivitetty harvemmin useissa jäsenvaltioissa; sen vuoksi niitä ei esitetä kaaviossa.

Valmiuksien parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä tukevat Euroopan rakenne- ja investointirahastot useissa jäsenvaltioissa. Taloudellista tukea on myönnetty muun muassa Bulgariassa, Kyproksella, Tšekissä, Kreikassa, Ranskassa, Liettuassa, Latviassa, Puolassa, Slovakiassa ja Portugalissa. Portugalissa Euroopan sosiaalirahasto ESR tukee työmarkkinaosapuolten valmiuksien parantamista, kun otetaan huomioon niiden merkittävä tehtävä työmarkkinainstituutioiden nykyaikaistamisessa. Tuen kohteena ovat esimerkiksi aktiivisen työmarkkinapolitiikan sekä ammatillisen koulutuksen hallinnointi ja täytöntöönpano. Latviassa ESR tukee kahdenvälisen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamista. Hankkeiden tavoitteena on laatia oikeudelliset puitteet työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun helpottamiseksi eri sektoreilla. Useissa jäsenvaltioissa on kuitenkin vielä varaa parantaa käytettävissä olevan EU-rahoituksen hyödyntämistä työmarkkinaosapuolten valmiuksien parantamiseksi.

Muuttuva työelämä tarjoaa uusia mahdollisuuksia työmarkkinaorganisaatioille mutta aiheuttaa myös uusia uhkia. Jo nyt erilaisiin työsopimusjärjestelyihin kuuluvien työntekijöiden järjestäytymismallit ovat hyvin erilaiset. Vakituksessa työsuhteessa olevat työntekijät kuuluvat ammattiliittoon merkittävästi yleisemmin kuin määräaikaiset työntekijät. Lisäksi useimmissa uudemmissa työmuodoissa ammatillinen järjestäytyminen on vähäistä. Alankomaissa tehdyn tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että tämä kehitys saattaa vaikuttaa työehtosopimusneuvottelujen tulokseen siten, että palkat nousevat vähemmän

aloilla, joilla on paljon riippumattomia työntekijöitä (ja vähän ammattiliittojen jäseniä) verrattuna muihin aloihin⁷⁹. Samalla laajenevan palvelualan yritykset kuuluvat vähemmän todennäköisesti työnantajajärjestöön kuin teollisuusalan yritykset. Viime vuosina työmarkkinaosapuolten organisaatiot ovat toteuttaneet aloitteita uusien jäsenten houkuttelemiseksi tai tiettyjen aliedustettujen ryhmien (nuorten ja alustatalouden työntekijöiden) äänen vahvistamiseksi toteuttamalla kohdennettuja strategioita ja rekrytointitoimia ja luomalla erityisiä organisaation sisäisiä rakenteita.⁸⁰

Työmarkkinaorganisaatioiden edustavuutta EU:ssa arvioidaan yleensä kahden eri periaatteen perusteella. Jotkin maat nojautuvat pääasiallisesti ”lainmukaisuuteen” eli tietyt lakisääteiset vaatimukset sääntelevät työmarkkinaosapuolten edustavuutta ja täsmentävät työehtosopimusneuvotteluihin osallistumista ja sitovia kollektiivisia sopimuksia koskevat edellytykset (esim. ammattiliiton vaalit tai jäsenyys ja työntekijöiden tai työnantajien järjestäytymisaste). Toisaalta jäsenvaltiot nojautuvat ”vastavuoroisen tunnustamisen” periaatteeseen, johon sisältyy työmarkkinaosapuolten itsesääntely. Monissa maissa on näiden kahden periaatteen yhdistelmä. Käytännössä avoimuuden puute voi vaikeuttaa eri organisaatioiden edustavuuden yksiselitteistä arviointia.⁸¹

Eurooppalaisessa ohjausjaksossa kiinnitetään yhä enemmän huomiota työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun. Vuonna 2017 työllisyyskomiteassa tehtiin ensimmäinen täysimittainen seurantatutkimus työmarkkinaosapuolten osallistumisesta uudistuksiin ja politiikkaan. Sen tukena olivat työllisyyden suuntaviivat, 14 jäsenvaltion tarkastelut ja maakohtaiset päätelmät. Kansallisten työmarkkinaosapuolten edustajat osallistuivat komitean kokoukseen ja esittivät näkemyksiään nykytilanteesta. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu toimii eri tavalla eri jäsenvaltioissa, mutta tarkastelussa tuli esiin joitakin useille jäsenvaltioille yhteisiä haasteita. Näitä ovat esimerkiksi työmarkkinaosapuolten valmiuksiin liittyvät ongelmat ja tarve enemmän ennakoitavissa olevaan, merkityksellisempään ja oikea-aikaisempaan työmarkkinaosapuolten kuulemiseen uudistusten eri vaiheissa. Monenvälisen tarkastelun päätelmien ja maakohtaisiin raportteihin sisältyvän tarkemman analyysiin perusteella komission toukokuussa ehdottamissa ja neuvoston heinäkuussa 2018 hyväksymissä maakohtaisissa suosituksissa annettiin vahvempi painotus työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulle. Kahden jäsenvaltion (Unkarin ja Romanian)

⁷⁹ DNB (2018), ”DNBulletin: Flexibilisering arbeidsmarkt gaat gepaard met daling arbeidsinkomensquote”, julkaistu 1. helmikuuta 2018.

⁸⁰ Ks. Employment and Social Developments in Europe, vuosien 2018 ja 2017 laitokset, luku 5.

⁸¹ Eurofound (2016), ”The concept of representativeness at national, international and European level”.

osalta suosituksissa kehoitettiin nimenomaisesti kehittämään työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua, ja useita muita jäsenvaltioita koskevien suositusten johdanto-osassa muistutettiin työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun tehtävästä ja joissakin tapauksissa siihen liittyvistä haasteista. Joissakin jäsenvaltioissa on selkeästi varaa parantaa työmarkkinaosapuolten valmiuksia ja tarjota niille asianmukaiset puitteet ennustettavissa olevaa ja oikea-aikaista kuulemistä varten, myös kaikissa eurooppalaisen ohjausjakson keskeisissä vaiheissa.

Myös kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kuulemisella on merkittävä tehtävä sen varmistamisessa, että uudistukset suunnitellaan ja toteutetaan tehokkaasti. Kuten heinäkuussa 2018 hyväksytyissä tarkistetuissa työllisyyspolitiikan suuntaviivoissa tuotiin esiin, jäsenvaltioiden olisi otettava tarpeen mukaan huomioon kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kokemus työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla ja käytettävä perustana kansallisia käytäntöjä. Jotta niiden osallistuminen politiikan haasteiden ja korjaustapojen yksilöintiin olisi hedelmällistä, on tärkeää, että vuoropuhelun perustana ovat avoimuuden, moniarvoisuuden ja läpinäkyvyyden periaatteet. Alustava näyttö⁸² viittaa siihen, että jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja siinä, missä määrin kansalaisyhteiskunnan sidosryhmät osallistuvat sekä eurooppalaiseen ohjausjaksoon että yleisemmin suunniteltujen uudistusten kuulemiseen. Sidosryhmien kuuleminen saattaa olla haasteellista maissa, joissa kansalaisyhteiskunta ei ole niin organisoitunut: erityisesti riittämättömät valmiudet osallistua aktiivisesti poliittiseen keskusteluun saattavat olla ongelma joissakin jäsenvaltioissa.

3.3.2 Poliittiset toimet

Joissakin jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa työsuhdeturvalainsäädäntöön liittyviä uudistuksia, joilla pyritään parempaan tasapainoon joustavuuden ja työsuhdeturvan välillä ja segmentoitumisen välttämiseen. Ranskassa otettiin tammikuussa 2018 käyttöön osana laajempaa työlainsäädännön uudistusta pakollinen virkaikään ja ikään perustuva vertailuarvo työntekijöille maksettavissa korvauksissa taloudellisin perustein tapahtuvissa laittomissa irtisanomistapauksissa. Tarkoituksena on yhdenmukaistaa samantapaisiin tapauksiin liittyviä summia ja helpottaa riita-asioden ratkaisua sovitteluvaiheessa. Erorahaa korotetaan 25 prosentilla, kun kyseessä on taloudellisista syistä perusteltu irtisanominen. Lisäksi

⁸² Kerätty esimerkiksi seminaarissa ”The Social Pillar and European Semester as tools for delivering social Europe – a reflection with civil society”, järjestetty 2. lokakuuta 2018 Brysselissä.

yritykset voivat panna enemmistösopimuksella täytäntöön vastavuoroisesti sovitun irtisanomismenettelyn (”Rupture Conventionnelle Collective”) vastineeksi työntekijälle maksettavasta korvauksesta (joka ei voi olla pienempi kuin yksilöllinen eroraha) neuvoteltuaan ammattiliittojen kanssa. Viranomaisten on hyväksyttävä mekanismin käyttö, jotta vältetään väärinkäytökset. Irtisanomisen kiistämiseen tarkoitetun oikeuskäsittelyn (häirintää ja syrjintää koskevia tapauksia lukuun ottamatta) aloittamisen määräaika lyhennettiin kahdesta yhteen vuoteen. Lisäksi työehtosopimusneuvotteluja koskevia sääntöjä tarkistettiin joulukuussa 2017 niin, että rajoitettiin joukkoirtisanomisen perusteena olevien talousvaikeuksien arvioinnin alaa. Yrityksen taloudellisten vaikeuksien arviointi on rajoitettu nyt kansalliselle alueelle eikä arviointia tehdä maailmanlaajuisesti. Näin yrityksillä on enemmän liikkumavaraa perustella joukkoirtisanomisia. Belgiassa irtisanomisaikaa lyhennettiin vuonna 2018 kunkin uuden työsopimuksen alkujaksolla (kahdesta yhteen viikkoon ensimmäisten kolmen kuukauden aikana ja neljästä kolmeen viikkoon neljännen kuukauden aikana) Kroatiaassa työlain muutoksella otettiin vuonna 2017 uudelleen käyttöön vuonna 2014 poistettu työnantajan mahdollisuus nostaa tuomioistuimessa kanne, jonka tarkoituksena on kumota työneuvoston päätös olla antamatta suostumusta suojeltujen työntekijöiden (esim. työneuvoston jäsenet, toimintarajoitteiset tai ikääntyneet työntekijät) irtisanomiseen. Italiassa korotettiin hiljattain työntekijän korvausta perusteettoman irtisanomisen tapauksessa.

Useissa jäsenvaltioissa ollaan suunnittelemassa alaa koskevia toimenpiteitä, jotka saatetaan hyväksyä lähitulevaisuudessa. Alankomaissa toimitettiin huhtikuussa 2018 julkiseen kuulemiseen kattava toimenpidepaketti (luonnos), jonka tarkoituksena on saada aikaan parempi tasapaino työsuhdeturvalainsäädännössä. Paketissa otetaan muun muassa käyttöön lisäperusteet (nk. ”kertymisperusteet”) vakituksessa työsuhteessa olevien työntekijöiden irtisanomiseksi, koeajan mahdollinen pidentäminen vakituisten työsuhteiden osalta (kahdesta viiteen kuukauteen), peräkkäisten määräaikaisten sopimusten keston pidentäminen kolmeen vuoteen (aiemmasta kahdesta vuodesta) ja mahdollisuus eriyttää työttömyysvakuutusmaksut työsopimuksen tyypin mukaan. Suomessa hallitus on valmistelemassa työsopimuslakiin muutosta, jonka tarkoituksena on helpottaa yksittäisten työntekijöiden irtisanomisperusteita enintään 10 henkeä työllistävissä yrityksissä. Tavoitteena on madaltaa uusien työntekijöiden palkkaamiskynnystä. Tähän yhdistettäisiin nuorten (alle 30-vuotiaiden) työttömien helpompi palkkaaminen määräaikaisilla sopimuksilla. Lakiluonnos oli kommenttikierroksella kesällä 2018. Saamiensa kommenttien perusteella hallitus muutti

yri­tysten kokoa 20 hen­keä työl­lis­tä­vistä 10 hen­keä työl­lis­tä­viin. Muu­to­kseen on suh­tau­du­ttu vaihtelevasti molempien toimenpiteiden laajan soveltamisalan vuoksi, jota jotkin tahot eivät pidä riittävän kohdennettuna.

Määräaikaisten sopimusten alalla joissakin jäsenvaltioissa ollaan vahvistamassa tiukempia ehtoja niiden käytölle (väärinkäytösten estämiseksi) tai antamassa enemmän vapautta työmarkkinaosapuolille neuvoteltaessa niiden puitteista. Tšekissä tuli heinäkuussa 2017 voimaan useita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on estää työvoiman vuokrausyritysten väärinkäytöksiä. Näihin sisältyvät tiukemmat seuraamukset sellaisen työvoiman vuokrausyrityksen vastuussa olevalle edustajalle, joka on menettänyt lupansa velvoitteiden rikkomisen vuoksi. Sloveniassa työsuojelutarkastuksia koskevaan lakiin tehdyillä muutoksilla pyritään estämään epätyypillisten työmuotojen laiton käyttö, muun muassa siviilioikeudellisiin sopimuksiin perustuva työ, ja rankaisemaan työnantajia, jotka eivät maksa palkkaa ajoissa. Jos tarkastaja toteaa, että työ suoritetaan laittomasti siviilioikeudellisen sopimuksen perusteella, työnantajan on tarjottava työntekijälle asianmukainen työsopimus kolmen päivän kuluessa. Ranskassa tehtiin mahdolliseksi alakohtaisten neuvottelujen meneminen kansallisen työla­insäädännön edelle määräaikaisten ja tilapäisten sopimusten ehtojen asettamisen osalta (ks. luku 3.1). Yritystason sopimukset voivat olla vähemmän suotuisia kuin alakohtaiset sopimukset, joiden osalta poistetaan mahdollisuus vahvistaa ”lukituslausekkeitä”. Portugalissa työmarkkinaosapuolet sopivat kesäkuussa 2018 kattavasta toimenpidepaketista työmarkkinoiden segmentoitumisen estämiseksi (vahvistamista lainsäädännöksi odotetaan vuoden 2018 loppuun mennessä). Muutoksia ovat muun muassa määräaikaisten sopimusten enimmäiskeston lyhentäminen kolmesta kahteen vuoteen (myös uusimisten) niin, että uusimisten kokonaiskesto ei ylitä alkuperäisen kauden kesto­a, määrittelemättömien sopimusten (”contratos de trabalho a termo incerto”) enimmäiskeston lyhentäminen kuudesta neljään vuoteen ja niiden perusteiden vähentäminen, joilla määräaika­isia sopimuksia voidaan käyttää nuorten työntekijöiden ja pitkäaikaistyöttömien palkkaamiseen. Samalla koeaikaa pidennetään 180 päivään ensimmäisen työsopimuksen ja pitkäaikaistyöttömien osalta. Kolmikantasopimuksessa esitetään myös työvoiman liiallisen vaihtuvuuden verottamista. ”Liiallisuuden” (alakohtainen) määritelmä annettaisiin lainsäädännössä, ja työmarkkinaosapuolet osallistuvat sen kehittämiseen. Kreikassa suunnitellaan alihankintatyötä tekevien työntekijöiden suojelun parantamista. Ensimmäistä kertaa otetaan käyttöön integroitu sääntöjärjestelmä, jossa vahvistetaan hankintayksikön, päätoimeksisaajan ja alihankkijan keskinäinen ja yhteinen

vastuu työntekijöistä, jotka suorittavat alihankintatyön. Tämä laajentaa työntekijöiden oikeuksien suojaa pakkojen, vakuutusmaksujen, irtisanomiskorvausten ja työtapaturmakorvausten osalta. Italiassa määräaikaisten sopimusten enimmäiskesto lyhennettiin 36 kuukaudesta 24 kuukauteen. Jatkosopimusten enimmäismäärä vähennettiin viidestä neljään, ja 12 kuukauden jälkeen jatko sallitaan vain, jos toimitetaan virallisesti uusia perusteita. Lailla korotettiin myös työnantajien maksamaa ylimääräistä sosiaaliturvamaksua määräaikaisen sopimuksen uusimisesta 0,5 prosenttiyksikköä. Määräaikaisten työsopimusten nojalla työskentelevien kiintiö on kasvatettu 20 prosentista 30 prosenttiin kaikista työntekijöistä, mutta nyt kiintiöön sisältyvät myös vuokratyöntekijät.

Uusien työmuotojen, mukaan luettuna alustatalouden työntekijät ja elinkeinonharjoittajat, osalta ollaan ottamassa käyttöön joitakin innovaatioita.

Ranskassa verkkoalustat hyväksyivät vapaaehtoisen sosiaalisen peruskirjan, jota sovelletaan itsenäisiin ammatinharjoittajiin. Peruskirjaan olisi sisällyttävä joukko periaatteita, joita sovelletaan verkkoalustoille rekisteröityneisiin itsenäisiin ammatinharjoittajiin, kuten alustojen osallistuminen työtapaturmavakuutukseen ja alustojen pakollisesti rahoittama koulutus itsenäisille ammatinharjoittajille. Belgiassa joustotyön (joita on jo ollut olemassa hotelli- ja ravintola-alalla) käyttö on laajennettu myös muille aloille, esimerkiksi vähittäiskaupan alalle. Eläkkeensaajat ja muut työntekijät, joiden työsopimus koskee vähintään neljää viidesosaa kokoaikaisesta työstä, voi hakea joustotyötä. Joustotyöstä saatavia tuloja ei veroteta eikä työntekijän tarvitse maksaa niistä sosiaaliturvamaksuja ja työnantajamaksuja on alennettu. Espanjassa vuonna 2017 tehdyllä itsenäisiä työntekijöitä koskevan lain uudistuksella on tarkoitus parantaa itsenäisten ammatinharjoittajien työn laatua, muun muassa sosiaalista suojelua ja työturvallisuutta. Uusilla toimenpiteillä laajennettiin 50 euron kiinteä sosiaaliturvamaksu kuudesta 12 kuukauteen ja otettiin käyttöön määrien päättämisessä enemmän joustavuutta. Uudistuksella myös tehdään eläkemaksuista freelance-työhön soveltuvia, edistetään työn ja yksityiselämän tasapainoa ja parannetaan koulutusmahdollisuuksia. Irlannin vuoden 2017 työlailla puututaan useisiin nykyisen työlainsäädännön aloihin matalapalkkaisten ja heikommassa asemassa olevien työntekijöiden osalta. Lain tarkoituksena on varmistaa, että työntekijät saavat paremmin tietoja työjärjestelyjensä luonteesta (ja perusehdoista) varhaisessa vaiheessa. On myös uutta, että jos työnantaja ei ilmoita perusehdoista tietyn ajan kuluessa, tämä on rikkomus. Lisäksi nollatuntisopimukset kielletään useimmissa olosuhteissa, käyttöön otetaan säännös, jonka mukaan vähän työtunteja sisältävällä sopimuksella työskentelevillä, jotka tekevät

johdonmukaisesti enemmän työtunteja kuin heidän työsopimuksessaan määrätään, on oikeus saada sen tuntimäärän mukainen sopimus, joka heijastaa paremmin todellisuutta, ja sellaisten työntekijöiden osalta otetaan käyttöön vähimmäismaksu, jotka kutsutaan työhön tietyksi ajaksi mutta jotka eivät tosiasiallisesti työskennelleet. Portugalissa suunniteltuun ”Contrato Geracao” -sopimuksen käyttöönottoon sisältyy kaksi osiota: tuki yrityksille, jotka palkkaavat samaan aikaan nuoren työttömän (tai ensimmäistä työpaikkaansa hakevan nuoren) ja ikääntyneen pitkäaikaistyöttömän, ja tuki nuoren työllistämiseen yhdessä ikääntyvän työntekijän osa-aikaeläkkeen kanssa.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimenpiteitä työajan organisoinnin alalla muttei aina sopeutumiskyvyn lisäämiseksi. Belgiassa modernisointiin ja yksinkertaistettiin vuonna 2017 useita osa-aikatyötä koskevia velvoitteita, muun muassa vähennettiin muodollisuuksia, jotka liittyvät kiinteään tai vaihtuvaan työvuorolistaan, ilmoittamiseen ja poikkeuksien seurantaan. Lisäksi ”urasäästöjä” koskevaa oikeuskehystä ruvettiin soveltamaan helmikuussa 2018. Edellyttäen, että alakohtaisella tai yritystasolla on sopimus, työntekijä voi kerryttää loma-aikaa ja käyttää sen myöhemmin. Lisäksi yksinkertaistettiin menettelyä, jolla yö- ja sunnuntaityö otetaan huomioon sähköisen kaupankäynnin yhteydessä. Ranskassa kilpailukyky sopimusten (*accords de compétitivité*) soveltamisalaa on laajennettu (ks. luku 3.1). Osana työmarkkinaosapuolten kanssa tehtyä kolmikantasopimusta työlain uudistuksesta Portugalissa on tarkoituksena poistaa yksilöllinen ”tuntipankki” ja yksilöllisesti sovitut kollektiiviset tuntipankit. Nyt voimassa oleva sopimus päättyy viimeistään vuoden kuluttua uusien sääntöjen täytäntöönpanosta. Uudet sopimukset tehdään osana työehto- tai ryhmäsopimuksia työntekijän kuulemisen jälkeen. Toimenpiteessä täsmennetään päivittäisten työtuntien rajat, työntekijöiden hyväksymisaste ja suosituimmuuskohtelun periaatteen käyttö.

Useissa jäsenvaltioissa on toteutettu toimenpiteitä pimeän työn estämiseksi, työturvallisuuden parantamiseksi ja/tai työsuojeluviranomaisten vahvistamiseksi. Bulgariassa julkisia hankintoja koskevaan lakiin tehdyllä muutoksella on vuoden 2017 lopusta lähtien säännelty julkiseen hankintamenettelyyn osallistujan poistamista, jos sille on edeltävän kolmen vuoden aikana määrätty seuraamuksia pimeän työn käytöstä. Vaatimusta sovelletaan myös alihankkijoihin, jotka ovat pääasiassa pien- ja mikroyrityksiä (usein rakennusalalla). Myös tiedotuskampanjoita on toteutettu riskiryhmien valistamiseksi pimeästi maksettuihin palkkoihin liittyvistä haitoista, muun muassa pienemmistä sosiaaliturvamaksuista. Kreikassa saatiin vuonna 2018 toimintaan tietojen automaattinen vaihto eri ministeriöiden ja työmarkkinalaitosten sekä poliisin tietokantojen välillä. Lisäksi tarkistettiin järjestelmää,

jonka mukaan määrätään sakkoja työnantajille, jotka eivät ole ilmoittaneet työntekijöistään. Sakkoa alennetaan merkittävästi, jos työnantaja palkkaa pimeän työntekijän kokoaikaisella työ sopimuksella 10 päivän kuluessa tarkastuksesta (tavoitteena on kannustaa pimeän työn muuttamista viralliseksi työksi). Espanjan strategisella suunnitelmalla (2018–2020), josta on sovittu autonomisten yhteisöjen kanssa ja josta on kuultu työmarkkinaosapuolia, pyritään vahvistamaan työsuojeluviranomaisten valmiuksia ja jäsentelemään niiden toimintaa konkreettisella ja mitattavissa olevalla tavalla. Siinä kiinnitetään huomiota myös haasteisiin, joita aiheutuu uusista työmuodoista, työoloista ja syrjimättömyydestä työpaikalla. Virossa hyväksyttiin toukokuussa 2018 työterveys- ja työturvallisuussäädökseen muutos, jolla parannetaan suojaa työpaikan terveysvaaroilta ja varmistetaan, että turvallisuusohjeet ja ensiapukoulutus on mukautettu yrityksen erityisominaisuuksien mukaan. Sloveniassa ollaan toteuttamassa toimia epätyypillisten työmuotojen lainvastaisen käytön estämiseksi, kuten edellä mainittiin. Lisäksi työsuojeluviranomaisille annetaan lisävaltuuksia tutkia tapauksia, joissa palkkoja ei ole maksettu (yksi yleisimmistä rikkomuksista vuodesta 2009 lähtien). Kyproksella tarkistetaan työsuojelutarkastusjärjestelmää, jotta voidaan parantaa sen tehokkuutta ja vaikuttavuutta pimeän työn torjumiseksi. Tähän sisältyy sakkojen korottaminen ja työsuhteen aloittamista koskevan sähköisen ilmoituksen käyttöönotto. Lisäksi tulevien kuukausien aikana hyväksyttäneen uusi laki, jossa säädetään keskitetyn työsuojeluviranomaisen perustamisesta. Portugalissa on käynnissä työsuojelutarkastajien rekrytointiprosessi ja uusien kilpailujen avaaminen. Lisäksi estääkseen pimeää tai vain osittaisesti ilmoitettua työtä Portugalissa on suunnitelmissa pidentää erittäin lyhytaikaisten työ sopimusten enimmäiskesto 15:sta 35 päivään (vuotuinen enimmäiskesto 70 päivää samalla työnantajalla). Vuokratyön käyttöön liittyvää läpinäkyvyyttä vahvistetaan tekemällä pakolliseksi työntekijälle ilmoittaminen syistä, joiden vuoksi käyttäjäyrityksen ja vuokratyöyrityksen välinen sopimus päätetään.

Jäsenvaltioissa on toteutettu suhteellisen harvoja poliittisia toimenpiteitä aktiivisen työmarkkinapolitiikan järjestelmien vahvistamiseksi jatkuvista haasteista huolimatta.

Kreikassa ollaan panemassa täytäntöön uusi aktiivisen työmarkkinapolitiikan toteutusjärjestelmä, jolla tähdätään aktivointipolitiikan vaikuttavuuden lisäämiseen parantamalla profilointi- ja yhteensovittamistoimia. Aktiivisen työmarkkinapolitiikan parempi kohdentaminen on keskeisen tärkeää, jotta näistä uudistuksista saadaan parempia tuloksia. Tähän mennessä yhdessä paikallisessa työvoimatoimistossa on käynnistetty yli 2 000 työttömään kohdistuva pilottihanke. Kyproksella on käynnistetty aktiivista

työmarkkinapolitiikkaa varten hiljattain kehitetyn seuranta- ja arviointijärjestelmän pilottivaihe. Tarkoituksena on parantaa työmarkkinatoimenpiteiden vaikuttavuutta. Järjestelmän avulla poliittiset päättäjät pystyvät suunnittelemaan ja tarkistamaan paremmin käynnissä olevia työmarkkinaohjelmia. Espanjassa on kehitetty laajat strategiset puitteet kansallisen työllisyysjärjestelmän koordinoitua varten. Toimenpiteessä vahvistetaan organisatoriset puitteet kaikille toimille, jotka pannaan täytäntöön Espanjan kansallisen työllisyysjärjestelmän puitteissa vuosina 2017–2020, ja se toimii perustana aktiivisen työmarkkinapolitiikan, koulutustoimien ja monien muiden alueellisten työvoimapalvelujen suunnittelulle ja hallinnoinnille. Siinä myös vahvistetaan puitteet periaatteiden, tavoitteiden, välineiden ja taloudellisten resurssien määrittelyä varten.

Jäsenvaltioissa priorisoidaan yksilöllisempien palvelujen tarjoamista. Virossa laajennetaan aktiivisen työmarkkinapolitiikan soveltamisalaa tiettyihin työssäkäyviin henkilöihin työttömyyden ehkäisemiseksi. Kohderyhmään sisältyvät henkilöt, jotka työskentelevät palvelu- tai valtuutusopimuksen nojalla ja joiden ansiot ovat kansallisen keskipalkan suuruiset. Julkisten työvoimapalvelujen menot kohdistuvat vakaasti aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan ja henkilöresursseihin, ja tällä on tarkoitus puuttua sitkeisiin haasteisiin. Unkarissa on toteutettu lisätoimia julkisten töiden järjestelmän haasteisiin puuttumiseksi panemalla täytäntöön ohjelmia, joilla lisätään siirtymistä tästä järjestelmästä yleisille työmarkkinoille. Työpaikkojen luomiseen tähtäävässä ohjelmassa julkisten töiden järjestelmästä tulevan henkilön työllistäminen katsotaan oikeutetuksi ensisijaiseen tukeen, ja kahdesta muusta ohjelmasta annetaan rekrytointikannustimia tai -bonuksia tai tarjotaan mentorointia julkisten töiden järjestelmästä tuleville, jotta voidaan helpottaa heidän integroitumistaan yleisille työmarkkinoille.

Aktiivisen työmarkkinapolitiikan koulutuskomponenttien kehittämiseksi toteutetaan edelleen toimenpiteitä. Kroatiassa on hyväksytty aktiivisen työmarkkinapolitiikan paketti, joka sisältää yhdeksän toimenpidettä. Uudessa paketissa kiinnitetään enemmän huomiota koulutukseen ja työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen, etenkin nuorten, ikääntyneiden työntekijöiden ja pitkäaikaistyöttömien osalta. Itsenäistä ammatinharjoittamista myös tuetaan enemmän. Lisäksi annetaan tukia työnantajille, jotka työllistävät yli 50-vuotiaita. Ranskassa investoidaan edelleen ammatilliseen koulutukseen ja oppisopimuskoulutukseen osaamista koskevan investointisuunnitelman kautta (*Plan d'Investissement dans les compétences*, ks. luku 3.2). Tavoitteena on tarjota pätevöittävää koulutusta 1 miljoonalle työttömälle, joiden

osaamistaso on matala, ja 800 000 NEET-nuorelle osittain valmistelemalla heitä oppisopimuskoulutusta varten.

Julkiset työvoimapalvelut noudattavat uudistussuunnitelmaansa, jolla pyritään parantamaan institutionaalisia valmiuksia nyt, kun työttömyys on laskussa. Tätä varten julkiset työvoimapalvelut hyödyntävät entistä enemmän osallistumistaan vertailuoppimishankkeeseen, joka toteutetaan Euroopan julkisten työvoimapalvelujen verkostossa. Vertailuoppimisella on vuodesta 2015 lähtien tuettu julkisia työvoimapalveluita, jotta ne tulisivat paremmin tietoisiksi vahvuuksistaan samoin kuin lisäparannuksia edellyttävistä aloista. Tavoitteena on tarjota parempia palveluja julkisten työvoimapalvelujen asiakkaille. Rekisteröityneiden työnhakijoiden määrä on pudonnut vakaasti viime vuosina, joten julkisten työvoimapalvelujen on jaettava resurssejaan uudelleen strategisesti asiakkaiden tarpeiden mukaan. Jotkin kohderyhmät, kuten pitkäaikaistyöttömät ja yhä enenevässä määrin ikääntyneet työntekijät, vaativat edelleen intensiivistä tukea useimpien julkisten työvoimapalvelujen asiakaskunnan ikääntyessä. Liettuassa ollaan muuttamassa julkisten työvoimapalvelujen toimintaa ja optimoidaan resursseja niin, että voidaan parantaa toimintaa asiakkaiden kanssa ja vähentää kullakin käsittelijällä hoidettavana olevia tapauksia 400:sta 300:aan. Kyproksella vahvistetaan ja nykyaikaistetaan julkisia työvoimapalveluja vuosina 2014–2020 toteuttamalla uudistustoimenpiteitä palvelujen vahvistamiseksi. Hiljattain rekrytoitiin 20 uutta ohjaajaa/neuvojaa, jotta voidaan vastata uuteen toimeksiantoon tehokkaammin ja vaikuttavammin pantaessa täytäntöön nuorisotakuuta ja neuvoston suositusta pitkäaikaistyöttömien integroimisesta työmarkkinoille. Lisätoimenpiteillä, joihin sisältyvät työllisyysneuvojen koulutus, julkisten työvoimapalvelujen virkailijoiden koulutus, työntekijäehdokkaiden sijoitusjärjestelmän vahvistaminen ja tietotekniikka-alustan perustaminen, parannetaan palveluja sekä työnhakijoiden että työnantajien kannalta. Espanjassa on toteutettu toimia julkisten työllistämisen- ja työskentelyedellytysten parantamiseksi vuonna 2018. Ministeriö ja työmarkkinaosapuolet allekirjoittivat asiakirjan, jossa ne sitoutuivat edistämään julkishallinnon työntekijöiden ostovoimaa elvyttäviä ja työoloja parantavia toimenpiteitä. Toimenpidettä edeltää huhtikuussa 2017 tehty sopimus määrääikaisten työsopimusten osuuden vähentämisestä julkisella sektorilla 8 prosenttiin vuonna 2020 vakituksia virkoja koskevilla rekrytoinneilla (noin 250 000). Kreikassa julkisten työvoimapalvelujen uudistusta on jatkettu vuosina 2017 ja 2018 niiden toimivuuden parantamiseksi. Uutta profilointimenetelmää kokeiltiin syksyllä 2017 ja sen käyttöönotto aloitetaan vuonna 2018. Kehitteillä on myös uusi väline taitojen arviointiin. Vuoden 2018

alkupuoliskolla ryhdyttiin rekrytoimaan lisää työllisyysneuvoja, ja tämän ansiosta neuvojen määrän pitäisi lähes kaksinkertaistua vuoden 2018 loppuun mennessä. Itävallassa on toteutettu toimia, joilla arvioidaan ja suunnitellaan julkisten työvoimapalvelujen tehokkaampaa hallinnointia muun muassa tarkastelemalla ja tarkistamalla kaikkia julkisten työvoimapalvelujen välineitä, jotka on tarkoitettu tehokkaaseen integroitumiseen työmarkkinoille. Etusijalle on asetettu työpaikkakohtainen koulutus ja pätevyys yhteistyössä työnantajien kanssa. Myös työllisyyden kannustimia on lisätty.

Julkisten työvoimapalvelujen on tiivistettävä yhteistyötään työnantajien ja paikallisviranomaisten kanssa, jotta voidaan vastata työmarkkinoiden tiukempiin vaatimuksiin. Tätä varten julkiset työvoimapalvelut ovat kehittämässä kattavia työnantajien sitoutumisstrategioita, joissa määritellään erilaisia lähestymistapoja työnantajien segmentoitumiseen ja työnantajapalvelujen organisointiin. Useimmilla julkisilla työvoimapalveluilla on työnantajapalvelujen koordinoitiin tarkoitettu keskustaso, minkä lisäksi työnantajille tarjotaan palveluja alue- ja paikallistasolla. Lisäksi julkisten työvoimapalvelujen olisi määriteltävä työnantajille tarjottujen palvelujen yhteiset vähimmäisvaatimukset, joihin sisältyy myös tyytyväisyyden mittaaminen. Italiassa ja Espanjassa julkisten työvoimapalvelujen keskusviranomaiset (Italiassa ANPAL ja Espanjassa SEPE) ovat helpottamassa vastavuoroista oppimista alueiden välillä hyvin toimintatapojen vaihtamiseksi, jotta voidaan parantaa työnantajille tarjottavia palveluja. Liettuassa julkiset työvoimapalvelut aikovat luoda mallin kunnallisten työvoimapalvelujen yhteistyöstä, jossa tarjotaan yhteisiä toimenpiteitä sosiaaliturvan saajien aktivoimiseksi. Mallia on täydennettävä täytäntöönpanosuunnitelmalla.

Jäsenvaltioissa on jatkettu pitkäaikaistyöttömiä koskevan neuvoston suosituksen⁸³ täytäntöönpanoa. Vuonna 2018 tehdyssä itsearvioinnissa jäsenvaltioissa näkyi 15 prosentin nousu pisteissä vuoteen 2016 verrattuna. Suurinta edistys oli jäsenvaltioissa, joissa järjestelmät ovat vähiten kehittyneitä. Työttömien rekisteröitymisen alalla eri maissa on omaksuttu erilaisia lähestymistapoja ja kannustimia rekisteröitymisen edistämiseksi. Tehokkaimpia ovat ne, joissa rekisteröityminen liitetään oikeuteen saada jonkin muotoisia etuuksia tai palveluja. Työmarkkinoiden ulkopuolella olevien saavuttamisessa on kuitenkin edelleen sijaa parannuksille useissa jäsenvaltioissa (esim.

⁸³ Tiedot perustuvat päätelmiin, jotka on tehty työllisyyskomitean tarkastelussa pitkäaikaistyöttömien integroimisesta työmarkkinoille 3. lokakuuta 2018 annetun neuvoston suosituksen täytäntöönpanosta. Perusteellinen arviointi on tekeillä, ja se julkaistaan vuoden 2019 alussa yhdessä neuvoston raportin kanssa.

Bulgariassa, Virossa ja Romaniassa). Yhden ainoan palvelupisteen tarjoamiseen sovelletaan myös monia lähestymistapoja: joissakin maissa on yritetty integroida kaikki palvelut yhteen palvelupisteeseen (esim. Suomessa, Saksassa ja Irlannissa), toisissa taas on ”siltapalveluita”, jotka yhdistävät toisiinsa eri laitokset tai viranomaiset (esim. Kyproksella ja Alankomaissa). Sosiaali- ja työllisyysviranomaisten ja -palvelujen toimiva koordinointi on edelleen haasteena monissa jäsenvaltioissa (esim. Kroatiassa, Kreikassa, Unkarissa, Latviassa, Romaniassa ja Espanjassa). Usein tätä vielä monimutkaistavat tietosuojan ja resursseihin liittyvät haasteet. Tilanteen parantamiseksi on suunnitteilla toimia, mutta käytännön toteutusta vielä odotellaan. Lähes kaikissa jäsenvaltioissa on laadittu työllistymissopimuksia jossakin muodossa, mutta niistä puuttuu joitakin osatekijöitä, etenkin perusteellinen arviointi tarvittaessa. Joissakin jäsenvaltioissa (esim. Tšekissä, Kreikassa ja Slovakiassa) ei ole vielä siirrytty kohdennetumpaan/yksilöllisempään tapausten käsittelyyn pitkäaikaistyöttömien kohdalla. Yhteyksien lisääminen työnantajiin sisältää monenlaisia toimia. Työmarkkinaosapuolten kanssa on yleensä tehty sopimuksia, joskaan nämä eivät aina näy paikallistasolla. Joissakin jäsenvaltioissa (esim. Kreikassa, Portugalissa, Sloveniassa ja Ruotsissa) osa julkisten työvoimapalvelujen työntekijöistä on osoitettu työskentelemään yhdessä työnantajien kanssa, mikä vaikuttaa hyvältä lähestymistavalta. Toisissa jäsenvaltioissa (esim. Kroatiassa, Ranskassa ja Italiassa) taas on edelleen tarvetta parannuksille, etenkin strategisempien kumppanuuksiin ja lähestymistapoihin liittyen.

Jäsenvaltiot tarjoavat pitkäaikaistyöttömille yksilöllisempää tukea ja paremmin integroituja palveluja. Bulgariassa on nyt allekirjoitettu työllistymissopimuksia pitkäaikaistyöttömien ja työvoimatoimiston välillä. Niihin sisältyy ehdotuksia tietyistä työvoimapalveluista ja läheteitä muiden laitosten tarjoamien palvelujen piiriin. Tammikuusta 2018 lähtien työvoima- ja sosiaaliviranomaisten yhteiset liikkuvat tiimit ovat tarjonneet kattavaa ja integroitua perhe- ja työllisyysneuvontaa syrjäisillä alueilla asuville työttömille. Romaniassa on käynnissä pilottihanke, jolla on tarkoitus perustaa integroituja tiimejä käsittelemään samanaikaisesti useita haasteita (sosiaalisia sekä koulutukseen ja terveyteen liittyviä) yhdessä julkisten työvoimapalvelujen kanssa. Pilottihanke toteutetaan 139:ssä kaikkein heikoimmassa asemassa olevassa kunnassa, jotka on valittu köyhyyskarttojen ja hallituksen sopimien kriteerien perusteella. Hanketta on tarkoitus laajentaa myöhemmin. Sloveniassa hyväksyttiin vuosiksi 2017–2020 sosiaalisen aktivoinnin ohjelmia, joiden tarkoituksena on kannustaa vaikeimmin työllistettävien ja heikoimmassa asemassa olevien 12 500 ihmisen integroitumista yhteiskuntaan ja työmarkkinoille. Tavoitteena on varustaa nämä

ihmiset taidoilla, joiden avulla heidän on helpompi päästä työmarkkinoille. Irlannissa vapaaehtoinen YESS-järjestelmä (Youth Employment Support Scheme) on suunnattu nuorille työnhakijoille, jotka ovat pitkäaikaistyöttömiä tai joilla on merkittäviä esteitä työsaannissa. YESS-järjestelmällä on tarkoitus antaa mahdollisuus oppia työhön liittyviä ja sosiaalisia perustaitoja tukea antavassa ympäristössä työharjoittelussa. Työharjoittelujaksojen normaalikesto on kolme kuukautta, joka on mahdollisuus pidentää kuuteen tai yhdeksään kuukauteen sen jälkeen, kun tapausta hoitava henkilö on tarkastellut saavutettua edistymistä.

Yleisiä poliittisia toimenpiteitä pitkäaikaistyöttömien integroimiseksi työmarkkinoille ovat tuet ja kannustimet. Kyproksella on käynnistetty ohjelma, josta tarjotaan kannustimia työttömien palkkaamiseksi yksityissektorille. Tuki myönnetään vain työsuhteen 6 ensimmäisestä kuukaudesta. Järjestelmää on hyödyntänyt 946 yritystä ja työpaikan on saanut 2 472 osallistujaa. Luxemburgissa käyttöön otetulla uudella toimenpiteellä on tarkoitus luoda pitkäaikaistyöttömille tuettuja vakituksia työpaikkoja, jotka vastaavat työnantajien uusia tarpeita. Toimenpide on kohdennettu yli 30-vuotiaisiin pitkäaikaistyöttömiin, ja siinä on yli 50-vuotiaita koskevia erityistoimia, jotka mahdollistavat työvoimakustannusten täysimääräisen hyvityksen eläkeikään asti. Toisaalta työmarkkinatilanteen kohentuessa Ranskassa on supistettu tuettuja työpaikkoja koskevaa järjestelmää (ks. myös jakso 3.1.2). Itävallassa on toteutettu toimenpiteitä pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi kiristämällä seuraamuksia, lisäämällä ehtoja, joiden mukaan työttömän on otettava työpaikka vastaan pitkänkin työmatkan päästä (2,5 h/päivä), ja yhdistämällä työttömyysetuuksia ja sosiaalitukea. Yleisenä tavoitteena on luoda vahvempia kannustimia, jotta työttömät ottaisivat työpaikan vastaan, vähentää työttömyyttä ja tehostaa työmarkkinapolitiikkaa. Ruotsissa otettiin käyttöön ”perehdytystyöpaikat”, jotka on tarkoitettu pitkäaikaistyöttömille tai hiljattain saapuneille maahanmuuttajille ja joihin voidaan joustavasti yhdistää koulutusta. Palkkatukea voidaan myöntää työpaikkoihin, joissa bruttomääräinen kuukausipalkka on enintään 20 000 SEK/kuukausi (noin 1 950 euroa), ja tuki voi olla enintään 80 prosenttia. Slovenia otti käyttöön yli 58-vuotiaiden vakituista työsuhdetta varten myönnettävän tuen näiden henkilöiden eläkkeellejääntiin asti. Etusijalla ovat työttömyysetuutta ja sosiaaliavustuksia saavat. Tuen määrä on 11 000 euroa, ja se maksetaan työnantajalle kahdessa osassa (puolet rekrytoinnin yhteydessä ja puolet 18. palkan jälkeen).

Yksityissektorin kanssa tehtävällä yhteistyöllä vahvistetaan edelleen siirtymistä yleisille työmarkkinoille. Ruotsissa testataan sopimuksia, joilla edistetään pääsyä työmarkkinoille. Niillä annetaan pitkäaikaistyöttömille, erityisesti ulkomaille syntyneille naisille, mahdollisuus

saada työtä työnantajalta, joka kuuluu näitä sopimuksia koskevan työehtosopimuksen piiriin. Sopimukset perustuvat työmarkkinaosapuolten tekemään ehdotukseen, ja tarkoituksena on luoda uusi malli, jonka avulla saadaan enemmän ihmisiä työmarkkinoille ja helpotetaan taitojen tarjontaa työnantajille tulevaisuudessa, myös ruotsin kurssien ja muiden lyhytaikaisten koulutusohjelmien kautta. Maltalla yhteisötyöjärjestelyä, jossa sijoitetaan pitkäaikaistyöttömiä työhön, ollaan tarkistamassa, jotta varmistetaan, että ne, jotka ovat vaarassa etäännyä työmarkkinoilta, työllistetään virallisesti ja pysyvät aktiivisina.

Työttömyysetuuksien hiljattaisissa uudistuksissa on keskitytty enimmäkseen vahvistamaan aktivointivaatimuksia. Suomessa työttömät työnhakijat ovat saaneet tammikuusta 2018 lähtien täyttä työttömyysetuutta vain, jos he saavat myös palkkatuloa tai osallistuvat palveluihin, jotka parantavat heidän työllistymisnäkömiään (näihin sovelletaan joitakin enimmäismääriä). Jos työnhakija ei osoita vaadittua aktiivisuutta 65 päivän seurantakauden aikana, seuraavilta 65 päivältä maksettavaa työttömyysetuutta alennetaan 4,65 prosenttia. Hallitus on lisäksi valmistelemassa lainsäädäntöä, jonka mukaan työttömän työnhakijan on haettava yhtä työpaikkaa viikossa tai työttömyysetuutta leikataan. Ehdotuksesta kuullaan parhaillaan työmarkkinaosapuolia, mutta sekä työntekijä- että työnantajapuoli ovat suhtautuneet siihen varauksellisesti, koska se saattaa johtaa siihen, että työnhakija hakee työpaikkaa aikomattakaan ottaa sitä vastaan. Sloveniassa irtisanottujen työntekijöiden on lokakuusta 2017 lähtien ilmoitettava työvoimapalveluun jo irtisanomisajan aikana, jos työsopimus on päätetty liiketoimintaan tai epäpätevyyteen liittyvistä syistä. Jos irtisanottu ei ilmoittaudu, kolmelta ensimmäiseltä työttömyyskuukaudelta maksetaan alemmaa työttömyysetuutta (60 prosenttia eikä 80 prosenttia viitepalkasta). Lisäksi matalan koulutustason työntekijät, joiden ammattiin ei kohdistu suurta kysyntää, saavat edelleen 20 prosenttia työttömyysetuudestaan enintään 12 kuukautta sen jälkeen, kun he löytävät työpaikan. Ranskassa osana *Liberté de Choisir son Avenir Professionnel* -lakia (vapaus valita ammatillinen tulevaisuus) sovelletaan tiukempaa valvontaa työnhakuun. Sen vastapainoksi on lisätty räätälöityjä liitännäistoimenpiteitä. Eri sektoreita kannustetaan neuvottelemaan sopimuksia kestävämpien työmuotojen edistämiseksi, mutta jos työehtosopimusneuvottelut epäonnistuvat, hallitus voi puuttua asiaan. Työttömyysetuutta saavat henkilöt voivat myös harjoittaa osa-aikaista toimintaa, tietyn rajoituksin. Lisäksi työttömyysetuutta, jota aiemmin rahoitettiin pelkästään sosiaaliturvamaksuista, täydennetään yleisemmästä verosta ("CSG-Contribution sociale généralisée"). Tammikuun 1. päivästä 2019 lähtien työttömyysvakuutusneuvotteluille asettaa

kehykset hallitus, joka päättää kokonaismäärärahoista ja tavoitteista. Etuuksia myönnetään myös tietyin edellytyksin itsenäisille ammatinharjoittajille ja työntekijöille, jotka irtisanoutuvat. Espanjassa on suunnitteilla yleisen sosiaaliturvakortin käyttöönotto. Tarkoituksena on kerätä kaikkien ihmisten saamista sosiaalietuuksista sekä mahdollisista tilanteista, jotka antavat oikeuden sosiaalietuuksiin (esim. huollettavuus, toimintarajoitteisuus, työttömyys tai suurperhe). Sen odotetaan parantavan viranomaisten välistä koordinoitua, tehostavan sosiaalietuuksia ja viime kädessä auttavan havaitsemaan tilanteet, joissa ihmiset ovat haavoittuvassa asemassa. Yleisen sosiaaliturvakortin suunnittelu ja kehittäminen saatiin päätökseen vuoden 2017 lopussa ja hyväksymistä odotetaan vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä.

Osana käynnissä olevia uudistuksia joissakin tapauksissa työttömyysetuuksien kelpoisuusedellytyksiä on muutettu, usein tiukennettu. Bulgariassa korotettiin vuonna 2018 työttömyysetuuden vähimmäistasoa 7,2 bulgarian levistä (noin 3,7 euroa) 9 bulgarian leviin (noin 4,6 euroa) päivää kohti. Enimmäistaso on 74,3 bulgarian leviä (38 euroa). Samalla kelpoisuusvaatimuksia on tiukennettu. Vakuutetun on täytynyt työskennellä vähintään 15 kuukautta viimeisten 18 kuukauden aikana (aiemmin 9 kuukautta viimeisten 15 kuukauden aikana). Tämä tiukennus vaikuttaa todennäköisesti nuoriin työntekijöihin ja henkilöihin, joiden työura on ollut katkonainen, etenkin kausityöntekijöihin ja epävarmoissa työsuhteissa oleviin. Portugalissa on menty toiseen suuntaan ja on lyhennetty ensimmäisen työttömyysetuuden saamisen karenssiaikaa määräaikaisen sopimuksen päätyttyä 180 päivästä 120 päivään. Itävallassa on suunnitteilla toimenpidepaketti pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi. Siinä tiukennetaan työttömyysetuuksien saajien liikkuvuutta koskevia sääntöjä (työttömän on otettava työpaikka vastaan pitkänkin työmatkan päästä, enintään 2,5 h/päivä), poistetaan työttömyysetuusoikeuden pidentäminen sairauden vuoksi (sairaalahoitoa lukuun ottamatta) ja rajoitetaan marginaalisen työllisyyden kestoa työttömyysetuuden saamisen aikana. Yleisenä tavoitteena on luoda vahvempia kannustimia, jotta työttömät ottaisivat työpaikan vastaan, vähentää työttömyyttä ja tehostaa työmarkkinapolitiikkaa.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimia työntekijöiden ja oppijoiden (sisäisen ja ulkoisen) liikkuvuuden edistämiseksi. Tavoitteena on parantaa työllistävyyttä ja taitojen kehittämistä ja/tai houkutella ulkomaisia työntekijöitä aloilla, joilla on puutetta työvoimasta. Suomessa otettiin vuonna 2018 käyttöön toimenpiteitä, joilla tuetaan työttömien työnhakijoiden alueellista liikkuvuutta ja päivittäisiä työmatkoja. Näihin sisältyvät liikkuvuusavustus (nyt mahdollinen myös osa-aikatyöhön, jossa työaika on alle 18

tuntia/viikko ja työhön liittyvään koulutukseen) ja kohdennettu tiedottaminen liikkuvuuteen myönnettävästä taloudellisesta tuesta. Liikkuvuusavustusta voidaan korottaa, jos työmatka on poikkeuksellisen pitkä. Työmarkkinaosapuolia kuultiin uudistuksesta. Latviassa laajennettiin työttömien liikkuvuustukitoimenpiteet vuonna 2018 koskemaan myös pääkaupunkia (Riika ei aiemmin kuulunut soveltamisalaan). Toimenpiteet kattavat muilta alueilta työpaikan vastaanottavien henkilöiden alueellisen liikkuvuuden mutta myös sellaisten henkilöiden, jotka osallistuvat johonkin aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimeen, mukaan luettuna nuorisotakuu, tuettu työllistyminen ja ammatillisen koulutuksen toimet. Joulukuussa 2017 käynnistettiin tukitoimia, joilla houkutellaan lääketieteen ammatinharjoittajia (lääkäreitä ja sairaanhoitajia) työhön muualle kuin Riikaan. Latviassa hyväksyttiin myös luettelo 237 korkeaa koulutusta vaativasta ammatista, joissa on tällä hetkellä merkittävä työvoimapula ja jotka voisivat houkutella kolmansien maiden kansalaisia. Näissä tapauksissa sovelletaan joitakin etuuskohtelun mukaisia ehtoja työntekijöihin, jotka haluavat saada EU:n sinisen kortin. Puolassa perustettiin vuonna 2017 akateemisia vaihtoja käsittelevä kansallinen virasto, jonka odotetaan helpottavan Puolan korkeakoulujen kansainvälistymistä akateemista liikkuvuuden laatua edistävän tuen kautta. Bulgariassa hyväksyttiin yksinkertaistettu sinisen kortin hyväksymismenettelyä kolmansien maiden kansalaisten osalta. Tarkoituksena on helpottaa tieto- ja viestintäteknologian pätevien asiantuntijoiden, teollisuustuotannon insinöörien ja muiden alojen asiantuntijoiden puutetta. Muutoksilla mahdollistetaan myös sinisen kortin myöntäminen enintään neljäksi vuodeksi, kun aiemmin se myönnettiin vain vuodeksi. Virossa muukalaislain muutoksella jätetään huipputason asiantuntijat maahanmuuttokiintiön ulkopuolelle ja pidennetään lyhytaikaisen työllistämisen enimmäispituus 12 kuukauteen muttei muuteta maahanmuuttokiintiötä.

Kansallisten työmarkkinaosapuolten osallistuminen työllisyys- ja sosiaalipolitiikan uudistusten laatimiseen ja toteuttamiseen vaihtelee jäsenvaltioiden välillä. Osallistumisen laatu ja muoto heijastelevat kansallisia institutionaalisia puitteita ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun käytäntöjä. On huomionarvoista, että useista jäsenvaltioista puuttuu oikea-aikainen ja merkityksellinen vuoropuhelu. Samaan aikaan työmarkkinaosapuolet ovat kuitenkin viimeisten 18 kuukauden aikana osallistuneet merkityksellisten poliittisten uudistusten suunnitteluun useissa jäsenvaltioissa.⁸⁴ Työmarkkinoiden toimivuutta koskevasta uudesta lainsäädännöstä ja toimenpiteistä on keskusteltu tai sovittu esimerkiksi Bulgariassa,

⁸⁴ Työmarkkinaosapuolten osallistumista hiljattaisiin uudistuksiin koskeva tarkka analyysi löytyy Eurofoundin julkaisusta ”Social dialogue practices within the context of the EU Semester” (2019), ei vielä julkaistu.

Kroatiassa, Tanskassa, Suomessa, Alankomaissa, Portugalissa ja Ruotsissa (maahanmuuttajien integrointi). Työmarkkinaosapuolet ovat neuvotelleet myös palkanmuodostuspuitteiden uudistuksista useissa maissa (ks. jakso 3.1). Virossa hallitus päätti ottaa uudelleen käyttöön työmarkkinaosapuolten kanssa järjestettävät kolmikantakokoukset, jotka lakkautettiin vuonna 2002. Vähimmäispalkan vahvistamiseen tai korottamiseen liittyviä neuvotteluja on käyty esimerkiksi Bulgariassa, Virossa, Puolassa, Portugalissa ja Espanjassa. Työmarkkinaosapuolet ovat olleet mukana sosiaalisen suojelun ja/tai työttömyysetuuksien uudistuksia koskevissa keskusteluissa muun muassa Kroatiassa, Ranskassa, Suomessa, Saksassa, Portugalissa ja Sloveniassa. Yleissivistävää ja ammatillista koulutusta sekä harjoittelua, oppisopimuskoulutusta ja elinikäistä oppimista koskevista uudistuksista ja uudesta politiikasta on keskusteltu työmarkkinaosapuolten kanssa Tšekissä, Tanskassa, Ranskassa, Latviassa, Alankomaissa ja Puolassa.

3.4. Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 8 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita nykyaikaistamaan sosiaalisen suojelun järjestelmiään yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseksi ja köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi. Ensin siinä tehdään katsaus jäsenvaltioiden sosiaaliseen tilanteeseen keskeisten indikaattoreiden perusteella (esim. käytettävissä olevat tulot, eriarvoisuus, köyhyys ja sosiaalinen osallisuus, eläkkeiden riittävyys, asuntojen saatavuus sekä terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon saatavuus). Jaksossa 3.4.2 raportoidaan jäsenvaltioiden poliittisista toimenpiteistä sosiaalisen suojelun järjestelmien alalla. Tähän sisältyvät vähimmäistoimeentulojärjestelmät, perhe-etuudet, asuntopolitiikka, eläkkeet, pitkäaikaishoito, terveydenhuolto ja toimintarajoitteisten osallisuus.

3.4.1 Pääindikaattorit

Kotitalouksien tulot jatkoivat kasvuaan lähes kaikissa EU-maissa vuonna 2016.⁸⁵

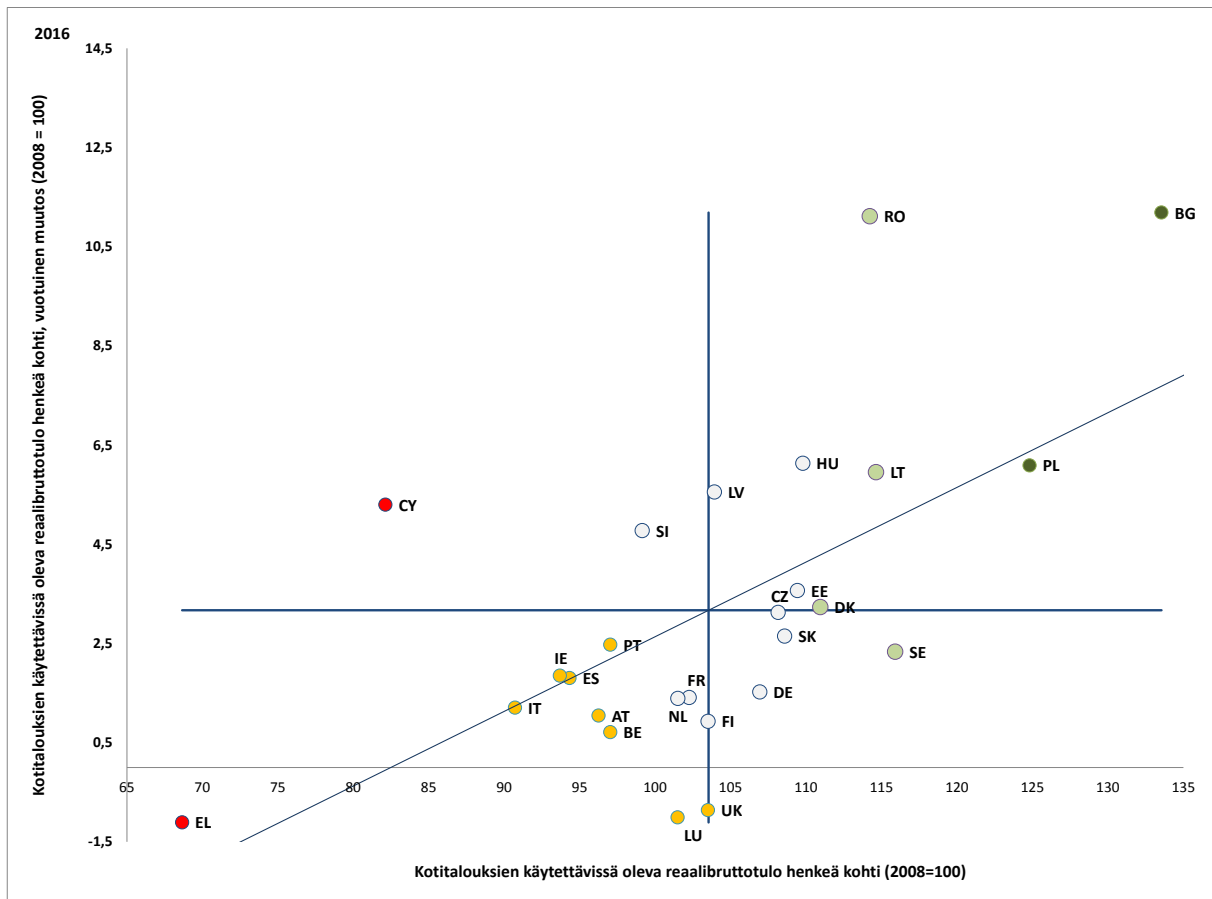
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot henkeä kohti⁸⁶ kasvoivat kaikissa jäsenvaltioissa paitsi Kreikassa, jossa ne laskivat hieman. Yleisesti ottaen tilanne on kohentunut nopeimmin maissa, jotka ovat liittyneet EU:hun myöhemmin (esim. Bulgaria, Puola, Romania ja Liettua), ja hitaammin pidempään jäsenenä olleissa maissa (esim. Itävalta, Italia, Ranska, Belgia, Luxemburg). Kasvu oli negatiivista Kreikassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Tämä osoittaa, että jäsenvaltiot ovat lähentyneet toisiaan, ja Bulgaria ja Puola ovat tällä hetkellä tässä suhteessa parhaiten suoriutuvia. Monissa maissa kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot henkeä kohti alittavat kuitenkin edelleen merkittävästi kriisiä edeltäneet tasot. Tämä koskee etenkin Kreikkaa ja Kyprosta, joissa vuoden 2016 tasot olivat noin 69 prosenttia (Kreikan osalta) ja 82 prosenttia (Kyproksen osalta) vuoden 2008 tasoista. Molemmat maat ovat ”kriittisessä tilanteessa”. Italiassa, Irlannissa, Espanjassa, Itävallassa, Belgiassa, Portugalissa (”seurattavat” maat) ja Sloveniassa

⁸⁵ 26.10.2018: vuotta 2017 koskevat tiedot saatavilla vain 18 jäsenvaltiosta. Päivitetyt tiedot esitetään yhteisen työllisyysraportin lopullisessa versiossa.

⁸⁶ Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitybruttotulot mitataan käyttämällä ”oikaisemattomia tuloja” (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja). Kroatian ja Maltan tietoja ei saatavilla 26. lokakuuta 2018.

(”keskimääräinen”) kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot henkeä kohti olivat 90–100 prosenttia vuoden 2008 arvosta. Kaikissa näissä maissa Sloveniaa lukuun ottamatta vuoden 2016 kasvuvauhti oli alle (painottamattoman) EU:n keskiarvon tai jopa negatiivinen (Kreikan tapauksessa).

Kaavio 59: Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti, indeksi 2008=100, ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

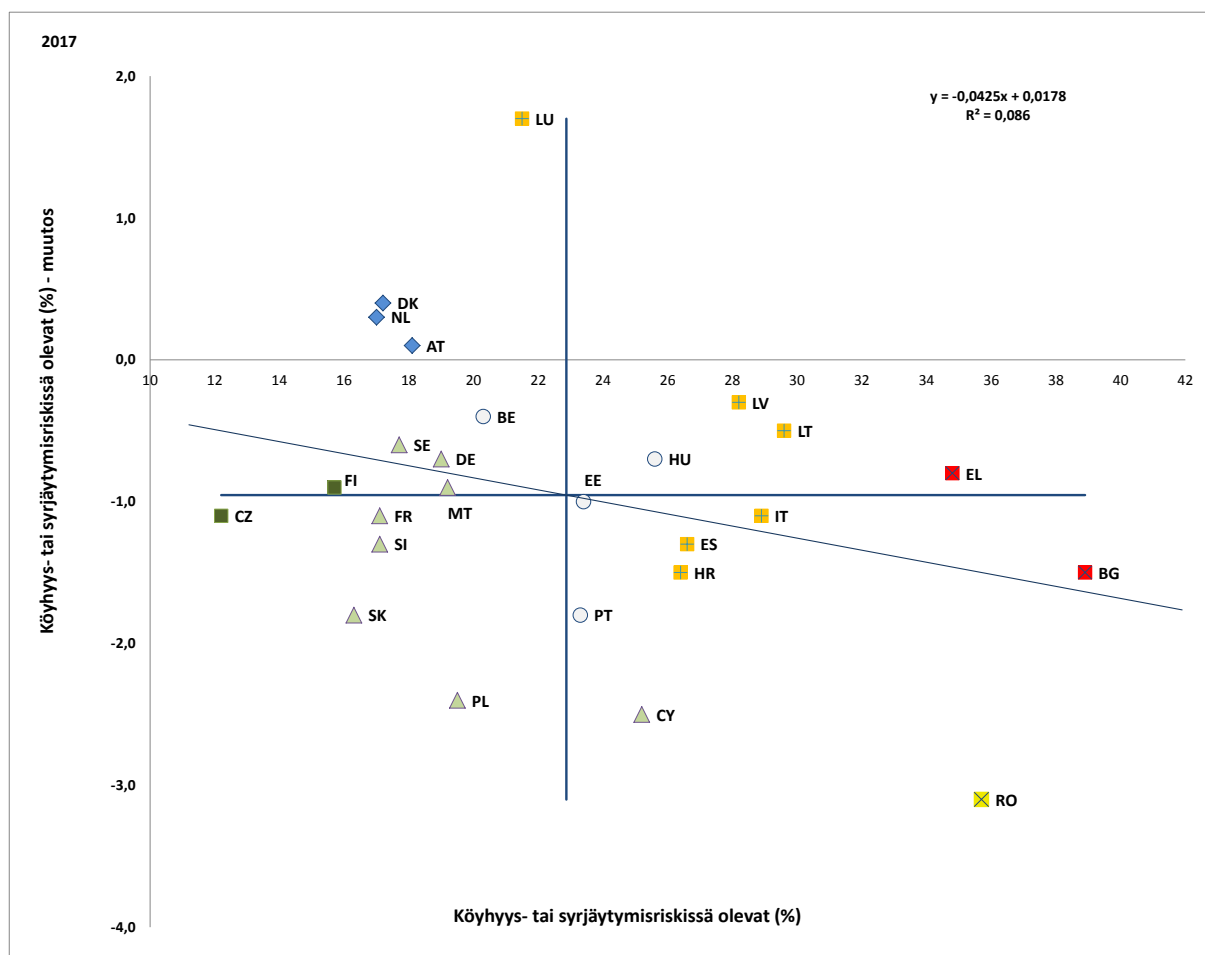
Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [nasq_10_nf_tr and namq_10_gdp], omat laskelmat. Kausi: Vuoden 2016 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2015 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Kroatian ja Maltan tietoja ei saatavilla 26. lokakuuta 2018.

Köyhyysriskissä tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä (AROPE) olevien ihmisten osuudessa tapahtui vuonna 2017 edelleen merkittävää kohentumista suurimmassa osassa maita.⁸⁷ Talouden elpymisen vaikutukset ovat alkaneet näkyä, kun köyhyys- tai syrjäytymisriski on pienentynyt ilmiselvästi kaikissa muissa kuin muutamassa jäsenvaltiossa

⁸⁷ Ks. luvusta 1.2 köyhyysriskin tai sosiaalisen syrjäytymisen riskin ja sen komponenttien määritelmät. Huom.: EU-SILC-tulotilastot viittaavat edelliseen tulovuoteen. Näin ollen vuoden 2017 EU-SILC-tilastojen luvut (esim. AROP, S80/S20) viittaavat tulovuoteen 2016.

(ks. myös jakso 1.2). Parannukset ovat erityisen näkyviä Romaniassa, Kyproksella ja Puolassa, joissa köyhyys- ja syrjäytymisriski aleni yli 2 prosenttia. Sitä vastoin Tanskassa, Alankomaissa ja Itävallassa köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteet kohosivat hieman vuoden aikana, joskin alhaiselta tasolta. Tilanne on edelleen ”kriittinen” Bulgariassa ja Kreikassa, koska tasot ovat edelleen erittäin korkeat ja ne alenivat vain hieman viime vuonna. Negatiivinen korrelaatio suuntausten ja tasojen välillä (ks. kaavio 60) vaikuttaisi viittaavan siihen, että jäsenvaltiot ovat jatkuvasti lähentymässä toisiaan. Eri ikäryhmittäin tarkasteltuna 18–24-vuotiailla on suurin köyhyys- tai syrjäytymisriski (29,1 %). Tämä indikaattori on kohentunut suurimassa osassa jäsenvaltioita ja heijastelee nuorisotyöttömyyden laskua.

Kaavio 60: Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevan väestön prosenttiosuus, 2017, ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

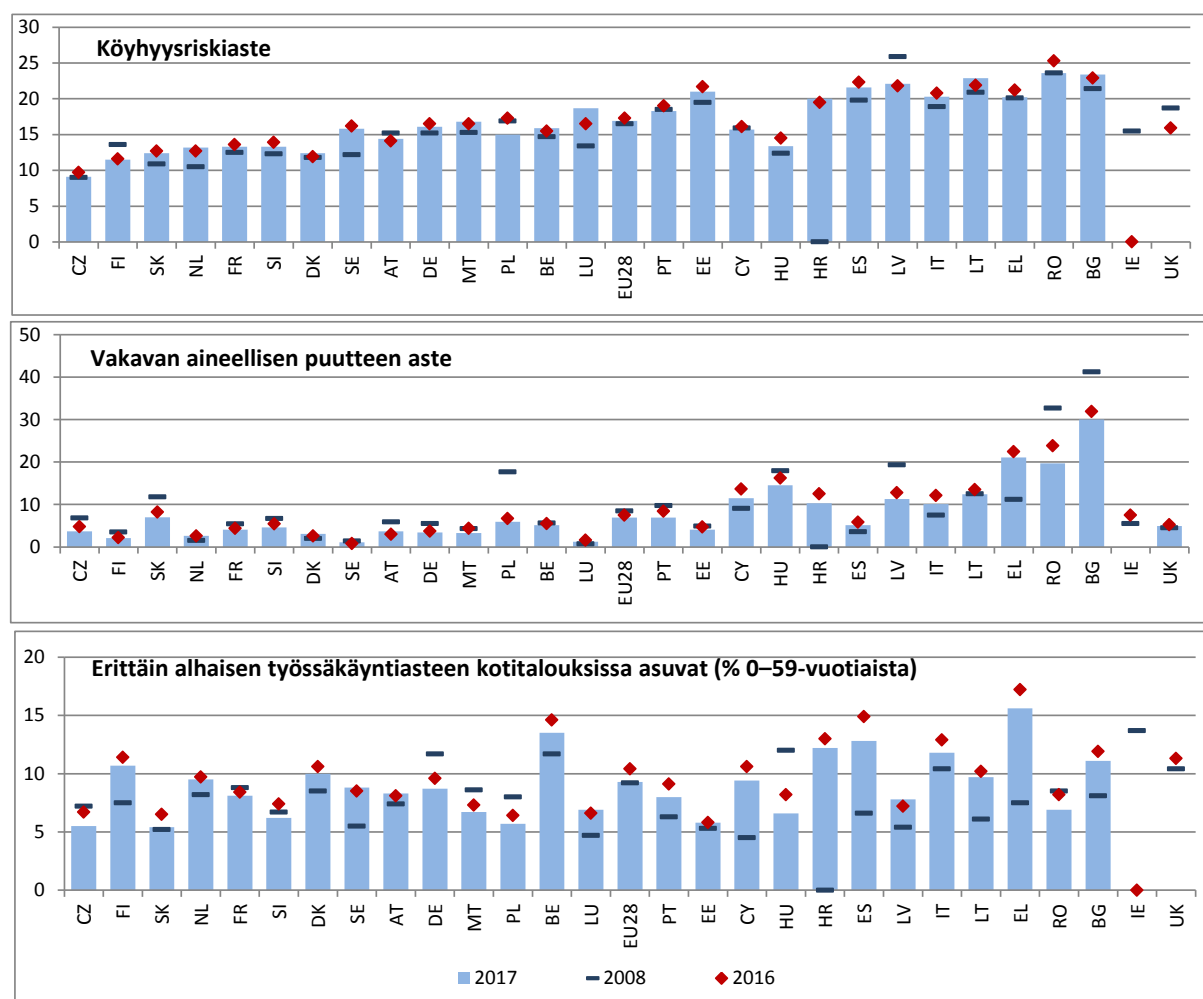

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan tietoja ei saatavilla 26. lokakuuta 2018.

Lasten (0–17-vuotiaiden) köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste on edelleen selvästi suurempi kuin muun väestön useimmissa jäsenvaltioissa. Vuonna 2017 se aleni kaikissa niissä jäsenvaltioissa, joissa se ylittää EU:n keskiarvon (24,5 %). Se on kuitenkin edelleen erityisen korkea Romaniassa (41,7 %), Bulgariassa (41,6 %) ja Kreikassa (36,2 %). Sitä vastoin joissakin jäsenvaltioissa, joissa lasten köyhyysaste on keskimääräistä alempi, suuntaus on ollut tasaisempi. Tässä tulee esiin enimmäkseen maahanmuuttajalasten asema. Tämä koskee Itävaltaa, Belgiaa, Ranskaa ja Ruotsia. Aste aleni 25–54-vuotiaiden ikäryhmässä yhden prosenttiyksikön ja oli 21,9 prosenttia. Vähintään 55-vuotiaat ovat ikäryhmä, johon köyhyys tai syrjäytyminen vaikuttaa vähiten (20,5 %).

Maahanmuuttajataustaisten ihmisten köyhyys- tai syrjäytymisriski on merkittävästi korkeampi. Vuonna 2017 EU:n ulkopuolella syntyneiden köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste oli yli kaksinkertainen syntyperäisiin nähden (41 % v. 20,7 %). Ero oli erityisen suuri Belgiassa (37,1 prosenttiyksikköä), Ruotsissa (29,6 prosenttiyksikköä) ja Tanskassa (25,8 prosenttiyksikköä) ja pienin Puolassa (4,6 prosenttiyksikköä), Portugalissa (6,8 prosenttiyksikköä) ja T (7,8 prosenttiyksikköä).

Kaavio 61: Köyhyys- tai syrjäytymisriskiasteen alaindikaattorit

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Huom.: Indikaattorit ovat vuotta 2017 koskevan köyhyys- ja syrjäytymisriskin mukaisessa järjestyksessä. Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan vuotta 2017 koskevia tietoja ei saatavilla 26. lokakuuta 2018. EU27:n arvoja käytetty vuonna 2008 (Kroatiaa koskevia tietoja ei saatavilla).

Köyhyysriskissä olevan EU:n väestön osuus supistui vuonna 2017 suurimassa osassa jäsenvaltioita kolmen vuoden paikallaan pysymisen jälkeen. Suurinta lasku oli Puolassa (-2,3 prosenttiyksikköä), Romaniassa (-1,7 prosenttiyksikköä) ja Unkarissa (-1,1 prosenttiyksikköä). Indikaattori sitä vastoin kohosi Luxemburgissa (+2,2 prosenttiyksikköä) Liettuassa (+1,0 prosenttiyksikkö), Bulgariassa (+0,5 prosenttiyksikköä) ja Alankomaissa (+0,5 prosenttiyksikköä). Kaikissa muissa kuin kuudessa jäsenvaltiossa köyhyysriskissä olevien ihmisten osuus on vuonna 2017 edelleen suurempi kuin ennen kriisiä (vuonna 2008) (kaavio 61). Eurostatin arvioiden mukaan köyhyysriski olisi edelleen alenemassa Kreikassa, Romaniassa ja Portugalissa ja kasvussa Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien ihmisten osuus on tähän mennessä alimmalla tasollaan. Osuus laski lähes kaikissa jäsenvaltiossa vuonna 2017. Suurin vuotuinen lasku (4,1 prosenttiyksikköä) nähtiin Romaniassa. Jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja: vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien osuus on Suomessa ja Alankomaissa alle 3 prosenttia, kun toisessa ääripäässä Bulgariassa osuus on 30 prosenttia, Kreikassa 21,1 prosenttia ja Romaniassa 19,4 prosenttia. Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien naisten osuus on hieman suurempi (6,9 %) kuin miesten (6,4 %). Vähennystä tapahtui kaikissa ikäryhmissä, joskin 18–24-vuotiaat kokevat edelleen todennäköisimmin vakavaa aineellista puutetta (7,9 %). Tämän jälkeen tulevat 0–17-vuotiaat (7,2 %), 25–54-vuotiaat (6,7 %) ja yli 65-vuotiaat (6,3 %).

Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten osuus on vähentynyt entisestään. Sellaisissa kotitalouksissa, joissa aikuiset työskentelevät alle 20 prosenttia potentiaalistaan, asuvien 0–59-vuotiaiden osuus pieneni vuonna 2017 20 jäsenvaltiossa. Parannuksista huolimatta vain yhdeksässä jäsenvaltiossa osuus on alempi kuin ennen kriisiä. Suurimmat vuotuiset vähennykset kirjattiin Espanjassa (-2,1 prosenttiyksikköä), Kreikassa (-1,6 prosenttiyksikköä) ja Romaniassa (-1,3 prosenttiyksikköä). Samaan aikaan vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien köyhyysriski kasvaa edelleen useimmissa jäsenvaltioissa; Slovakiassa se oli 79,9 prosenttia, Liettuassa 78,2 prosenttia ja 77,8 prosenttia Latviassa.

Työssäkäyvien köyhyysasteen pienentäminen on edelleen haaste. Köyhyysriskissä olevien ihmisten osuuden yleisestä pienenemisestä huolimatta työssäkäyvien köyhyys pysyi edelleen ennallaan vuonna 2017 (ks. jakso 3.1). Seitsemässä jäsenvaltiossa enemmän kuin yksi työssäkäyvä kymmenestä oli köyhyysriskissä. Työssäkäyvien köyhyysaste oli korkein – joskin se oli laskussa – Romaniassa (17,4 % vuonna 2017 ja 19,7 % vuonna 2014). Tärkein tekijä on edelleen epävarma itsenäinen ammatinharjoittaminen. Asteet olivat korkeat myös Luxemburgissa (13,7 %) ja Espanjassa (13,1 %), joissa tärkeimpänä tekijänä oli määräaikaissä työsuhteissa olevien työntekijöiden köyhyysriski. Toisaalta kolmessa maassa (Suomessa, Tšekissä ja Irlannissa) työssäkäyvien köyhyysaste on alle 5 prosenttia.

Köyhyyden syvyys on lieventynyt ensimmäistä kertaa vuoden 2008 jälkeen, mutta taso on edelleen korkea kriisiä edeltäneeseen tasoon verrattuna. Suhteellinen köyhyysvaje, jolla mitataan köyhyysriskissä olevien keskimääräistä etäisyyttä köyhyysrajasta⁸⁸, on ollut

⁸⁸ Pienituloisten mediaanitulotason etäisyys pienituloisuusrajasta eli köyhyysvaje lasketaan köyhyysriskirajan alapuolella elävien henkilöiden ekvivalenttien kokonaisnettotulojen (mediaani) ja köyhyysriskirajan välisenä erona; se ilmaistaan prosentteina köyhyysriskirajasta (60 % kansallisesta ekvivalentista mediaanitulosta).

kasvusuunnassa useimmissa jäsenvaltioissa kriisin jälkeen. Vuonna 2017 luku kuitenkin pieneni 11 jäsenvaltiossa ja pysyi pääpiirteissään vakaana viidessä. Laskua oli keskimäärin 26,2 prosentista 25,4 prosenttiin. Muutoksen taustalla olivat kohennukset työikäisen väestön ja erityisesti lasten köyhyyden syvyydessä. Osuus on edelleen korkea (yli 30 %) etenkin Romaniassa, Espanjassa, Bulgariassa ja Kreikassa. Vähintään 65-vuotiaiden köyhyyden syvyys sitä vastoin pysyi samalla tasolla. Parannukset olivat suurimpia Italiassa, Unkarissa ja Romaniassa.

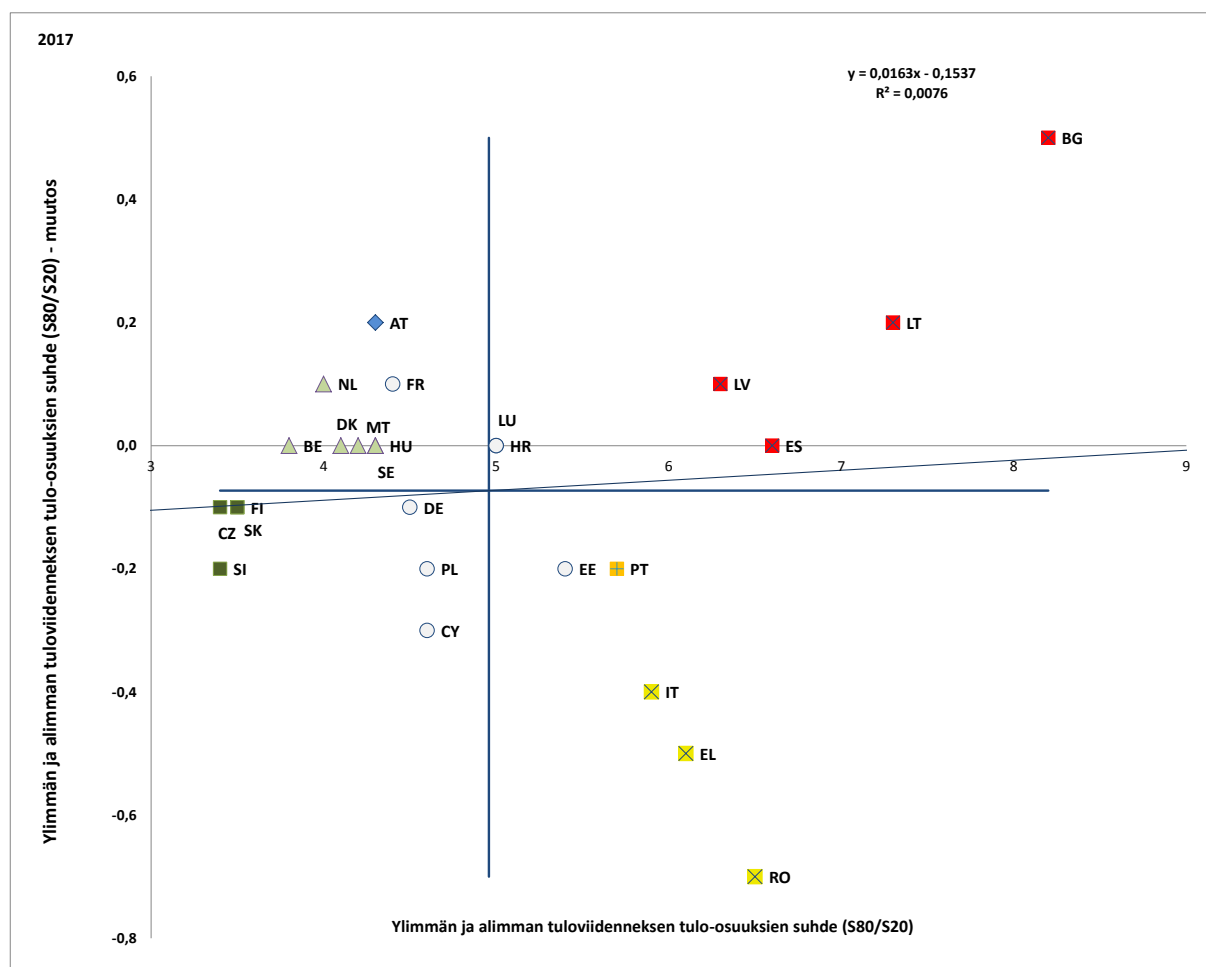
Toimintarajoitteisilla on merkittävästi todennäköisempi köyhyys- tai syrjäytymisriski kuin toimintakykyisillä. Vuonna 2016 EU:n toimintarajoitteisista 30,1 prosenttiin kohdistui köyhyys- tai syrjäytymisriski, kun toimintakykyisten osalta osuus oli 20,9 prosenttia,⁸⁹ eli ryhmien välinen ero on 9,2 prosenttiyksikköä. Ero on selkeämpi työikäisen väestön (16–64-vuotiaiden) osalta. Tässä ikäryhmässä toimintarajoitteisista 37,6 prosenttia oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2016, kun yli 65-vuotiaiden ryhmässä osuus oli 21 prosenttia.⁹⁰ Toimintarajoitteen vakavuus on tärkeä selittävä tekijä. Vähintään 16-vuotiaista vakavasti toimintarajoitteisista 36,1 prosenttia oli vuonna 2015 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, kun lievästi toimintarajoitteisten osalta osuus oli 27,4 prosenttia ja toimintakykyisten 20,8 prosenttia.

Tuloerot pienenivät hieman vuonna 2017 – ensimmäistä kertaa kriisin jälkeen. Rikkaimman 20 prosentin tulojen osuus verrattuna köyhimmän 20 prosentin tulojen osuuteen pieneni suurimmassa osassa jäsenvaltioita (kaavio 62), joskin useimmissa niissä ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde ylitti vuonna 2017 vuoden 2008 tason. Vuonna 2017 suurimmat tuloerot (S80/S20-suhde yli 6) todettiin Latviassa, Virossa, Liettuassa ja Bulgariassa (kaikki ”kriittisessä tilanteessa” ja viimeksi mainitussa kasvu oli merkittävää). Romaniassa, Kreikassa ja Italiassa tasot ovat edelleen korkeat, mutta niissä tapahtui merkittävää alenemista (”heikot mutta paranemassa”). Tilanteen kohenemisen taustalla 10 jäsenvaltiossa oli köyhempien kotitalouksien tulojen nopeampi kasvu suhteessa mediaanituloon. Tämä vaikuttaisi osoittavan, että elpyminen alkaa vaikuttaa kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin.

⁸⁹ EU-SILC (2017), köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste toimintarajoitteen tason, sukupuolen ja iän mukaan [hlth_dpe010].

⁹⁰ Ks. edellinen alaviite.

Kaavio 62: Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan tietoja ei saatavilla 26. lokakuuta 2018.

Sosiaalisen suojelun menot jatkoivat kasvuaan kaikissa jäsenvaltioissa, joskin niiden välillä on suuria eroja.⁹¹ Reaalimääräisesti tarkasteltuna sosiaalisen suojelun menot kasvoivat kaikissa jäsenvaltioissa vuosien 2014 ja 2015 välillä.⁹² Jos kuitenkin tarkastellaan osuutta BKT:stä, sosiaalisen suojelun menot kasvoivat vain 7 maassa ja vähenivät 16 maassa. Tämä johtui pääasiassa siitä, että menoista pienempi osuus meni työttömyysetuuksiin työmarkkinaolojen kohentuessa. Sairausetuuksiin ja terveydenhoitoon käytetyt menot osuutena BKT:stä sen sijaan kasvoivat 10 maassa ja pienenivät 12 maassa. Sosiaalisen suojelun menot (prosentteina BKT:stä) olivat suurimmat Ranskassa (31,9 %), Tanskassa (31,1

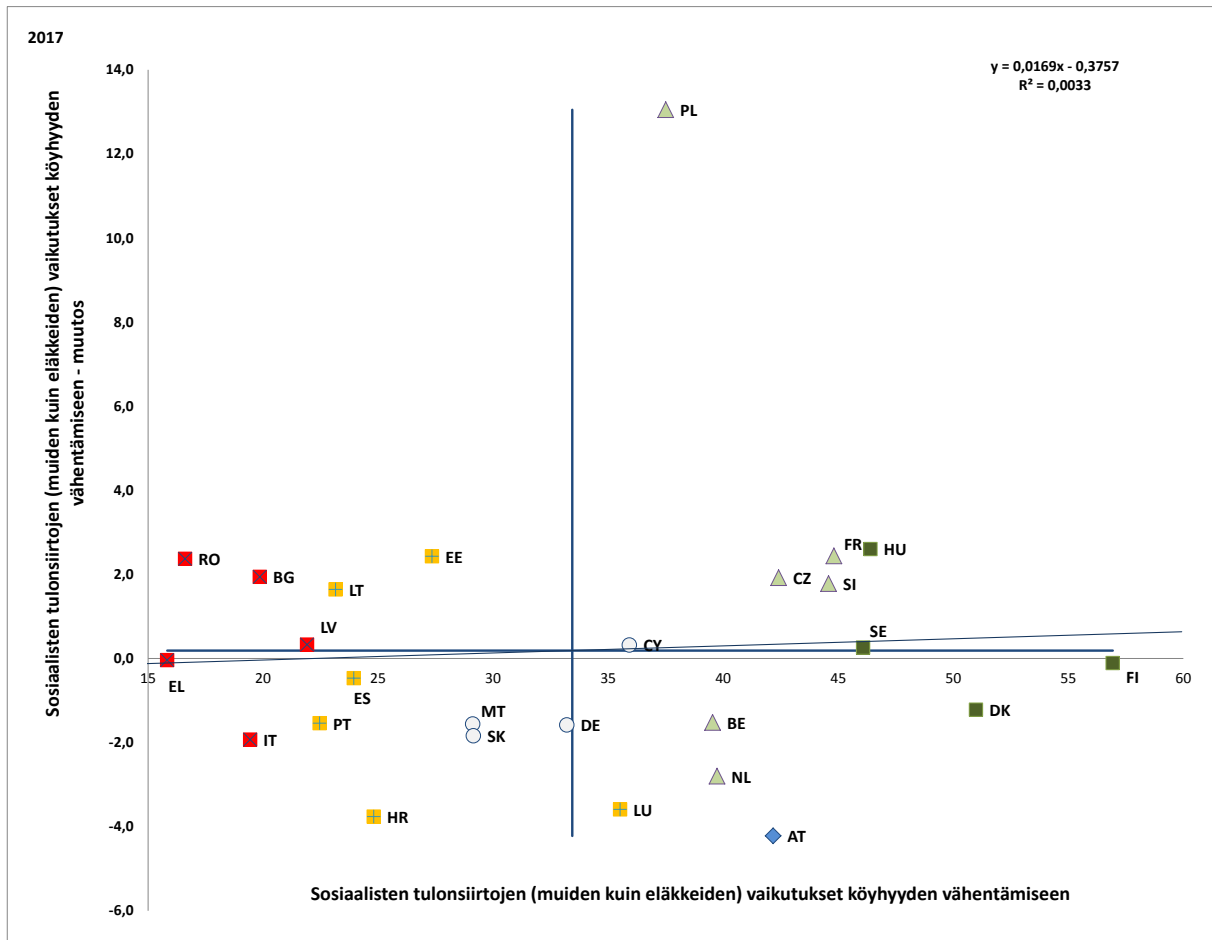
⁹¹ Perustuu ESSPROS-tietoihin. Vuoden 2015 tietoja ei ole saatavilla Puolasta.

⁹² Ks. myös Euroopan komissio (2018), Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

%) ja Suomessa (31,1 %) Toisaalta tämä osuus oli alle 15 prosenttia BKT:stä Liettuassa (14,8 %), Latviassa (14,7 %) ja Romaniassa (14,3 %).

Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyiden vähentämiseen on heikentynyt hieman. Tämä on linjassa sen kanssa, että automaattisen vakautuksen vaikutukset vähenevät talouden laajentumisvaiheessa. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja (kaavio 63). Sosiaaliset tulonsiirrot (eläkkeitä lukuun ottamatta) pienensivät köyhyysriskiä 32,4 prosenttia vuonna 2017 verrattuna 33,2 prosenttiin vuonna 2016. Suuntauksessa näkyi työmarkkinaolosuhteiden kohentuminen ja vastaavasti se, että työtulot kasvoivat dynaamisemmin kuin sosiaaliset tulonsiirrot. Tulonsiirtojen köyhyyttä vähentävän vaikutuksen suuruus vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä, ja monissa maissa, joissa on korkea köyhyysriski, myös sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus on heikoin (Kreikka, Romania, Italia, Bulgaria ja Latvia).

Kaavio 63: Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutukset köyhyyden vähentämiseen ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan tietoja ei saatavilla 26. lokakuuta 2018.

Itsenäiset ammatinharjoittajat ja epätyypillisessä työsuhteessa olevat kokevat suurempaa taloudellista epävarmuutta ja heillä on vain rajatut mahdollisuudet sosiaaliseen suojeluun.⁹³ Vuonna 2017 itsenäisillä ammatinharjoittajilla ei ollut työttömyysturvaa 11 maassa, pakollista sairausvakuutusturvaa kolmessa maassa eikä turvaa työtapaturmia ja ammattitauteja vastaan 10 maassa.⁹⁴ Epätyypillisissä työsuhteissa olevilla työntekijöillä on yleensä sama virallinen oikeus useimpiin sosiaalietuusjärjestelmiin kuin vakituisissa työsuhteissa olevilla, joskaan tämä ei useinkaan koske tiettyjä työntekijäryhmiä

⁹³ Aihetta käsitellään myös jaksossa 3.3.

⁹⁴ Tässä ja seuraavassa kappaleessa esitetyt tiedot perustuvat Euroopan komission asiakirjaan SWD(2018) 70 final – ”Impact Assessment Accompanying the Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed”.

(esim. tilapäiset ja kausityöntekijät, tarvittaessa työhön kutsuttavat, vuokratyöntekijät ja siviilioikeudellisten sopimusten tai nollatuntisopimusten nojalla työskentelevät eivät usein voi kuulua jäsenenä näihin järjestelmiin). Ainakin 24 jäsenvaltiossa⁹⁵ on yksilöity epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien suojan riittävää kattavuutta (mahdollisuus kerryttää ja hyödyntää asiaankuuluvia oikeuksia) koskevia esteitä (etuuksiin oikeuttavat vähimmäiskaudet, odotusajat, sosiaalisen suojelun oikeuksien siirrettävyyden puute).

Kertyneiden oikeuksien säilyttäminen ja siirtäminen toiseen järjestelmään työelämän siirtymien yhteydessä on edelleen vaikeaa. Työelämän muuttuessa tällaisesta joustavuudesta on tulossa yhä tärkeämpää, ja siirrettävyyden puute voi haitata työmarkkinoiden dynamiikkaa ja tarpeiden kohtaamista. Sektoreiden tai työmuotojen välillä siirtyvillä työntekijöillä on sääntelyn puutteen takia vaikeuksia ainakin neljässä jäsenvaltiossa, ja useissa jäsenvaltioissa näiden siirtymien esteenä ovat erittäin korkeat kustannukset ja eri järjestelmiin sovellettavat erilaiset säännöt. Sosiaaliturvaoikeuksiin liittyvien avointen tietojen puutteen vuoksi ihmiset eivät pysty tekemään tietoon perustuvia päätöksiä monissa maissa. Sosiaaliturvajärjestelmiä koskevia yleisiä tietoja on saatavilla kaikissa muissa paitsi viidessä jäsenvaltiossa, mutta räätälöityjä tietoja saa vain puolessa näistä (esim. eläkesimulaatioita on mahdollista saada Saksassa, Ranskassa, Espanjassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Puolassa).

Vähimmäistoimeentulojärjestelmissä olisi yhdistettävä tuen riittävä taso työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistavien tavaroiden ja palvelujen saatavuuteen sekä työmarkkinoille siirtymistä/palaamista koskeviin kannustimiin työkykyisille, kuten Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa esitetään. Vähimmäistoimeentulojärjestelmiä ja niiden vuorovaikutusta muiden etuus- ja aktivointi- ja tukitoimenpiteiden kanssa koskevasta vertailuanalyysistä voidaan saada hyödyllistä tietoa niiden suorituskyvystä. Jäljempänä esitettävässä analyysissä käytetään perustana vähimmäistoimeentuloetuuksia koskevaa vertailuanalyysiä, joka tehtiin vuosina 2017–2018 sosiaalisen suojelun komiteassa.⁹⁶ Vertailuanalyysissä keskitytään työikäiseen ja -kykyiseen väestöön, joka ei ole työssä ja jolla ei ole oikeutta sosiaalietuuksiin tai joka on käyttänyt loppuun oikeudet etuuksiin.

⁹⁵ AT, BE, BG, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HU, HR, IT, LU, MT, NL, PL, PT, SE, SI, RO, SK ja UK.

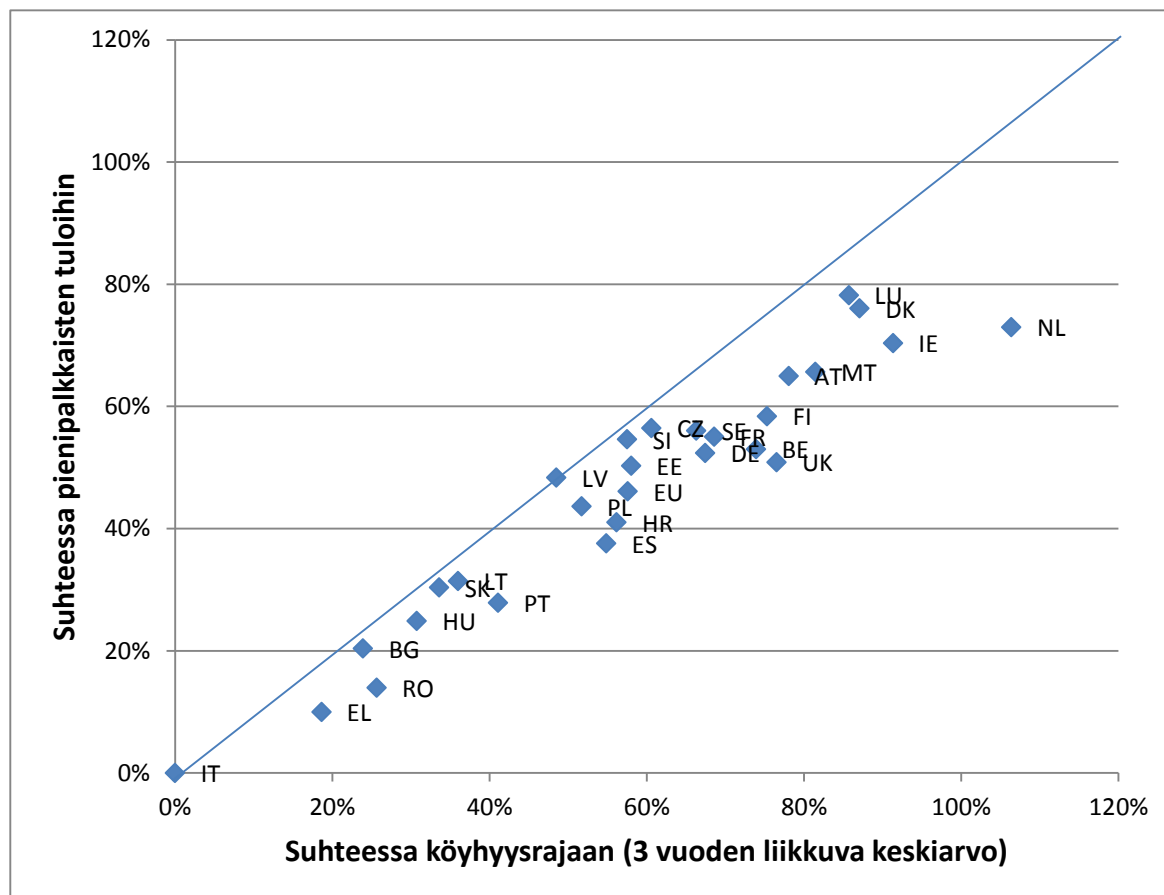
⁹⁶ Sosiaalisen suojelun komitea hyväksynyt kesäkuussa 2018.

Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyys vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioiden välillä. Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyyttä voidaan mitata vertaamalla edunsaajien tuloa kansalliseen köyhyysrajaan (osoittaa järjestelmien köyhyyttä lievittää vaikutusta) ja edunsaajien tuloa matalapalkkaisten⁹⁷ tuloon (osoittaa järjestelmien aktivointivaikutusta ja mahdollisia lannistavia vaikutuksia). Molemmat indikaattorit antavat samanlaiset tulokset vähimmäistoimeentulon riittävyydestä jäsenvaltioissa vuonna 2016⁹⁸ (kaavio 64). Kun tarkastellaan yhden hengen kotitalouksia, riittävyys oli vuonna 2016 suurinta Alankomaissa, Irlannissa, Tanskassa ja Luxemburgissa. Näissä jäsenvaltioissa etuuskien taso oli yli 80 prosenttia kansallisesta köyhyysrajasta (60 prosenttia kansallisesta käytettävissä olevasta ekvivalentista mediaanitulosta sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen). Alankomaissa etuuskien taso oli 106 prosenttia köyhyysrajasta, mikä itse asiassa nosti etuudensaajat pois köyhyydestä. Toisessa ääripäässä vähimmäistoimeentulon riittävyys Bulgariassa, Romaniassa, Unkarissa, Slovakiassa ja Liettuassa oli vuonna 2016 alle 40 prosenttia köyhyysrajasta tai kolmannes matalapalkkaisen tuloista.

⁹⁷ Matalapalkkaisella tarkoitetaan vertailuanalyysissä henkilöä, joka ansaitsee 50 % keskimääräisestä kansallisesta bruttopalkasta.

⁹⁸ Indikaattorit perustuvat tuoreimpiin saatavilla oleviin tietoihin OECD:n vero-/etuusmallista. Kyprosta koskevia tietoja ei ole saatavilla. Italiaa ja Kreikkaa koskevat tiedot eivät sisällä hiljattain käyttöön otettuja vähimmäistoimeentulojärjestelmiä eikä niitä ole otettu mukaan tähän analyysiin.

Kaavio 64: Vähimmäistoimeentulon saajien nettotulot prosentteina köyhyysriskirajasta (tasoitettuna kolmelle vuodelle) ja matalapalkkaisen ansaitsijan tuloista (2016)

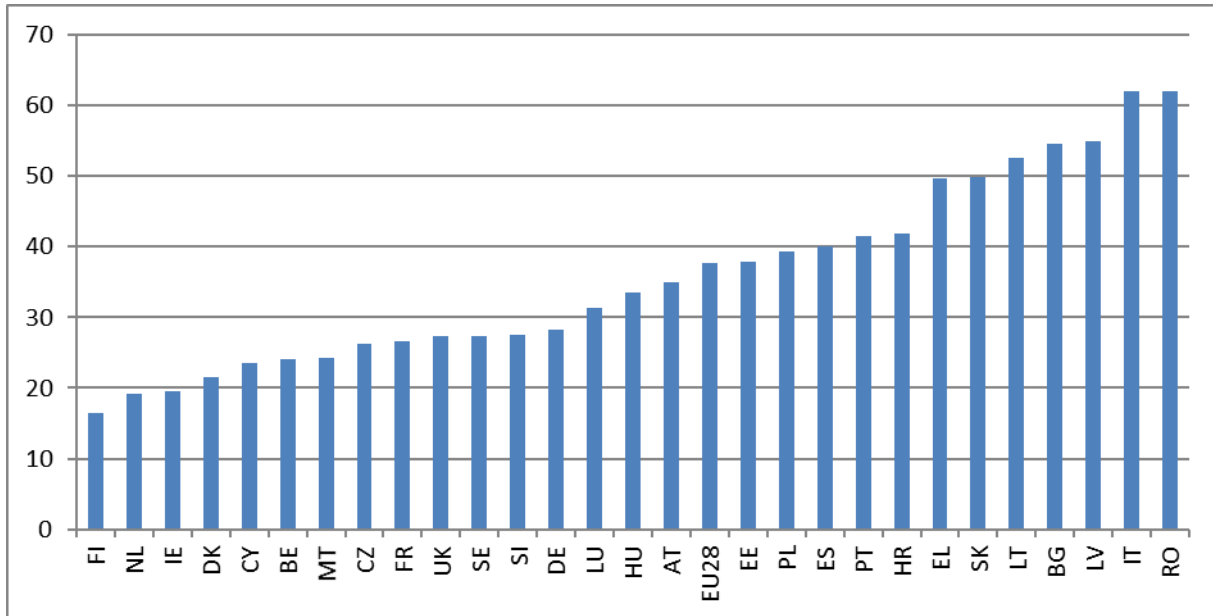
Lähde: Eurostat, OECD. Huom.: Kyprosta koskevia tietoja ei ole saatavilla. Italiaa ja Kreikkaa koskevat tiedot eivät sisällä vuonna 2017 käyttöön otettuja vähimmäistoimeentulojärjestelmiä. Irlanti, Kroatiaa ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevat tuoreimmat tiedot köyhyysrajoista ovat tulovuodelta 2015.

Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyys vaikuttaa etenkin etuudensaajien köyhyysriskin syvyyteen. Työikäisen väestön (16–64-vuotiaiden) suhteellinen köyhyysvaje⁹⁹ väheni marginaalisesti ensimmäistä kertaa vuonna 2017 samansuuntaisesti yleisen indikaattorin kanssa, mutta ylittää edelleen selvästi kriisiä edeltäneen tason. Vaje on merkittävästi suurempi vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien 18–59-vuotiaiden kohdalla (kaavio 65). Vuoden 2016 EU-SILC-tilastojen tiedot osoittavat, että köyhyys oli syvintä vajaatyöllisissä ja työttömissä kotitalouksissa Liettuassa, Bulgariassa, Latviassa, Italiassa ja Romaniassa (yli 50 %). Pienin vaje puolestaan oli Suomessa, Alankomaissa ja Irlannissa (alle 20 %). Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden köyhyysvaje osoittaa yleensä heikkoutta

⁹⁹ Ks. alaviite **Error! Bookmark not defined.**, suhteellisen köyhyysvajeen määritelmä.

etusjärjestelmien riittävydessä ja kattavuudessa (todettu myös sosiaalisen suojelun komitean vuosiraportissa 2018).

Kaavio 65: Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien 18–59-vuotiaiden suhteellinen köyhyysvaje (2016)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC)

Kaikissa jäsenvaltioissa käytetään vähimmäistoimeentulojärjestelmissä tarveharkintaa muiden tukikelpoisuusvaatimusten kanssa. Tiukempiin tukikelpoisuusvaatimuksiin liittyy yleensä alempi kattavuus¹⁰⁰ ja päinvastoin. Tarveharkinta on yleisin tapa kohdentaa tuki köyhyudessa eläviin.¹⁰¹ Tarveharkinnan edellytyksissä arvioidaan yleensä kaikkien kotitalouden jäsenten eikä pelkästään tuen hakijan resurssit (tulot, varat, kiinteä tai irtain omaisuus). Useimmissa jäsenvaltioissa tarveharkinnassa käytetty kynnyisarvo on annettavan etuuden enimmäistaso (tosiasiallinen tuki on etuuden enimmäismäärän ja henkilön tai kotitalouden tulojen välinen erotus), mutta useissa jäsenvaltioissa jätetään huomiotta osa ihmisten ansioista, mikä vaikuttaa positiivisesti järjestelmien kattavuuteen ja vähentää työssäkäyvien köyhyyttä. Myös muut tukikelpoisuusvaatimukset, kuten asuinpaikkavaatimukset, vaikuttavat järjestelmien kattavuuteen (koska se voi pienentää kattavuutta sellaisten ihmisten osalta, jotka muuttavat maan sisällä tai ovat kodittomia).

¹⁰⁰ Sellaisten ihmisten määrä, jotka täyttävät tukikelpoisuusvaatimukset ja voivat saada etuutta järjestelmästä.

¹⁰¹ Tämä eroaa yleisen perustulon teoreettisesta käsitteestä, jossa jokaiselle kansalaiselle taataan tietyn tasoinen tulo heidän tilanteestaan riippumatta. Lisätietoja: Euroopan komissio (2018), ”Employment and Social Developments in Europe. Annual Review 2018”, s 142.

Vähimmäistoimeentulon saajilla on suurempia vaikeuksia erilaisten luontoisetuuksien saamisessa. Integroitujen aktiivisen osallisuuden strategioissa olennainen osatekijä on palvelujen saanti (mittareina käytetään vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämistä, kohtuutonta asumismenorasitusta ja osallistumattomuutta ammattitoimintaan liittyvään koulutukseen).¹⁰² Vuonna 2016 köyhyysriskissä olevien ja vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien 18–59-vuotiaiden palvelujen saanti oli yleisesti heikompaa kuin saman ikäryhmän sellaisten henkilöiden, jotka eivät ole köyhyysriskissä eivätkä asu vajaatyöllisissä kotitalouksissa. Jos tarkastellaan tulosta eri palveluissa, Suomi, Unkari ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat ainoita jäsenvaltioita, joissa ero palvelujen saamisessa oli vuonna 2016 alle EU:n keskiarvon kaikilla kolmella edellä mainitulla alalla. Sitä vastoin Kreikassa ja Latviassa ero ylittää EU:n keskiarvon kaikilla kolmella alalla. Suurimmat erot vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämisessä ovat Latviassa (14,8 prosenttiyksikköä) ja Kreikassa (34,1 prosenttiyksikköä) ja pienimmät Tanskassa, Espanjassa, Alankomaissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (alle 1 prosenttiyksikkö). Asumisen alalla suurimmat erot kohtuuttomassa asumismenorasitteessa olivat Tanskassa, Kreikassa, Itävallassa ja Italiassa (yli 50 prosenttiyksikköä) ja pienimmät Maltalla, Kyproksella, Irlannissa ja Suomessa (alle 20 prosenttiyksikköä).¹⁰³ Aikuiskoulutuksen alalla Ruotsissa ja Tanskassa oli vuonna 2016 negatiiviset erot eli koulutukseen pääsivät paremmin köyhyysriskissä olevat ja erittäin vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvat. Maltalla ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa ei ollut eroa lainkaan. Suurimmat erot puolestaan olivat Latviassa, Espanjassa ja Liettuaassa (yli 16 prosenttiyksikköä).

Korkealaatuisten asuntojen saanti on parantunut vuoden 2008 jälkeen, mutta joissakin maissa huomattavalla osuudella väestöstä on asuntoon liittyviä laatuongelmia. Vuonna 2017 EU:ssa 13,1 prosenttia väestöstä ilmoitti asuvansa asunnossa, jossa on vuotava katto, kosteat seinät, lattiat tai perusta tai hometta ikkunanpuiteissa tai lattiassa. Tämä on 2,3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2016.¹⁰⁴ Tämä puutteellisten asuinolojen¹⁰⁵ osatekijä on erityisenä ongelmana viidessä jäsenvaltiossa (Kyproksella, Portugalissa, Unkarissa, Latviassa ja Sloveniassa), joissa 20 prosenttia väestöstä ilmoittaa laatuongelmista asunnoissaan. Vuonna 2017 Romaniassa väheni merkittävästi niiden osuus, joiden

¹⁰² Vuoden 2016 EU-SILC-tilastojen palvelujen saatavuutta koskevat lisäkysymykset. Syyt, jotka on otettu vertailuanalyysissä huomioon: ”ei soveltuvia kursseja tai ohjelma saatavilla” ja ”ei ole varaa”.

¹⁰³ Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämistä ja asuntojen saatavuutta käsitellään tarkemmin jäljempänä.

¹⁰⁴ Tämän kappaleen tiedot on saatu EU-SILC-tilastoista.

¹⁰⁵ Puutteellisilla asuinoloilla mitataan asunnon heikkoa varustelutasoa ja lasketaan niiden kotitalouksien osuutena, jotka kärsivät vähintään yhdestä seuraavista. i) vuotava katto, ii) asunnossa ei kylpyä eikä suihkua, iii) ei sisä-WC:tä, iv) asunto liian pimeä.

kotitaloudessa ei ole kylpyä tai suihkua eikä sisä-WC:tä. Osuus on kuitenkin edelleen merkittävä (27,2 %). Latviassa, Bulgariassa ja Liettuaassa kylvyn tai suihkun puute asunnossa ja pelkästään oman kotitalouden käyttöön tarkoitetun sisä-WC:n puute on ongelma noin 10 prosentille väestöstä.

Kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista asumismenoihin käytettävä osuus on edelleen merkittävä monissa jäsenvaltioissa. Jos asumiskustannukset otetaan huomioon, köyhyysriskissä on 156 ihmistä, ja jos niitä ei oteta huomioon, 85 miljoonaa. Tämä kohdistuu erityisesti matalamman tulotason kotitalouksiin. Vuonna 2017 EU:n kotitalouksista 10,2 prosenttia käytti yli 40 prosenttia käytettävissään olevista tuloista asumiskustannuksiin, mutta osuus kohoaa 37,8 prosenttiin, kun tarkastellaan köyhyysriskissä olevia kotitalouksia. Siitä huolimatta, että tilanne on kohentunut hienoisesti edeltävään vuoteen verrattuna, kohtuuton asumismenorasite oli vuonna 2017 edelleen suurin Kreikassa (39,6 %). Kreikan jälkeen Bulgaria, Tanska ja Saksa ovat jäsenvaltioita, joissa väestöstä suurimpaan osuuteen kohdistuu kohtuuton asumismenorasite (yli 15 % väestöstä kussakin). Vaikutus on erityisen huomattava Tanskassa ja Saksassa, joissa köyhyysriskissä olevien osuus on alle EU:n keskiarvon ennen asumiskustannuksia mutta ylittää EU:n keskiarvon, kun asumiskustannukset otetaan huomioon. Sitä vastoin alle 5 prosenttia väestöstä Virossa, Irlannissa, Suomessa, Kyproksella ja Maltalla asui kotitaloudessa, jossa asumiskustannuksista aiheutuu kohtuuton rasite. Useimmissa maissa vuokralaisiin, jotka vuokraavat asunnon markkinahinnalla, kohdistuu merkittävästi suurempi asumismenorasite kuin omistajiin, joilla on asuntolaina (markkinahintaista vuokraa maksavista vuokralaisista EU:ssa keskimäärin 25,1 % ja omistajista noin 5 %).

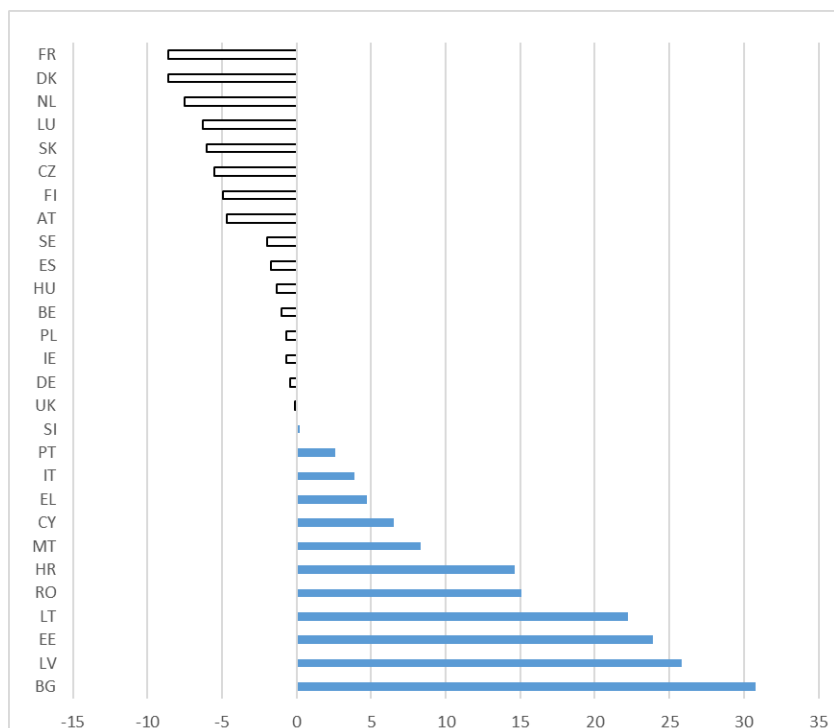
Kohoavat vuokrat lisäävät köyhiin kohdistuvaa rasitetta joissakin jäsenvaltioissa. Vuonna 2016 reaalinääräiset vuokrat kohosivat seitsemässä maassa (Irlannissa, Virossa, Liettuaassa, Sloveniassa, Unkarissa, Itävallassa ja Puolassa) yli 5 prosenttia vuoteen 2015 nähden. Korkeat vuokrat voivat pahentaa köyhyys- tai syrjäytymisriskiä, esimerkiksi Sloveniassa, Irlannissa, Itävallassa ja Liettuaassa, joissa vuokralaisten köyhyysriski on merkittävästi suurempi kuin asuntojen omistajien. Kansallisiin lukuihin voi myös kätkeytyä tiettyihin kaupunkeihin liittyviä haasteita.

Kodittomuuden hiljattainen kehitys viittaa siihen, että tilanne ei ole kohenemassa. Kodittomien lukumäärää koskevat arviot eivät ole vertailukelpoisia maiden välillä, koska virallisia lähteitä ei ole ja kodittomien laskemiseen käytetään eri menetelmiä. Käytettävissä

olevien tietojen perusteella voidaan vain seurata asian kehitystä ajan mittaan (käyttäen useimmissa tapauksissa vuonna 2017 tai 2016 viimeisimpänä vuotena, jolta tietoja on saatavilla). Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että kodittomuus on hiljattain lisääntynyt kaikissa 25 jäsenvaltiossa, josta tietoja on saatavilla, Suomea lukuun ottamatta, jossa tilanne on kohentunut.¹⁰⁶

Eläketulot suojaavat ikääntyneitä suhteellisen hyvin köyhyysriskiltä. Vuonna 2017 EU:n tasolla ikääntyneiden köyhyysriski (14,6 %) oli pienempi kuin työikäisten (16,7 %). Tämä suhde on kääntynyt viime vuosikymmenen aikana kriisiä edeltäneeseen verrattuna. Tätä selittää osaksi se, että kriisi vähensi keskimäärin kotitalouksien käytettävissä olevia reaalitylöjä, etenkin työikäisen väestön keskuudessa lähes kaikissa Euroopan maissa, kun taas eläkkeet pysyivät kestävämmällä tasolla. Myös ikääntyneiden kokema vakava aineellinen puute väheni (7,4 prosentista 6,3 prosenttiin vuosina 2008–2017), mikä osoittaa, että köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen väheneminen ei ole vain suhteellinen vaikutus.

Kaavio 66: Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien vähintään 65-vuotiaiden prosenttiosuus suhteessa EU:n keskiarvoon, 2017

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (EU-SILC). Huom.: Tiedot on vakioitu (EU28=0). Irlantia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevat tiedot ovat vuodelta 2016.

¹⁰⁶ Tiedot on koonnut FEANTSA, asunnottomia edustavien kansallisten järjestöjen eurooppalainen kattojärjestö. Ks. FEANTSA (2018), Third overview of housing exclusion in Europe.

Köyhyysriski ja sosiaalisen syrjäytymisen riski ikääntyvien keskuudessa on laskenut vakaasti useimmissa jäsenvaltioissa. Vuonna 2017 vähintään 65-vuotiaista kaikkiaan 148 000 henkeä vähemmän oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä verrattuna kriisiä edeltävään tasoon (2008). Vaikka tilanne on yleisesti kohentunut, jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Ikääntyneiden köyhyys- tai syrjäytymisriski on pienentynyt merkittävästi Kyproksella (-24,7 prosenttiyksikköä vuodesta 2008), Bulgariassa (-16,6 prosenttiyksikköä), Romaniassa (-16,2 prosenttiyksikköä) ja Latviassa (-14,9 prosenttiyksikköä) mutta kohonnut Luxemburgissa (+6,4 prosenttiyksikköä) ja Saksassa (+2,2 prosenttiyksikköä).

Eritystä huolta herättää ikääntyneiden naisten tilanne: yksi viidestä vähintään 65-vuotiaasta naisesta on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä EU:ssa. Vuonna 2017 naisten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste vaihteli Tanskan, Ranskan ja Alankomaiden noin 10 prosentista Bulgarian yli 50 prosenttiin ja Baltian maiden yli 40 prosenttiin. Suurimmat sukupuolten väliset erot köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteessa ovat Liettuassa (19,9 prosenttiyksikköä), Virossa (19,7 prosenttiyksikköä), Latviassa (16,6 prosenttiyksikköä) ja Bulgariassa (16,2 prosenttiyksikköä). Ikääntyneiden naisten tulot ovat pienemmät kuin ikääntyneiden miesten: vuonna 2016 ikääntyneiden naisten mediaanitulot olivat 6 prosenttiyksikköä alemmat kuin miesten suhteessa samaa sukupuolta edustaviin nuorempiin ihmisiin (90 % naiset ja 96 % miehet). Naisten työtulot mutta myös eläketulot ovat näin ollen alemmat, mikä vaikuttaa sukupuolten eriarvoisuuteen ikääntyneiden tuloissa.

Vähintään 65-vuotiaiden tulot EU:ssa keskimäärin ovat hieman alemmat kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Vähintään 65-vuotiaiden käytettävissä oleva mediaanitulo oli 92 prosenttia nuorempien tuloista vuonna 2017. Mediaanitulojen suhde oli alle 75 prosenttia viidessä maassa (Tanskassa, Maltalla, Liettuassa, Latviassa ja Virossa) ja alle 80 prosenttia neljässä muussa maassa (Belgiassa, Ruotsissa, Kyproksella ja Tšekissä). Vuonna 2017 yhdeksässä jäsenvaltiossa (Luxemburg, Kreikka, Ranska, Espanja, Unkari, Italia, Itävalta, Puola ja Romania) ikääntyneiden miesten ja kahdessa jäsenvaltiossa (Luxemburgissa ja Kreikassa) ikääntyneiden naisten mediaanitulo oli sitä vastoin suurempi kuin alle 65-vuotiaiden.

Eläkkeiden osuus on keskimäärin yli puolet uran loppuvaiheen työtuloista, mutta eläkkeiden kyky korvata tuloja vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä.

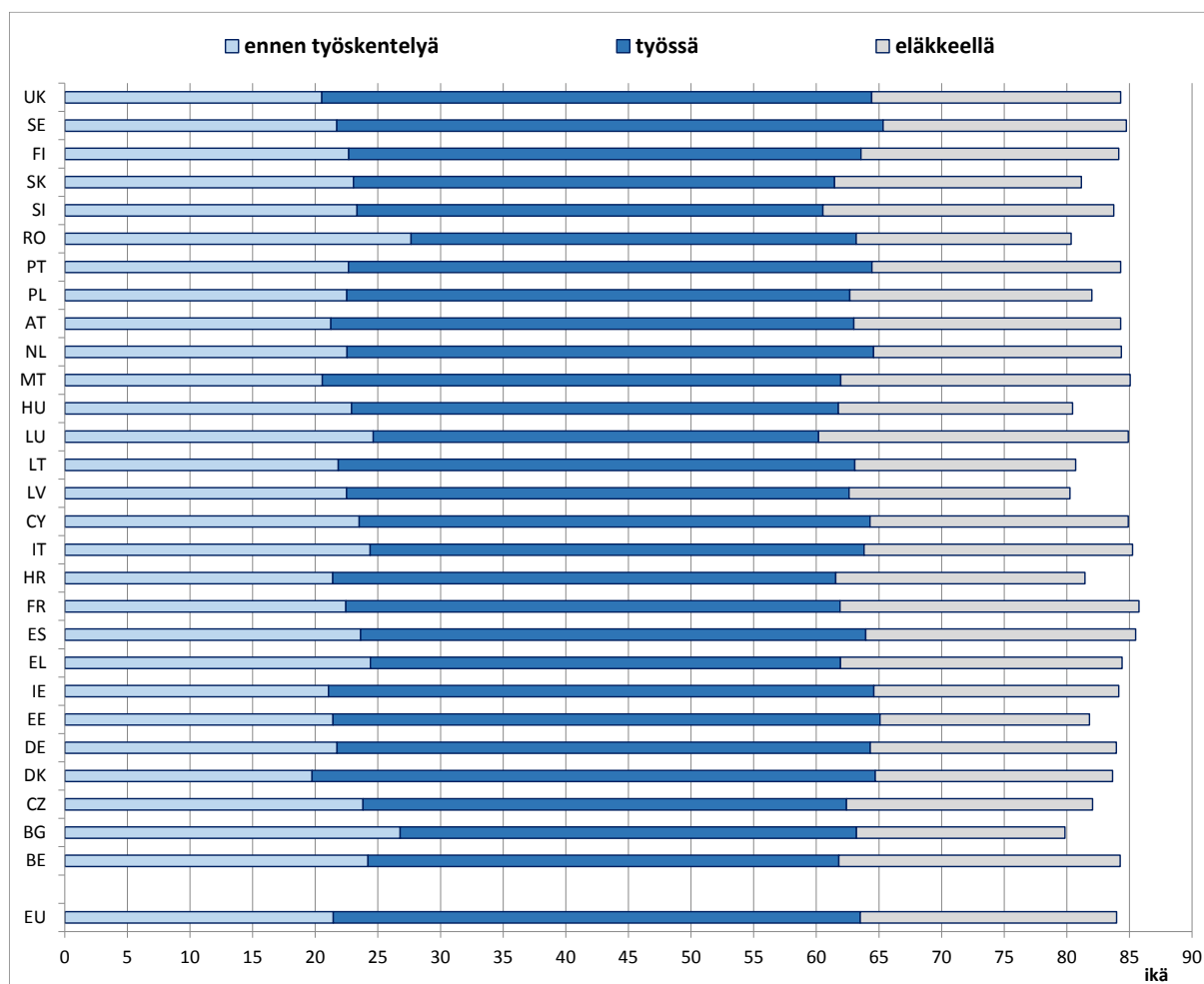
Eläkkeiden yhteenlaskettu korvaussuhde¹⁰⁷ (ARR) oli vuonna 2017 EU:ssa keskimäärin 59 prosenttia, mutta maiden välillä oli suuria eroja. Suhde vaihteli Luxemburgin 80 prosentista Irlannin, Bulgarian ja Kroatian alle 40 prosenttiin.¹⁰⁸

Eliniänodotteiden kasvaessa eläkkeitä on mukautettava: työelämä alkaa myöhemmin ja jatkuu pidempään, kun ihmiset elävät yleisesti kauemman. Köyhyyden vähentämisen ja tulon korvaamisen lisäksi eläkkeiden riittävyyden kannalta kolmas merkityksellinen tekijä on eläkeajan kesto. Eläkeajan ja työssäoloajan välinen suhde on tällä hetkellä keskimäärin 51 prosenttia EU:ssa. Kaaviossa 67 tarkastellaan ennen työtä, työssä ja eläkkeellä vietettyä keskimääräistä aikaa elämästä jäsenvaltioissa (perustana on käytetty arviota työelämän alkamisesta, keskimääräisestä työmarkkinoilta poistumisistä ja elinajanodotteesta 60-vuotiaana).

¹⁰⁷ 65–74-vuotiaiden yksittäisten mediaanibruttoeläkkeiden suhde 50–59-vuotiaiden yksittäisiin mediaanibruttotuloihin.

¹⁰⁸ Kroatiaa ja Irlantia koskevat tiedot ovat vuodelta 2016.

Kaavio 67: Elinaika jaoteltuna työmarkkinastatuksen mukaan, 2017

Lähde: työmarkkinoille tuloikä ja sieltä poistumisi-ikä: ikääntymisraportti 2018; elinajanodote-ennusteet: Eurostat. Huom.: ”työssä” tarkoittaa työmarkkinoille tulo- ja sieltä poistumisi-ikä välistä aikaa.

Epätyypillisissä työsuhteissa olevien ja itsenäisten ammatinharjoittajien edellytykset eläkeoikeuksien saamiseen ja kerryttämiseen ovat usein heikommät kuin niiden, joilla on vakinainen, kokoaikainen työsuhteisuus. SHARE-kyselytietojen¹⁰⁹ perusteella voidaan mitata itsenäisen ammatinharjoittamisen vaikutusta eläketuloihin ja elintasoon vertaamalla eläkkeelle jääneiden itsenäisten ammatinharjoittajien¹¹⁰ ja eläkkeelle jääneiden palkansaajien tilannetta useimmissa jäsenvaltioissa.¹¹¹ Eläkkeelle jääneet itsenäiset ammatinharjoittajat ilmoittavat tulonsa alemmiksi kuin palkansaajat lähes kaikissa kyselyn piiriin kuuluvissa

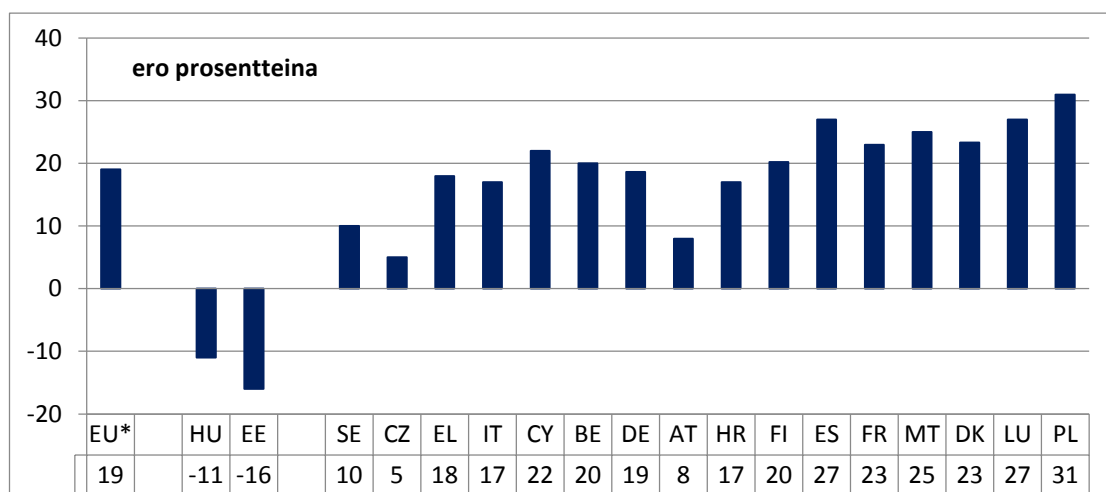
¹⁰⁹ Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe. Tietolähde: SHARE-kysely 7, 2017.

¹¹⁰ Tässä vertailussa eläkkeelle jääneillä itsenäisillä ammatinharjoittajilla tarkoitetaan eläkkeensaajia, jotka ovat olleet vähintään 50 prosenttia työurastaan itsenäisiä ammatinharjoittajia.

¹¹¹ SHARE-kysely (Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe) on monialaisen ja kansainvälisen paneelin terveyttä, sosioekonomista statusta ja sosiaalisia ja perheverkostoja koskevien mikrotietojen tietokanta, johon sisältyy yli 120 000 vähintään 50-vuotiasta (yli 297 000 haastattelua). SHARE kattaa 27 Euroopan maata. SHARE-kyselyssä 7 eivät olleet mukana Irlanti, Alankomaat ja Yhdistynyt kuningaskunta. Joissakin jäsenvaltioissa otoskoot eivät mahdollista vertailua.

maissa. Suurimmat tuloerot ovat Luxemburgissa, Tanskassa ja Ranskassa, ja yhdeksässä maassa ero on yli 20 prosenttia. Vain Unkarissa ja Virossa eläkkeelle jääneiden itsenäisten ammatinharjoittajien tulot ovat hieman korkeammat kuin eläkkeelle jääneiden palkansaajien (ks. kaavio 68). Tuloerojen ja epätasaisemman tulonjaon¹¹² seurauksena eläkkeelle jääneiden itsenäisten ammatinharjoittajien köyhyysriski on merkittävästi suurempi, keskimäärin kaksinkertainen eläkkeelle jääneisiin palkansaajiin verrattuna. Eläkkeelle jääneiden itsenäisten ammatinharjoittajien eläkkeet ovat alemmat kuin eläkkeelle jääneiden palkansaajien kaikissa tutkituissa maissa, ja korkeammasta omaisuuden ja tulojen suhteesta huolimatta he ovat alttiimpia taloudellisille vaikeuksille vanhuusiässä. Rahoitusvaikeuksia kuvaavalla indeksillä mitataan toimeentulovaikeuksia asteikolla 1–4, jossa eläkkeelle jääneiden itsenäisten ammatinharjoittajien keskiarvo on 2,3 ja eläkkeelle jääneiden palkansaajien 2,1 tutkituissa jäsenvaltioissa.¹¹³

Kaavio 68: Käytettävissä olevan ekvivalentin mediaanitulon suhteellinen ero (prosentteina) eläkkeelle jääneiden palkansaajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien välillä, 2017

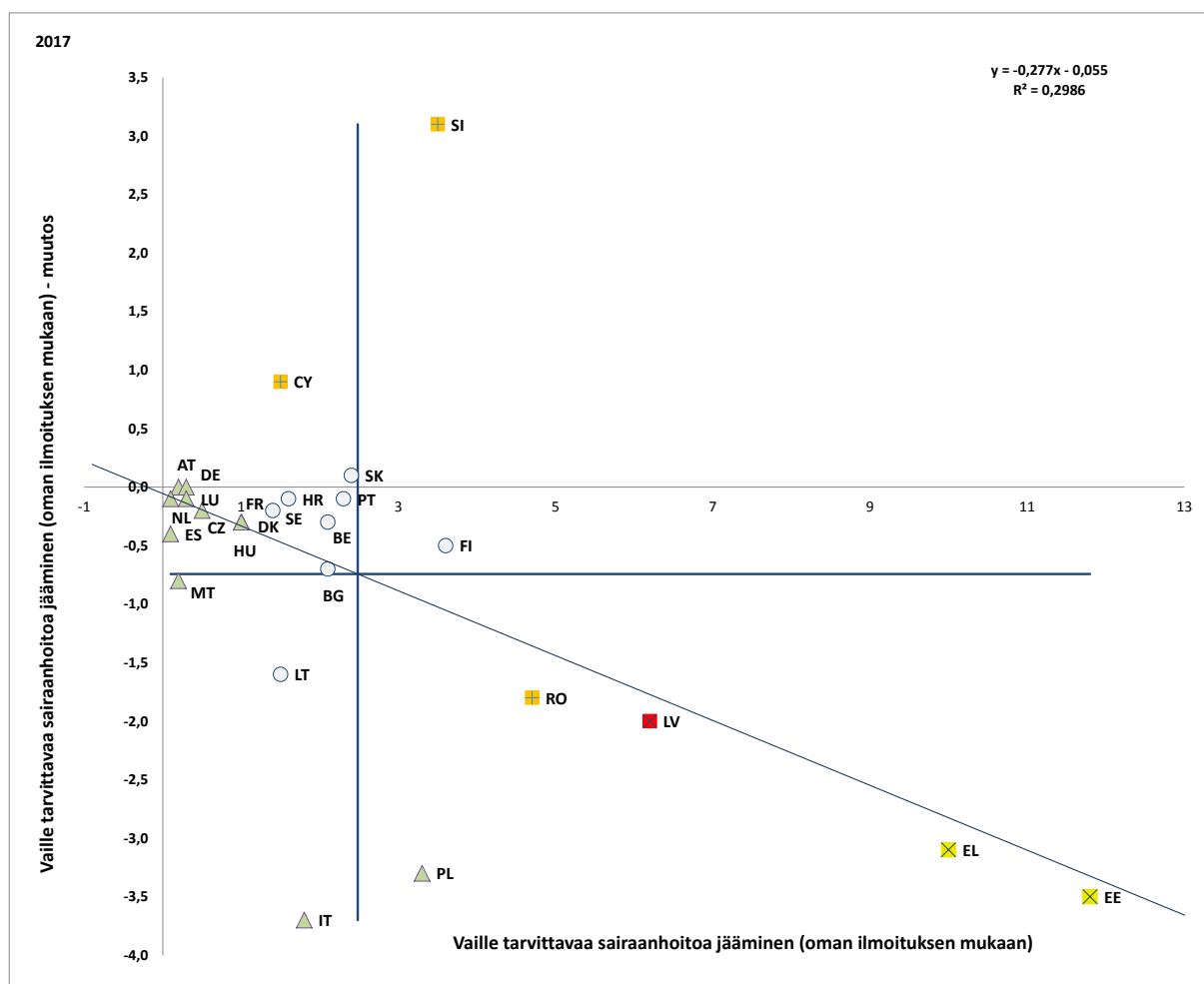

Lähde: SHARE. Huom.: EU:n tietoihin eivät sisälly Irlanti, Alankomaat ja Yhdistynyt kuningaskunta. Bulgarian, Latvian, Liettuan, Portugalin, Romanian, Slovenian ja Slovakian otoskokojen perusteella ei voida tehdä eroja eläkkeensaajien välille.

¹¹² S80/S20-suhde on kolmanneksen suurempi eläkkeellä jääneiden itsenäisten ammatinharjoittajien parissa kuin eläkkeelle jääneiden palkansaajien parissa.

¹¹³ EU28-maat lukuun ottamatta Irlantia, Alankomaita ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa.

Kaavio 69: Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen oman ilmoituksen mukaan (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2017 tasot ja vuotuiset muutokset vuoteen 2016 verrattuna. Huom.: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Irlannin ja Yhdistyneen kuningaskunnan tietoja ei saatavilla 26. lokakuuta 2018.

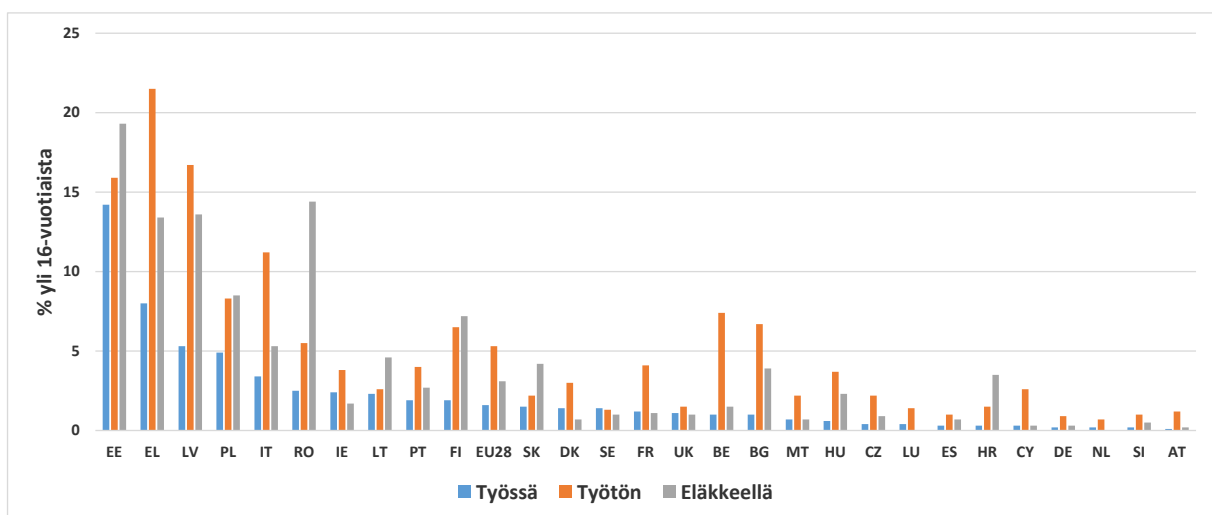
Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämisestä ilmoittavien osuudessa¹¹⁴ on joitakin merkkejä lähentymisestä. Aiemman suuntauksen vastaisesti täyttymättömien sairaanhoidotarpeiden tason ja muutosten välillä esiintyy heikko negatiivinen korrelaatio. Maissa, joissa täyttymättömät tarpeet ovat suurimmat, suuntaus on positiivisin (ks. kaavio 69). Joissakin jäsenvaltioissa terveydenhuollon saamisen merkittävänä esteenä ovat edelleen kustannukset ja odotusajat. Se osuus EU:n väestöstä, joka oman ilmoituksensa mukaan on jäänyt vaille tarvittavaa sairaanhoitoa liian korkeiden kustannusten, liian pitkän odotusajan tai liian pitkän matkan takia, kuitenkin väheni keskimäärin 1,6 prosenttiin vuonna 2017. Se osuus

¹¹⁴ Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen asianomaisen oman ilmoituksen mukaan tarkoittaa subjektiivista arviota tutkimuksen tai tietyn tyyppisen sairaanhoidon tarpeesta, jota asianomainen ei saanut tai hakenut seuraavista kolmesta syystä: ”taloudelliset syyt”, ”liian pitkät jonotusajat” tai ”liian pitkä matka”. Hoidon saamiseen liittyvät ongelmat, joista ihmiset raportoivat sairastuttuaan, heijastelevat usein merkittäviä esteitä hoidossa.

väestöstä, johon vaikutukset kohdistuivat, oli silti edelleen yli 5 prosenttia Virossa ja Kreikassa (yli 10 prosenttia) ja Latviassa. Osuus kasvoi vuonna 2017 ainoastaan Sloveniassa, Kyproksella ja Slovakiassa.

Myös työmarkkinastatus voi olla merkittävä tekijä, joka selittää sairaanhoidon ongelmallista saantia joissakin maissa. Suurimassa osassa maita ei ole merkittäviä eroja työmarkkinastatuksen mukaan, mutta joissakin niissä työttömillä (ja vähemmässä määrin eläkkeensaajilla) saattaa olla suurempia vaikeuksia terveydenhuollon saamisessa (ks. kaavio 70). Sellaisissakin maissa, joissa täyttymättömien tarpeiden osuus koko väestössä alittaa EU:n keskiarvon, lukujen mukaan vaikuttaa siltä, että työttömillä saattaa olla vaikeuksia sairaanhoidon saamisessa (esim. Belgiassa, Ranskassa, Italiassa ja Unkarissa).

Kaavio 70: Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet työmarkkinastatuksen mukaan (2016)

Lähde: Eurostat [hlth_silc_13].

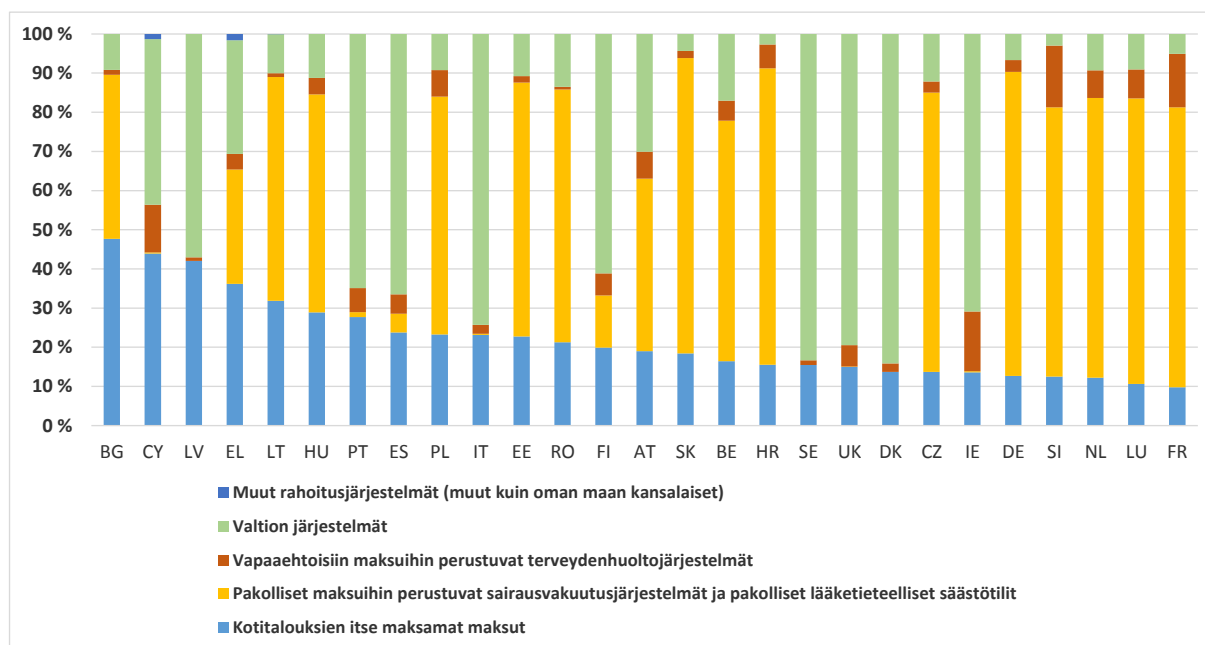
Toimintakykyisen elinajan odote 65-vuotiaana kohosi edelleen EU:ssa miesten osalta 9,8 vuoteen ja naisten osalta 10,1 vuoteen. Korkein toimintakykyisen elinajan odote 65-vuotiaana on Ruotsissa, Maltalla ja Irlannissa (noin 12 vuotta molempien sukupuolten osalta), mutta se on erityisen alhainen Latviassa, Slovakiassa ja Kroatiaassa (noin 5 vuotta).

Terveydenhuoltoa rahoitetaan eri järjestelmistä, ja kunkin järjestelmän suhteellinen merkitys vaihtelee jäsenvaltioissa. Vuonna 2016 käyttäjien maksamat maksut¹¹⁵ (eli

¹¹⁵ Käyttäjien maksamilla maksuilla tarkoitetaan kotitalouksien tuloista tai säästöistä maksettuja suoria maksuja tavaroista ja palveluista, jos käyttäjä suorittaa maksun tavarantoimituksen tai palvelun käyttöhetkellä tai joko ilman korvausta tai siten, että kustannus jaetaan organisoituneen järjestelmän kanssa.

kotitalouksien menot terveydenhuoltoon, myös lääkkeisiin), joita ei korvattu mistään järjestelmästä tai joiden kustannukset jaettiin organisoidun järjestelmän kanssa, mitattuna osuutena terveydenhuoltomenoista, olivat yli 30 prosenttia Bulgariassa, Kreikassa, Kyproksella, Latviassa ja Liettuaassa (kaavio 71).

Kaavio 71: Terveydenhuoltomenot rahoituslähteen perusteella, 2016

Lähde: Eurostat [hlth_sha11_hf]. Huom.: Tiedot on kerätty komission asetuksen (EU) 2015/359 mukaisesti terveydenhuollon menoja ja rahoitusta koskevien tilastojen osalta (terveystilinpitojärjestelmää koskeva vuoden 2011 käsikirja).

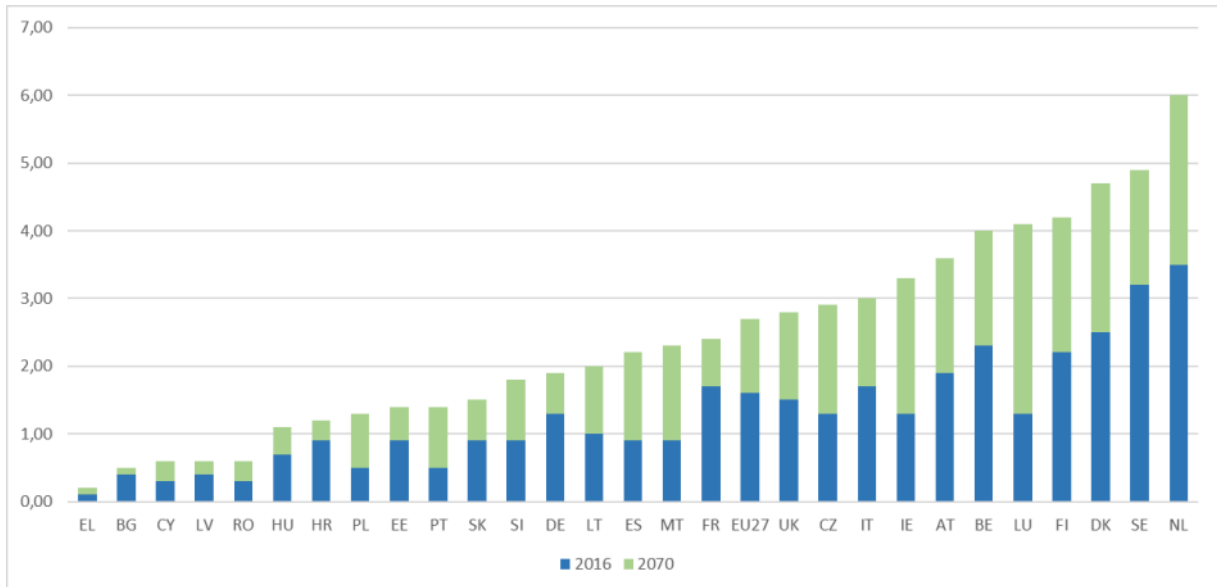
Pitkäaikaishoidon tarve on lisääntymässä, kun EU:n väestö ikääntyy. Seuraavien kuuden vuosikymmenen aikana (vuoteen 2070 mennessä) yli 80-vuotiaiden eurooppalaisten lukumäärä kaksinkertaistuu ja vanhushuoltosuhteen (yli 65-vuotiaiden määrän suhde 15–64-vuotiaiden määrään) odotetaan kohoavan vuosien 2016 ja 2070 välillä 29,6 prosentista 51,2 prosenttiin¹¹⁶ (työikäisten määrä kutakin yli 65-vuotiaasta kohti putoaisi kahteen nykyisestä 3,3:sta). Iän karttuessa huollettavana olemisen riski kasvaa, kun kunto todennäköisesti heikkenee (75–84-vuotiaista 60 prosenttia ja yli 85-vuotiaista 70 prosenttia ilmoitti olevansa toimintarajoitteinen).

Pitkäaikaishoidon tarpeen ennustetaan kasvavan merkittävästi. Pitkäaikaishoitoon liittyvät sosiaalimenot kasvavat nopeimmin verrattuna terveydenhuoltoon ja eläkkeisiin. Pitkäaikaishoitoon käytettävien julkisten menojen odotetaan kasvavan 1,6 prosentista 2,7

¹¹⁶ Euroopan komissio, Ikääntymisraportti 2018.

prosenttiin BKT:stä vuosien 2016 ja 2070 välillä, joskin EU:n sisällä on merkittävää vaihtelua (ks. kaavio 72).

Kaavio 72: Ennustetut julkiset menot pitkäaikaishoitoon, % BKT:stä, vuonna 2016 ja 2070

Lähde: Tiedot perustuvat ikääntymisraporttiin 2018. Huom.: Ikääntymistyyryhmän viiteskenaario

Pitkäaikaishoidon kestävyys on haasteellista niissä jäsenvaltioissa, joissa nyt nojaututaan voimakkaasti omaishoitoon. Omaishoitajien pooli on kutistumassa muuttuvien perhemallien (vähemmän lapsia, perheenjäsenet asuvat kauempana toisistaan), naisten lisääntyvän työllisyyden ja eläkeiän nousemisen vuoksi. Omaishoitoon liittyy myös merkittäviä kustannuksia talouden kannalta, kun omaishoitajat vähentävät virallista työtä tai lopettavat sen kokonaan ja maksavat näin vain vähän tai ei ollenkaan veroja ja sosiaalimaksuja. Myös hoitajien rekrytoimiseen ja työssä pitämiseen liittyy haasteita. Sektorilla esiintyy paljon osa-aikatyötä ja määräaikaista sopimuksia, jotka vähentävät sen houkuttelevuutta.

3.4.2 Poliittiset toimet

Monissa maissa toteutettavilla uudistuksilla pyritään vahvistamaan aktiivista osallisuutta. Joissakin jäsenvaltioissa vahvistetaan palvelujen (kuten sosiaaliavustusten, työvoima- ja muiden sosiaalipalvelujen) integroitua tarjoamista etenkin yksilöllisellä lähestymistavalla, jolla on tarkoitus puuttua kaikkein heikoimmassa asemassa olevien

monimutkaisiin tarpeisiin. Bulgariassa ollaan toteuttamassa työvoima- ja sosiaaliavustuskeskuksia, jotka tarjoavat integroituja ja liikkuvia palveluja¹¹⁷. Helmikuussa 2018 tällaisia keskuksia, jotka on perustettu ESR:n tuella, oli toiminnassa 73 ja ne tarjosivat työvoima- ja sosiaaliavustuspalveluja.¹¹⁸ Vuodesta 2018 lähtien keskuksat tarjoavat työllistymissopimuksia pitkäaikaistyöttömille. Pitkäaikaistyöttömät yhdistetään tiettyihin työvoimapalveluihin ja heille annetaan läheteitä muiden laitosten tarjoamiin palveluihin. Irlannissa *työttömiä kotitalouksia koskevalla toimintasuunnitelmalla* laajennetaan aktivointipalvelut ihmisiin, jotka eivät ole työssä mutta joita ei ole määritelty työttömiksi perinteisissä toimenpiteissä. Siinä keskitytään erityisesti kohottamaan työllisyysastetta kotitalouksissa, joissa on lapsia, sekä perinteisissä ydinperheissä että yksinhuoltajaperheissä, ja toimintarajoitteisia. Suomessa nuorille tarkoitetuista yhden palvelupisteen ohjauskeskuksista, Ohjaamoista (jotka toimivat alun perin ESR:n rahoituksen turvin), tehtiin pysyviä, ja niitä laajennetaan psykososiaalista tukea tarjoavalla verkostolla. Kreikassa ryhdyttiin vuonna 2017 avaamaan yhteisökeskuksia, jotka ovat sosiaalipalveluja tarjoavia keskitettyjä asiointipisteitä kunnallisella tasolla. Keskuksat tukevat SSI-järjestelmän (Social Solidarity Income scheme) täytäntöönpanoa ja yhdistävät edunsaajat täydentäviin sosiaalipalveluihin. Helmikuuhun 2018 mennessä suunnitelluista 240 keskuksesta 203 oli toiminnassa. Lisäksi yhä useammat kunnat eri puolilla EU:ta tarjoavat integroituja sosiaalipalveluja, joissa keskitytään heikommassa asemassa olevien ryhmien monimutkaisiin tarpeisiin (esim. keskitetty asiointipiste Ateenassa ja terveydenedistämispalvelut Essenissä). Nämä toimet saivat tukea ESR:sta.

Joidenkin etuuksien nykyaikaistaminen ja riittävyysparantaminen jatkuvat useissa jäsenvaltioissa, joskin joissakin tapauksissa on ollut viivästyksiä. Liettuassa valtion antamaa toimeentulotukea samoin kuin perhe-etuuksia on korotettu vuonna 2018. Bulgariassa vähimmäistulot korotettiin vuonna 2018 15 prosenttia yhdeksän vuoden jäädytyksen jälkeen. Ranskassa vuonna 2013 perustetun köyhyyden torjuntaa koskevan monivuotisen suunnitelman jatkoksi vähimmäistoimeentulot (*Revenu de solidarité active – RSA socle*) korotettiin 1,6 prosenttia syyskuussa 2017 ja 1 prosentti huhtikuussa 2018. Ne ovat viimeisimpiä niiden korotusten sarjassa, joilla vähimmäistulot on kasvatettu suhteessa inflaatioon, ja niitä täydennetään tehostamalla keskittymistä tuensaajien aktivointiin (*Garantie d'activité*) osana hiljattain ilmoitettua köyhydenvastaista suunnitelmaa. Romaniassa

¹¹⁷ Työvoima- ja sosiaaliviranomaisten yhteiset liikkuvat tiimit tarjoavat kattavia integroituja palveluja työttömille Bulgarian syrjäisillä alueilla.

¹¹⁸ Toiminta sai tukea ESR:sta.

suunniteltu sosiaalietuuksien konsolidointi on lykätty huhtikuuhun 2019, ja Kroatiassa uusi sosiaalihuoltolaki tulee voimaan vasta joulukuussa 2019. Latviassa hallitus ei ole vielä hyväksynyt suunniteltua vähimmäistoimeentulon kehittämissuunnitelmaa (esitetty toukokuussa 2018 ja tarkoitus tulla voimaan vuonna 2020). Luxemburgissa lakiluonnoksella on tarkoitus organisoida uudelleen taatun vähimmäistoimeentulon mekanismi. Tavoitteena on vähentää nykyjärjestelmän luomia suuria kannustinloukkuja ja puuttua asumismenorasitteen ja yksinhuoltajakotitalouksien riittämättömien tulojen ongelmiin.

Sosiaalisen suojelun kattavuus kasvoi useissa jäsenvaltioissa. Belgiassa hyväksyttiin laki, jolla poistetaan yritysten eläkejärjestelmiin pääsyn rajoituksia nuorilta ja lyhytaikaisilla työsopimuksilla työskenteleviltä. Muissa maissa on tarkoituksena hyväksyä toimenpiteitä itsenäisten ammatinharjoittajien ja pienyritysten omistajien eduksi. Tällaisia toimenpiteitä ovat muun muassa alennetut maksut, kun tietty kynnysarvo alittuu (Latvia, Puola), itsenäisten ammatinharjoittajien kattaminen työttömyysvakuutusjärjestelmästä (Ranska) tai mahdollisuus sisällyttää itsenäiset ammatinharjoittajat työtapaturmavakuutukseen verkkoalustojen hyväksymän vapaaehtoinen sosiaalinen peruskirjan kautta (Ranska; ks. myös jakso 3.3.2).

Tuloerojen ja työssäkäyvien köyhyyden torjumiseen tähtäävillä toimilla puututaan myös verosuunnitteluun ja etuuksien riittävyyteen. Työssäkäyvien köyhyyttä voidaan lieventää vähimmäispalkan muodostamisen lisäksi erilaisilla eriarvoisuutta vähentävillä toimilla, jotka liittyvät vero- ja etuusjärjestelmään. Liettuassa hyväksyttiin kesäkuussa 2018 tuloihin sovellettava tasaverojärjestelmää koskeva uudistus. Sillä otetaan käyttöön progressiivinen rakenne, jonka pitäisi auttaa vähentämään tuloeroja. Latviassa progressiivisen henkilökohtaisen tuloveron käyttöönottoon liittyvät tietyt verovähennykset henkilökohtaisesta tuloverosta ja huollettavien osalta. Tšekissä ehdotetulla henkilökohtaisen tuloverojärjestelmän uudistuksella on tarkoitus lisätä progressiivisuutta, etenkin ottamalla käyttöön uusi 23 prosentin veroaste korkeampien tulojen osalta.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimia, jotka on kohdistettu erityisesti lasten köyhyyteen. Espanjassa vuoden 2018 talousarviosta myönnetään 100 miljoonaa euroa vakavan köyhyyden torjumiseen, ja erityishuomiota kiinnitetään lapsiperheisiin. Liettuassa lapsietuuksia koskevalla lailla otetaan käyttöön yleinen lapsietuusjärjestelmä. Lisäksi lapsietuudet perheille, joissa on vähintään kolme omaa ja/tai sijaislasta, maksetaan perheen tuloista riippumatta. Latviassa on otettu käyttöön perhe-etuuden lisä, joka maksetaan vähintään kaksilapsisille perheille. Kreikassa on hyväksytty lapsietuusjärjestelmän uudistus,

jolla korvataan kaksi aiempaa etuutta (yhtenäinen lapsietuus ja suurperhe-etuus) yhdellä tarveharkintaisella lapsietuudella. Uudistuksella on tarkoitus parantaa kohdentamista ja tukea saavien lasten yhdenvertaisuutta.

Toimintarajoitteisiin henkilöihin on sovellettu sosiaalista osallisuutta koskevia toimenpiteitä, joilla on tarkoitus täydentää työllisyyspolitiikkaa ja ehkäistä köyhyydestä johtuvaa kärsimystä. Jotta voidaan parantaa tehokkuutta ja varmistaa, että ihmiset saavat ne etuudet, joihin heillä on oikeus, Espanjassa on käynnistetty yleisen sosiaaliturvakortin testivaihe. Kortin avulla on mahdollista koota tiedot kaikista henkilön saamista etuuksista yhteen paikkaan ja osoittaa, mihin muihin etuuksiin heillä saattaa olla oikeus. Virossa korotettiin vuonna 2018 työkyvyttömyysavustusta niille, jotka eivät kykene työskentelemään tai joiden toimintakyky on rajoittunut. Maltalla pantiin vuonna 2017 täytäntöön työkyvyttömyyseläkkeiden uudistus, jossa otettiin käyttöön kolmiportainen maksujärjestelmä, jossa toimintarajoitteen vuoksi työhön kykenemättömät saavat tasaisesti kasvavan summan kuukaudessa siihen asti, että heidän eläkkeensä saavuttaa saman tason kuin vähimmäispalkka. Vuonna 2016 annettulla Puolan hallituksen lailla taataan 4 000 zlotyn (noin 940 euron) avustus vakavasti vammaisen lapsen vanhemmille lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana. Portugalissa hyväksyttiin vuonna 2017 uusi riippumattoman asumisen tukimalli (MAVI), jota rahoitetaan ESR:sta. Sen mukaan kaikilla, joiden toimintarajoite on vähintään 60 prosenttia, on oikeus 40 tunnin tukeen viikossa nimetyltä tukityöntekijältä, joka avustaa henkilökohtaisessa hoidossa sekä terveyteen, ravitsemukseen, matkustukseen, korkeakoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen, kulttuuritoimintaan, liikuntaan, työnhakuun liittyvissä asioissa ja osallistumisessa yhteiskunnalliseen ja kansalaistoimintaan. Lisäksi Portugalin hallitus yhdisti vuonna 2017 kolme vammaisetuutta – työkyvyttömyysetuuden, sosiaalisen työkyvyttömyyseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen – yhdeksi etuudeksi (osallisuutta edistävä sosiaalietuus). Romaniassa käytetään nyt työkyvyttömyysetuuden laskemisessa sosiaalista vertailuindikaattoria kuluttajahintaindeksin sijaan. Tämän tuloksena aikuisten toimintarajoitteisten etuus kohosi.

Useissa jäsenvaltioissa on toteutettu asuntojen saatavuuteen liittyviä uudistuksia. Tanskassa on hyväksytty toimintasuunnitelma kodittomuuden torjumiseksi. Sen perustuu siihen, että vahvistetaan ehkäiseviä toimia ja parannetaan neuvontaa kodittomuuden poistamiseksi. Kreikassa on otettu käyttöön uusi tarveharkintainen asumisetuus, joka on tarkoitettu pienituloisille perheille, jotka asuvat vuokra-asunnoissa ja jotka maksavat asuntolainaa. Espanjassa on hyväksytty kansallinen suunnitelma, jolla muun muassa autetaan

pienituloisia perheitä maksamaan vuokra ja välttämään hädät, annetaan taloudellista tukea nuorille, jotka ostavat asunnon harvaan asutuilta alueilta, ja autetaan talojen kunnostuksessa erityisen heikossa asemassa olevia ryhmiä. Ruotsin hallitus on myöntänyt lisävaroja tukemaan kansalaisjärjestöjä, jotka torjuvat nuorten aikuisten kodittomuutta.

Eläkeuudistuksissa painopiste on siirtymässä riittävyttä koskevan haasteen hoitamiseen. Rahoituksen kestävyysparantaminen on edelleen korkealla sijalla monien jäsenvaltioiden eläkesuunnitelmissa, mutta tähän on nyt yhdistetty toimenpiteitä, joilla muokataan eläkeyhdistelmiä niin, että voidaan vastata joihinkin keskeisiin haasteisiin työmarkkinoilla ja eläkejärjestelmissä. Näitä haasteita ovat eläkkeiden riittävyyden turvaaminen, työnteon ja eläkkeen yhdistäminen sekä eläkeoikeuksien räätälöinti tietyille työntekijäryhmille.

Joissakin jäsenvaltioissa keskitytään edelleen eläkkeen keston ja elinajanodotteen tasapainottamiseen. Esimerkiksi vuonna 2017 Tšekissä toteutetussa uudistuksessa asetettiin eläkkeellejäänti-iäksi 65 vuotta vuoteen 2030 mennessä, jonka jälkeen se yhdistetään elinajanodotteeseen, joskin tätä yhdistämistä varten tarvitaan vielä uutta lainsäädäntöä. Muissa maissa ollaan korottamassa uran pituutta koskevia vaatimuksia. Esimerkiksi Liettuassa kasvatetaan vähitellen maksukauden pituutta 30 vuodesta (2017) 35 vuoteen (2027). Puolassa sitä vastoin otettiin uudelleen käyttöön alemmat ja eri eläkeiät miehille (65 vuotta) ja naisille (60 vuotta) lokakuussa 2017. Tämä lisäsi jyrkästi eläkkeellejääntiä, ja naisille hiljattain myönnetty eläkkeet olivat keskimäärin paljon alempia kuin miehille myönnetty.¹¹⁹

Muilla eläkeuudistustoimilla pyritään vähentämään köyhyyttä (esim. vähimmäistakuut) ja **parantamaan tulotason ylläpitämistä** (esim. suotuista indeksointi, lisäeläkkeiden roolin vahvistaminen). Latviassa, Maltalla ja Romaniassa on nostettu rajaa, jonka alittavista tuloista ei makseta veroa, minkä pitäisi hyödyttää pienempien eläkkeiden saajia. Vähimmäiseläkkeitä korotettiin Bulgariassa, Puolassa ja Romaniassa, jossa tehtiin merkittävä 30 prosentin korotus vuonna 2017. Muitakin toimenpiteitä, kuten lisätakeet eläkkeensaajille, joilla on pitkä työura, otettiin käyttöön. Esimerkiksi Itävallassa korotettiin vuonna 2017 vähimmäiseläke 883 eurosta 1 000 euroon kuukaudessa vähintään 30 vuotta eläkemaksuja maksaneiden osalta.¹²⁰

¹¹⁹ Euroopan komissio ja sosiaalisen suojelun komitea (2018). Eläkkeiden riittävyttä koskeva raportti (2018): nykyinen ja tuleva vanhuusiän tulojen riittävyys EU:ssa

¹²⁰ Ks. edellinen alaviite.

Useissa jäsenvaltioissa on otettu ohjenuoraksi terveydenhuollon tehostaminen parantamalla koordinoitua ja vahvistamalla perusterveydenhuollon roolia. Virossa terveyskeskuksia ja sairaaloiden verkostoja koskevilla suunnitelmilla on tarkoitus perustaa monialaisia tiimejä, määritellä uudelleen yleislääkärien ja erikoislääkärien tehtävät ja parantaa koulutusta. Irlannissa ollaan lisäämässä pääomasijoituksia ja perustetaan esimerkiksi perusterveydenhuollon keskuksia kaikkialle maahan. Bulgariassa ja Ranskassa esitettiin syksyllä 2018 terveydenhuoltojärjestelmän perusteellista uudistusta koskevia ehdotuksia, jotka koskevat muun muassa tehokkaampaa sairaalahoitoa ja hoidon parempaa integrointia. Slovakiassa jatketaan toimia yleislääkärien heikon portinvartijanroolin vahvistamiseksi, jotta vältettäisiin turhat läheteet erikoislääkäreille. Latviassa on käynnissä perusterveydenhuollon vastaanottojen muuttaminen laajemmiksi terveyskeskuksiksi, joissa on 3–6 yleislääkärinä, vähintään kaksi sairaanhoitajaa ja mahdollisesti erikoislääkäreitä, samoin kuin uudistuksia, joilla muutetaan potilaspalveluja sairaaloissa. Kroatiassa sairaaloiden toiminnallisen integroinnin (vielä pilottivaiheessa) ja perusterveydenhuollon parantamisen pitäisi kohentaa palvelujen laatua, saada aikaan säästöjä ja rahoituksen vakautta sekä kohottaa turvallisuuden tasoa ja potilastyytyväisyyttä. Itävallassa avataan vuoteen 2021 mennessä 75 keskusta, joissa on eri asiantuntijoista muodostuvia tiimejä.

Terveydenhuollon työntekijöiden koulutuksen ja työolojen parantamiseksi ollaan toteuttamassa toimia. Italiassa on yhdistetty yleislääkärien, erikoislääkärien ja sairaanhoitajien osaaminen hoidon tarjoamiseksi yhteisössä. Myös Unkarissa ja Ruotsissa on kiinnitetty erityishuomiota terveydenhuoltoalan taitotarjonnan edistämiseen sekä työolojen ja palkkojen parantamiseen. Romaniassa korotettiin 1. maaliskuuta 2018 alkaen lääkäreiden ja sairaanhoitajien bruttopalkkoja merkittävästi (70–172 %). Latviassa hallitus suunnittelee huomattavia (lähes kolminkertaisia) korotuksia terveydenhuollon ammattihenkilöiden palkkoihin vuoteen 2023 mennessä. Latviassa, Puolassa, Portugalissa ja Romaniassa toteutetaan tukitoimenpiteitä, joilla houkutellaan lääkäreitä ja sairaanhoitajia kaupunkien ulkopuolelle ja maaseutualueille.

Joissakin jäsenvaltioissa **erityistoimiin terveydenhuollon saatavuuden parantamiseksi sisältyy käyttäjien maksamien maksujen, etenkin omavastuuosuuksien, pienentäminen.** Esimerkiksi Kyproksella hyväksyttiin vuonna 2017 mittava uudistus, jonka tarkoituksena on antaa vuoteen 2020 mennessä yleinen oikeus saada terveydenhuoltoa. Virossa reseptilääkkeiden kustannusten lisäkorvattavuutta laajennettiin vuonna 2018. Liettuassa toteutettiin vuonna 2017 useita toimenpiteitä, joilla rajoitetaan käyttäjien maksamia

lääkekustannuksia ja lisätään lääkepolitiikan läpinäkyvyyttä. Niihin sisältyy kalliiden lääkkeiden arvonlisäveron alentaminen, ylärajan asettaminen sille, miten suuri erotus lääkkeiden viitehinnoissa ja apteekkien myyntihinnoissa saa olla, sekä rinnakkaisvalmisteiden ja lääkkeiden järkevän käytön edistäminen.

Joissakin jäsenvaltiossa tavoitteena on holistinen lähestymistapa pitkäaikaishoitoon.

Bulgaria on hyväksynyt toimintasuunnitelman kansallisen pitkäaikaishoitostrategian toteuttamiseksi. Siihen sisältyy integroitujen sosiaalipalvelujen tarjoamiseen ja kehittämiseen liittyvien institutionaalisten puitteiden vahvistaminen. Puolassa on laadittu iäkkäisiin huollettavina oleviin henkilöihin sovellettava sosiaalipolitiikka, joka perustuu julkisten laitosten omaishoitajille tarjoamaan tukijärjestelmään ja yhteisö- ja laitospalvelujen verkostoon.

Hoitajien poolin kasvattamiseksi jäsenvaltiot ehdottavat erilaisia toimintavaihtoehtoja.

Tšekissä hyväksyttiin omaishoitajien erityisloma (palkallinen enintään kolmen kuukauden loma) huollettavien perheenjäsenten omaishoitajille. Virossa tarjotaan mahdollisuus viiteen palkalliseen lomapäivään kalenterivuoden aikana omaishoitajille (sukulainen, puoliso, rekisteröity kumppani tai hoitaja). Saksassa sairaanhoitajien koulutusta ollaan uudistamassa. Tarkoituksena on laati yhteinen opetussuunnitelma ja koulutus yleisen terveydenhoidon, lastenlääketieteen ja pitkäaikaishoidon sairaanhoitajille ja vähentää työvoimapulaa.

LIITTEET

Liite 1. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, tasot

	Yhdenvertaiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille														
	Koulupudokkaat (% 18–24-vuotiaista)			Sukupuolten työllisyysero (%-yks.)			Ylimmän ja alimman tuloviiden suhde* (S80/S20)			Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevat (%)			NEET-nuoret (% 15–24-vuotiaista)		
Vuosi	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
EU28	11,0	10,7	10,6	11,6	11,6	11,5	5,2	5,2	5,1	23,8	23,5	22,5 e	12,0	11,6	10,9
EA19	11,6	11,1	11,0	11,2	11,2	11,2	5,2	5,2	5,1	23,1	23,1	22,1 e	12,2	11,7	11,2
EU (painottamaton)	9,8	9,5	9,4	10,7	10,6	10,5	5,1	5,0	5,0	24,3	23,8	22,9	11,7	11,0	10,4
EA (painottamaton)	10,1	9,5	9,4	10,4	10,3	10,1	5,0	5,0	4,9	23,6	23,1	22,3	11,5	10,8	10,2
BE	10,1	8,8	8,9 b	8,3	9,3	9,8 b	3,8	3,8	3,8	21,1	20,7	20,3	12,2	9,9	9,3 b
BG	13,4	13,8	12,7	6,6	7,3	8,0	7,1	7,7 b	8,2	41,3	40,4 b	38,9	19,3	18,2	15,3
CZ	6,2	6,6	6,7	16,6	16,0	15,8	3,5	3,5	3,4	14,0	13,3	12,2	7,5	7,0	6,3
DK	7,8	7,2 b	8,8 b	7,6	6,7 b	6,5 b	4,1	4,1	4,1	17,7	16,8	17,2	6,2	5,8 b	7,0 b
DE	10,1	10,3	10,1	8,7	8,2	7,9	4,8	4,6	4,5	20,0	19,7	19,0	6,2	6,7	6,3
EE	12,2	10,9	10,8	7,9	8,2	7,3	6,2	5,6	5,4	24,2	24,4	23,4	10,8	9,1	9,4
IE	7,0	6,2	5,1 b	12,3	12,1	12,1	4,5	4,4	:	26,0	24,2	:	14,3	12,6	10,9 b
EL	7,9	6,2	6,0	18,0	19,0	19,7	6,5	6,6	6,1	35,7	35,6	34,8	17,2	15,8	15,3
ES	20,0	19,0	18,3	11,2	11,5	11,9	6,9	6,6	6,6	28,6	27,9	26,6	15,6	14,6	13,3
FR	9,2	8,8	8,9	7,2	7,5	7,9	4,3	4,3	4,4	17,7	18,2	17,1	12,0	11,9	11,5
HR	2,8 u	2,8 u	3,1	9,5	9,6	10,6	5,2	5,0	5,0	29,1	27,9	26,4	18,1	16,9	15,4
IT	14,7	13,8	14,0	20,0	20,1	19,8	5,8	6,3	5,9	28,7	30,0	28,9	21,4	19,9	20,1
CY	5,2	7,6	8,5	8,3	9,7	9,5	5,2	4,9	4,6	28,9	27,7	25,2	15,3	16,0	16,1
LV	9,9	10,0	8,6	4,1	2,9	4,3	6,5	6,2	6,3	30,9	28,5	28,2	10,5	11,2	10,3
LT	5,5	4,8	5,4	2,4	1,9	1,0	7,5	7,1	7,3	29,3	30,1	29,6	9,2	9,4	9,1
LU	9,3 b	5,5	7,3	11,7 b	11,0	7,9	4,3	5,0 b	5,0	18,5	19,8 b	21,5	6,2 b	5,4	5,9
HU	11,6 b	12,4	12,5	13,7	14,0	15,3	4,3	4,3	4,3	28,2	26,3	25,6	11,6 b	11,0	11,0
MT	20,2	19,2	17,7 b	26,8	25,5	24,1	4,2	4,2	4,2	22,4	20,1	19,2	10,5	8,8	8,6 b
NL	8,2	8,0	7,1	11,1	11,0	10,5	3,8	3,9 b	4,0	16,4	16,7 b	17,0	4,7	4,6	4,0
AT	7,3	6,9	7,4	8,2	7,8	8,0	4,0	4,1	4,3	18,3	18,0	18,1	7,5	7,7	6,5
PL	5,3	5,2	5,0	13,8	14,2	14,6	4,9	4,8	4,6	23,4	21,9	19,5	11,0	10,5	9,5
PT	13,7	14,0	12,6	6,7	6,8	7,5	6,0	5,9	5,7	26,6	25,1	23,3	11,3	10,6	9,3
RO	19,1	18,5	18,1	17,5	17,6	17,1	8,3	7,2	6,5	37,4	38,8	35,7	18,1	17,4	15,2
SI	5,0	4,9	4,3	8,6	6,6	7,2	3,6	3,6	3,4	19,2	18,4	17,1	9,5	8,0	6,5
SK	6,9	7,4	9,3	14,7	14,2	12,8	3,5	3,6	3,5	18,4	18,1	16,3	13,7	12,3	12,1
FI	9,2	7,9	8,2	2,1	3,3	3,5	3,6	3,6	3,5	16,8	16,6	15,7	10,6	9,9	9,4
SE	7,0	7,4	7,7	4,2	3,8	4,0	4,1	4,3	4,3	18,6	18,3	17,7	6,7	6,5	6,2
UK	10,8	11,2	10,6	11,2	11,0	10,3	5,2	5,1	:	23,5	22,2	:	11,1	10,9	10,3

Lähde: Eurostat

Huom.: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin.

Merkinnät – b: katkos aikasarjassa; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Liite 1 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, tasot

	Dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot														
	Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)			Työttömyysaste (% 15–74-vuotiaista)			Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15–74-vuotiaasta työvoimasta)			Kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot henkeä kohti (2008 = 100)			Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot		
Vuosi	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2014	2015	2016
EU28	70,1	71,1	72,2	9,4	8,6	7,6	4,5	4,0	3,4	98,7	100,7	102,5	:	:	:
EA19	69,0	70,0	71,0	10,9	10,0	9,1	5,5	5,0	4,4	96,7	98,0	99,5	:	:	:
EU (painottamaton)	70,0	71,1	72,5	9,7	8,7	7,6	4,8	4,1	3,4	97,7	100,2	103,5	19063	19267	19671
EA (painottamaton)	69,6	70,6	72,0	10,5	9,7	8,6	5,3	4,7	4,0	94,4	96,2	98,4	20118	20574	20987
BE	67,2	67,7	68,5 b	8,5	7,8	7,1 b	4,4	4,0	3,5 b	96,7	96,3	97,0	24355	24772	25082
BG	67,1	67,7	71,3	9,2	7,6	6,2	5,6	4,5	3,4	110,4	120,1	133,6	8164	8742	9329
CZ	74,8	76,7	78,5	5,1	4,0	2,9	2,4	1,7	1,0	100,9	104,9	108,2	13496	13809	14111
DK	76,5	77,4 b	76,9 b	6,2	6,2	5,7	1,7	1,4 b	1,3 b	104,1	107,5	110,9	25491	26170	26568
DE	78,0	78,6	79,2	4,6	4,1	3,8	2,0	1,7	1,6	104,2	105,3	106,9	25935	26528	27040
EE	76,5	76,6	78,7	6,2	6,8	5,8	2,4	2,1	1,9	101,0	105,7	109,4	13048	13741	14373
IE	69,9	71,4	73,0	10,0	8,4	6,7	5,3	4,2	3,0	89,8	92,0	93,7	24726	24994	25510
EL	54,9	56,2	57,8	24,9	23,6	21,5	18,2	17,0	15,6	70,4	69,4	68,7	18169	18447	18577
ES	62,0	63,9	65,5	22,1	19,6	17,2	11,4	9,5	7,7	90,3	92,7	94,3	21999	22584	23077
FR	69,5	70,0	70,6	10,4	10,1	9,4	4,6	4,6	4,2	100,3	100,8	102,3	23761	24291	24579
HR	60,6	61,4	63,6	16,1	13,4	11,1	10,2	6,6	4,6	:	:	:	:	12789	13113
IT	60,5	61,6	62,3	11,9	11,7	11,2	6,9	6,7	6,5	88,5	89,6	90,7	20597	20762	21070
CY	67,9	68,7	70,8	15,0	13,0	11,1	6,8	5,8	4,5	75,9	78,0	82,1	:	:	:
LV	72,5	73,2	74,8	9,9	9,6	8,7	4,5	4,0	3,3	91,6	98,5	103,9	6994	8502	10082
LT	73,3	75,2	76,0	9,1	7,9	7,1	3,9	3,0	2,7	103,5	108,2	114,6	9912	10517	11151
LU	70,9 b	70,7	71,5	6,5	6,3	5,6	1,9 b	2,2	2,1	103,1	102,5	101,5	31367	31922	32320
HU	68,9	71,5	73,3	6,8	5,1	4,2	3,1	2,4	1,7	101,2	103,4	109,8	11256	11480	11712
MT	69,0	71,1	73,0	5,9	5,2	4,6	2,4	1,9	1,6	:	:	:	21284	21218	21243
NL	76,4	77,1	78,0	6,9	6,0	4,9	3,0	2,5	1,9	98,9	100,1	101,5	27800	28570	28768
AT	74,3	74,8	75,4	5,7	6,0	5,5	1,7	1,9	1,8	96,4	95,2	96,3	25379	26039	26859
PL	67,8	69,3	70,9	7,5	6,2	4,9	3,0	2,2	1,5	113,4	117,7	124,8	12606	13221	13757
PT	69,1	70,6	73,4	12,6	11,2	9,0	7,2	6,2	4,5	92,0	94,7	97,0	16207	16043	15984
RO	66,0	66,3	68,8	6,8	5,9	4,9	3,0	3,0	2,0	100,4	102,8	114,2	8621	8987	9609
SI	69,1	70,1	73,4	9,0	8,0	6,6	4,7	4,3	3,1	92,8	94,6	99,1	14741	14958	15049
SK	67,7	69,8	71,1	11,5	9,7	8,1	7,6	5,8	5,1	101,8	105,8	108,6	11698	12106	12446
FI	72,9	73,4	74,2	9,4	8,8	8,6	2,3	2,3	2,1	101,4	102,6	103,5	24154	24346	24545
SE	80,5	81,2	81,8	7,4	6,9	6,7	1,5	1,3	1,2	111,6	113,3	115,9	25612	25892	25992
UK	76,8	77,5	78,2	5,3	4,8	4,4	1,6	1,3	1,1	100,0	104,4	103,5	28255	28770	29177

Lähde: Eurostat, OECD.

Huom.: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti mitataan käyttämällä ”oikaisemattomia tuloja” (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) ja tekemättä korjausta ostovoimastandardien mukaan. Indikaattoria ”keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot” olisi tulkittava yhdessä muiden indikaattoreiden kanssa, kuten työssäkäyvien köyhyysaste, palkkajakauman viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välinen suhde (D5/D1) sekä muut asiaankuuluvat työllisyyskehityksen/sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen ja yhteisen arviointikehityksen indikaattorit. Tässä indikaattorissa käytetään kolmen vuoden keskiarvoja lyhyen aikavälin vaihteluiden tasaamiseksi.

Merkinnät – b: katkos aikasarjassa; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Liite 1 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, tasot

	Julkinen tuki / Sosiaalinen suojele ja osallisuus											
	Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (%)			Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat (%)			Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen (oman ilmoituksen mukaan) (%)			Henkilöt, joilla on digitaaliset perustaidot tai perustaitoja korkeammat taidot (% 16–74- vuotiaista)		
Vuosi	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2015	2016	2017	2015	2016	2017
EU28	33,7	33,2	32,4 e	28,4	30,3	32,9	3,2	2,5	1,6 e	55,0	56,0	57,0
EA19	33,1	32,3	31,3 e	32,3	33,9	38,2	2,6	2,3	1,3 e	:	:	:
EU (painottamaton)	35,2	34,3	33,4	27,3	28,0	29,9	3,4	3,1	2,5	55,2	55,6	57,3
EA (painottamaton)	35,0	34,2	32,5	29,2	29,4	32,3	3,4	3,4	2,7	56,7	57,0	59,7
BE	44,2	41,1	39,5	48,8	50,1	43,8	2,4	2,4	2,1	60,0	61,0	61,0
BG	22,5	17,9 b	19,9	11,2	9,0	12,5	4,7	2,8 b	2,1	31,0	26,0	29,0
CZ	42,3	40,5	42,4	4,4	2,9	4,7	0,8	0,7	0,5	57,0	54,0	60,0
DK	52,7	52,2	51,0	69,6	77,3	70,0	1,3	1,3	1,0	75,0	78,0	71,0
DE	33,5	34,8	33,2	27,5	25,9	32,6	0,5	0,3	0,3	67,0	68,0	68,0
EE	22,3	24,9	27,3	19,5	21,5	30,2	12,7	15,3	11,8	65,0	60,0	60,0
IE	55,0	52,2	:	27,4	30,6	28,6	2,8	2,6	:	44,0	44,0	48,0
EL	16,1	15,9	15,8	12,8	11,4	8,9	12,3	13,1	10,0	44,0	46,0	46,0
ES	26,6	24,4	23,9	37,0	39,7	39,3	0,6	0,5	0,1	54,0	53,0	55,0
FR	43,1	42,4	44,8	39,5	41,8	48,9	1,2	1,3	1,0	57,0	56,0	57,0
HR	35,5	28,6	24,8	17,1	11,8	15,6	1,9	1,7	1,6	51,0	55,0	41,0
IT	21,7	21,4	19,4	22,9	27,3	34,4	7,2	5,5	1,8	43,0	44,0	u
CY	36,2	35,6	35,9	25,5	20,8	24,9	1,5	0,6	1,5	43,0	43,0	50,0
LV	17,6	21,6	21,9	21,6	22,8	28,3	8,4 b	8,2	6,2	49,0	50,0 b	48,0
LT	22,4	21,5	23,2	22,9	9,7	15,2	2,9	3,1	1,5	51,0	52,0	55,0
LU	43,8	39,1 b	35,5	49,0	51,9	50,9	0,9	0,4 b	0,3	86,0	86,0	85,0
HU	42,0	43,8	46,4	14,3	15,3	15,6	2,6	1,3	1,0	50,0	51,0	50,0
MT	31,2	30,7	29,1	18,2	17,9	31,4	0,8	1,0	0,2	52,0	49,0	56,0
NL	48,0	42,5 b	39,7	44,6	46,3	53,0	0,1	0,2 b	0,1	72,0	77,0	79,0
AT	45,7	46,4	42,2	16,0	22,2	20,5	0,1	0,2	0,2	64,0	65,0	67,0
PL	23,1	24,5	37,5	5,6	5,4	7,8	7,3	6,6	3,3 b	40,0	44,0	46,0
PT	26,1	24,0	22,5	44,9	47,2	49,9	3,0	2,4	2,3	48,0	48,0	50,0
RO	13,3	14,2	16,6	2,6	9,4	17,4	9,4	6,5	4,7	26,0	28,0	29,0
SI	42,3	42,8	44,6	37,3	37,4	39,5	0,2	0,4	3,5	51,0	53,0	54,0
SK	35,3	31,0	29,1	6,5	1,1	0,5	2,1	2,3	2,4	53,0	55,0	59,0
FI	53,7	57,0	56,9	33,2	32,6	32,6	4,3 b	4,1	3,6	74,0	73,0	76,0
SE	45,3	45,8	46,1	56,7	64,0	51,0	1,3	1,6	1,4	72,0	69,0 b	77,0
UK	43,3	43,4	:	28,9	30,4	28,5	2,8	1,0	:	67,0	69,0	71,0

Lähde: Eurostat

Huom.: EU28 ja EA19 viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin.

Merkinnät – b: katkos aikasarjassa; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Liite 2. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, muutokset ja etäisyys EU:n keskiarvosta

Vuosi	Yhdenvertaiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille														
	Koulupudokkaat (% 18-24-vuotiaista)			Sukupuolten työllisyysero (%-yks.)			Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen suhde* (S80/S20)			Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevat (%)			NEET-nuoret* (% 15-24-vuotiaista)		
	2017			2017			2017			2017			2017		
	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos
EU28	-0,1	1,2	0,0	-0,1	1,0	0,0	-0,1	0,1	0,0	-1,0	-0,4	0,0	-0,7	0,5	0,0
EA19	-0,1	1,6	0,0	0,0	0,7	0,1	-0,1	0,1	0,0	-1,0	-0,8	0,0	-0,5	0,8	0,2
EU (painottamaton)	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	-1,0	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0
EA (painottamaton)	-0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	0,0	0,0	-0,8	-0,6	0,2	-0,6	-0,2	0,1
BE	0,1b	-0,5	0,2	0,5b	-0,7	0,6	0,0	-1,2	0,1	-0,4	-2,6	0,6	-0,6b	-1,1	0,1
BG	-1,1	3,3	-1,0	0,7	-2,5	0,8	0,5	3,2	0,6	-1,5	16,0	-0,5	-2,9	4,9	-2,2
CZ	0,1	-2,7	0,2	-0,2	5,3	-0,1	-0,1	-1,6	0,0	-1,1	-10,7	-0,1	-0,7	-4,1	0,0
DK	1,6b	-0,6	1,7	-0,2b	-4,0	-0,1	0,0	-0,9	0,1	0,4	-5,7	1,4	1,2b	-3,4	1,9
DE	-0,2	0,7	-0,1	-0,3	-2,6	-0,2	-0,1	-0,5	0,0	-0,7	-3,9	0,3	-0,4	-4,1	0,3
EE	-0,1	1,4	0,0	-0,9	-3,2	-0,8	-0,2	0,4	-0,1	-1,0	0,5	0,0	0,3	-1,0	1,0
IE	-1,1b	-4,3	-1,0	0,0	1,6	0,1	:	:	:	:	:	:	-1,7b	0,5	-1,0
EL	-0,2	-3,4	-0,1	0,7	9,2	0,8	-0,5	1,1	-0,4	-0,8	11,9	0,2	-0,5	4,9	0,2
ES	-0,7	8,9	-0,6	0,4	1,4	0,5	0,0	1,6	0,1	-1,3	3,7	-0,3	-1,3	2,9	-0,6
FR	0,1	-0,5	0,2	0,4	-2,6	0,5	0,1	-0,6	0,2	-1,1	-5,8	-0,1	-0,4	1,1	0,3
HR	0,3	-6,3	0,4	1,0	0,1	1,1	0,0	0,0	0,1	-1,5	3,5	-0,5	-1,5	5,0	-0,8
IT	0,2	4,6	0,3	-0,3	9,3	-0,2	-0,4	0,9	-0,3	-1,1	6,0	-0,1	0,2	9,7	0,9
CY	0,9	-0,9	1,0	-0,2	-1,0	-0,1	-0,3	-0,4	-0,2	-2,5	2,3	-1,5	0,1	5,7	0,8
LV	-1,4	-0,8	-1,3	1,4	-6,2	1,5	0,1	1,3	0,2	-0,3	5,3	0,7	-0,9	-0,1	-0,2
LT	0,6	-4,0	0,7	-0,9	-9,5	-0,8	0,2	2,3	0,3	-0,5	6,7	0,5	-0,3	-1,3	0,4
LU	1,8	-2,1	1,9	-3,1	-2,6	-3,0	0,0	0,0	0,1	1,7	-1,4	2,7	0,5	-4,5	1,2
HU	0,1	3,1	0,2	1,3	4,8	1,4	0,0	-0,7	0,1	-0,7	2,7	0,3	0,0	0,6	0,7
MT	-1,5b	8,3	-1,4	-1,4	13,6	-1,3	0,0	-0,8	0,1	-0,9	-3,7	0,1	-0,2b	-1,8	0,5
NL	-0,9	-2,3	-0,8	-0,5	0,0	-0,4	0,1	-1,0	0,2	0,3	-5,9	1,3	-0,6	-6,4	0,1
AT	0,5	-2,0	0,6	0,2	-2,5	0,3	0,2	-0,7	0,3	0,1	-4,8	1,1	-1,2	-3,9	-0,5
PL	-0,2	-4,4	-0,1	0,4	4,1	0,5	-0,2	-0,4	-0,1	-2,4	-3,4	-1,4	-1,0	-0,9	-0,3
PT	-1,4	3,2	-1,3	0,7	-3,0	0,8	-0,2	0,7	-0,1	-1,8	0,4	-0,8	-1,3	-1,1	-0,6
RO	-0,4	8,7	-0,3	-0,5	6,6	-0,4	-0,7	1,5	-0,6	-3,1	12,8	-2,1	-2,2	4,8	-1,5
SI	-0,6	-5,1	-0,5	0,6	-3,3	0,7	-0,2	-1,6	-0,1	-1,3	-5,8	-0,3	-1,5	-3,9	-0,8
SK	1,9	-0,1	2,0	-1,4	2,3	-1,3	-0,1	-1,5	0,0	-1,8	-6,6	-0,8	-0,2	1,7	0,5
FI	0,3	-1,2	0,4	0,2	-7,0	0,3	-0,1	-1,5	0,0	-0,9	-7,2	0,1	-0,5	-1,0	0,2
SE	0,3	-1,7	0,4	0,2	-6,5	0,3	0,0	-0,7	0,1	-0,6	-5,2	0,4	-0,3	-4,2	0,4
UK	-0,6	1,2	-0,5	-0,7	-0,2	-0,6	:	:	:	:	:	:	-0,6	-0,1	0,1

Lähde: Eurostat

Huom.: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. 26. lokakuuta 2018: työvoimatutkimukseen ja SILC-tilastoihin perustuvien indikaattoreiden muutosten tilastollista merkitsevyyttä koskevat arviot eivät ole saatavilla.

Merkinnot – b: katkos aikasarjassa; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Liite 2 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, muutokset ja etäisyys EU:n keskiarvosta

Vuosi	Dynamic labour markets and fair working conditions														
	Työllisyysaste (% 20-64-vuotiaista)			Työttömyysaste (% 15-74-vuotiaista)			Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15-74-vuotiaasta työvoimasta)			Kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot henkeä kohti (2008 = 100)			Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot		
	2017			2017			2017			2016			2016		
	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosi muutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosi muutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosi muutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosi muutos	Vuosi muutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosi muutos
EU28	1,1	-0,3	-0,4	-1,0	0,0	0,1	-0,6	0,0	0,1	1,9	-1,0	-1,4	:	:	:
EA19	1,0	-1,5	-0,5	-0,9	1,5	0,2	-0,6	1,0	0,1	1,5	-4,1	-1,8	:	:	:
EU (painottamaton)	1,5	0,0	0,0	-1,1	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0	3,3	0,0	0,0	2,6	0,0	0,0
EA (painottamaton)	1,4	-0,6	-0,1	-1,1	0,9	0,0	-0,7	0,7	0,0	2,3	-5,1	-1,0	1,9	-1	-0,6
BE	0,8 b	-4,0	-0,7	-0,7 b	-0,5	0,4	-0,5 b	0,1	0,2	0,7	-6,5	-2,6	0,1	5411	-2,4
BG	3,6	-1,2	2,1	-1,4	-1,4	-0,3	-1,1	0,0	-0,4	11,2	30,0	7,9	8,6	-10342	6,0
CZ	1,8	6,0	0,3	-1,1	-4,7	0,0	-0,7	-2,4	0,0	3,1	4,6	-0,2	2,2	-5560	-0,3
DK	-0,5 b	4,4	-2,0	-0,5	-1,9	0,6	-0,1 b	-2,1	0,6	3,2	7,4	-0,1	1,3	6896	-1,3
DE	0,6	6,7	-0,9	-0,3	-3,8	0,8	-0,1	-1,8	0,6	1,5	3,4	-1,8	1,7	7369	-0,9
EE	2,1	6,2	0,6	-1,0	-1,8	0,1	-0,2	-1,5	0,5	3,6	5,9	0,3	5,2	-5298	2,7
IE	1,6	0,5	0,1	-1,7	-0,9	-0,6	-1,2	-0,4	-0,5	1,9	-9,9	-1,5	2,0	5839	-0,6
EL	1,6	-14,7	0,1	-2,1	13,9	-1,0	-1,4	12,2	-0,7	-1,1	-34,9	-4,4	0,0	-1094	-2,5
ES	1,6	-7,0	0,1	-2,4	9,6	-1,3	-1,8	4,3	-1,1	1,8	-9,2	-1,5	1,9	3406	-0,6
FR	0,6	-1,9	-0,9	-0,7	1,8	0,4	-0,4	0,8	0,3	1,4	-1,3	-1,9	0,6	4908	-2,0
HR	2,2	-8,9	0,7	-2,3	3,5	-1,2	-2,0	1,2	-1,3	:	:	:	2,3	-6558	-0,3
IT	0,7	-10,2	-0,8	-0,5	3,6	0,6	-0,2	3,1	0,5	1,2	-12,8	-2,1	0,7	1399	-1,9
CY	2,1	-1,7	0,6	-1,9	3,5	-0,8	-1,3	1,1	-0,6	5,3	-21,4	2,0	:	:	:
LV	1,6	2,3	0,1	-0,9	1,1	0,2	-0,7	-0,1	0,0	5,6	0,4	2,2	7,4	-9590	4,8
LT	0,8	3,5	-0,7	-0,8	-0,5	0,3	-0,3	-0,7	0,4	6,0	11,1	2,7	6,5	-8521	4,0
LU	0,8	-1,0	-0,7	-0,7	-2,0	0,4	-0,1	-1,3	0,6	-1,0	-2,1	-4,3	0,7	12649	-1,8
HU	1,8	0,8	0,3	-0,9	-3,4	0,2	-0,7	-1,7	0,0	6,1	6,2	2,8	4,5	-7960	1,9
MT	1,9	0,5	0,4	-0,6	-3,0	0,5	-0,3	-1,8	0,4	:	:	:	0,4	1572	-2,2
NL	0,9	5,5	-0,6	-1,1	-2,7	0,0	-0,6	-1,5	0,1	1,4	-2,0	-1,9	1,2	9097	-1,4
AT	0,6	2,9	-0,9	-0,5	-2,1	0,6	-0,1	-1,6	0,6	1,1	-7,3	-2,2	2,1	7188	-0,4
PL	1,6	-1,6	0,1	-1,3	-2,7	-0,2	-0,7	-1,9	0,0	6,1	21,3	2,8	4,9	-5915	2,3
PT	2,8	0,9	1,3	-2,2	1,4	-1,1	-1,7	1,1	-1,0	2,5	-6,5	-0,8	-0,6	-3688	-3,2
RO	2,5	-3,7	1,0	-1,0	-2,7	0,1	-1,0	-1,4	-0,3	11,1	10,7	7,8	8,5	-10063	6,0
SI	3,3	0,9	1,8	-1,4	-1,0	-0,3	-1,2	-0,3	-0,5	4,8	-4,4	1,5	1,2	-4622	-1,4
SK	1,3	-1,4	-0,2	-1,6	0,5	-0,5	-0,7	1,7	0,0	2,6	5,0	-0,7	3,1	-7225	0,5
FI	0,8	1,7	-0,7	-0,2	1,0	0,9	-0,2	-1,3	0,5	0,9	0,0	-2,4	0,3	4874	-2,3
SE	0,6	9,3	-0,9	-0,2	-0,9	0,9	-0,1	-2,2	0,6	2,3	12,4	-1,0	1,5	6321	-1,1
UK	0,7	5,7	-0,8	-0,4	-3,2	0,7	-0,2	-2,3	0,5	-0,9	0,0	-4,2	0,9	9506	-1,6

Lähde: Eurostat, OECD.

Huom.: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalibruttotulo henkeä kohti mitataan käyttämällä ”oikaisemattomia tuloja” (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) ja tekemättä korjausta ostovoimastandardien mukaan. Indikaattoria ”keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot” olisi tulkittava yhdessä muiden indikaattoreiden kanssa, kuten työssäkäyvien köyhyysaste, palkkajakauman viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välinen suhde (D5/D1) sekä muut asiaankuuluvat työllisyyskehityksen/sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen ja yhteisen arviointikehityksen indikaattorit. Tämän indikaattorin osalta etäisyys EU:n keskiarvosta ilmaistaan ostovoimastandardeina ja muutokset ilmaistaan kansallisessa valuutassa reaaliarvoisina. Lyhyen aikavälin vaihteluiden tasaamiseksi käytetään kolmen vuoden keskiarvoja sekä tasojen että muutosten osalta. 26. lokakuuta 2018: työvoimatutkimukseen ja SILC-tilastoihin perustuvien indikaattoreiden muutosten tilastollista merkitsevyyttä koskevat arviot eivät ole saatavilla.

Merkinnät – b: katkos aikasarjassa; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja).

Liite 2 (jatkoa) Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorit, muutokset ja etäisyys EU:n keskiarvosta

Vuosi	Julkinen tuki / Sosiaalinen suojele ja osallisuus											
	Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (%)			Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat (%)			Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen (oman ilmoituksen mukaan) (%)			Henkilöt, joilla on digitaaliset perustaidot tai perustaitoja korkeammat taidot (% 16-74-vuotiaista)		
	2017			2016			2017			2017		
	Vuosimuutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos	Vuosimuutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos	Vuosimuutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos	Vuosimuutos	Ero EU:n keskiarvoon	JV:n vs. EU:n vuosimuutos
EU28	-0,8	-1,0	-1,0	2,6	3,0	0,7	-0,9	-0,9	-0,2	1,0	-0,3	-0,3
EA19	-1,0	-2,1	-1,2	4,3	8,3	2,4	-1,0	-1,2	-0,3	:	:	:
EU (painottamaton)	0,2	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	-0,7	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0
EA (painottamaton)	-0,7	-1,0	-0,9	2,9	2,4	1,0	-0,7	0,2	0,1	1,9	2,3	0,6
BE	-1,5	6,1	-1,7	-6,3	13,9	-8,2	-0,3	-0,4	0,4	0,0	3,7	-1,3
BG	1,9	-13,6	1,8	3,5	-17,4	1,6	-0,7	-0,4	0,0	3,0	-28,3	1,7
CZ	1,9	9,0	1,7	1,8	-25,2	-0,1	-0,2	-2,0	0,5	6,0	2,7	4,7
DK	-1,2	17,6	-1,4	-7,3	40,1	-9,2	-0,3	-1,5	0,4	-7,0	13,7	-8,3
DE	-1,6	-0,2	-1,8	6,7	2,7	4,8	0,0	-2,2	0,7	0,0	10,7	-1,3
EE	2,4	-6,1	2,2	8,7	0,3	6,8	-3,5	9,3	-2,8	0,0	2,7	-1,3
IE	:	:	:	-2,0	-1,3	-3,9	:	:	:	4,0	-9,3	2,7
EL	0,0	-17,6	-0,2	-2,5	-21,0	-4,4	-3,1	7,5	-2,4	0,0	-11,3	-1,3
ES	-0,5	-9,5	-0,7	-0,4	9,4	-2,3	-0,4	-2,4	0,3	2,0	-2,3	0,7
FR	2,4	11,4	2,3	7,1	19,0	5,2	-0,3	-1,5	0,4	1,0	-0,3	-0,3
HR	-3,8	-8,6	-3,9	3,8	-14,3	1,9	-0,1	-0,9	0,6	-14,0	-16,3	-15,3
IT	-1,9	-14,0	-2,1	7,1	4,5	5,2	-3,7	-0,7	-3,0	:	:	:
CY	0,3	2,5	0,1	4,1	-5,0	2,2	0,9	-1,0	1,6	7,0	-7,3	5,7
LV	0,3	-11,5	0,1	5,5	-1,6	3,6	-2,0	3,7	-1,3	-2,0	-9,3	-3,3
LT	1,6	-10,3	1,5	5,5	-14,7	3,6	-1,6	-1,0	-0,9	3,0	-2,3	1,7
LU	-3,6	2,1	-3,8	-1,0	21,0	-2,9	-0,1	-2,2	0,6	-1,0	27,7	-2,3
HU	2,6	13,0	2,4	0,3	-14,3	-1,6	-0,3	-1,5	0,4	-1,0	-7,3	-2,3
MT	-1,6	-4,3	-1,7	13,5	1,5	11,6	-0,8	-2,3	-0,1	7,0	-1,3	5,7
NL	-2,8	6,3	-3,0	6,7	23,1	4,8	-0,1	-2,4	0,6	2,0	21,7	0,7
AT	-4,2	8,7	-4,4	-1,7	-9,4	-3,6	0,0	-2,3	0,7	2,0	9,7	0,7
PL	13,1	4,1	12,9	2,4	-22,1	0,5	-3,3 b	0,8	-2,6	2,0	-11,3	0,7
PT	-1,5	-11,0	-1,7	2,7	20,0	0,8	-0,1	-0,2	0,6	2,0	-7,3	0,7
RO	2,4	-16,8	2,2	8,0	-12,5	6,1	-1,8	2,2	-1,1	1,0	-28,3	-0,3
SI	1,8	11,1	1,6	2,1	9,6	0,2	3,1	1,0	3,8	1,0	-3,3	-0,3
SK	-1,8	-4,3	-2,0	-0,6	-29,4	-2,5	0,1	-0,1	0,8	4,0	1,7	2,7
FI	-0,1	23,5	-0,3	0,0	2,7	-1,9	-0,5	1,1	0,2	3,0	18,7	1,7
SE	0,3	12,6	0,1	-13,0	21,1	-14,9	-0,2	-1,1	0,5	8,0	19,7	6,7
UK	:	:	:	-1,9	-1,4	-3,8	:	:	:	2,0	13,7	0,7

Lähde: Eurostat

Huom.: EUnw ja EAnw viittaavat EU:n ja euroalueen painottamattomiin keskiarvoihin.

Merkinnät – b: katkos aikasarjassa; e: arvioitu; p: alustava; u: epäluotettava (vähäinen määrä havaintoja). 26. lokakuuta 2018: työvoimatutkimukseen ja SILC-tilastoihin perustuvien indikaattoreiden muutosten tilastollista merkitsevyyttä koskevat arviot eivät ole saatavilla.

Liite 3. Huomautus tulostaulun kehityssuuntausten ja tasojen tunnistamismenetelmistä

Vuoden 2015 puolivälissä Euroopan komissio, työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea sopivat menetelmästä, joilla jäsenvaltioiden suorituskykyä voidaan arvioida keskeisten työllisyys- ja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pohjalta. Ne sopivat, että menetelmillä olisi voitava esittää kunkin indikaattorin osalta jokaisen jäsenvaltion suhteellista asemaa osoittava tulos EU:n indikaattoriarvojen (pistemäärien) jakaumassa. Menetelmää on tarkoitettu soveltaa sekä vuositasoihin (tasot) sekä vuotuisiin muutoksiin (muutokset), mikä mahdollistaa jäsenvaltioiden suorituskyvyn kattavan arvioinnin.¹²¹

Vuonna 2017 komissio päätti yhdessä työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa soveltaa menetelmää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liitettyyn uuteen sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun.

Kunkin indikaattorin osalta tasot ja muutokset muunnetaan standardipistemääräksi (nk. z-pistemäärä), jolloin samaa mittaria voidaan soveltaa kaikkiin indikaattoreihin. Tähän päästään yhdenmukaistamalla sekä tasojen että muutosten raaka-arvoja seuraavan kaavan mukaisesti:

$$z - score \text{ for } MS_x = \frac{[MS_x \text{ indicator} - average (MS \text{ indicator})]}{standard \ deviation (MS \text{ indicator})}$$

Tämän jälkeen analysoidaan pistemäärien jakaumaa (erikseen tasojen ja muutosten osalta). Tämän lähestymistavan avulla voidaan ilmaista kunkin jäsenvaltion osalta indikaattorin raaka-arvo siltä kannalta, kuinka monta keskihajontaa se poikkeaa (painottamattomasta) keskiarvosta. Jokaisen jäsenvaltion suorituskyky arvioidaan ja luokitellaan saatujen z-pistemäärien pohjalta vertaamalla niitä ennalta määritettyihin kynnysarvoihin, jotka on asetettu keskihajontojen monikerraksi.

Tämän lähestymistavan tärkein kysymys on rajakohtien asettaminen. Koska parametreja koskevia oletuksia ei voi tehdä raaka-arvojen jakaumasta¹²², kynnysarvojen määrittämisessä käytetään yleensä perussääntöä. Tulostaulussa käytettyjen keskeisten indikaattoreiden analyysin mukaisesti sovitaan seuraavaa:

1. pistemäärä on pienempi kuin -1: erittäin hyvä suorituskyky
2. pistemäärä on välillä -1 ja -0,5: hyvä suorituskyky
3. pistemäärä on välillä -0,5 ja 0,5: neutraali suorituskyky
4. pistemäärä on välillä 0,5 ja 1: huono suorituskyky
5. pistemäärä on suurempi kuin 1: erittäin huono suorituskyky¹²³

Taulukko 4: z-pistemäärien kynnysarvot

	z-pistemäärien kynnysarvot				
	-1,0	-0,5	0	0,5	1,0
	(pienempi kuin)	(pienempi kuin)	(välillä)	(suurempi kuin)	(suurempi kuin)
	Arviointi				
Tasot	Erittäin alhainen	Alhainen	Keskimääräinen	Korkea	Erittäin korkea
Muutos	Huomattavasti keskimääräistä pienempi	Keskimääräistä pienempi	Keskimääräinen	Keskimääräistä suurempi	Huomattavasti keskimääräistä suurempi

¹²¹ Lukuun ottamatta uutta indikaattoria ”Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot”, jonka osalta käytetään lyhyen aikavälin vaihteluiden tasaamiseksi kolmen vuoden keskiarvoja sekä tasojen että muutosten osalta.

¹²² Jakaumaa koskevat hypoteesit hylättiin sekä normaalisuus- että t-jakaumatestin jälkeen.

¹²³ Normaalisuuden ollessa kyseessä valitut rajakohdat vastaavat noin 15:tä, 30:tä, 50:tä, 70:tä ja 85:tä prosenttia kumulatiivisesta jakaumasta.

Yhdistämällä tasojen ja muutosten arvioinnit maan kokonaissuoritus voidaan luokitella kunkin indikaattorin osalta yhteen seuraavista seitsemästä luokasta. Värikoodit ovat samat kuin vastaavissa kaavioissa raportin tekstissä.

Jäljempänä olevissa taulukoissa esitetään z-pistemääriin perustuva luokitus niiden indikaattoreiden osalta, joissa alhainen arvo tarkoittaa hyvää suorituskykyä (esim. työttömyysaste, köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste).

Parhaiten suoriutuvat	pistemäärä pienempi kuin -1,0 tasojen osalta ja pienempi kuin 1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat huomattavasti EU:n keskiarvoa paremmat ja joissa tilanne paranee tai ei heikkene EU:n keskiarvoa nopeammin.
Keskimääräistä paremmat	pistemäärä välillä -1,0 ja -0,5 tasojen osalta ja pienempi kuin 1 muutosten osalta <u>tai</u> välillä -0,5 ja 0,5 tasojen osalta ja pienempi kuin -1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa paremmat ja joissa tilanne paranee tai ei heikkene selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Hyvät mutta tarpeen seurata	pistemäärä pienempi kuin -0,5 tasojen osalta ja suurempi kuin 1,0 muutosten osalta <i>ja</i> muutos on suurempi kuin nolla ¹²⁴	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa paremmat tai huomattavasti paremmat mutta joissa tilanne heikkenee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Keskimääräiset/ neutraalit	pistemäärä välillä -0,5 ja 0,5 tasojen osalta ja välillä -1,0 ja 1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot vastaavat EU:n keskiarvoa ja joissa tilanne ei parane eikä heikkene selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Heikot mutta paranemassa	pistemäärä suurempi kuin 0,5 tasojen osalta ja pienempi kuin -1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa heikkommat tai huomattavasti heikkommat mutta joissa tilanne paranee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Seurattavat	pistemäärä välillä 0,5 ja 1,0 tasojen osalta ja suurempi kuin -1,0 muutosten osalta <u>tai</u> välillä -0,5 ja 0,5 tasojen osalta ja suurempi kuin 1,0 muutosten osalta (<i>ja</i> muutos suurempi kuin nolla ¹²⁵)	Tähän luokkaan kuuluu kaksi eri ryhmää: i) jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa heikkommat ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane tarpeeksi nopeasti; ii) jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa mutta joissa tilanne heikkenee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Kriittisessä tilanteessa olevat	pistemäärä suurempi kuin 1,0 tasojen osalta ja suurempi kuin -1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa huomattavasti heikkommat ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane tarpeeksi nopeasti.

Taso	Muutos				
	Keskimääräistä paljon pienempi	Keskimääräistä pienempi	Keskimääräinen	Keskimääräistä suurempi	Paljon keskimääräistä suurempi
Erittäin alhainen					
Alhainen					
Keskimääräinen					
Korkea					
Erittäin korkea					

¹²⁴ Viimeksi mainittu edellytys estää sellaisen jäsenvaltion, jonka taso on ”alhainen” tai ”erittäin alhainen”, määrittämisen ”heikkeneväksi”, kun muutos on ”huomattavasti keskimääräistä suurempi” mutta edelleen kohenemassa.

¹²⁵ Viimeksi mainittu edellytys estää sellaisen jäsenvaltion, jonka taso on ”keskimääräinen”, määrittämisen ”seurattavaksi”, kun muutos on ”huomattavasti keskimääräistä suurempi” mutta edelleen kohenemassa.

Jäljempänä olevissa taulukoissa esitetään z-pistemääriin perustuva luokitus niiden indikaattoreiden osalta, joissa korkea arvo tarkoittaa hyvää suorituskkyä (esim. työllisyysaste, lastenhoitoon osallistuminen).

Parhaiten suoriutuvat	pistemäärä suurempi kuin 1,0 tasojen osalta ja suurempi kuin -1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat huomattavasti EU:n keskiarvoa paremmat ja joissa tilanne paranee tai ei heikkene EU:n keskiarvoa nopeammin.
Keskimääräistä paremmat	pistemäärä välillä 1,0 ja 0,5 tasojen osalta ja suurempi kuin -1,0 muutosten osalta <u>tai</u> välillä -0,5 ja 0,5 tasojen osalta ja suurempi kuin 1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa paremmat ja joissa tilanne paranee tai ei heikkene selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Hyvät mutta tarpeen seurata	pistemäärä suurempi kuin 0,5 tasojen osalta ja pienempi kuin -1,0 muutosten osalta <i>ja</i> muutos on pienempi kuin nolla ¹²⁶	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa paremmat tai huomattavasti paremmat mutta joissa tilanne heikkenee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Keskimääräiset/ neutraalit	pistemäärä välillä -0,5 ja 0,5 tasojen osalta ja välillä -1,0 ja 1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot vastaavat EU:n keskiarvoa ja joissa tilanne ei parane eikä heikkene selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Heikot mutta paranemassa	pistemäärä pienempi kuin -0,5 tasojen osalta ja suurempi kuin 1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa heikkommat tai huomattavasti heikkommat mutta joissa tilanne paranee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Seurattavat	pistemäärä välillä -0,5 ja -1,0 tasojen osalta ja pienempi kuin 1,0 muutosten osalta <u>tai</u> välillä -0,5 ja 0,5 tasojen osalta ja pienempi kuin -1,0 muutosten osalta (<i>ja</i> muutos pienempi kuin nolla ¹²⁷)	Tähän luokkaan kuuluu kaksi eri ryhmää: i) jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa heikkommat ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane tarpeeksi nopeasti; ii) jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa mutta joissa tilanne heikkenee selvästi EU:n keskiarvoa nopeammin.
Kriittisessä tilanteessa olevat	pistemäärä pienempi kuin 1,0 tasojen osalta ja pienempi kuin 1,0 muutosten osalta	Jäsenvaltiot, joiden tasot ovat EU:n keskiarvoa huomattavasti heikkommat ja joissa tilanne heikkenee tai ei parane tarpeeksi nopeasti.

Taso	Muutos				
	Paljon keskimääräistä suurempi	Keskimääräistä suurempi	Keskimääräinen	Keskimääräistä pienempi	Keskimääräistä paljon pienempi
Erittäin korkea					
Korkea					
Keskimääräinen					
Alhainen					
Erittäin alhainen					

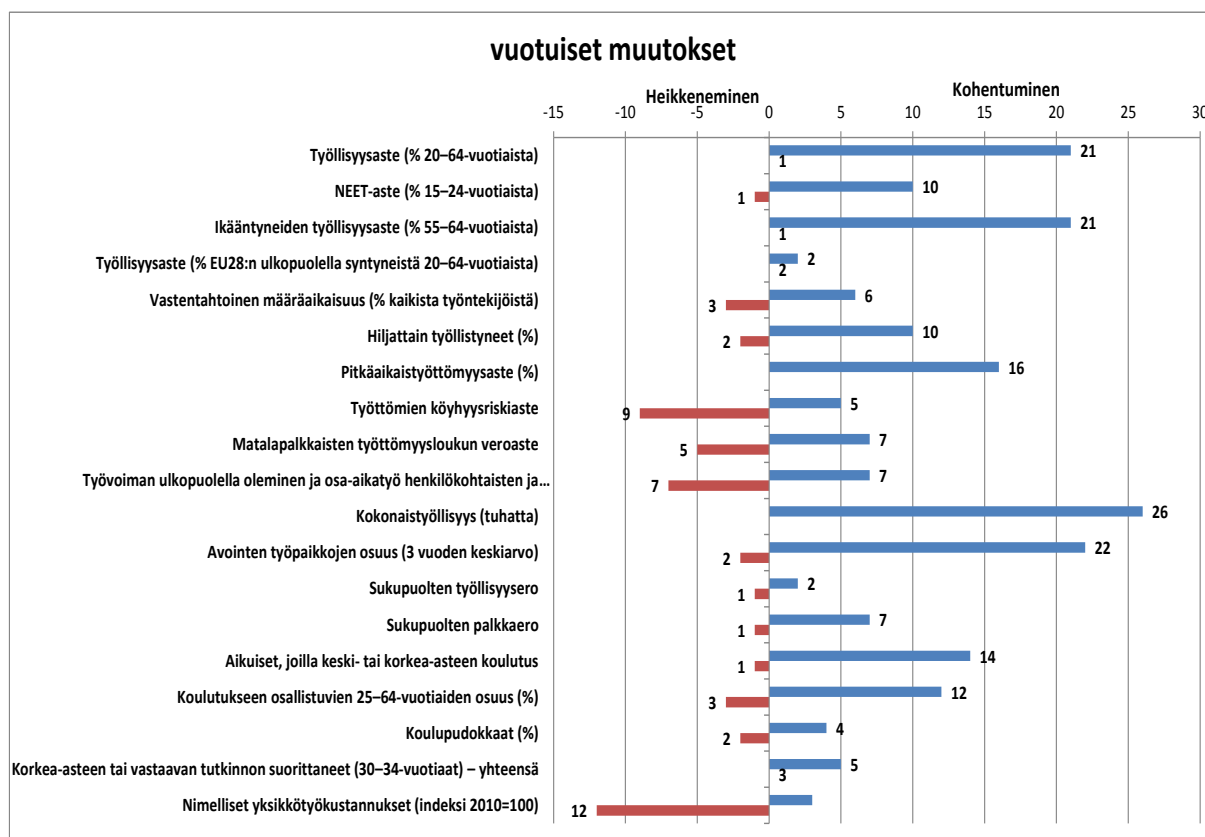
¹²⁶ Viimeksi mainittu edellytys estää sellaisen jäsenvaltion, jonka taso on ”korkea” tai ”erittäin korkea”, määrittämisen ”heikkeneväksi”, kun muutos on ”huomattavasti keskimääräistä pienempi” mutta edelleen kohenemassa.

¹²⁷ Viimeksi mainittu edellytys estää sellaisen jäsenvaltion, jonka taso on ”keskimääräinen”, määrittämisen ”seurattavaksi”, kun muutos on ”huomattavasti keskimääräistä pienempi” mutta edelleen kohenemassa.

Rajakohtien yhteenvedotaulukko

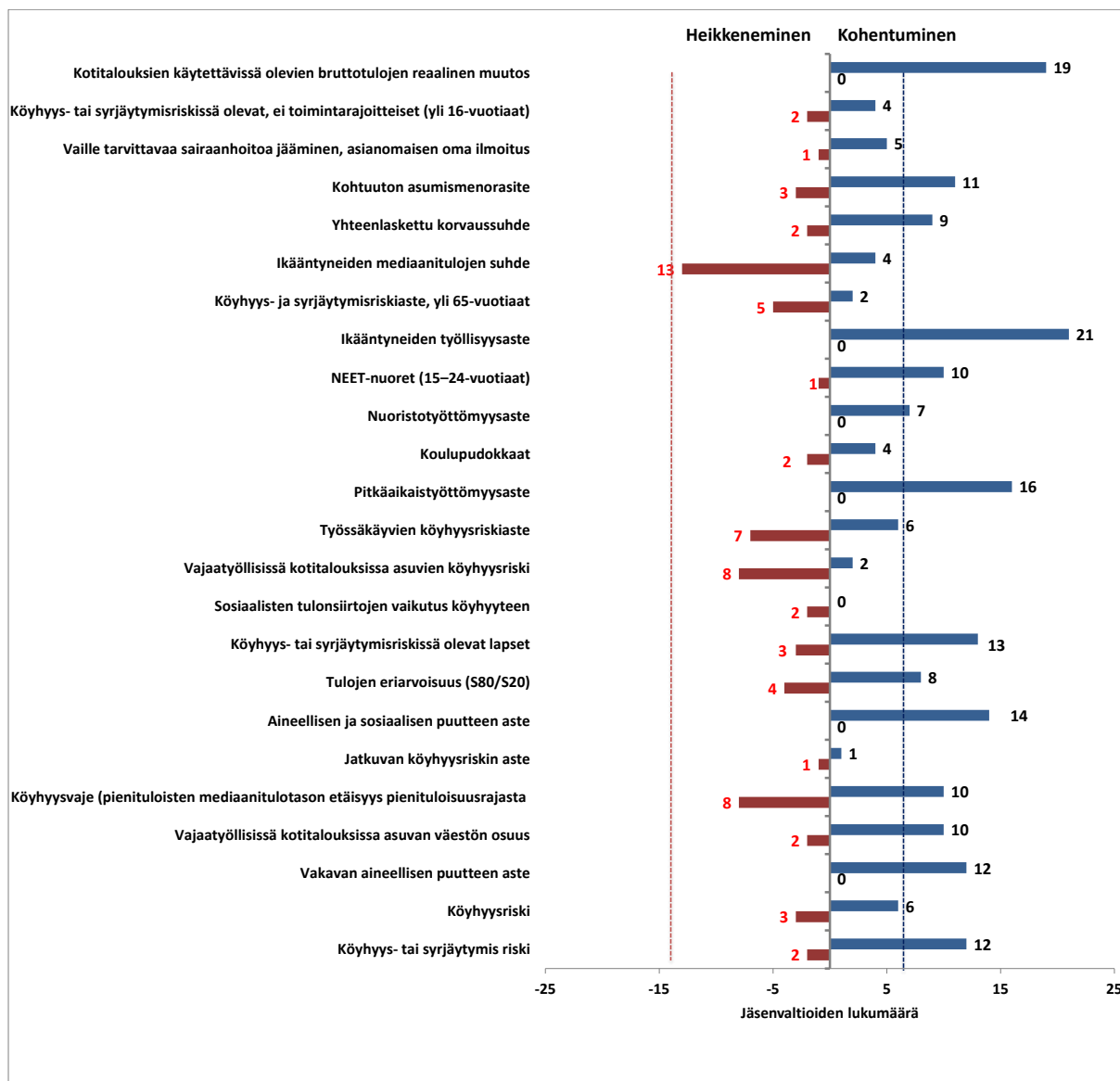
		Erittäin alhainen	Alhainen	Keskimääräinen	Korkea	Erittäin korkea
Koulupudokkaat (% 18-24-vuotiaasta väestöstä)	Tasot	alle 5,4 %	alle 7,4 %	välillä 7,4 % ja 11,4 %	yli 11,4 %	yli 13,4 %
	Muutos	alle -1,0 %-	alle -0,5 %-	välillä -0,5 ja 0,4 %-yksikköä	yli 0,4 %-yksikköä	yli 0,8 %-yksikköä
Sukupuolten välinen työllisyysero (%-yksikköä)	Tasot	alle 5,2 %-	alle 7,8 %-	välillä 7,8 ja 13,2 %-yksikköä	yli 13,2 %-yksikköä	yli 15,9 %-
	Muutos	alle -1,0 %-	alle -0,5 %-	välillä -0,5 ja 0,4 %-yksikköä	yli 0,4 %-yksikköä	yli 0,9 %-yksikköä
Tuloviidennesten tulo-osuuksien suhde (S80/S20)	Tasot	alle 3,7	alle 4,3	välillä 4,3 ja 5,6	yli 5,6	yli 6,2
	Muutos	alle -0,3	alle -0,2	välillä -0,2 ja 0,0	yli 0,0	yli 0,2
Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski (%)	Tasot	alle 16,1 %	alle 19,5 %	välillä 19,5 % ja 26,3 %	yli 26,3 %	yli 29,7 %
	Muutos	alle -1,9 %-	alle -1,4 %-	välillä -1,4 ja -0,5 %-yksikköä	yli -0,5 %-yksikköä	yli 0,0 %-yksikköä
NEET-nuoret (% kaikista 15-24-vuotiaista)	Tasot	alle 6,5 %	alle 8,4 %	välillä 8,4 % ja 12,3 %	yli 12,3 %	yli 14,2 %
	Muutos	alle -1,5 %-	alle -1,1 %-	välillä -1,1 ja -0,2 %-yksikköä	yli -0,2 %-yksikköä	yli 0,2 %-yksikköä
Työllisyysaste (% 20–64-vuotiaista)	Tasot	alle 67,0 %	alle 69,8 %	välillä 69,8 % ja 75,3 %	yli 75,3 %	yli 78,0 %
	Muutos	alle 0,5 %-	alle 1,0 %-	välillä 1,0 ja 1,9 %-yksikköä	yli 1,9 %-yksikköä	yli 2,4 %-yksikköä
Työttömyysaste (% 15-74-vuotiaasta työvoimasta)	Tasot	alle 3,6 %	alle 5,6 %	välillä 5,6 % ja 9,6 %	yli 9,6 %	yli 11,7 %
	Muutos	alle -1,7 %-	alle -1,4 %-	välillä -1,4 ja -0,8 %-yksikköä	yli -0,8 %-yksikköä	yli -0,4 %-yksikköä
Pitkäaikaistyöttömyysaste (% 15-74-vuotiaasta työvoimasta)	Tasot	alle 0,5 %	alle 1,9 %	välillä 1,9 % ja 4,8 %	yli 4,8 %	yli 6,3 %
	Muutos	alle -1,3 %-	alle -1,0 %-	välillä -1,0 ja -0,4 %-yksikköä	yli -0,4 %-yksikköä	yli -0,1 %-yksikköä
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti (2008=100)	Tasot	alle 90,7	alle 97,1	välillä 97,1 ja 110,0	yli 110,0	yli 116,4
	Muutos	alle 0,0 %-	alle 1,6 %-	välillä 1,6 ja 4,8 %-yksikköä	yli 4,8 %-yksikköä	yli 6,3 %-yksikköä
Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot (tasot ostovoimastandardina, muutokset kansallisessa valuutassa reaaliarvoisina)	Tasot	alle 12 559	alle 16 115	välillä 16 115 ja 23 228	yli 23 228	yli 26 784
	Muutos	alle -0,1 %	alle 1,2 %	välillä 1,2 % ja 3,9 %	yli 3,9 %	yli 5,2 %
Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen (%)	Tasot	alle 22,0 %	alle 27,7 %	välillä 27,7 % ja 39,2 %	yli 39,2 %	yli 44,2 %
	Muutos	alle -3,1 %-	alle -1,5 %-	välillä -1,5 ja 1,9 %-yksikköä	yli 1,9 %-yksikköä	yli 3,5 %-yksikköä
Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat (%)	Tasot	alle 12,8 %	alle 21,4 %	välillä 21,4 % ja 38,4 %	yli 38,4 %	yli 46,9 %
	Muutos	alle -3,6 %-	alle -0,9 %-	välillä -0,9 ja 4,6 %-yksikköä	yli 4,6 %-yksikköä	yli 7,4 %-yksikköä
Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen, asianomaisen oma ilmoitus (%)	Tasot	alle 0,4 %	alle 1,0 %	välillä 1,0 % ja 3,9 %	yli 3,9 %	yli 5,4 %
	Muutos	alle -2,2 %-	alle -1,5 %-	välillä -1,5 ja 0,0 %-yksikköä	yli 0,0 %-yksikköä	yli 0,7 %-yksikköä
Henkilöt, joilla on digitaaliset perustaidot tai perustaitoja korkeammat taidot (% 16–74-vuotiaista)	Tasot	alle 43,4 %	alle 50,4 %	välillä 50,4 % ja 64,3 %	yli 64,3 %	yli 71,3 %
	Muutos	alle -3,0 %-	alle -0,9 %-	välillä -0,9 ja 3,5 %-yksikköä	yli 3,5 %-yksikköä	yli 5,6 %-yksikköä

Liite 4: Tiivistelmä seurattavista työllisyyden kehityssuuntauksista ja niiden jäsenvaltioiden lukumäärä, joilla havaitaan tilanteen heikkenemistä tai vahvistumista työllisyyskehityksen seurantavälineen (2018) perusteella.

Huom.: Muutokset 2016–2017, paitsi 2015–2016 työttömien köyhyysriskiasteen, työttömyysloukun ja sukupuolten palkkaeron osalta.

Liite 5: Tiivistelmä seurattavista sosiaalisista kehityssuuntauksista ja niiden jäsenvaltioiden lukumäärä, joilla havaitaan tilanteen heikkenemistä tai vahvistumista vuosina 2015–2016 sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen (päivitetty elokuussa 2018) perusteella.

Huom.: EU-SILC-tilastoihin perustuvissa tuloja ja kotitalouden työssäkäyntiastetta koskeissa indikaattoreissa vuosia 2015–2016 koskevat muutokset viittaavat itse asiassa vuosiin 2014–2015 samoin kuin vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämisen osalta. Työvoimatutkimukseen perustuvien indikaattoreiden (pitkäaikaistyöttömyysaste, koulupudokkaat, nuoristotyöttömyysaste, 15–24-vuotiaat NEET-nuoret, varhaiseläkkeelle jääneet 55–64-vuotiaat) ja vakavaa aineellista puutetta koskevilla luvuilla (ei vielä lopullisia lukuja vuodelta 2017 useiden jäsenvaltioiden osalta elokuussa 2018) muutokset viittaavat vuosiin 2016–2017.